

Regeringens proposition

1976/77: 1

om minskad statlig detaljreglering av kommunerna m. m.;

beslutad den 19 augusti 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

HANS GUSTAFSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bl. a. ändrade regler för de kommunala och landstingskommunala specialreglerade nämnderna. Den grundläggande principen bakom förslagen i propositionen är att kommunernas och landstingskommunernas handlingsfrihet skall ökas liksom deras möjligheter att anpassa verksamhetsformerna efter lokala förhållanden. Genom förslagen skapas större enhetlighet och enkelhet i nämndorganisationen. De nya reglerna innebär att förslagen i prop. 1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. slår igenom också i de specialreglerade nämnderna. Detta sker genom att bestämmelserna i den nya kommunallagen, som innehåller ett minimum av särregler och detaljföreskrifter, görs tillämpliga också på dessa nämnder. Flertalet särbestämmelser i specialförfattningarna om nämndernas organisation och arbetsformer föreslås utgå. Det innebär bl. a. att alla nämnder skall kunna väljas proportionellt och att frågan om nämndernas sammansättning och utomstående närvarorätt vid nämndsammanträden avgörs av kommunerna och landstingskommunerna. Dessa får också en större frihet att bestämma vilka nämnder som skall inrättas och hur uppgifterna skall fördelas mellan nämnderna. Gemensam personaladministration och egendomsförvaltning kommer att kunna anordnas för alla nämnder. Skyldigheten att underställa länsstyrelsen vissa nämnders beslut om bl. a. delegation och beslut om plan för ålderdomshem slopas. Vidare föreslås att institutet jordbruksstämma avvecklas.

1 Förslag till Lag om ändring i brandlagen (1974:80)

Härigenom föreskrives att 3 och 3 a §§ brandlagen (1974:80) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter skall handhas av den kommunala nämnd som kommunfullmäktige bestämmer (brandstyrelse).

I varje kommun skall finnas en brandstyrelse. Kommun får tillsätta särskild brandstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara brandstyrelse. Har så ej skett är kommunstyrelsen brandstyrelse.

Brandstyrelsen skall handha förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter, i den mån förvaltningen ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000).

3 a §¹

I mom. Ledamöter och suppleanter i särskild brandstyrelse väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall också bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall in-kallas till tjänstgöring.

Beträffande särskild brandstyrelse skall bestämmelserna i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) rörande kom-

I fråga om särskild brandstyrelse äger 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse 1975:96.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

munstyrelsen samt bestämmelserna i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning. För särskild brandstyrelse i Stockholm skall dock gälla bestämmelserna i 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, samt därutöver vad kommunfullmäktige föreskriver med iakttagande av bestämmelserna i samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild brandstyrelse.

Brandstyrelses protokoll behöver ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

2 mom. Vid sammanträde med brandstyrelsen har brandchefen rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

2 Förslag till

Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Härigenom föreskrives i fråga om byggnadsstadgan (1959:612)¹
dels att 5–7 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 3 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Ledamöter och suppleanter i byggnadsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I övrigt skall med avseende å byggnadsnämnd vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat om kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning, dock att för byggnadsnämnden i Stockholm skola gälla bestämmelserna i 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, samt därutöver vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i samma lag föreskriva.

Utan hinder av vad i andra stycket sägs skall gälla, dels att i kommunens tjänst anställd befattningshavare icke på grund av denna sin tjänsteställning skall vara obehörig att vara ledamot eller suppleant i byggnadsnämnd dels ock att nämndens protokoll icke behöver upptaga annat än förteckning å närva-

I fråga om byggnadsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Uppdrag som avses i 47 § andra stycket kommunallagen (1976:000) får ej omfatta befogenhet att

1. slutligt avgöra fråga om avgift enligt lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.,

2. meddela föreläggande vid vite utom i fall som avses i 3 § nämnda lag eller föreläggande vid annat äventyr eller

3. slutligt avgöra ärende, som är av principiell natur eller annars av större vikt.

¹ Stadgan omtryckt 1972:776.

Senaste lydelse av 7 § 1976:668.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*rande ledamöter samt för varje ärende
beslutet och skälen därför.*

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos byggnadsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

3 Förslag till

Lag om ändring i skollagen (1962:319)

Härigenom föreskrives i fråga om skollagen (1962:319)¹

dels att 12, 14–16, 18 och 47 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3, 8, 9, 13, 19, 20 b, 20 c och 20 f §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §²

I varje kommun skall finnas en skolstyrelse och en skolchef.

Då skolväsendet i kommunen omfattar mindre än sju klasser eller eljest särskilda skäl äro därtill, må skolöverstyrelsen på framställning av kommunfullmäktige besluta, att skolchef ej skall finnas.

För specialskolan finnas särskilda lokala styrelser enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

I varje landstingskommun som anordnat gymnasieskola, skall finnas en utbildningsnämnd.

Till utbildningsnämnd må utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Landstingskommun får tillsätta särskild utbildningsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara utbildningsnämnd. Har så ej skett är förvaltningsutskottet utbildningsnämnd.

8 §³

På framställning av kommunfullmäktige må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av kommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Kommunfullmäktige må föreskriva att annan kommunal nämnd än skolstyrelsen skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark, för skola som eljest står under skolstyrelsens förvaltning,

2. beträffande annan personal vid kommuns grundskola eller gymnasie-

¹ Lagen omtryckt 1970:1026.

Senaste lydelse av

14 § 1971:630

18 § 1971:630.

² Senaste lydelse 1975:159.

³ Senaste lydelse 1975:159.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

skola än skolledare, lärare, skolläkare och skolsköterska handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst.

9 §⁴

Skolstyrelsen skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa skolväsendets tillstånd inom kommunen och taga erforderliga initiativ för att bereda barn och ungdom i kommunen tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 8 §, ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

b) tillse, att verksamheten vid skolorna fortgår enligt gällande föreskrifter, och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,

c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning samt

d) verka för samarbete mellan hem och skola.

Skolstyrelsen skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 49 § *kommunallagen (1976:000)*, ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

13 §

Ledamöter och suppleanter i skolstyrelsen väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock ej vara under sju.

Valet skall vara proportionellt, där est det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Skjer ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ord-

I fråga om skolstyrelse äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Uppdrag som avses i 47 § andra stycket kommunallagen (1976:000) får ej omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande enligt 34 § denna lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda

⁴ Senaste lydelse 1975:159.

Nuvarande lydelse

ning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Föreslagen lydelse

lag tillämpning i samtliga ärenden hos skolstyrelse.

19 §

Skolchefen i kommunen åligger

a) att biträda skolstyrelsen i dess verksamhet och närmast under styrelsen vara ledare av skolväsendet i kommunen.

b) att, i den mån sådant enligt 15 § uppdrages åt honom, fatta beslut å styrelsens vägnar samt

b) att, i den mån sådant enligt 47 § *andra stycket kommunallagen (1976:000)* uppdrages åt honom, fatta beslut å styrelsens vägnar samt

c) att taga befattning med de ärenden och i övrigt fullgöra de uppgifter, vilka enligt särskilda författningar eller skolstyrelsens beslut ankomma på honom.

20 b §⁵

På framställning av landstinget må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av landstingskommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Landstinget må föreskriva att annan nämnd hos landstingskommunen än utbildningsnämnden skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för skola som eljest står under utbildningsnämndens förvaltning.

2. beträffande annan personal vid landstingskommuns gymnasieskola än skolledare, lärare, skolläkare och skolköterska handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst.

20 c §⁶

Utbildningsnämnden skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa tillståndet i landstingskommunens gymnasieskola och taga erforderliga initiativ för att bereda ungdom i landstingskommunen tillfredsställande utbildning i gymnasieskolan.

Utbildningsnämnden skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelse som regeringen meddelar eller enligt beslut

Utbildningsnämnden skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelse som regeringen meddelar eller enligt beslut

⁵ Senaste lydelse 1975:159.

⁶ Senaste lydelse 1975:159.

Nuvarande lydelse

som avses i 20 b §, ombesörja de angelägenheter avseende landstingskommunens gymnasieskola, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

b) tillse, att verksamheten vid landstingskommunens gymnasieskola fortgår enligt gällande föreskrifter och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten.

c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning samt

d) verka för samarbete mellan hem och skola.

20 f §⁷

I den mån ej annat följer av 3 § femte stycket, väljas ledamöter och suppleanter i utbildningsnämnden av landstinget till det antal landstinget bestämmer. Antalet ledamöter må dock ej vara under sju. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande utbildningsnämnd, som väljes enligt första stycket, skola bestämmelserna i 17 § ovan samt i 43–47 §§, 48 § första stycket, 49–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) äga motsvarande tillämpning.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos utbildningsnämnd, som väljes enligt första stycket.

Föreslagen lydelse

som avses i 49 § *kommunallagen* (1976:000), ombesörja de angelägenheter avseende landstingskommunens gymnasieskola, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

I fråga om särskild utbildningsnämnd äga 13 och 17 §§ motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

⁷ Senaste lydelse 1971:630.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.

dels att 5–10 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 1, 3 och 8 §§ skall utgå,

dels att 2–4 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Har beslut fattats enligt 1 §, tillämpas icke 2–5, 8 och 9 §§ lagen (1956:2) om socialhjälp, 2 § andra stycket, 7, 8 och 10–12 §§ barnavårdslagen (1960:97), 3 § första stycket, 5–7 §§ samt 8 § 1 och 2 mom. lagen (1954:579) om nykterhetsvård.

Har beslut fattats enligt 1 §, tillämpas icke 2–3 och 9 §§ lagen (1956:2) om socialhjälp, 2 § andra stycket och 7 § första, tredje och fjärde styckena barnavårdslagen (1960:97), 3 § första stycket och 5 § första, andra, fjärde och femte styckena lagen (1954:579) om nykterhetsvård.

Vad i övrigt i lag eller annan författning är föreskrivet om socialnämnd, barnavårdsnämnd eller nykterhetsnämnd skall äga motsvarande tillämpning i fråga om social centralnämnd och, i förekommande fall, social distriktsnämnd.

3 §

Ledamöter och suppleanter i social centralnämnd väljes av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock ej vara under nio. Där så lämpligen kan ske, bör juridisk och medicinsk sakkunskap vara företrädd inom nämnden.

Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal, vilket erhålles då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser.

I fråga om social centralnämnd och social distriktsnämnd äger 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Social distriktsnämnds eller, om distriktsnämnder ej har inrättats, social centralnämnds protokoll behöver dock ej, utöver vad som följer av 14 § tredje stycket barnavårdslagen (1960:97), upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § för-

Nuvarande lydelse

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall den ordning bestämmas, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

I fråga om social centralnämnd äger 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelsen motsvarande tillämpning. Nämndens protokoll behöver, förutom vad som följer av 14 § tredje stycket barnavårdslagen (1960:97), ej innehålla annat än förteckning på närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos social centralnämnd.

Föreslagen lydelse

valtningslagen (1971:290) och 14 § fjärde stycket barnavårdslagen.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos social centralnämnd och social distriktsnämnd.

4 §¹

Det ankommer på social distriktsnämnd att avgöra ärenden som avser vård och behandling eller annan åtgärd beträffande enskild person enligt lagen (1956:2) om socialhjälp, barnavårdslagen (1960:97) eller lagen (1954:579) om nykterhetsvård. Kommunens fullmäktige får uppdraga åt nämnden att även i övrigt avgöra ärenden som avser vård och behandling eller annan åtgärd beträffande enskild person. Endast sociala centralnämnden får göra framställning och avge yttrande till fullmäktige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

¹ Senaste lydelse 1971:669.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1956:2) om socialhjälp¹
 dels att 4, 5 och 10 §§ skall upphöra att gälla,
 dels att 3, 6, 8, 18 och 19 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Ledamöter och suppleanter i socialnämnden väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Valet skall vara proportionellt, därast det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om socialnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos socialnämnd.

6 §³

Socialnämnden har

att göra sig väl förtrogen med den enskildes behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett;

att bestämma, i vilka fall, i vilken omfattning och under vilka former socialhjälp skall meddelas;

att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i frågor, som äga samband med nämndens verksamhet, samt, där så lämpligen kan ske, lämna annat bistånd i personliga angelägenheter;

att förvalta till kommunens socialhjälpverksamhet anslagen eller eljest hörande egendom, i den mån ej förvaltningen därav uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse;

¹ Senaste lydelse av

4 § 1971:664

10 § 1971:664.

² Senaste lydelse 1971:664.

³ Senaste lydelse 1971:664.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, som angå socialhjälpssverksamheten; samt

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att jämväl i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000), ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

Socialnämnden har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på nämnden.

Nämnden skall hos kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade, samt äger att från kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter.

8 §⁴

Är någon i så trängande behov av socialhjälp, att med dess avhjälpande ej kan anstå, till dess socialnämnden sammanträder, må nämndens ordförande tills vidare bevilja honom socialhjälp.

Om kommunfullmäktige så besluta, äger socialnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Framställning eller yttrande till fullmäktige må dock icke beslutas annorledes än av nämnden samfällt.

Beslut, vilket fattas med stöd av första stycket eller på grund av uppdrag som sägs i andra stycket, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Beslut, vilket fattas med stöd av första stycket, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

⁴ Senaste lydelse 1971:664.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 §

Det åligger kommun att anordna och driva hem för åldringar och andra personer, vilka äro i behov av vård eller tillsyn som icke eljest tillgodoses.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket. I sådant fall skola de bestämmelser, vilka äro erforderliga för hemmets skötsel, upptagas i reglemente, som fastställas av länsstyrelsen.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket.

Om särskilda skäl äro därtill, må länsstyrelsen tills vidare befria kommun från skyldighet att själv eller gemensamt med annan kommun hava hem, varom stadgas i denna paragraf. Har så skett, åligger det likväl kommunen att sörja för att sådant behov av vård eller tillsyn, som avses i första stycket, blir tillgodosett.

19 §

Hem, som avses i 18 §, skall vara så inrättat och utrustat, att skäligen krav på trevnad och hygien tillgodoses samt lämplig fördelning av vårdtagarna möjliggöres.

Innan dylikt hem uppföres eller i mera avsevärd omfattning ändras genom om- eller tillbyggnad eller inrättas i byggnad, som uppförts för annat ändamål, skall länsstyrelsen, efter att hava inhämtat yttrande från socialstyrelsen, hava godkänt plan för hemmet.

Vid hemmet skola finnas anställda befattningshavare till det antal och med sådan utbildning att de som beretts plats i hemmet kunna erhålla tillfredsställande vård och tillsyn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

6 Förslag till

Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)

Härigenom föreskrives i fråga om barnavårdslagen (1960:97)¹

dels att 8, 10 och 12 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3 och 7 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Barnavårdsnämnden har

att göra sig väl förtrogen med barns och ungdoms levnadsförhållanden inom kommunen samt därvid särskilt uppmärksamma sådana underåriga som med hänsyn till kroppslig eller själslig hälsa och utrustning, hem- och familjeförhållanden samt omständigheterna i övrigt kunna anses vara särskilt utsatta för risk att utvecklas ogynnsamt,

att verka för önskvärda förbättringar i fråga om kommunens barnavård samt därvid i mån av behov och möjligheter främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för barn och ungdom,

att stödja den personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet som utövas genom ungdomens egna sammanslutningar,

att lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som äga samband med nämndens verksamhet,

att förvalta egendom som hör till kommunens barnavård, i den mån ej förvaltningen uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse,

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden som angå nämndens verksamhet samt

att även i övrigt ombesörja sådana angelägenheter som avse kommunens barnavård och äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att även i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000), ombesörja sådana angelägenheter som avse kommunens barnavård och äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

7 §

Ledamöter och suppleanter i barnavårdsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Där så lämpligen kan ske, bör juridisk sakkunskap vara företrädd inom nämnden.

I fråga om barnavårdsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

¹ Lagen omtryckt 1971:308.

Senaste lydelse av 12 § 1976:621.

Nuvarande lydelse

Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall den ordning bestämmas, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Föreslagen lydelse

Uppdrag, som avses i 47 § andra stycket kommunallagen (1976:000), får ej omfatta befogenhet att

1. utdöma förelagt vite,
2. vidtaga åtgärd enligt 26 § 2, 3 eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 § eller

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i 1 kap. 4 §, 2 kap. 1, 7 eller 9 §, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande att utge engångsbelopp, eller 7 kap. 11 §, enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Nämndens protokoll behöver ej, utöver vad som följer av 14 § tredje och fjärde styckena denna lag, upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos barnavårdsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1954:579) om nykterhetsvård¹ dels att 6 och 7 §§ samt 8 § 1 och 2 mom. skall upphöra att gälla, dels att 4 § 2 mom. och 5 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd har därjämte att förvalta till kommunens nykterhetsvård anslagen eller eljest hörande egendom, i den mån ej förvaltningen därav uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse;

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, som angå nykterhetsvården; samt

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende nykterhetsvården inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att jämväl i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000), ombesörja de angelägenheter avseende nykterhetsvården inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

5 §

Kommunal nykterhetsnämnd skall utgöras av särskilt tillsatt nämnd eller, därest kommunens ringa folkmängd eller liknande förhållande gör sådan obehövlig, av kommunens socialnämnd.

Konungen äger föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd. Framställning härom må göras av länsnykterhetsnämnden.

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock minst fem. Suppleanter utses av kommunen till minst ledamöternas halva antal. Såväl män som

Kommun får tillsätta särskild nykterhetsnämnd. Har så ej skett är socialnämnden nykterhetsnämnd.

I fråga om särskild nykterhetsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

¹ Lagen omtryckt 1971:307.

Senaste lydelse av 6 § 1972:669.

Nuvarande lydelse

kvinnor skola vara representerade i nämnden. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Vid val av suppleanter skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att närvara vid sammanträde, beslutförhet, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande varrest till nämnden ställda framställningar mottagas, tidpunkt när handling skall anses ha kommit in till nämnden, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning; dock att det ej är erforderligt, att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos kommunal nykterhetsnämnd.

Föreslagen lydelse

Uppdrag som avses i 47 § andra stycket kommunallagen (1976:000) får ej omfatta befogenhet att

- 1. utdöma förelagt vite,*
- 2. föranstalta om åtgärd enligt 14 § 2 mom.,*
- 3. meddela beslut om övervakning eller lydnadsföreskrifter,*
- 4. göra ansökan om tvångsintagning på allmän vårdanstalt,*
- 5. föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning av annan än den som enligt 58 § vårdas å allmän vårdanstalt,*
- 6. bevilja anstånd med verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning eller förklara sådant anstånd förverkat, eller*
- 7. göra anmälan hos överförmyndare.*

Nämndens protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

8 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården

Härigenom föreskrives att lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården skall upphöra att gälla vid utgången av år 1976.

9 Förslag till Lag om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663)

Härigenom föreskrives i fråga om hälsovårdsstadgan (1958:663)¹
dels att 8–12 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 7 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Ledamöter och suppleanter i hälsovårdsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Om möjligt böra läkare och veterinär vara ledamöter i nämnden.

Vid val av suppleanter skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om hälsovårdsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Uppdrag som avses i 47 § andra stycket kommunallagen (1976:000) får ej omfatta befogenhet att besluta om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på försumligs bekostnad.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos hälsovårdsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

¹ Senaste lydelse av
8 § 1971:673
9 § 1972:675
10 § 1972:675
12 § 1975:339.

² Senaste lydelse 1971:673.

**10 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1944:219) om djurskydd**

Härigenom föreskrives att 14 § 3 mom. lagen (1944:219) om djurskydd¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1976.

¹ Senaste lydelse av 14 § 3 mom. 1973:269.

11 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrives att 3 kap. 1, 2 och 5 §§ vallagen (1972:620)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

I varje kommun skall finnas en valnämnd.

Ledamöter och suppleanter i valnämnden väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen. Sker ej valet av suppleanter proportionellt, skall bestämmas i vilken ordning de skall kallas in till tjänstgöring.

Valnämnd skall ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter.

2 §

I fråga om annan valnämnd än valnämnden i Stockholm äger bestämmelserna i 32–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelse motsvarande tillämpning. För valnämnden i Stockholm gäller 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm och vad kommunfullmäktige med iakttagande av sistnämnda lag föreskriver. I stället för 37 § andra stycket kommunallagen och 39 § andra stycket kommunallagen för Stockholm skall dock 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) tillämpas i samtliga ärenden hos valnämnd.

Utan hinder av föreskrifter som avses i första stycket gäller att nämndens

I fråga om valnämnd äger 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämndens

¹ Lagen omtryckt 1976:404.

Nuvarande lydelse

protokoll icke behöver upptaga annat än närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen för detta.

Föreslagen lydelse

da lag tillämpning i samtliga ärenden hos valnämnd.

5 §

Var och en som är röstberättigad vid val till riksdagen och ej fyllt 60 år är skyldig att mottaga uppdrag som ledamot eller ersättare i valnämnd eller som valförrättare, om han ej har giltigt hinder.

Var och en som är valbar till ledamot i valnämnden är skyldig att mottaga uppdrag som valförrättare, om han ej har giltigt hinder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

12 Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrives att 19 kap. 15 och 16 §§ föräldrabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

I fråga om ersättning till överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare äger vad som föreskrives i 28 § 1 och 2 mom. kommunallagen (1953:753) om ersättning till kommunfullmäktig motsvarande tillämpning. I Stockholms kommun tillämpas dock vad som föreskrives i 29 § 1 och 2 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm.

I fråga om ersättning, arvode, pension och andra ekonomiska förmåner till överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare äger vad som föreskrives i 34 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

16 §

Vad som föreskrives i kommunallagen (1953:753) om nämnd som avses i 44 § andra stycket kommunallagen gäller, med de avvikelser som följa av detta kapitel, i fråga om överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar beträffande överförmyndare. I Stockholms kommun tillämpas dock, med de avvikelser som nu angivits, vad som föreskrives i kommunallagen (1957:50) för Stockholm om nämnd som avses i 49 § andra stycket nämnda lag.

Vad som föreskrives i kommunallagen (1976:000) om nämnd som avses i 48 § andra stycket nämnda lag gäller, med de avvikelser som följa av detta kapitel, i fråga om överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar beträffande överförmyndare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

¹ Balken omtryckt 1976:612.

13 Förslag till Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrives att 41 § civilförsvarslagen (1960:74)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

41 §

1 m o m . I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en civilförsvars nämnd , om ej annat följer av andra stycket.

Kommun äger uppdraga åt *annat kommunalt organ* än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslutet härom av kommunfullmäktige.

Kommun *ä*ger tillsätta särskild civilförsvarsnämnd. Under civilförsvarsberedskap *må* regeringen förordna, att särskild civilförsvarsnämnd skall tillsättas.

*Där särskild civilförsvarsnämnd ej finnes, skall kommunstyrelsen vara civilförsvarsnämnd; kommun dock o*betaget att uppdraga åt *annat kommunalt organ* att vara civilförsvarsnämnd.

2 m o m . Ledamöter och suppleanter i särskild civilförsvarsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter *må dock icke* vara under fem.

Föreslagen lydelse

1 m o m . I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en civilförsvars nämnd , om ej annat följer av andra stycket *eller av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000).*

Kommunfullmäktige äger uppdraga åt *annan nämnd* än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslutet härom av kommunfullmäktige.

Kommun *får* tillsätta särskild civilförsvarsnämnd *eller uppdraga åt annan nämnd att vara civilförsvarsnämnd. Har så ej skett är kommunstyrelsen civilförsvarsnämnd.* Under civilförsvarsberedskap *får* regeringen förordna, att särskild civilförsvarsnämnd skall tillsättas.

2 m o m . I fråga om särskild civilförsvarsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i

¹ Lagen omtryckt 1975:712.

Nuvarande lydelse

Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

I fråga om särskild civilförsvarsnämnd i annan kommun än Stockholm skall därjämte vad i 31 § andra stycket, 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kommundirektören ävensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande särskild civilförsvarsnämnd i Stockholm skola, utöver vad i detta moments första stycke sägs, bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll som föres vid civilförsvarsnämndens sammanträde behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild civilförsvarsnämnd.

3 m o m. Vid civilförsvarsnämnds sammanträde äger civilförsvarschefen, även om han ej är ledamot eller suppleant, närvara och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Om han

Föreslagen lydelse

Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

så önskar, äger han få sin mening antecknad till protokollet.

Länstyrelsen äger kalla civilförsvarsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller företrädare för denna. Under civilförvarsberedskap även-
som eljest, då ledningen av civilförsvaret ankommer på civilförvarschefen,
äger denne påkalla sammanträde av nämnden för behandling av uppgivna
frågor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

14 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap**

Härigenom föreskrives att 9 och 10 §§ lagen (1964:63) om kommunal beredskap skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*9 §¹

Uppgift som kommun skall fullgöra under civilförsvarsberedskap och som saknar motsvarighet i fredstid, skall, i den mån föreskrifter för uppgiftens handhavande ej meddelats i särskild lag eller författning, handhas av en beredskapsnämnd.

Kommun *äger* tillsätta särskild beredskapsnämnd. *Beredskapsnämnd må tillsättas redan i fredstid.*

Där särskild beredskapsnämnd ej inrättas, skall kommunstyrelsen vara beredskapsnämnd; kommun dock obetaget att uppdraga åt annat kommunalt organ att vara beredskapsnämnd.

Uppgift som kommun skall fullgöra under civilförsvarsberedskap och som saknar motsvarighet i fredstid skall, i den mån föreskrifter för uppgiftens handhavande ej meddelats i särskild lag eller författning *eller annat följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000), handhas av en beredskapsnämnd. Beredskapsnämnd får tillsättas redan i fredstid.*

Kommun *får* tillsätta särskild beredskapsnämnd *eller* uppdraga åt *annan* nämnd att vara beredskapsnämnd. *Har så ej skett är kommunstyrelsen beredskapsnämnd.*

10 §²

Ledamöter och suppleanter i särskild beredskapsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

I fråga om särskild beredskapsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse 1971:1168.

² Senaste lydelse 1971:1168.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild beredskapsnämnd i annan kommun än Stockholm skall därjämte vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kommunstyrelsen ävensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beräffande särskild beredskapsnämnd i Stockholm skola, utöver vad i första stycket sägs, bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild beredskapsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning

dels att i 1, 2, 11 och 12 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 4 och 5 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***4 §**

Uppgift enligt 2 § och planläggning, som föranledes därav, ankommer på kristidsnämnd.

Kommun kan tillsätta särskild kristidsnämnd. Om särskild kristidsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara kristidsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annat kommunalt organ att vara kristidsnämnd.

Kommun får tillsätta särskild kristidsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara kristidsnämnd. Har så ej skett är kommunstyrelsen kristidsnämnd.

5 §

Ledamöter och suppleanter i särskild kristidsnämnd väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får ej vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild kristidsnämnd i annan kommun än Stockholm äger bestämmelserna i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelsen samt 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd motsvarande tillämpning. Pro-

I fråga om särskild kristidsnämnd äger 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tokoll behöver dock ej innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande kristidsnämnd i Stockholm gäller 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag. Dessutom gäller vad kommunfullmäktige föreskriver enligt samma lag. Protokoll behöver dock ej innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild kristidsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

16 Förslag till**Lag om ändring i familjebidragslagen (1946:99)**

Härigenom föreskrives i fråga om familjebidragslagen (1946:99)¹

dels att 25 och 26 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 23 och 24 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

23 §

Kommun skall antingen inrätta särskild familjebidragsnämnd eller ock uppdraga åt annat kommunalt organ att vara familjebidragsnämnd.

I varje kommun skall finnas en familjebidragsnämnd. Kommun får tillsätta särskild familjebidragsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara familjebidragsnämnd. Har så ej skett är socialnämnden familjebidragsnämnd.

24 §

Ledamöter och suppleanter i särskild familjebidragsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

I fråga om särskild familjebidragsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Valet skall vara proportionellt, där est det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Familjebidragsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

¹Lagen omtryckt 1975:554.

17 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp

Härigenom föreskrives att 6 och 7 §§ lagen (1964:47) om krigshjälp skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

I varje kommun skall finnas en krigshjälpsnämnd för handhavande av de uppgifter, som åvila kommunen enligt denna lag. *Socialnämnden skall vara krigshjälpsnämnd, där kommunen icke uppdrager åt annat kommunalt organ att vara krigshjälpsnämnd eller inrättar särskild krigshjälpsnämnd.*

Ledamöter och suppleanter i särskild krigshjälpsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild krigshjälpsnämnd i annan kommun än Stockholm skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kommunstyrelsen ävensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvaran-

I varje kommun skall finnas en krigshjälpsnämnd för handhavande av de uppgifter, som åvila kommunen enligt denna lag. Kommun får tillsätta särskild krigshjälpsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara krigshjälpsnämnd. Har så ej skett är socialnämnden krigshjälpsnämnd.

I fråga om särskild krigshjälpsnämnd äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Krigshjälpsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter, beslutet i varje ärende och uppgift om reservation. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

¹ Senaste lydelse 1971:1167.

Nuvarande lydelse

de tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande särskild krigshjälpsnämnd i Stockholm skola bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm med undantag för hänvisningen till 39 § andra stycket sagda lag äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild krigshjälpsnämnd.

7 §

Ledamot av krigshjälpsnämnd och den som av nämnden utsetts att mottaga ansökan om krigshjälp må, för tid intill dess nämnden nästa gång sammanträder, å dess vägnar bevilja krigshjälp, om sökanden är i så trängande behov därav, att nämndens sammanträde ej kan avvaktas, eller om hjälpen skall utgå enligt 2 § andra stycket. Sådant beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Ledamot av krigshjälpsnämnd *eller* den som av nämnden utsetts att mottaga ansökan om krigshjälp må, för tid intill dess nämnden nästa gång sammanträder, å dess vägnar bevilja krigshjälp, om sökanden är i så trängande behov därav, att nämndens sammanträde ej kan avvaktas, eller om hjälpen skall utgå enligt 2 § andra stycket. Sådant beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

18 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd
dels att 1 och 2 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 3–5 §§, av nedan angivna
 lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 §**

kommunen äger förordna, att inom kommun skall finnas arbetslöshetsnämnd för handhavande av lokala åtgärder i fråga om statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid oförvälad arbetslöshet, ävensom att för ändamålet skall tillsättas särskild sådan nämnd. Innefattar förordnande som nyss sagts ej föreskrift om tillsättande av särskild nämnd och beslutar kommunen ej härom, skall i stad drätselkammare och på landet kommunalnämnd vara arbetslöshetsnämnd.

Arbetslöshetsnämnd må vara gemensam för flera kommuner.

I varje kommun skall finnas en arbetslöshetsnämnd. Kommun får tillätta särskild arbetslöshetsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara arbetslöshetsnämnd. Har så ej skett är kommunstyrelsen arbetslöshetsnämnd.

2 §

Närmare föreskrifter om utseende av särskild arbetslöshetsnämnd, om revision av arbetslöshetsnämnds verksamhet, så ock om tillämpningen i övrigt av denna lag medelas av Konungen.

Arbetslöshetsnämnd har till uppgift att vidtaga eller på annat sätt främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av arbetslöshet.

3 §

Det åligger arbetslöshetsnämnd särskilt att

1. handlägga frågor om kommuns hjälpverksamhet vid arbetslöshet enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966:368),

2. samarbeta med myndigheter och enskilda vilkas verksamhet rör sysselsättningsfrågor samt

3. omedelbart underrätta länsarbetsnämnden om arbetskonflikt som

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

påverkar hjälpverksamhet inom kommunen.

4 §

Arbetslöshetsnämnd skall göra de framställningar till kommunfullmäktige och kommunstyrelsen som behövs för nämndens verksamhet. Nämnden får infordra yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen, annan nämnd, beredning eller tjänsteman hos kommunen.

5 §

I fråga om särskild arbetslöshetsnämnd äger 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42 och 43 §§, 44 § första stycket och 45–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild arbetslöshetsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977, då kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m. upphör att gälla.

19 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.

dels att 11 § 3 mom. skall upphöra att gälla,

dels att i 9 § 1 och 4 mom., 10 § 3 mom. samt 20 och 22 §§ ordet "Könungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 11 § 2 mom. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

2 mom. Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av särskild styrelse.

2 mom. Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av *slakthusstyrelse i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000). Kommun får tillsätta särskild slakthusstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara slakthusstyrelse. Har så ej skett är kommunstyrelsen slakthusstyrelse.*

Vad i 45 § kommunallagen är stadgat i fråga om där avsedd nämnd skall äga motsvarande tillämpning beträffande slakthusstyrelse i annan kommun än Stockholm. För slakthusstyrelse i Stockholm skola gälla bestämmelserna i 51 § kommunallagen för Stockholm. Utan hinder av vad nu sagts må protokoll, som föres vid slakthusstyrelses sammanträde, begränsas till att upptaga förteckning å närvarande ledamöter samt beslutet i varje ärende.

I fråga om särskild slakthusstyrelse äga 37 §, 38 § första stycket, 39 §, 40 § första och tredje styckena, 42–47 §§ samt, utom i Stockholms kommun, 41 § kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Utöver vad i andra stycket stadgas skall beträffande slakthusstyrelse gälla vad kommunens fullmäktige föreskriva.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

2. I fråga om särskild slakthusstyrelse tillämpas bestämmelserna i 37 § första stycket och 40 § första stycket kommunallagen (1976:000) första gången vid val som avser tiden efter utgången av år 1979. Vid denna tidpunkt upphör löpande tjänstgöringstider för ledamöter och suppleanter i särskild slakthusstyrelse.

¹ Senaste lydelse av 20 § 1971:1114.

20 Förslag till**Lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242)**

Härigenom föreskrives i fråga om sjukvårdslagen (1962:242)¹

dels att 9 § 3 mom., 11 § 2, 3 och 5 mom. och 12 § skall upphöra att gälla,

dels att 9 § 1 och 2 mom., 11 § 1 och 4 mom. och 34 § 1 mom. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***9 §**

1 m o m .² I landstingskommun eller kommun som ej tillhör landstingskommun utövas ledningen av den sjukvårdande verksamheten enligt denna lag av en sjukvårdsstyrelse. Ledamöter och suppleanter i sjukvårdsstyrelsen väljas av landstinget eller kommunfullmäktige till det antal landstinget eller fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvara det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gälla särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Landsting må besluta, att landstingskommunens sjukvårdsstyrelse skall utgöras av förvaltningsutskottet eller viss avdelning av utskottet.

1 m o m . I landstingskommun eller kommun som ej tillhör landstingskommun utövas ledningen av den sjukvårdande verksamheten enligt denna lag av en sjukvårdsstyrelse, i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000).

Landstingskommunen eller kommunen får tillsätta särskild sjukvårdsstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara sjukvårdsstyrelse. Har

¹ Senaste lydelse av

9 § 3 mom. 1972:665

11 § 2 mom. 1970:211

11 § 3 mom. 1970:211

12 § 1972:665.

² Senaste lydelse 1970:211.

Nuvarande lydelse

2 m o m .³ För sjukvårdsstyrelse äga i landstingskommun bestämmelserna i 43–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen och i kommun som ej tillhör landstingskommun bestämmelserna i 32–42 §§ och 45 § andra och tredje styckena kommunallagen motsvarande tillämpning. I protokoll behöver dock upptagas endast förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

11 §

1 m o m .⁴ Närmast under sjukvårdsstyrelsen utövas tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus av en direktion. Direktion må vara gemensam för två eller flera sjukhus och kan utöver sjukhusförvaltning anförtros andra motsvarande uppgifter inom sjukvården.

Landsting äger besluta, att sjukvårdsstyrelsen skall utgöra direktion. I kommun som icke tillhör landstingskommun äger kommunfullmäktige motsvarande befogenhet.

4 m o m .⁵ Beträffande särskilt utsedd direktion skola, med de avvikelser som framgå av vad i 2, 3 och 5 mom. stadgas, följande bestämmelser äga motsvarande tillämpning, nämligen för direktion i landstingskommun vad i 43, 44 och 46–51 §§ landstingslagen är föreskrivet med avseende å

Föreslagen lydelse

så ej skett är förvaltningsutskottet eller kommunstyrelsen sjukvårdsstyrelse.

2 m o m . I fråga om särskild sjukvårdsstyrelse äga 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

1 m o m . Närmast under sjukvårdsstyrelsen utövas tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus av en direktion, i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000). Direktion må vara gemensam för två eller flera sjukhus och kan utöver sjukhusförvaltning anförtros andra motsvarande uppgifter inom sjukvården.

4 m o m . I fråga om särskild direktion äga 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

³ Senaste lydelse 1970:211.

⁴ Senaste lydelse 1970:211.

⁵ Senaste lydelse 1970:211.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

förvaltningsutskottet och i 54 § fjärde stycket samma lag i fråga om där avsedd nämnd samt för direktion i kommun, som ej tillhör landstingskommun, vad i 32, 33 och 35–42 §§ kommunallagen är föreskrivet med avseende å kommunstyrelsen samt i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd.

34 §

I m o m .⁶ Talan mot beslut av sakkunniga om tjänsteförslag enligt 20 § föres hos socialstyrelsen genom besvär. Mot socialstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får talan icke föras.

Om besvär över beslut av sjukvårdsstyrelse eller direktion gäller vad som stadgas i *landstingslagen eller kommunallagen*.

Om besvär över beslut av sjukvårdsstyrelse eller direktion gäller vad som stadgas i *kommunallagen (1976:000)*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

2. I fråga om särskild direktion tillämpas bestämmelsen i 37 § första stycket kommunallagen (1976:000) om minsta antalet ledamöter första gången vid val som avser tiden efter utgången av år 1979.

3. Bestämmelsen i 11 § 5 mom. om beslutförhet tillämpas intill utgången av år 1979.

⁶ Senaste lydelse 1972:665.

21 Förslag till**Lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457)**

Härigenom föreskrives att 5 § folktandvårdslagen (1973:457) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Ledningen av folktandvården utövas inom varje landstingskommun av *sjukvårdsstyrelse som avses i 9 § sjukvårdslagen (1962:242)*.

Landstingskommun får dock utse särskild nämnd att i stället för sjukvårdsstyrelse utöva ledningen av folktandvården. I fråga om sådan nämnd äger bestämmelserna om sjukvårdsstyrelse i 9 § 1 och 2 mom. sjukvårdslagen motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

5 §

Ledningen av folktandvården utövas inom varje landstingskommun av *en tandvårdsnämnd, i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000). Landstingskommun får tillsätta särskild tandvårdsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara tandvårdsnämnd. Har så ej skett är sjukvårdsstyrelsen tandvårdsnämnd.*

I fråga om särskild tandvårdsnämnd äger 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

22 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

dels att 15 § skall upphöra att gälla,

dels att i lagen orden "styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda" eller böjningsform därav skall bytas ut mot "omsorgsstyrelse" i motsvarande form.

dels att 6 och 14 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en *styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda*. Till sådan styrelse får utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en *omsorgsstyrelse*, i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 49 § kommunallagen (1976:000).

Landstingskommun får tillsätta särskild omsorgsstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara omsorgsstyrelse. Har så ej skett är sjukvårdsstyrelsen omsorgsstyrelse.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta att ledningen av specialistsjukhus skall utövas av landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda av landstingskommuner gemensamt, får särskild styrelse utses att för inrättningen fullgöra de uppgifter som annars ankommer på *styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda*.

Drives inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda av landstingskommuner gemensamt, får särskild styrelse utses att för inrättningen fullgöra de uppgifter som annars ankommer på *omsorgsstyrelse*.

För vissa uppgifter som anges särskilt i denna lag finnes i landstingskommun en beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda eller, om regeringen bestämmer det, flera sådana nämnder.

¹ Senaste lydelse 1974:582.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §²

Ledamöter och suppleanter i särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda väljes av landstinget eller kommunfullmäktige till det antal landstinget eller kommunfullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gäller särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

För särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda äger i landstingskommun bestämmelserna i 43–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) samt i kommun som ej tillhör landstingskommun bestämmelserna i 32–42 §§ och 45 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) motsvarande tillämpning. I protokoll behöver dock upptagas endast förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

I fråga om särskild omsorgsstyrelse äger 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

² Senaste lydelse 1971:630.

23 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län

Härigenom föreskrives att 1–5 §§ lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Har med stöd av 127 § andra stycket byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) bestämts att Stockholms län skall utgöra ett regionplaneområde, kan Konungen förordna att frågor om regionplan för området skall handläggas av kommunalförbund mellan Stockholms stad och Stockholms läns landstingskommun eller, om staden inträder i landstingskommunen, av landstingskommunen.

Föreslagen lydelse

1 §

Har med stöd av 127 § andra stycket byggnadslagen (1947:385) bestämts att Stockholms län skall utgöra ett regionplaneområde, skall frågor om regionplan för området handläggas av Stockholms läns landstingskommun.

2 §

Förslag till regionplan upprättas av en regionplanenämnd och antages av kommunalförbundets fullmäktige eller av landstinget.

Förslag till regionplan upprättas av en regionplanenämnd och antages av landstinget.

3 §

Kommunalförbundet eller landstingskommunen kan tillsätta särskild regionplanenämnd. Tillsättes ej särskild regionplanenämnd, skall i kommunalförbundet förbundsstyrelsen eller annan nämnd som angives i förbundsordningen eller i landstingskommunen förvaltningsutskottet eller annan nämnd som landstinget bestämmer vara regionplanenämnd.

Ledamöter och suppleanter i särskild regionplanenämnd väljes av förbundsfullmäktige eller landstinget till det antal förbundsfullmäktige eller

Landstingskommunen får tillsätta särskild regionplanenämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara regionplanenämnd. Har så ej skett är förvaltningsutskottet regionplanenämnd.

I fråga om särskild regionplanenämnd äger 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

landstinget bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gäller särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

För särskild regionplanenämnd äger i kommunalförbundet 32 §, 33 § första stycket första punkten och andra stycket, 34–42 §§ samt 45 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och i landstingskommunen 43 §, 44 § första stycket första punkten och andra stycket, 45–51 §§ samt 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) motsvarande tillämpning.

4 §

Regionplan fastställs av *Konungen*. Har avvikande mening i fråga om förslaget till regionplan uttalats inom styrelsen i kommunalförbundet eller landstingskommunen, inom annan nämnd som är regionplanenämnd eller inom fullmäktige eller landstinget eller har erinran mot förslaget framställt av kommun inom regionplaneområdet, kan *Konungen* göra den avvikelse från förslaget som är befogad med hänsyn till den uttalade meningen.

Regionplan fastställs av *regeringen*. Har avvikande mening i fråga om förslaget till regionplan uttalats inom regionplanenämnd eller inom landstinget eller har erinran mot förslaget framställt av kommun inom regionplaneområdet, kan *regeringen* göra den avvikelse från förslaget som är befogad med hänsyn till den uttalade meningen.

5 §

I fråga om kommunalförbundets kostnader för upprättande och ändring

Nuvarande lydelse

av regionplan äger 132 § byggnadslagen motsvarande tillämpning.

Bestämmelserna i 133 § och 149 § första stycket första punkten byggnadslagen äger motsvarande tillämpning när *kommunalförbundet eller landstinget* handlägger frågor om regionplan. Vad som sägs om förbundsfullmäktige skall därvid avse *fullmäktige i kommunalförbundet eller landstinget*.

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 133 § och 149 § första stycket första punkten byggnadslagen (1947:385) äger motsvarande tillämpning när *landstingskommunen* handlägger frågor om regionplan. Vad som sägs om *regionplaneförbund* och förbundsfullmäktige skall därvid avse *landstingskommunen och landstinget*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

24 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattning med burskapsärenden m. m.

Härigenom föreskrives att lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattning med burskapsärenden m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Stadens styrelse skall övertaga den befattning med ansökan om burskap och med uppsägning av burskap, som enligt 3 kap. 1 och 5 §§ handelsbalken ankommer på borgmästare och råd.

Stadens styrelse äger antaga reglemente angående burskap i staden att gälla i stället för vad som stadgas i 3 kap. handelsbalken. Innan reglemente antages, skall *stadens borgerskap* beredas tillfälle yttra sig. *Reglemente fastställs av länsstyrelsen.*

Föreslagen lydelse

Kommunstyrelsen eller den nämndkommunfullmäktige beslutar skall övertaga den befattning med ansökan om burskap och med uppsägning av burskap, som enligt 3 kap. 1 och 5 §§ handelsbalken ankommer på borgmästare och råd.

Kommunstyrelsen eller den nämndkommunfullmäktige beslutar äger antaga reglemente angående burskap att gälla i stället för vad som stadgas i 3 kap. handelsbalken. Innan reglemente antages, skall *borgerskapet* beredas tillfälle yttra sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

25 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.**

Härigenom föreskrives att 4 § lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***4 §**

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande skall kommun anordna avgiftsfri bostadsförmedling. I område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende åligger sådan skyldighet kommunerna i området. Därvid skall gemensam bostadsförmedling anordnas och enhetliga grunder tillämpas vid anvisning av bostäder.

Regeringen kan ålägga kommun att fullgöra skyldighet enligt första stycket.

Har regeringen ålagt kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. *Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, regeringen. I övrigt gäller lagen (1957:281) om kommunalförbund.*

Har regeringen ålagt kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

¹ Lagen omtryckt 1975:131.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:131.

26 Förslag till

Lag om egendom som förvaltas av kommunalstämma

Härigenom föreskrives följande.

Om sockenmagasin, tillgångar som hör till magasinskassa eller rothållarkassa eller annan egendom vid utgången av år 1977 förvaltas av kommunalstämma som avses i 13 § lagen (1930:251) om kommunalstyrelse på landet, skall egendomen vid nämnda tidpunkt tillfalla kommunen. Sådan förvaltning får dessförinnan avvecklas i den ordning och under de förutsättningar som i fråga om vissa kassor föreskrevs i 1-3 §§ i den numera upphävda kungörelsen (1963:43) med föreskrifter rörande vissa av kommunalstämma förvaltade kassor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

KOMMUNDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-08-19

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Proposition om minskad statlig detaljreglering av kommunerna m. m.

1. Inledning

Den kommunala indelningens anpassning till samhällsutvecklingen har skapat förutsättningar att vidga den kommunala självstyrelsen. Kommunindelningsreformen motiverar också överväganden beträffande statens förhållande till kommunerna från delvis nya utgångspunkter. I 1974 års statsverksproposition (prop. 1974:1, bil. 16) uttalade jag att en fortsatt översyn skulle göras av statens tillsyns- och kontrollfunktioner gentemot kommunerna. Inom kommundepartementet pågår i samråd med andra berörda departement en sådan översyn.

Utöver de förslag till förändringar som har lagts fram i samband med reformer på andra områden har översynsarbetet hittills resulterat i fyra departementspromemorior med den gemensamma beteckningen Minskad statlig detaljreglering av kommunerna. Den första promemorian (Ds Kn 1975:1), PM I Avgifter hos byggnadsnämnd, har lagts till grund för en proposition (1975:107). Propositionen godtogs av riksdagen (CU 1975:29, rskr 1975:220). Genom ändringar (1975:462 resp. 1975:821) i byggnadsstadgan (1959:612, omtryckt 1972:776) och förordningen (1961:568) om brandfarliga varor har regeringen slopat kommuns skyldighet att underställa länsstyrelsen beslut om avgifter hos byggnadsnämnd.

De följande tre promemoriorna, PM II (Ds Kn 1975:3) Nämndorganisationen, underställning m. m., PM III (Ds Kn 1975:6) Övriga specialreglerade kommunala nämnder m. m. och PM IV (Ds Kn 1975:7) Landstingskommunernas specialreglerade nämnder, behandlar bl. a. de kommunala och landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer. Pro-

memoriorna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1-3*.

Inom kommundepartementet har vidare upprättats promemorian (Ds Kn 1976:3) Avveckling av institutet jordbruksstämma. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Efter remiss har yttranden över PM II avgetts av socialstyrelsen, riksarkivet, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens planverk, statens brandnämnd, socialutredningen (S 1969:29), hälsovårdsstadgutredningen (S 1974:08), utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna, samtliga länsstyrelser, Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs och Västerbottens läns landstingskommuner, Alvesta, Avesta, Bengtsfors, Bodens, Borlänge, Eskilstuna, Falkenbergs, Falu, Flens, Gislaveds, Gotlands, Göteborgs, Götene, Haninge, Hjo, Jönköpings, Katrincholms, Kumla, Kungsbacka, Köpings, Laholms, Landskrona, Lerums, Ludvika, Lycksele, Malmö, Mora, Mörbylånga, Norrköpings, Nyköpings, Piteå, Ronneby, Skövde, Stockholms, Strängnäs, Sundsvalls, Svenljunga, Söderhamns, Sölvesborgs, Trollhättans, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Vallentuna, Varbergs, Vingåkers, Vänersborgs, Värnamo, Växjö, Åtvidabergs, Öckerö, Örebro, Örnsköldsviks och Östersunds kommuner, sociala centralnämnden i Östra Göinge kommun, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Över PM III har efter remiss yttranden avgetts av överbefälhavaren (ÖB), chefen för armén, försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk, civilförsvarsstyrelsen, socialstyrelsen, riksskatteverket, skolöverstyrelsen, statens livsmedelsverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, riksnämnden för kommunal beredskap, militärbefälhavaren i Östra militärområdet, utredningen om skolan, staten och kommunerna, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län, Örebro läns landstingskommun, Eskilstuna, Göteborgs, Halmstads, Hedemora, Järfälla, Karlstads, Landskrona, Luleå, Malmö, Motala, Norrköpings, Piteå, Stockholms, Sundsvalls, Surahammars, Tyresö, Älvsbyns och Örnsköldsviks kommuner, Nordvästra Skånes kommunalförbund, Sydvästra Skånes kommunalförbund och Svenska kommunförbundet.

Över PM IV har efter remiss yttranden avgetts av socialstyrelsen, riksarkivet, skolöverstyrelsen, statens planverk, folkhögskoleutredningen (U 1972:08), länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Västerbottens län, samtliga landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, TCO, Handikappförbundens centralkommitté och Riksförbundet för utvecklingsstörda barn.

Över promemorian Avveckling av institutet jordbruksstämma har efter remiss yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, Alingsås, Katrineholms, Kungälv, Ludvika, Sätters, Södertälje, Vingåkers, Åre och Örnsköldsviks kommuner, Svenska kommunförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Hushållningssällskapens förbund, Lantbrukarnas riksförbund och Samfundet för hembygdsvård.

2. Departementspromemoriorna m. m.

I fråga om gällande rätt och förslagen i departementspromemoriorna får jag hänvisa till bilaga 1-4.

3. Remissyttrandena

Departementspromemoriorna har fått ett genomgående positivt mottagande vid remissbehandlingen. I enstaka frågor förordar en del remissinstanser andra lösningar än de som har föreslagits i promemoriorna. Detta gäller främst frågor som hänger samman med tjänstemännens ställning i nämndorganisationen. Åtskilliga remissinstanser önskar ytterligare förslag om lättnader i den statliga tillsynen och kontrollen över kommunerna. Framför allt framhålls att skyldigheten att underställa statlig myndighet vissa beslut bör kunna avskaffas i ytterligare ett antal fall, bl. a. i fråga om beslut att ta upp lån och att teckna borgen. Förslaget att institutet jordbruksstämma skall avvecklas bemöts i huvudsak positivt. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

4. Föredraganden

4.1 Allmän bakgrund

Under efterkrigstiden har den offentliga sektorn vuxit kraftigt. Inte minst kommunens verksamhet har ökat i omfattning. Åtskilliga uppgifter som är av betydelse för att skapa ett välordnat samhälle där medborgarnas behov av trygghet och service tillgodoses handhas i dag av kommunala och landstingskommunala organ. Kommunindelningsreformerna har varit en förutsättning för denna utveckling. Genom tillkomsten av bärkraftiga kommuner har dessa kunnat ta ansvar för betydelsefulla samhällsfunktioner samtidigt som former har skapats för ett stärkt medborgarinflytande.

Ansvar för samhällets utveckling och uppgifter vilar såväl på staten som på kommunerna och landstingskommunerna. Samverkan på skilda områden och i olika former är en nödvändig förutsättning för att gemensamma samhällliga mål skall kunna uppnås. Eftersom statsmakterna har det över-

gripande ansvaret, måste de på olika sätt ange ramar för kommunernas och landstingskommunernas befogenheter.

Den kommunala självstyrelsens formella ram ges i lagstiftning. I regeringsformen (RF) slås fast att den svenska folkstyrelsen förverkligas bl. a. genom kommunal självstyrelse (1 kap. 1 §). Det anges (1 kap. 6 §) att det i riket finns primärkommuner och landstingskommuner, att beslutanderätten utövas av valda församlingar och att kommunerna har rätt att ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter. Vidare föreskrivs i RF (8 kap. 5 §) att grunderna för ändring i rikets indelning i kommuner, för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen bestäms i lag samt att i lag också meddelas föreskrifter om kommunernas befogenheter i övrigt och om deras åligganden. I kommunallagen (1953:753, omtryckt 1969:765) (KL), kommunallagen (1957:50) för Stockholm (omtryckt 1969:766) (KLS) och landstingslagen (1954:319, omtryckt 1972:101) (LL) finns bestämmelser om bl. a. kommunernas och landstingskommunernas kompetens, uppgiftsfördelningen mellan beslutande samt förvaltande och verkställande organ, de kommunala och landstingskommunala organens arbetsformer, den ekonomiska förvaltningen, underställning och besvär. I fråga om befogenheter och åligganden reglerar kommunallagarna endast den s. k. allmänna kompetensen. Uppgifter enligt denna är i princip frivilliga. Den kompetens som regleras i olika specialförfattningar innebär däremot i de flesta fall att uppgifterna är obligatoriska. Genom sådan lagstiftning har kommunerna tilldelats betydande ansvar inom plan- och byggnadsväsendet, bostadsförsörjningen, socialvården, undervisningen m. m. och landstingskommunerna inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Statens tillsyn och kontroll över kommunernas och landstingskommunernas verksamhet utövas i olika former. Det mest vidsträckt tillämpningsområdet har den statskontroll som utlöses på enskilds initiativ genom *besvär* över ett kommunalt eller landstingskommunalt beslut. Besvär som anförs med stöd av kommunallagarna, s. k. kommunalbesvär, är den kontrollform som innebär det minsta ingreppet i den kommunala självstyrelsen. En mer ingående kontroll kommer till stånd genom s. k. förvaltningsbesvär, som anförs med stöd av specialförfattningar.

Vissa beslut av kommuner och landstingskommuner prövas och fastställs av regeringen eller annan statlig myndighet genom *underställning*. Exempel på sådana ärenden utgör finansiella åtaganden, antagande av kommunala stadgor, planläggningsbeslut och beslut om vissa avgifter.

Effektivitetskontroll sker med stöd av olika specialförfattningar, som ålägger kommunerna och landstingskommunerna att svara för vissa förvaltningsuppgifter och som föreskriver statlig tillsyn över att uppgifterna fullgörs på ett tillfredsställande sätt.

En mycket långtgående styrning är möjlig genom att staten inom vissa verksamhetsgrenar kan bestämma över resurstilldelningen till kommuner och landstingskommuner. Exempel på *ekonomiska styrmedel* är investeringsavgifter och statsbidrag.

Förutsättningarna för att öka kommunernas och landstingskommunernas ansvar och handlingsfrihet har under de senaste decennierna i hög grad förbättrats. Genom kommunindelningsreformen och i takt med verksamhetens utbyggnad har förvaltningsorganisationen tillförts sakkunskap på olika områden. Den service som kommunförbunden lämnar sina medlemmar har också i betydande utsträckning medverkat till effektivitet och enhetlighet i den kommunala och landstingskommunala verksamheten. Behovet av statlig tillsyn och kontroll över kommunernas och landstingskommunernas sätt att fullgöra sina uppgifter har därför minskat. Mot den bakgrunden uttalade jag i 1974 års statsverksproposition (prop. 1974:1, bil. 16, s. 2) och i 1975 års budgetproposition (prop. 1975:1, bil. 16, s. 3) att en översyn skulle göras av statens tillsyns- och kontrollfunktioner.

Syftet med översynen är att mönstra ut sådana detaljföreskrifter som med hänsyn till de kommunala och landstingskommunala organens ställning och resurser inte längre är nödvändiga. Flera motiv kan anföras för att på detta sätt decentralisera ansvar och befogenheter. Statsförvaltningen kan avlastas arbetsuppgifter och få bättre tid för planering och andra övergripande frågor. Det innebär effektivitetsvinster för samhällsförvaltningen som helhet om myndigheter som bereder ärenden också fattar de slutliga besluten. Vidare kan de kommunala organens kännedom om lokala förhållanden bättre utnyttjas. Medborgarna får också större möjligheter till kontakter med beslutsfattarna vilket kan göra det lättare att lösa många problem. Samtidigt är jag helt medveten om de krav som finns på samordning och likformighet i samhällsarbetet. Beslut av statsmakterna för att tillförsäkra medborgarna exempelvis rättssäkerhet, sysselsättning och lika tillgång till samhällsservice skall självfallet förverkligas. Det är knappast möjligt att ställa upp någon allmängiltig princip som kan tillämpas vid ställningstaganden till utformningen av statens tillsyns- och kontrollfunktioner. En avvägning mellan delvis motstridiga intressen måste komma till stånd vid varje tillfälle. Ytterst gäller därvid frågan vilka styrinstrument och vilken grad av styrning som är förenlig med statsmakternas uppfattning om den kommunala självstyrelsens roll i samhället.

Förutom de förslag till förändringar som har lagts fram i samband med reformer på andra områden har det hittills bedrivna utredningsarbetet resulterat i fyra departementspromemorior som berör lagar och andra författningar avseende kommunal och landstingskommunal verksamhet. Promemoriorna har redovisats under den gemensamma beteckningen Minskad statlig detaljreglering av kommunerna. Ett delresultat av översynsarbetet redovisades i PM I (Ds Kn 1975:1) Avgifter hos byggnadsnämnd. Regeringen har efter bemyndigande av riksdagen (prop. 1975:107, CU 1975:29, rskr 1975:220) beslutat att slopa kommuns skyldighet att underställa länsstyrelsen beslut om sådana avgifter (SFS 1975:462 och 821). I de övriga tre departementspromemoriorna, PM II (Ds Kn 1975:3) Nämndorganisationen, un-

derställning m. m., PM III (Ds Kn 1975:6) Övriga specialreglerade nämnder m. m. och PM IV (Ds Kn 1975:7) Landstingskommunernas specialreglerade nämnder, behandlas bl. a. de kommunala och landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer samt underställning hos statlig myndighet av vissa beslut. Jag anser att det är angeläget att specialförfattningarnas regler om nämndernas organisation och arbetsformer tas upp nu så att enhetlighet kan nås med förslaget till ny kommunallag (prop. 1975/76:187).

I de fall då den kommunala verksamhetens innehåll och omfattning på ett visst område har reglerats närmare talar starka skäl för att frågan om statlig tillsyn och kontroll normalt bör bedömas i samband med att sakområdet utreds. I utredningsdirektiven för vissa nu arbetande kommittéer anges, att denna fråga skall prövas och att inriktningen är att begränsningar i den statliga tillsynen bör föreslås. Utredningsuppdrag med denna inriktning har bl. a. utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna, hälsovårdsstadgutredningen (S 1974:08) och utredningen (S 1975:04) om ny lagstiftning för hälso- och sjukvården. Vidare ingår i den kommunalekonomiska utredningens (Fi 1971:08) uppdrag att behandla frågan om övergång till mera generella former för statsbidragsgivningen.

Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att uppdra åt övriga berörda kommittéer att överväga frågan om hur man skall kunna minska statlig tillsyn över och detaljkontroll av kommunerna och landstingskommunerna inom resp. utredningsområde. Ett motsvarande uppdrag bör även lämnas till de centrala statliga myndigheterna att pröva gällande föreskrifter, råd och anvisningar från samma utgångspunkt.

I de promemorior som har upprättats inom kommundepartementet har en fullständig genomgång gjorts av bestämmelserna om de kommunala och landstingskommunala specialreglerade nämnderna. Översynen avser organisationen av ett 30-tal specialreglerade verksamheter inom kommuner, landstingskommuner och kommunalförbund. De förslag som läggs fram kännetecknas av en strävan mot större enhetlighet och enkelhet i nämndorganisationen efter mönster av förslaget till ny kommunallag med ett minimum av särregler och detaljföreskrifter. Förslagen bygger på principen att kommunernas och landstingskommunernas handlingsfrihet skall ökas och att deras möjligheter att anpassa verksamhetsformerna efter lokala förhållanden skall förbättras. Denna grundtanke har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. I vissa avseenden har den uppfattningen förts fram att förslagen från pågående utredningar bör avvaktas. I likhet med flertalet remissinstanser anser jag dock att övervägande skäl talar för att man söker lösa frågorna om de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer i ett sammanhang och med utgångspunkt i bestämmelserna om styrelsen i förslaget till ny kommunallag (3 kap.). Dessa frågor bör i första hand bedömas från allmänna kommunalrättsliga utgångspunkter och med beaktande av vad den kommunala självstyrelsen och demokratin fordrar. Detta är inte i första hand en uppgift för de ut-

redningar som arbetar med olika specialreglerade kommunala verksamheter. Därför anser jag inte att jag föregriper utredningarnas arbete, när jag gör bedömningen att förslagen i promemoriorna kan ligga till grund för lagstiftning nu. Beträffande flera andra frågor, som det i och för sig skulle ha funnits anledning att ta upp i ett översynsarbete av detta slag, gör jag däremot, som jag skall återkomma till, den bedömningen att de inte bör tas upp fristående från verksamhetsområdet i övrigt. Möjligheterna att ninska den statliga detaljregleringen får i dessa fall prövas i resp. utredning och under beredningen i regeringens kansli.

Bestämmelser om kommunernas och landstingskommunernas specialreglerade nämnder finns i de olika specialförfattningarna. Dessa innehåller dels särskilda bestämmelser om nämnderna och dels i allmänhet en hänvisning till vissa bestämmelser i KL, KLS resp. LL. Specialförfattningarnas särskilda nämndbestämmelser kan avse frågor som saknar motsvarande reglering i kommunallagarna beträffande kommunstyrelsen resp. förvaltningsutskottet. I andra fall finns liknande bestämmelser i kommunallagarna, men för den specialreglerade nämnden ges då i specialförfattningarna en avvikande regel. Även om det finns ett gemensamt, grundläggande mönster för samtliga kommunala och landstingskommunala nämnder, är mängden avvikande bestämmelser betydande. Jag anser att goda skäl talar för att ytterligare anpassa specialförfattningarnas nämndbestämmelser till den nya kommunallagens bestämmelser om styrelsen.

Som jag aviserade i kommunallagspropositionen (s. 567) anser jag att tiden nu är mogen att avveckla institutet jordbruksstämma. Jag avser att ta upp också denna fråga i detta sammanhang (avsnitt 4.6).

Jag har i detta ärende samrått med cheferna för justitie-, försvars-, social-, kommunikations-, finans-, utbildnings-, jordbruks-, handels-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen samt med statsrådet Hjelm-Wallén.

4.2 Specialförfattningarnas särbestämmelser

Frågan om i vilken utsträckning de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer kan regleras genom en hänvisning till den nya kommunallagens bestämmelser om styrelsen fordrar en rad ställningstaganden till behovet av olika särregler. Jag avser att ta upp detta punkt för punkt, i huvudsak i samma ordning som de olika frågorna behandlas i förslaget till ny kommunallag, för att sedan återkomma till spörsmålet om en enhetlig hänvisning till den nya kommunallagen.

Mina förslag berör ett stort antal nämnder och innebär ändringar i åtskilliga specialförfattningar. För att ge överblick över de olika konsekvenserna skall jag sedan sammanfatta mina förslag nämnd för nämnd (avsnitt 4.3).

4.2.1 *Fakultativa eller obligatoriska nämnder*

De viktigaste kommunala specialreglerade nämnderna är obligatoriska i den meningen att särskild nämnd måste inrättas. Kommunen är skyldig att inrätta byggnadsnämnd, skolstyrelse, social centralnämnd (eller socialnämnd, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd) samt hälsovårdsnämnd. Också valnämnd, uttagningsnämnd och i vissa fall handels- och sjöfartsnämnd är obligatoriska nämnder. Övriga kommunala specialreglerade nämnder är fakultativa i den meningen att särskild nämnd inte behöver inrättas. Eftersom den uppgift som regleras i en specialförfattning i allmänhet är obligatorisk, innebär detta att kommunen kan välja mellan att inrätta en särskild nämnd för uppgiften och att uppdra åt annan nämnd att ha hand om uppgiften. I flera fall anges att kommunstyrelsen (i något fall socialnämnden) skall utgöra nämnd för den aktuella uppgiften, om den inte har anförtratts annan nämnd och särskild nämnd inte har inrättats. Beträffande arbetslöshetsnämnd är detta det enda alternativet till att inrätta särskild nämnd.

De landstingskommunala specialreglerade nämnderna är i huvudsak fakultativa. Undantaget är folkhögskolestyrelse. Specialförfattningarna har något olika bestämmelser om inrättande av nämnder. Genomgående anges att särskild nämnd kan inrättas för var och en av de specialreglerade verksamheterna. Härutöver gäller att förvaltningsutskottet eller avdelning därav kan utgöra sjukvårdsstyrelse, att sjukvårdsstyrelse kan utgöra tandvårdsnämnd och direktion för sjukhus, att utbildningsnämnd eller styrelse för annan vårdyrkesutbildning kan utgöra styrelse för sjuksköterskeskola samt att omsorgsstyrelse, utbildningsnämnd, semesterhemsnämnd och regionplanenämnd kan utgöras av annan nämnd i landstingskommunen.

I PM III och IV föreslås att uttagningsnämnd och handels- och sjöfartsnämnd görs fakultativa och att också annan nämnd än kommunstyrelse skall kunna vara arbetslöshetsnämnd. De begränsningar som finns i landstingens möjligheter att forma sin nämndorganisation slopas med ett undantag. Endast sjukvårdsstyrelse bör kunna vara direktion, om särskild sådan inte inrättas. Detta motiveras med hänvisning till de komplikationer som i annat fall skulle kunna uppstå med tanke på att direktion är i viss mening underordnad sjukvårdsstyrelsen.

I promemoriorna föreslås en enhetlig utformning av bestämmelserna om inrättande av de specialreglerade nämnder som inte måste vara särskilda nämnder. Innebörden av de bestämmelser som föreslås för dessa nämnder är att det i varje kommun och landstingskommun skall finnas en nämnd för den specialreglerade uppgiften och att kommunen resp. landstingskommunen får tillsätta särskild sådan nämnd eller uppdra åt annan nämnd att ha hand om uppgiften. I PM III föreslås en kompletterande regel med den innebörden att kommunstyrelsen eller viss annan nämnd skall ha hand om uppgiften, om kommunfullmäktige inte har beslutat annorlunda. Någon

motsvarighet till denna kompletterande regel föreslas däremot inte för de landstingskommunala verksamheterna.

I PM III framhålls att en enhetlig utformning av bestämmelserna om inrättande av nämnder gör det lättare att inrätta gemensamma nämnder för flera av de uppgifter som i dag oftast ankommer på kommunstyrelsen och som var för sig inte motiverar en särskild nämnd.

Remissinstanserna tillstyrker nära nog genomgående förslagen. Stockholms kommun anser att även valnämnd bör göras fakultativ, även om särskild valnämnd torde behövas i en kommun av Stockholms storlek. Sundsvalls kommun pekar på att kommunstyrelsen får hand om verksamheten för åtta av de nämnder som behandlas i PM III. Kommunen anser att man bör överväga att lägga uppgifterna direkt på andra organ för att omgången över ett delegationsförfarande skall kunna undvikas. Flera remissinstanser sätter i fråga det framtida behovet av uttagningsnämnd och framhåller att hästar numera inte tas ut för försvarsmaktens behov. Sundsvalls kommun går längre och sätter i fråga också behovet av kristidsnämnd, familjebidragsnämnd, hemvärnsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd samt slakthusstyrelse. Flera remissinstanser uppehåller sig vid de förbättrade förutsättningarna att sammanföra flera i och för sig begränsade specialreglerade verksamheter till en särskild gemensam nämnd. Överbefälhavaren önskar uttryckligt författningsstöd för inrättande av en särskild totalförsvarsnämnd som skulle ersätta i första hand civilförsvars-, beredskaps-, kristids- och hemvärnsnämnderna. Flera remissinstanser, däribland folkhögskolestyrelsen (U 1972:08), anser att folkhögskolestyrelserna även i fortsättningen bör vara obligatoriska som särskilda nämnder eller att resultatet av utredningens arbete bör avvaktas, innan någon ändring görs på denna punkt.

För egen del anser jag att förslagen i promemoriorna är väl avvägda. Jag är inte beredd att i detta sammanhang föreslå att några specialreglerade nämnder slopas. Min grundläggande inställning är att det är av värde att förtroendevalda ansvarar för de olika specialreglerade kommunala verksamheterna. Den väg man bör välja för att öka kommunernas möjligheter att forma nämndorganisationen efter lokala behov är enligt min mening att göra det frivilligt att inrätta särskilda nämnder och att öppna möjligheter att relativt fritt fördela förvaltningsuppgifterna mellan nämnderna.

Särskilt behovet av uttagningsnämnd har satts i fråga av flera remissinstanser. Frågan har berörts av 1967 års rekvisitions- och förfogandeutredning, vars betänkande (SOU 1975:65) Förfogandelagstiftningen har remissbehandlats och f. n. bereds inom regeringens kansli. I avvaktan på resultatet av den fortsatta beredningen av ärendet bör enligt min mening göras den ändringen att det inte längre blir obligatoriskt att inrätta särskild uttagningsnämnd. Chefen för försvarsdepartementet avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att uttagningskungörelsen (1963:110) ändras på detta sätt.

Vad gäller frågan om folkhögskolestyrelse skall vara obligatorisk eller

inte har jag inledningsvis (avsnitt 4.1) uttalat att bestämmelserna om samtliga nämnders organisation och arbetsformer bör lösas i ett sammanhang och från gemensamma utgångspunkter. Denna bedömning gäller i princip också landstingskommunal folkhögskolestyrelse. Hithörande frågor har emellertid nyligen övervägts av folkhögskoleutredningen, vars huvudbetänkande (SOU 1976:16) Folkhögskolan f. n. remissbehandlas. För att inte föregripa remissbehandlingen och den fortsatta beredningen av utredningens förslag, har jag funnit det lämpligt att i detta sammanhang inte föreslå några ändringar i folkhögskoleförordningen (1958:478).

En remissinstans har föreslagit att också valnämnd skall bli fakultativ. Jag kan inte finna att det föreligger något behov av att öppna möjlighet att överlåta valnämnds uppgifter på kommunstyrelsen eller annan nämnd och är således inte beredd att biträda detta förslag.

Invändningen från en remissinstans att kommunstyrelsen, om förslagen genomförs, får ansvar för alltför många verksamhetsområden och att andra former bör väljas för flera av de specialreglerade uppgifterna fordrar en kommentar. Jag anser nämligen att förslagen i promemoriorna skapar mycket goda möjligheter för varje kommun att välja den organisationsform som den finner lämpligast. Detta kan ske genom att särskilda nämnder inrättas eller genom att verksamheterna anförtros andra nämnder. Att kommunstyrelsen eller i ett par fall socialnämnden (sociala centralnämnden eller distriktsnämnd) ges ett sista handsansvar för den specialreglerade uppgiften innebär inte att jag anser att det i regel är lämpligast att uppgiften anförtros åt kommunstyrelsen resp. socialnämnden. Den regel som föreslås i promemoriorna medför emellertid betydande praktiska fördelar i det fall det rör sig om en uppgift som är obligatorisk för kommunen. Det är av värde att det vid varje tillfälle finns ett ansvarigt organ i varje kommun för exempelvis kommunens uppgifter av försvars- eller beredskapskaraktär.

Det principiella synsätt som jag nu har redovisat är enligt min mening tillämpligt också i fråga om landstingskommunernas obligatoriska uppgifter. Jag förordar att förvaltningsutskottet eller i några fall sjukvårdsstyrelsen i landstingskommun ges ett motsvarande sista handsansvar. Jag finner det inte möjligt att i detta sammanhang ta ställning till den fråga om ytterligare flexibilitet i förtroendemannaorganisationen som har tagits upp av bl. a. Landstingsförbundet.

Inrättande av en särskild totalförsvarsnämnd för kommunernas uppgifter av försvars- och beredskapskaraktär, vilka f. n. i flertalet kommuner handläggs av kommunstyrelsen, bedöms av flera remissinstanser som en värdefull möjlighet. Ett bra sätt att öka antalet förtroendevalda kan enligt min mening vara att samla flera i och för sig ganska begränsade arbetsuppgifter och av dem skapa ett meningsfullt verksamhetsområde för en eller flera nämnder. Till bilden hör också att kommunstyrelsen i dag ofta har ett ansvarsområde som är större än nödvändigt. Arbetsbelastningen är stor och sannolikt skulle såväl styrelsens huvudsakliga arbetsuppgifter som olika specialreglerade upp-

gifter vinna på att ärendegrupperna sprids. En möjlighet kan härvid vara att inrätta en nämnd för kommunens försvars- och beredskapsfrågor. Andra kombinationer kan också tänkas och förekommer i viss utsträckning redan. De förslag jag här lägger fram underlättar sådana lösningar genom att utformningen av nämndorganisationen i huvudsak överlämnas åt kommunerna och landstingskommunerna och genom att specialförfattningarnas nämndbestämmelser förenhetligas och flertalet särregler mönstras ut. Jag anser det emellertid inte nödvändigt att i speciallagstiftningen precisera olika organisationsmodeller.

Med de avvikelser som jag har redovisat i det föregående förordar jag alltid att promemorieförslaget om enhetliga bestämmelser om inrättande av specialreglerade nämnder genomförs.

4.2.2 Antal ledamöter och suppleanter

Kommunstyrelsen skall liksom förvaltningsutskottet bestå av minst fem ledamöter. Suppleanter skall väljas till det antal fullmäktige resp. landstinget bestämmer, vilket anses innebära att minst en suppleant skall utses. För de övriga kommunallagsreglerade nämnderna saknas regler om antalet ledamöter och suppleanter.

Specialförfattningarna innehåller i flertalet fall samma regler som gäller beträffande kommunstyrelsen och förvaltningsutskottet. Avvikande föreskrifter om antal ledamöter finns för skolstyrelse (minst sju), social centralnämnd (minst nio), överförmyndarnämnd (minst tre), uttagningsnämnd (tre eller fem), särskild arbetslöshetsnämnd (ordförande samt minst fyra och högst tio ledamöter) handels- och sjöfartsnämnd (minst sju och högst tolv), slakthusstyrelse (inget minimiantal), sjukhusdirektion (minst tre), semesterhemsnämnd (ordförande och fyra andra ledamöter) samt styrelse för sjuksköterskeskola (inget minimiantal). Avvikande bestämmelser om antalet suppleanter finns i några författningar. Det gäller nykterhetsnämnd (minst hälften av antalet ledamöter), uttagningsnämnd (en för varje ledamot), särskild arbetslöshetsnämnd (för ordföranden och minst halva antalet ledamöter), semesterhemsnämnd (en för varje ledamot) och folkhögskolestyrelse (minst tre).

I PM II – IV föreslås att de bestämmelser om minimiantal ledamöter och om suppleanter som gäller för styrelsen enligt förslaget till ny kommunallag genom hänvisning görs tillämpliga på samtliga specialreglerade nämnder. Beträffande överförmyndarnämnd föreslås dock ingen ändring. I PM II framhålls beträffande skolstyrelse och social centralnämnd, där förslaget innebär en sänkning av minimiantalet, att avsikten inte är att minska antalet förtroendevalda. Tvärtom är det ett värde i sig att många förtroendevalda engageras i nämndarbetet. Men inga starka skäl talar enligt promemorian för att föreskriva ett högre minimiantal ledamöter i dessa nämnder än i exempelvis kommunstyrelsen.

Förslagen tillstyrks av samtliga remissinstanser utom socialstyrelsen, som beträffande social centralnämnd anför att socialutredningens förslag bör avvaktas. En remissinstans anser att bestämmelsen om minst fem ledamöter bör gälla också taxeringsnämnd, överförmyndarnämnd, trafiknämnd och sådant organ vid försäkringskassa som utses av kommunen.

För egen del finner jag det lämpligt och praktiskt med enhetliga regler för samtliga specialreglerade nämnder. Kommunallagens bestämmelser om styrelsen bör därvid vara normgivande. Även om jag är den förste att stryka under värdet av att flera förtroendevalda engageras i det kommunala arbetet, anser jag inte att det finns anledning att i speciallagstiftningen föreskriva högre minimiantal ledamöter än vad som gäller för kommunstyrelsen. Jag förutsätter givetvis att det förhållandet att minimiantalet ledamöter i ett par nämnder sänks inte kommer att medföra att antalet förtroendevalda i dessa nämnder minskar. Med hänsyn till att bl. a. socialutredningen har tillstyrkt promemoriaförslaget anser jag till skillnad från socialstyrelsen att det inte finns anledning att beträffande sociala centralnämnden avvakta en ny sociallagstiftning.

Beträffande de nämnder som regleras i författningar som har tillkommit under riksdagens medverkan föreslår jag alltså att bestämmelserna om antalet ledamöter utformas i enlighet med vad jag har anført. Beträffande de nämnder som regleras i annan författning kommer chefen för resp. departement att senare föreslå regeringen motsvarande ändringar.

En remissinstans har föreslagit att de enhetliga reglerna skall gälla också sådant organ i allmän försäkringskassa som kommunen utser. I första hand torde försäkringsnämnd avses. Goda skäl talar för att antalet ledamöter och suppleanter i försäkringsnämnd följer samma regler som annars tillämpas i kommunerna. Jag har i samråd med chefen för socialdepartementet funnit att denna fråga bör prövas i annat sammanhang. Förslaget att samma minimiantal ledamöter skall gälla också för taxeringsnämnd och trafiknämnd får prövas i anslutning till det reformarbete som pågår på dessa områden. Beträffande överförmyndarnämnd anser jag att det ännu inte finns anledning att överväga några ändringar i de nya bestämmelser som trädde i kraft den 1 januari i år.

I promemoriorna föreslås också att de olika bestämmelserna i specialförfattningarna om antalet suppleanter skall utgå. Jag biträder detta förslag. Den bestämmelse som gäller för kommunstyrelsen och förvaltningsutskottet bör kunna gälla också för de specialreglerade nämnderna.

4.2.3 Valbarhet

Bestämmelser om valbarhet till resp. nämnd finns i praktiskt taget samtliga specialförfattningar. I allmänhet gäller genom hänvisning bestämmelserna i KL resp. LL vid val också till de specialreglerade nämnderna. I KL resp. LL föreskrivs valbarhetshinder för bl. a. kommunens ledande tjänsteman

(7 § KL, 8 § LL) samt – vid val till styrelsen eller annan kommunallagsreglerad nämnd – resp. förvaltningschef (32 och 45 §§ KL, 43 och 54 §§ LL). I några specialförfattningar undantas vid hänvisningen till KL valbarhetshindret för tjänstemännen i kommunen. Det gäller byggnadsstadgan (1959:612, omtryckt 1972:776), barnavårdslagen (1960:97, omtryckt 1971:308) och hälsovårdsstadgan (1958:663). I ytterligare några specialförfattningar föreskrivs valbarhetsregler som avviker från bestämmelserna i kommunallagarna. Dessa föreskrifter innebär i allmänhet att den krets som utesluts från valbarhet vidgas. I något fall föreskrivs särskilda kvalifikationer, medan valbarhetsbestämmelser helt saknas i ett par författningar.

I PM II – IV föreslås enhetliga valbarhetsbestämmelser för samtliga specialreglerade nämnder. Förslagen, som har utarbetats med utgångspunkt i kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag, innebär att nuvarande valbarhetshinder slopas för kommunens ledande tjänsteman liksom för resp. förvaltningschef vid val till de olika nämnderna. Detta förslag har, liksom kommunallagsutredningens motsvarande förslag (SOU 1974:99), väckt kritik hos ett betydande antal remissinstanser, även om flertalet tillstyrker förslaget. De remissinstanser som har en negativ inställning pekar i allmänhet på svårigheterna att förena ett politiskt uppdrag som nämndledamot med ställningen som förvaltningschef hos samma nämnd. Åtskilliga erinrar om kommunallagskommitténs ställningstagande (SOU 1952:14) i frågan och stryker under intresset av att förvaltningschefen intar en partipolitiskt oberoende, självständig ställning.

Min ståndpunkt innebär att hittillsvarande regler får anses utgöra en godtagbar kompromiss mellan olika intressen. I propositionen med förslag till ny kommunallag föreslås också att de nuvarande valbarhetshindren för den ledande tjänstemannen och för resp. förvaltningschef behålls. De nuvarande valbarhetshindren kan inte anses ha vållat några större olägenheter beträffande de specialreglerade nämnderna. Jag anser därför att det inte finns anledning att i fråga om dessa nämnder överväga någon annan lösning än den som föreslås i förslaget till ny kommunallag. De valbarhetsbestämmelser i specialförfattningarna som stämmer överens med kommunallagarnas bör således inte ändras i annat än formellt hänseende.

Förslagen i PM II – IV innebär att samtliga specialförfattningar i fråga om valbarhet hänvisar till kommunallagen. Detta förslag har bemötts positivt av flertalet remissinstanser, också av sådana som har ställt sig tveksamma eller negativa till de valbarhetsbestämmelser som kommunallagsutredningen har föreslagit. Också jag anser att en sådan enhetlighet är lämplig. I ett par fall innebär den att ytterligare några kommunala chefstjänstemän utesluts från valbarhet.

Vid val till byggnadsnämnd gäller att tjänsteman hos kommun inte på grund av sin tjänst skall vara obehörig att vara ledamot eller suppleant i nämnden (3 § tredje stycket byggnadsstadgan). Denna bestämmelse har ersatt tidigare föreskrifter om att kommunalborgmästaren var självskriven

ledamot av nämnden eller att länsstyrelsen eller magistraten utsåg en ledamot. Bestämmelsen har motiverats av önskemålet att skapa möjligheter att knyta främst juridisk sakkunskap till nämnden.

Jag kan med hänvisning till vad jag har anfört i valbarhetsfrågan i propositionen med förslag till ny kommunallag inte finna tillräckliga skäl att behålla en särreglering av frågan om valbarhet till byggnadsnämnd. Särregeln innebär i praktiken att kommunens ledande tjänsteman (kanslichefen) och stadsarkitekten samt eventuellt stadsingenjören kan ingå som ledamöter i nämnden. Detta är knappast nödvändigt för att nämnden skall få tillgång till deras sakkunskap och torde inte heller förekomma.

Valbarhetsbestämmelserna för barnavårdsnämnd innehåller samma avvikelse från kommunallagarna som byggnadsstadgan (8 § barnavårdslagen). Också här har avvikelsen motiverats av intresset att nämnden tillförs juridisk sakkunskap. Den äldre barnavårdslagen (1924:361) innehöll dock inga bestämmelser om självskrivna ledamotskap för jurister (däremot för präst, lärare och i vissa fall läkare). Det är av intresse i detta sammanhang att lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m. inte innehåller någon bestämmelse motsvarande den i 8 § barnavårdslagen. Vid val till social centralnämnd gäller alltså valbarhetsbestämmelserna i KL fullt ut. Med hänvisning härtill och till vad jag nyss har anfört i fråga om valbarhet till byggnadsnämnd finner jag övervägande skäl tala för att slopa särbestämmelsen i barnavårdslagen.

Också för val till hälsovårdsnämnd finns en begränsning i hänvisningen till KL. Begränsningen innebär att tjänsteman hos kommunen inte på grund av sitt tjänsteinnehav skall vara obehörig att väljas till ledamot eller suppleant. Bestämmelsen har i likhet med motsvarande regler i byggnadsstadgan och barnavårdslagen till syfte att göra val av särskilt sakkunniga ledamöter möjligt. Det kan gälla jurister, exempelvis kanslichef, eller nämndens förvaltningschef, som i de större kommunerna kan vara stadsläkaren. I de allra minsta kommunerna utan underlag för egen hälsovårdsinspektörstjänst har bestämmelsen haft betydelse för möjligheten att förena förtroendeuppdrag som exempelvis ordförande med tjänst som inspektör. Sådana lösningar förekommer enligt tillgängliga uppgifter numera i endast två kommuner i landet. Om den nya kommunallagens valbarhetsbestämmelse görs tillämplig vid val av hälsovårdsnämnd, kan det sättas i fråga om valbarhetshindret för verkschef utesluter sådan förening av uppdrag. Frågan bör i allmänhet kunna besvaras nekande. Förvaltningarna hos hälsovårdsnämnder som tvingas tillgripa lösningar av det slag jag har beskrivit torde inte vara av sådan omfattning att hälsovårdsinspektören kan betraktas som verkschef. Jag vill därför förorda att valbarhetsbestämmelserna i kommunallagen i sin helhet görs tillämpliga också på val till hälsovårdsnämnd.

Bestämmelser om valbarhet till valnämnd finns i 3 kap. 2 § vallagen (1972:620, omtryckt 1976:404), som har formen av en hänvisning till KL. Svenska kommunförbundet har i sitt yttrande över PM III förordat att val-

barhetshindret för kommunens ledande tjänsteman och för verksamhetschef inte skall gälla val till valnämnd. Förbundet framhåller att man i många kommuner har ansett det lämpligt att i valnämnden välja in den person som tidigare har varit förordnad av länsstyrelsen som valnämndens ordförande. Jag har för egen del svårt att se att detta motiverar en särreglering i vallagen. Om en kommun har behov av att anlita sin kanslichef i valnämndens arbete, torde detta kunna ske utan att han ingår som ledamot i nämnden. Jag kan därför inte biträda förslaget om avvikande regler för val till valnämnd.

Ledamot och ersättare i överförmyndarnämnd skall enligt 19 kap. 8 § föräldrabalken vara myndiga svenska medborgare och kyrkobokförda i kommunen. Konkurstillstånd utgör valbarhetshinder liksom innehav av domartjänst inom domsagan. Valbarhetsbestämmelserna avviker alltså på flera punkter från motsvarande bestämmelser i kommunallagarna. Bestämmelserna om överförmyndarnämnd är helt nya. I PM III framhålls att det inte är motiverat att överväga några mer genomgripande förändringar, förrän erfarenheter har vunnits av den nya ordningen. Denna uppfattning delas av det helt övervägande antalet remissinstanser. Endast Eskilstuna kommun anser att bestämmelserna i föräldrabalken bör ses över redan nu. Hedemora kommun är inne på liknande tankegångar men finner det rimligt att en översyn av bestämmelserna anstår till slutet av kommande mandatperiod. Också jag anser det lämpligt att inte nu göra andra ändringar i bestämmelserna om överförmyndarnämnd än de som kommunallagsreformen påkallar. Denna bedömning gäller inte enbart frågan om valbarhet utan också de andra frågor som jag kommer att ta upp i det följande. Jag är i princip positiv till möjligheten att, sedan erfarenheter har vunnits av den nya ordningen, ytterligare anpassa bestämmelserna till den nya kommunallagen. Jag vill dock peka på de särskilda krav som det finns anledning att ställa på överförmyndare och ledamot av överförmyndarnämnd och som också i fortsättningen torde motivera viss särreglering.

Bestämmelserna om val till arbetslöshetsnämnd är knapphändiga. Valbarhetshinder föreligger enligt 5 § kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m. (arbetslöshetsnämndskungörelsen) för tjänsteman som är redovisningsskyldig inför nämnden samt – vid val av särskild nämnd – för ledamot, suppleant eller tjänsteman i arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden. I PM III föreslås att dessa valbarhetshinder slopas. Ingen remissinstans har haft något att invända mot förslaget. Även jag biträder förslaget. Något hinder att i stället tillämpa valbarhetsbestämmelserna i den nya kommunallagen kan jag inte finna.

Till ledamot eller suppleant i sjukhusdirektion kan endast väljas den som är valbar till sjukvårdsstyrelse (11 § 3 mom. sjukvårdslagen, 1962:242). För val till sjukvårdsstyrelse gäller bestämmelserna i LL. Härigenom undantas landstingskommunens ledande tjänsteman (landstingsdirektör) liksom sjukvårdsstyrelsens förvaltningschef (sjukvårdsdirektör).

Valbarhetshinder föreskrivs vid val till direktion också för ett antal tjänstemän vid sjukhus som står under direktionen. Det gäller sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare, den som leder den ekonomiska förvaltningen vid sjukhus med styresman och sjukvårdsdirektör som är högste förvaltningschef för sådant sjukhus. Dessa senare tjänstemän kan däremot väljas till sjukvårdsstyrelse som utgör direktion, men de får i så fall inte delta i handläggning av direktionsärendena.

För egen del kan jag inte finna att det är nödvändigt att behålla särskilda valbarhetshinder för olika tjänstemän inom sjukhusledningen. Den personkrets som f. n. utesluts från valbarhet till sjukhusdirektion är ganska omfattande. Jag vill också peka på det förhållandet att sjukvårdshuvudmännen har relativt stor frihet att organisera sjukhusledningen efter eget skön. Uppräkningen av vissa tjänstemän, som skall omfattas av valbarhetshinder, blir därför inte alltid meningsfull. Jag förordar därför att frågan om valbarhet regleras genom en hänvisning till den nya kommunallagen. Därigenom utesluts tjänsteman som är chef för verk som hör till direktions förvaltningsområde från valbarhet till ledamot eller suppleant i direktion. Vad som är verk hos direktion får, liksom i fråga om alla andra kommunala och landstingskommunala nämnder, bedömas med utgångspunkt i den organisationsform som landstingskommunen resp. kommunen har valt. Vem eller vilka som skall vara att anse som verkschef torde framgå av instruktion eller reglemente som resp. landstingskommun beslutar om. Någon särreglering för det fall sjukvårdsstyrelse utgör direktion anser jag inte nödvändig. Att den som inte är valbar till särskild direktion inte blir valbar till sjukvårdsstyrelse som är direktion förefaller tvärtom vara en rimlig konsekvens av en sådan organisatorisk lösning. Detta avviker inte från vad som gäller i andra fall när en specialreglerad uppgift, som annars handhas av särskild nämnd, läggs på en redan befintlig nämnd.

I PM III och IV behandlas några nämnder som regleras i författningar som har tillkommit utan riksdagens medverkan. Det gäller uttagningsnämnd, för vars ledamöter särskilda kvalifikationskrav ställs upp i uttagningskungörelsen samt handels- och sjöfartsnämnd och semesterhems-nämnd, och styrelse för sjuksköterskeskola, för vilka valbarhetsbestämmelser saknas. Resp. departementschef kommer senare att föreslå regeringen att även dessa nämnder regleras efter mönster av den nya kommunallagens bestämmelser om val till styrelsen, under förutsättning att riksdagen godtar denna princip.

4.2.4 Nämndernas sammansättning

Kommunallagarna innehåller liksom flertalet specialförfattningar inga bestämmelser eller rekommendationer om hur nämnder eller styrelser skall vara sammansatta. Det har ansetts böra ankomma på kommunfullmäktige och landsting att inom de ramar som valbarhetsreglerna ger till nämnd-

ledamöter välja de personer som de anser bäst skickade att fullgöra de olika uppdragen. Numera finns med något undantag inte heller några bestämmelser om självskrivna ledamöter eller om att statlig myndighet skall utse ordförande eller ledamöter.

I några specialförfattningar finns dock fortfarande rekommendationer om hur nämnderna bör vara sammansatta. Lagstiftningen om de sociala nämnderna innehåller rekommendationer om att medicinsk och juridisk sakkunskap bör vara företrädd i nämnderna. I nykterhetsnämnd skall både män och kvinnor vara representerade. I hälsovårdsnämnd bör läkare och veterinär ingå. Bland de nämnder som regleras i regeringsförfattningar finns uttagningsnämnd, vars ledamöter bl. a. bör ha ingående kännedom om kommunens hästbestånd, och folkhögskolestyrelse, i vilken tjänstgörande rektor skall ingå som ledamot och sekreterare.

I PM II – IV föreslås att samtliga föreskrifter och rekommendationer om nämndernas sammansättning slopas. Beträffande de sociala nämnderna erinras om att riksdagen tidigare (2 LU 1970:51, rskr 1970:285) hos regeringen har begärt att reglerna om expertledamöter skall slopas.

I promemoriorna framhålls också att nämndernas möjligheter att skaffa sig sakkunskap på andra vägar än genom särskilt utsedda ledamöter allmänt sett torde vara goda. Det är främmande för moderna demokratiska principer att specialdestinera mandat i de politiskt sammansatta nämnderna till vissa yrkesgrupper. Det framhålls också att de särskilda föreskrifterna i ett par fall har utgjort hinder för att införa föreskrifter om proportionellt val av nämndledamöterna. Regeln om att nykterhetsnämnd skall bestå av såväl män som kvinnor betecknas i PM II som lika självklar som otidsenlig. Remissinstanserna har i allmänhet bedömt förslagen positivt. Det fåtal som avstyrker pekar på värdet av den medicinska eller juridiska sakkunskap som expertledamöterna tillför nämnderna.

För egen del kan jag inte finna att rekommendationerna om expertledamöter, som ett par remissinstanser har förutsatt, garanterar sådan medverkan. Helt visst har särskilt sakkunniga ledamöter – såväl ur de yrkesgrupper som anges i författningarna som ur andra – i alla tider berikat nämndarbetet. Detta torde emellertid ha skett oavsett rekommendationer i lagstiftningen och så kommer säkert att ske också i fortsättningen. Jag delar uppfattningen i promemoriorna att det är främmande för ett modernt demokratiskt tänkesätt att specialdestinera platser i de kommunala nämnderna. Det fria politiska urvalssystemet är överlägset sådana urvalssystem som skapas genom regler av denna typ och det är min uppfattning att statsmakterna bör avhålla sig från pekpinna av det här slaget. Regeln om att nykterhetsnämnd skall bestå av både män och kvinnor torde inte längre ha någon uppgift att fylla.

I lagen om social centralnämnd finns en bestämmelse om att minst en ledamot av varje distriktnämnd bör vara ledamot också av centralnämnden. Inte heller en sådan rekommendation anser jag ha sin plats i lagstiftningen.

Den är f. ö. mindre väl förenlig med bestämmelsen om att social distriktsnämnd kan väljas proportionellt.

Jag förordar därför att föreskrifterna och rekommendationerna om nämndernas sammansättning utgår ur lagen om social centralnämnd (jurist och läkare, centralnämndsledamot i social distriktsnämnd), barnavårdslagen (jurist), nykterhetsvårdslagen (1954:579, omtryckt 1971:307) (läkare, båda könen) och hälsovårdsstadgan (läkare och veterinär).

Beträffande de nämnder som regleras i regeringsförfattningar kommer resp. departementschef senare att föreslå regeringen motsvarande ändringar, om riksdagen godtar de förslag jag här lägger fram. Det gäller uttagningsnämnd samt några hamnstyrelser i vilka bl. a. regeringen och handelskammare tillsätter vissa ledamöter.

4.2.5 Proportionella val

I propositionen med förslag till ny kommunallag föreslås en bestämmelse (28 §) som innebär att samtliga kommunala nämnder skall kunna utses proportionellt. Detta har hittills föreskrivits i KL och LL endast beträffande val av kommunstyrelsen resp. förvaltningsutskottet och de kommunallagsreglerade nämnderna. I flertalet specialförfattningar finns motsvarande bestämmelser. Några viktiga specialreglerade nämnder som t. ex. nykterhetsnämnd, hälsovårdsnämnd och sjukhusdirektion kan dock formellt inte utses proportionellt.

Förslaget att minoritetsskyddet skall stärkas genom en regel i den nya kommunallagen om att alla nämnder skall kunna väljas proportionellt är ett resultat av den översyn av specialförfattningarna som har gjorts i PM II – IV. Förslaget förutsätter att de förslag som jag nyss har lagt fram om att de olika bestämmelserna om nämndernas sammansättning skall slopas (avsnitt 4.2.4) godtas av riksdagen. Om förslaget i kommunallagspropositionen godtas av riksdagen, blir specialförfattningarnas bestämmelser om proportionella val överflödiga. Jag förordar att de tas bort.

En remissinstans har förordat att även *taxeringsnämnd* bör kunna väljas proportionellt. Sådan nämnd omfattas inte av bestämmelsen i den nya kommunallagen, eftersom den inte är en i egentlig mening kommunal nämnd. Taxeringen i första instans är f. n. föremål för genomgripande förändringar. Riksdagen lade förra året fast riktlinjerna för denna reform (prop. 1975:87, SkU 1975:31, rskr 1975:229) och avsikten är att författningsförslag i enlighet med riktlinjerna senare skall läggas fram för riksdagen. Det finns därför inte anledning att i detta sammanhang föreslå några ändringar beträffande taxeringsnämnd. Jag anser emellertid att goda skäl talar för att de ledamöter som utses av kommunen skall kunna väljas proportionellt. Chefen för finansdepartementet kommer senare att föreslå en sådan ändring, under förutsättning att riksdagen godtar principen att alla de kommunala nämnderna skall kunna väljas proportionellt.

4.2.6 Utomstående närvarorätt

I specialförfattningarna förekommer olika slag av bestämmelser om utomståendes medverkan vid nämndernas sammanträden. Med utomstående menar jag i detta sammanhang andra än ledamöter och suppleanter i nämnden. Den medverkan av utomstående som föreskrivs i specialförfattningarna är av skiftande karaktär alltifrån rekommendationer till nämnderna om att anlita sakkunnigt biträde till tvingande föreskrifter om närvarorätt, yttranderätt och rätt att anteckna avvikande mening till protokollet (s. k. falsk reservationsrätt). I vissa författningar – exempelvis hälsovårdsstadgan – preciseras mycket noggrant vilken eller vilka utomstående som avses, medan i andra tonvikten läggs vid det särskilda kunnande som avses – exempelvis juridisk eller medicinsk sakkunskap.

I PM II – IV föreslås att specialförfattningarnas olika bestämmelser om utomståendes medverkan skall slopas. I stället skall nämnderna genom hänvisning till en bestämmelse i den nya kommunallagen ges möjlighet att kalla in bl. a. sakkunniga. Sådana beslut fattas med enkel majoritet. I promemoriorna framhålls att behovet av att tillföra nämnderna sakkunskap knappast har minskat men att det växlar från uppgift till uppgift och kan tillgodoses på flera olika sätt. Rekommendationer eller föreskrifter att expertkravet skall tillgodoses på visst sätt kan därför medföra stelhet i tillämpningen. Redan därför finns det, anføres i promemoriorna, anledning att undvika sådana bestämmelser. Den grundläggande utgångspunkten i promemoriorna är dock att intresset av statlig tillsyn och kontroll över nämndernas arbete inte utan tungt vägande skäl får inskränka nämndernas frihet att själva välja sina arbetsformer.

Jag vill inledningsvis förklara att jag ansluter mig till den grundläggande syn, som kommer till uttryck i promemoriorna, nämligen att nämnderna har förmåga att själva avgöra vilka utomstående som skall kallas. I propositionen med förslag till ny kommunallag föreslås en bestämmelse (42 §) som ger kommunstyrelsen och förvaltningsutskottet rätt att kalla särskild sakkunnig att närvara vid sammanträde. Jag ämnar i det följande föreslå att denna bestämmelse ges motsvarande tillämpning i fråga om de specialreglerade nämnderna.

Redan i anslutning till detta principuttalande vill jag helt kort erinra om den verksamhet som pågår i syfte att finna nya former för vidgat personalinflytande i den offentliga förvaltningen. En omfattande försöksverksamhet pågår med närvarorätt för personalföreträdare i kommunala och landstingskommunala nämnder (SFS 1972:271). Bl. a. med hänvisning härtill har ett par remissinstanser avstyrkt förslagen i promemoriorna att närvarorätten för förvaltningschefer och andra experter skall slopas. TCO anser sålunda att ett genomförande av förslagen skulle försämra medinflytandemöjligheterna för vissa personalkategorier. Jag vill bestämt avvisa ett sådant synsätt. Den medverkan vid nämndsammanträdena som föreskrivs

för förvaltningschefer, föredragande eller andra tjänstemän har aldrig syftat till att ge dessa grupper en plattform för personalinflytande. Syftet har varit att tillföra nämnderna den sakkunskap dessa tjänstemän kan besitta i egen-
skap av fackmän eller experter på resp. område.

De kategorier utomstående som behandlas i specialförfattningarna kan, även om gränserna flyter något, delas in i tre grupper. Det är förvaltningschefer och andra föredragande, statliga experter samt andra sakkunniga.

Närvarorätt för förvaltningschef eller annan föredragande föreskrivs i flera specialförfattningar. Enligt 3 a § 2 mom. brandlagen (1974:80, ändrad 1975:96) har brandchefen rätt att vid sammanträde med brandstyrelsen delta i överläggningarna men inte i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet. Samma rätt tillkommer vid sammanträde med byggnadsnämnden enligt 6 § byggnadsstadgan tjänsteman som har till åliggande att föredra ärenden inför denna nämnd. Skolchefen har enligt 16 § skollagen (1962:319, omtryckt 1970:1026) samma rätt och därtill en skyldighet att närvara vid sammanträde med skolstyrelsen.

Till sammanträde med sjukvårdsstyrelse skall enligt 9 § 3 mom. sjukvårdslagen sjukvårdsdirektör eller, om sådan inte finns, landstingsdirektör kallas. Om landstinget eller kommunfullmäktige beslutar det, skall även annan som har att föredra sjukvårdsärenden inför förvaltningsutskottet eller kommunstyrelsen kallas till sådant sammanträde. Till sjukvårdsstyrelsens sammanträde, liksom till skolstyrelses, skall också kallas särskolchef och vårdchef, om ärende rör dessa tjänstemäns verksamhetsområden (15 § lagen, 1967:940, angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, omsorgslagen). Även i fråga om sjukhusdirektion är kretsen av utomstående med närvarorätt omfattande. Enligt 12 § sjukvårdslagen skall sjukvårdsdirektör, eller om sådan inte finns, landstingsdirektör, samt sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare och den som vid sjukhus med styresman leder den ekonomiska förvaltningen kallas till direktionens sammanträden. Närvarorätt har också i ärende rörande sjukvårdspersonalen den som närmast under sjukhusdirektör eller styresman handlägger sådana frågor. Med närvarorätten i sjukvårdsstyrelse resp. sjukhusdirektion följer rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten och s. k. falsk reservationsrätt.

Till sammanträde med omsorgsstyrelse skall samma tjänstemän kallas som till sjukvårdsstyrelse vid behandling av omsorgsärenden, alltså särskolchef och vårdchef.

I PM II – IV föreslås att samtliga bestämmelser om närvarorätt, yttranderätt och falsk reservationsrätt för förvaltningschef eller annan föredragande slopas. Varje nämnd skall i stället avgöra vilka tjänstemän som skall kallas till dess sammanträden. Detta föreslås lagtekniskt bli löst genom en hänvisning till den nya kommunallagens bestämmelse om rätt för styrelsen att kalla bl. a. tjänsteman för att meddela de upplysningar som behövs.

Remissopinionen är inte entydig i denna fråga. Förslagen tillstyrks av det övervägande antalet remissinstanser. De remissinstanser som avstyrker

har det gemensamt att de finner föreskrifterna om närvarorätt för förvaltningschef eller annan föredragande värdefulla och att de inte är övertygade om att nämnderna i alla lägen inser sitt behov av särskild sakkunskap.

För egen del är jag av motsatt uppfattning. Erfarenheten visar att bestämmelser av den typ jag har redovisat är av mycket begränsat värde. Det kommunala nämndarbetet följer vissa mönster. Ett inslag häri är förvaltningschefens och annan föredragandes deltagande i sammanträdena. Arbetet i de nämnder där denna medverkan har reglerats i specialförfattning skiljer sig i detta hänseende inte nämnvärt från arbetet i de övriga specialreglerade eller de kommunallagsreglerade nämnderna. Samarbetsproblem som tar sig uttryck i att tjänstemännen hos nämnden inte får delta i sammanträdena torde inte kunna lösas genom tvingande lagstiftning. Det finns, menar jag, inte anledning för statsmakterna att närmare reglera chefstjänstemännens medverkan i nämndarbetet. Bestämmelserna om närvarorätt och yttranderätt bör därför utgå. Detsamma gäller de bestämmelser som finns om rätt att anteckna avvikande mening till protokollet. Föredragandens förslag till nämnden finns oftast dokumenterat i handlingarna till ett ärende. Något behov av uttryckliga författningsföreskrifter om rätt för föredraganden eller annan tjänsteman att få anteckna avvikande mening finns därför knappast. Som jag anförde i propositionen med förslag till ny kommunallag (s. 452) bör rätt att få avvikande mening antecknad i protokollet i princip förbehållas dem som har rätt att delta i beslutet. Med stöd av vad jag nu har anfört förordar jag att bestämmelserna i specialförfattningarna om förvaltningschefs och annan föredragandes närvarorätt, yttranderätt och rätt att få avvikande mening antecknad i protokollet tas bort.

Vissa statliga tjänstemän har i några specialförfattningar tillerkänts rätt att närvara och yttra sig vid den specialreglerade nämndens sammanträden samt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Vid sammanträde med hälsovårdsnämnd har länsläkaren eller biträdande länsläkaren liksom länsveterinären eller biträdande länsveterinären rätt att närvara m. m. (10 § hälsovårdsstadgan och 14 § 3 mom. lagen, 1944:219, om djurskydd). Länsveterinären har en motsvarande rätt i fråga om sammanträde med slakthusstyrelse (11 § 3 mom. lagen, 1959:99, om köttbesiktning m. m.). Länsläkaren har rätt att närvara m. m. vid sjukvårdsstyrelsens sammanträde (9 § 3 mom. sjukvårdslagen). Närvarorätt m. m. tillkommer slutligen civilförsvarschefen vid sammanträde med civilförsvarsnämnd (41 § 3 mom. civilförsvarslagen, 1960:74, omtryckt 1975:712) och företrädare för länsarbetsnämnden och arbetsmarknadsstyrelsen vid sammanträde med arbetslöshetsnämnd (8 § arbetslöshetsnämndskungörelsen). I vissa författningar finns vidare bestämmelser om rätt för länsstyrelsen eller annan statlig myndighet att påkalla sammanträde med specialreglerad nämnd. När länsstyrelsen begär det, skall sammanträde med hälsovårdsnämnden äga rum för behandling av ärende som rör vården eller behandlingen av djur (14 § 3 mom. lagen om djurskydd). Enligt 41 § 3 mom. civilförsvarslagen

kan länsstyrelsen kalla civilförsvarsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller företrädare för denna. Under vissa förutsättningar kan också civilförsvarschef påkalla sammanträde med civilförsvarsnämnd. Arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden kan enligt 8 § arbetslöshetsnämndskungörelsen påkalla sammanträde med arbetslöshetsnämnd.

I PM II – IV föreslås att närvarorätten m. m. för länsläkaren och länsveterinären skall slopas liksom bestämmelserna om närvarorätt m. m. för arbetsmarknadsverkets företrädare vid sammanträde med arbetslöshetsnämnd. Utöver de skäl som anförs beträffande formerna för utomstående sakkunnigas medverkan över huvud taget framhålls i PM II att intresset av statlig tillsyn och kontroll inte är så starkt att tillsyns- och kontrollfunktionen måste utövas i former som är främmande för ett modernt kommunalpolitiskt tänkesätt.

Förslaget tillstyrks ganska allmänt men avstyrks av bl. a. några länsstyrelser och ett par centrala myndigheter. Livsmedelsverket framhåller att livsmedelstillsynen bygger på ett centralt organiserat samspel mellan tillsynsmyndigheter på olika nivåer. Detta gör det nödvändigt, framhåller verket, med samordning och nära och ömsesidigt etablerade kontakter tillsynsmyndigheterna emellan. Det är mera fråga om information och rådgivning till nämnderna, mindre fråga om kontroll av hur nämnden fullgör sina uppgifter. Liknande synpunkter för socialstyrelsen fram beträffande länsläkarens medverkan i sjukvårdsstyrelsen.

Jag delar helt dessa remissinstansers syn på vikten av ett gott samarbete mellan de statliga myndigheterna och de kommunala nämnderna. Det gäller livsmedelstillsyn och sjukvård men också flera andra kommunala verksamheter såsom utbildning, fysisk planering och sociala omsorger. Jag tror emellertid inte att det är de tvingande föreskrifterna om närvarorätt m. m. för de statliga tjänstemännen som utgör grunden för ett sådant gott samarbete. Sådana föreskrifter finns dessutom för bara ett par av de specialreglerade verksamheterna. Med just den inriktning på samverkan, rådgivning och information som livsmedelsverket förespråkar kan reglerna om närvarorätt m. m. undvaras. Jag föreslår därför att de slopas. En remissinstans har påpekat att konsekvensen bjuder att också bestämmelsen om civilförsvarschefs rätt att närvara m. m. vid sammanträde med civilförsvarsnämnd slopas. Även om civilförsvarsnämndens uppgifter är ganska speciella, förordar jag att närvarorätten tas bort.

Bestämmelserna om rätt för länsstyrelsen resp. arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden att påkalla sammanträde med hälsovårdsnämnd resp. arbetslöshetsnämnd fyller knappast något praktiskt behov. Man har anledning att räkna med att nämndens ordförande ser till att sammanträde hålls, när det behövs. Jag förordar därför att dessa bestämmelser slopas. Däremot är jag inte beredd att lägga fram något motsvarande förslag i fråga om civilförsvarsnämnden.

Också vissa andra sakkunniga har i olika specialförfattningar getts

en särställning i nämndernas arbete. Barnavårdsnämnd bör enligt 10 § barnavårdslagen anlita biträde av lagfaren person, om behovet av juridisk sakkunskap inte är tillgodosett inom nämnden. I 6 § nykerhetsvårdslagen finns en motsvarande bestämmelse om medicinsk sakkunskap. I 5 § lagen om social centralnämnd har dessa bestämmelser smälts samman till en regel om anlitande av såväl juridisk som medicinsk sakkunskap. Dessa bestämmelser är rekommendationer till nämnderna och föreskriver alltså ingen ovillkorlig närvarorätt. Enligt 9 § hälsovårdsstadgan skall distriktsläkaren eller stadsläkaren resp. tjänsteveterinären eller stadsveterinären närvara vid sammanträde med hälsovårdsnämnd i vilken inte läkare resp. veterinär ingår. Distrikts- eller stadsveterinärens närvarorätt vid hälsovårdsnämnds behandling av djurskyddsärende framgår också av 14 § 3 mom. lagen om djurskydd. Vid sammanträde med slakthusstyrelse har stadsveterinär och främste veterinären vid slakthuset samma rätt enligt 11 § 3 mom. lagen om köttbesiktning m. m. I samtliga här nämnda fall är närvarorätten förenad med yttranderätt och rätt att anteckna avvikande mening till protokollet.

Bestämmelser om utomstående sakkunnigs medverkan finns också i sjukvårdslagstiftningen. Vid behandling av sjukvårdsärende av större vikt i sjukvårdsstyrelse skall enligt 9 § 3 mom. sjukvårdslagen kallas en överläkare eller en distriktsläkare. Rör ärende omsorgsinrättning, skall enligt 15 § omsorgslagen överläkare hos omsorgsstyrelsen kallas. Dessa läkare har rätt att yttra sig vid sammanträdena och att få avvikande mening antecknad till protokollet. Om sjukvårdsstyrelsen utövar ledningen av specialsjukhus, bör den enligt 6 § stadgan (1968:146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omtryckt 1972:456) (omsorgsstadgan) bereda representant för föräldraförening tillfälle att närvara vid sina sammanträden eller på annat lämpligt sätt informera föreningen. De två senast nämnda bestämmelserna gäller också omsorgsstyrelse.

Vid sammanträde med sjukhusdirektion har enligt 12 § sjukvårdslagen överläkare, sjukstuguläkare, sjukhemsläkare samt distriktsläkare som står direkt under direktion rätt att närvara m. m., var och en såvitt rör hans eller hennes verksamhetsområde.

Till sammanträde med styrelse för folkhögskola skall skolläkare kallas, när elevernas hälsotillstånd eller sundhetsförhållandena vid skolan behandlas (3 § 2 mom. folkhögskoleförordningen). Samma moment innehåller också en bestämmelse om lärarrepresentation i styrelsen. En lärare, som årligen utses av lärarrådet, har rätt att närvara, yttra sig och få avvikande mening antecknad till protokollet.

I PM II – IV anförs att motiven för de bestämmelser om utomstående sakkunnigas medverkan som jag har redovisat har varit väsentligen desamma som motiven för bestämmelserna om förvaltningschef och andra föredragande. I promemoriorna framhålls att det i största möjliga utsträckning bör överlämnas åt kommunerna och landstingskommunerna att själva bestämma hur nämndarbetet skall ordnas. Problemet att ge nämnderna er-

forderlig sakkunskap och ett fullödigt beslutsunderlag kan ha flera rimliga lösningar. Lagstiftaren har inte anledning att föreskriva en viss lösning. I promemoriorna föreslås därför att bestämmelserna utgår. Med stöd av bestämmelsen i den nya kommunallagen om tillkallande av utomstående sakkunniga får nämnderna i stället från fall till fall besluta om vilka utomstående de skall höra.

Nästan alla remissinstanser ansluter sig till det grundläggande synsättet bakom förslagen. Flertalet tillstyrker förslagen men inte så få har invändningar beträffande någon nämnd eller någon kategori utomstående. Ett par länsstyrelser undantar från sitt tillstyrkande förslaget att föreskriften om juristmedverkan i barnavårdsnämnden skall slopas. Det gör också socialstyrelsen som anser att socialutredningens förslag bör avvaktas. Socialutredningen har däremot ingen invändning mot förslagen utan pekar på att behovet av sakkunskap i nämndarbetet inte är begränsat till de kategorier som anges i författningarna. Socialstyrelsen avstyrker också att ändringar nu görs i sjukvårdslagstiftningens bestämmelser om närvarorätt m. m. Den nyligen tillkallade utredningen om ny lagstiftning för hälso- och sjukvården bör avvaktas. Förslaget att rekommendationen att ge föräldraförening närvarorätt i omsorgsstyrelse skall slopas är enligt riksförbundet för utvecklingsstörda barn uttryck för överkänslighet. Förbundet konstaterar dock att denna form för samverkan med föräldrarna inte är den dominerande.

För egen del vill jag bedöma förslagen från utgångspunkten att nämnderna inte onödigtvis skall styras av statsmakterna vid sitt val av arbetsformer. En bedömning på det lokala planet från fall till fall av vilket beslutsunderlag och vilken utomstående sakkunskap som behövs kan bättre än generella direktiv från lagstiftaren främja kloka och väl underbyggda beslut. Det bör därför finnas särskilt starka skäl för föreskrifter eller rekommendationer av detta slag. För att undvika varje missförstånd är jag angelägen att framhålla att mitt ställningstagande inte avser behovet av att tillföra nämnden sakkunskap. Jag tar inte heller ställning till lämpligheten av att kalla in utomstående till de olika nämnderna. Mitt ställningstagande avser enbart lämpligheten av att i lagstiftningen föreskriva vissa lösningar.

Det kan hävdas att sådana särskilt starka skäl skulle motivera rekommendationen om juristmedverkan i barnavårdsärenden. Skälen skulle vara att nämndens möjligheter till tvångsingripanden måste omgärdas med särskilda rättssäkerhetsgarantier. Jag delar uppfattningen att rättssäkerhetsaspekten måste skjutas mer i förgrunden ju större befogenheter gentemot den enskilde ett offentligt organ har. Emellertid anser jag det vara mycket tveksamt om detta uppnås med en rekommendation av detta slag. Den enskildes oavvisliga krav på en korrekt behandling förutsätter visserligen att gällande lagstiftning tillämpas riktigt. Av minst lika stor vikt är dock en kvalificerad bedömning av hela hans eller hennes sociala situation. För detta kan krävas sakkunskap av olika slag, som det inte är möjligt att närmare precisera i lagstiftningen. Det måste i stället ankomma på nämnden att

i varje ärende skaffa nödvändigt beslutsunderlag. Att den rättsliga sidan därvid skall beaktas är självklart och behöver inte framhållas särskilt framför andra slag av sakkunnig utredning. Rekommendationen om juristmedverkan bör därför utgå. I princip samma bedömning vill jag anlägga på läkares medverkan i nykterhetsvårdsärenden.

Läkares och veterinärs medverkan i hälsovårdsnämnd och i slakthusstyrelse torde i många fall vara ett naturligt och oundgängligt inslag i nämndarbetet. Jag är emellertid beredd att överlämna åt nämnderna att avgöra när detta är förhållandet. Inte heller läkares medverkan i sjukvårdsstyrelse, sjukhusdirektion eller omsorgsstyrelse föranleder en annan bedömning. Jag förordar alltså att bestämmelserna om närvarorätt för läkare och veterinärer tas bort.

Frågan om föräldraförenings medverkan i bl. a. omsorgsstyrelse är av delvis annan karaktär. Här är det inte frågan om en vanlig expertmedverkan utan om en intesserepresentation för en grupp som har särskilda svårigheter att föra fram sina synpunkter. Jag kan därför inte biträda promemoriaförslaget att rekommendationen i 6 § omsorgsstadgan om närvarorätt för representant för föräldraförening skall tas bort.

Som jag har nämnt i det föregående remissbehandlas f. n. folkhögskoleutredningens betänkande Folkhögskolan. Frågan om ändring i folkhögskoleförfordningen tas därför inte upp i detta sammanhang.

Frågan om tillkallad tjänstemans eller särskild sakkunnigs ställning vid sammanträde har berörts av några remissinstanser, som har anfört att den som kallas till sammanträde bör tillförsäkras yttranderätt. Några vill också bevara den s. k. falska reservationsrätten. Jag har i kommunallagspropositionen närmare utvecklat min syn på bestämmelsen i den nya kommunallagen (42 §) om rätt att kalla sakkunnig till sammanträde (prop. s. 450). Det ligger i sakens natur att en sakkunnig som har kallats till sammanträde ges möjlighet att lämna alla de upplysningar han eller hon anser vara av vikt i ärendet. Nämnden skall därför kunna besluta att ge utomstående rätt att delta i överläggningarna. Min syn på behovet av att ge andra än nämndledamöter rätt att anteckna avvikande mening till protokollet har jag redovisat i det föregående.

De praktiska problemen i samband med att utomstående skall kallas till sammanträde har uppmärksammats av några remissinstanser. Beträffande dessa frågor får jag hänvisa till vad jag har anfört i kommunallagspropositionen (s. 451).

4.2.7 Beslutförhet

Den beslutförhetsregel som i allmänhet gäller de kommunala och landstingskommunala nämnderna innebär att ett ärende inte får avgöras om inte flera än hälften av ledamöterna är närvarande. Bestämmelsen återfinns i 44 § förslaget till ny kommunallag. I några specialförfattningar finns av-

vikande bestämmelser. Särskild arbetslöshetsnämnd är beslutför när ord-föranden och minst halva antalet ledamöter är närvarande. I sak detsamma gäller i fråga om särskild semesterhemsnämnd. Sjukhusdirektion som består av tre ledamöter är beslutför om minst två ledamöter är närvarande och är ense om beslutet. För folkhögskolestyrelse gäller i flertalet ärenden den vanliga regeln om att mer än halva antalet ledamöter skall vara närvarande. I vissa tillsättnings- och disciplinärenden skall däremot minst två tredjedelar av antalet ledamöter vara närvarande. I handels- och sjöfartsnämnd slutligen gäller avvikande beslutförhetsregel och omröstningsregler i ärende som rör antagande av mäklare. Vid lika röstetal i fråga om mäklare skall antas faller frågan. Har nämnden i stället beslutat att anta mäklare fordras sedan att mer än hälften av antalet ledamöter i nämnden (alltså inte endast av de närvarande) förenar sig om en sökande. Uppnås inte detta efter högst två omröstningar faller frågan.

I PM III och IV föreslås att specialförfattningarnas avvikande regler om beslutförhet och särskilda omröstningsregler slopas. Remissinstanserna har inte haft något att invända mot förslagen. För egen del biträder jag memorieförslagen utom i fråga om folkhögskolestyrelsen. De väl inarbetade reglerna om beslutförhet och om fattande av beslut som har förts över till förslaget till ny kommunallag bör tillämpas också i de specialreglerade nämnder där så hittills inte har skett.

4.2.8 Jäv

I de kommunala och landstingskommunala nämndernas arbete kan gälla jävsbestämmelserna i antingen förvaltningslagen (1971:290) eller KL resp. LL. Förvaltningslagens jävsregler (4 och 5 §§), som kan betraktas som strängare, gäller vanligen i samtliga ärenden i de kommunala specialreglerade nämnderna. Jävsbestämmelserna i KL gäller i fullmäktige, kommunstyrelsen, de kommunallagsreglerade nämnderna samt i särskild arbetslöshetsnämnd och slakthusstyrelse. De likalydande bestämmelserna i LL gäller i landstinget, förvaltningsutskottet, de kommunallagsreglerade nämnderna och alla viktigare specialreglerade nämnder utom utbildningsnämnden, där förvaltningslagens regler gäller. För några specialreglerade nämnder saknas uttryckliga jävsbestämmelser. Det gäller uttagingsnämnd, särskild hemvärnsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd, semesterhemsnämnd och styrelse för sjuksköterskeskola. I den mån dessa nämnders beslut kan överklagas genom förvaltningsbesvär gäller förvaltningslagens jävsregler.

Den jävsbestämmelse som ingår i förslaget till ny kommunallag (18 §) stämmer i huvudsak överens med motsvarande bestämmelser i KL och LL. En smärre ändring innebär dock att släktskapsjäven i förslaget avgränsas på samma sätt som i förvaltningslagen.

I PM III och IV behandlas de specialreglerade nämndernas jävsbestämmelser med utgångspunkt i den vid 1971 års förvaltningsrättsreform etablerade principen att samma jävsregler skall gälla i samtliga ärenden hos

en nämnd. Med hänsyn till de typer av ärenden som resp. nämnd har att handlägga föreslås att förvaltningslagens jävsbestämmelser görs tillämpliga i samtliga ärenden hos särskild arbetslöshetsnämnd, särskild hemvärnsnämnd, särskild uttagningsnämnd, särskild handels- och sjöfartsnämnd, särskild folkhögskolestyrelse och särskild styrelse för sjuksköterskeskola. Den nya kommunallagens jävsbestämmelser bör däremot enligt promemoriorna gälla i slakthusstyrelse och i semesterhemsnämnd. I övriga specialförfattningar föreslås inga förändringar.

Remissinstanserna har i allmänhet inte haft några invändningar mot förslagen. Länsstyrelsen i Malmöhus län anser dock att inga vägande skäl har förts fram för att slakthusstyrelse skall undantas från förvaltningslagens jävsbestämmelser.

För egen del finner jag förslagen i promemoriorna väl avvägda. De utgör väsentligen ett fullföljande av de principer som knäslattes i samband med 1971 års förvaltningsrättsreform. Att samma jävsbestämmelser skall gälla i samtliga ärenden hos en och samma nämnd är ägnat att skapa en enklare och därmed tillförlitligare tillämpning av bestämmelserna. Jag biträder förslagen att förvaltningslagens jävsbestämmelser skall göras tillämpliga i samtliga ärenden hos särskild arbetslöshetsnämnd, särskild hemvärnsnämnd, särskild uttagningsnämnd, särskild handels- och sjöfartsnämnd och särskild styrelse för sjuksköterskeskola. Dessa nämnder fattar i stor utsträckning beslut som rör enskilda och som kan angripas med förvaltningsbesvär. Detta gäller däremot inte slakthusstyrelse, vars uppgifter väsentligen är förvaltande. Beträffande semesterhemsnämnd tycks praktiska skäl tala för att den nya kommunallagens jävsregler görs tillämpliga. I enlighet med principen att samma jävsbestämmelser skall gälla i samtliga ärenden hos en och samma nämnd bör kommunallagens jävsbestämmelser alltid tillämpas, när kommunstyrelsen eller annan kommunallagsreglerad nämnd fullgör den specialreglerade uppgiften.

4.2.9 *Protokoll*

I kommunallagarna finns relativt detaljerade föreskrifter om protokoll. Dessa skall innehålla en förteckning över närvarande ledamöter, en kortfattad redogörelse för varje ärende, förslag och yrkanden som har framställts och som inte har återtagits samt beslutet i varje ärende. Om omröstning har ägt rum skall dessutom i protokollet tas in en redogörelse för propositionsordningen och uppgift om hur många som har röstat för eller emot. Vid öppen omröstning skall vidare anges hur var och en har röstat. I huvudsak samma regler gäller för landsting, kommunfullmäktige, förvaltningsutskott, kommunstyrelse och kommunallagsreglerade nämnder. Reglerna lämnas i huvudsak orubbade i förslaget till ny kommunallag (30, 45 och 48 §§).

För de specialreglerade nämnderna regleras protokollföringen i regel

genom en hänvisning till bestämmelserna om förvaltningsutskottet resp. kommunstyrelsen. I flertalet fall jämkas hänvisningen genom särbestämmelser av olika slag. För skolstyrelse, utbildningsnämnd, regionplanenämnd och arbetslöshetsnämnd gäller kommunallagarnas protokollsregler dock fullt ut. Detsamma får anses gälla hemvärnsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd, semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola, för vilka uttryckliga protokollsbestämmelser saknas. För övriga specialreglerade nämnder, som har inrättats särskilt, får protokollen begränsas till att ta upp förteckning över de närvarande och beslutet i varje ärende. För flera av de kommunala nämnderna gäller att protokollen härutöver skall innehålla skälen för varje beslut. Det gäller valnämnd, brandstyrelse, byggnadsnämnd, de sociala nämnderna, hälsovårdsnämnd och uttagningsnämnd.

Den betydande begränsning i protokollsskyldigheten som finns i flertalet specialförfattningar infördes ursprungligen i socialhjälpslagen (1956:2) på förslag av andra lagutskottet (2LU 1955:29). Motiven var dels att man ville avlasta nämnden onödigt betungande skrivarbete, dels att det på grund av ärendenas känsliga natur ansågs kunna vara till mer skada än nytta med en fullständig redovisning i protokollet. Socialhjälpslagens protokollsbestämmelse har sedan bildat mönster för en rad specialförfattningar, ofta utan att skälen härför närmare har redovisats i förarbetena.

I PM II och III framhålls att 17 § förvaltningslagen innehåller föreskrifter om skyldighet att motivera beslut. Dessa föreskrifter, som avser de fall när part kan förutsättas ha behov av en beslutsmotivering, bedöms i promemoriorna vara fullt tillräckliga för de specialreglerade nämndernas verksamhet. Bestämmelserna i specialförfattningarna om att i protokoll skall redovisas skälen för alla beslut föreslås därför utgå. I stället skall en erinran tas in om förvaltningslagens motsvarande bestämmelse.

I PM IV anförs att de skäl på vilka begränsningen i protokollsskyldigheten grundas knappast har samma giltighet i fråga om sjukvårdsstyrelse, sjukhusdirektion, tandvårdsnämnd eller omsorgsstyrelse. Dessa nämnder vidtar sällan åtgärder eller ingripanden mot enskild. Att den protokollsskyldighet som är acceptabel för förvaltningsutskottet kan betraktas som alltför betungande för de specialreglerade nämnderna är enligt promemorian tveksamt. Vidare pekas på de komplikationer som uppstår, när förvaltningsutskottet eller annan nämnd med fullständig protokollföring får i uppdrag att vara exempelvis sjukvårdsstyrelse eller omsorgsstyrelse, för vilka protokollen kan begränsas. Övervägande skäl talar enligt promemorian för att slopa begränsningarna i protokollsskyldigheten, vilken skulle regleras utslutande genom en hänvisning till den nya kommunallagen.

Remissinstanserna är nära nog genomgående positiva till förslagen i promemoriorna. Planverket avstyrker och vill behålla den generella motiveringsskyldigheten. Verket framhåller att byggnadsnämnds beslut i flera fall fordrar särskilda skäl, vilka bör redovisas i protokollet, även när detta inte

krävs enligt 17 § förvaltningslagen. Socialstyrelsen anser det onödigt att i specialförfattningarna erinra om förvaltningslagens bestämmelser.

För egen del anser jag att frågan om nämndernas protokoll bör bedömas med utgångspunkt i bestämmelserna i den föreslagna nya kommunallagen, som i huvudsak tar upp nu gällande principer i LL och KL.

Möjligheten att begränsa protokollen till en redovisning av de närvarande och beslutet i varje ärende tillkom ursprungligen för de sociala nämnderna. En sådan ordning kan knappast anses motiverad beträffande övriga specialreglerade nämnder. Jag förordar därför att de minimikrav på protokoll som ställs upp i den föreslagna nya kommunallagen och som har tillkommit främst i kommunmedlemmarnas intresse skall gälla i alla andra nämnder än de sociala. Härutöver gäller givetvis utan att detta särskilt behöver anges bestämmelserna i förvaltningslagen om motivering av beslut. Vad planverket anför om att byggnadsnämnds beslut i flera fall fordrar särskilda skäl, som bör redovisas i protokollet även när detta inte krävs enligt 17 § förvaltningslagen utgör enligt min mening inte skäl för en bestämmelse om generell motiveringsskyldighet för byggnadsnämnd. I de fall som verket avser är det naturligtvis önskvärt att nämnden motiverar sitt beslut och detta torde också oftast ske även utan uttrycklig föreskrift. För statliga förvaltningsmyndigheter saknas regelmässigt andra föreskrifter om motiveringsskyldighet än 17 § förvaltningslagen.

Också beträffande de sociala nämnderna – social centralnämnd, social distriktsnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd, familjebidrag snämnd och krigshjälpsnämnd – kan enligt min mening sättas i fråga om tillräckliga skäl föreligger att behålla den begränsning som gäller i fråga om protokollsskyldighet. Jag är emellertid inte beredd att i detta sammanhang föreslå att de nuvarande begränsningarna slopas. Jag förordar dock att det föreskrivs att protokollen i de sociala nämnderna skall innehålla inte bara uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende utan också uppgift om reservation som avses i 31 § förslaget till ny kommunallag. För social centralnämnd bör begränsningen i protokollsskyldigheten gälla endast i kommun utan distriktsnämndsorganisation. Där sociala distriktsnämnder har inrättats, är det ju dessa som handlägger de känsliga ärenden som påkallar begränsningarna i protokollen. Jag förordar vidare att de särskilda föreskrifterna om skyldighet att redovisa skälen för beslutet i varje ärende slopas också i fråga om de sociala nämnderna. Motiveringsskyldigheten enligt 17 § förvaltningslagen är som anføres i promemoriorna tillräcklig. Med hänsyn till den utformning socialförfattningarnas bestämmelser om protokoll har ansetts till skillnad från socialstyrelsen att det är nödvändigt att i författningstexten erinra om bestämmelserna i förvaltningslagen. Denna lag gäller nämligen bara i den utsträckning avvikande bestämmelser inte har meddelats i annan författning (1 § andra stycket). Specialförfattningarnas bestämmelser om att protokoll inte behöver innehålla annat än uppgift om de närvarande och beslutet i varje ärende samt, enligt mitt förslag, uppgift

om reservation skulle kunna upplättas som uttömmande. En erinran om bestämmelserna i ämnet i förvaltningslagen markerar att dessa bestämmelser gäller.

4.2.10 Arkivvård

Kommunstyrelsen skall enligt 30 § KL vårda och förteckna de kommunala arkiven i den mån arkivvården ej ankommer på annan. De andra kommunallagsreglerade nämnderna får enligt 45 § överlämna sina handlingar till kommunstyrelsen. Förvaltningsutskottet tillkommer enligt 41 § LL att vårda och förteckna landstingets och nämndernas protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar i den mån de för sådant ändamål har överlämnats till utskottet. Enligt 50 §, som genom hänvisning gäller också de kommunallagsreglerade nämnderna, skall utskottets arkivhandlingar vårdas och förtecknas på det sätt som utskottet har bestämt. I den föreslagna nya kommunallagen finns en bestämmelse (45 § andra stycket) om att kommunstyrelsens och förvaltningsutskottets protokoll och övriga arkivhandlingar skall vårdas enligt föreskrifter som meddelas av kommunfullmäktige resp. landstinget. Bestämmelsen i 45 § föreslås gälla också för övriga kommunallagsreglerade nämnder.

I specialförfattningarna finns varierande bestämmelser. För brandstyrelse, skolstyrelse, socialnämnd, slakthusstyrelse, sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller genom uttrycklig föreskrift eller genom hänvisning till bestämmelserna i KL resp. LL samma bestämmelser som för kommunallagsreglerade nämnder. Övriga specialförfattningar saknar uttryckliga regler.

I PM II – IV konstateras att flera kommuner numera har byggt upp gemensamma arkiv för hela den kommunala förvaltningen. Den nya kommunallagens bestämmelser om arkivvård bör enligt promemoriorna gälla också för de specialreglerade nämnderna. Särskilda föreskrifter i specialförfattningarna blir därmed onödiga.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslagen i promemoriorna. Socialutredningen anser dock att huvudregeln bör vara att ordföranden ansvarar för nämndens arkiv men att nämnden skall ha rätt att lämna över sina arkivhandlingar till kommunstyrelsen. Riksarkivet, som förutsätter att den nya kommunallagen får bestämmelser som leder till en betryggande arkivvård, har inget att invända mot en enhetlig reglering för samtliga nämnder.

För egen del förordar jag att förslagen att de specialreglerade nämndernas arkivvård skall regleras genom en hänvisning till den nya kommunallagens bestämmelse i ämnet genomförs. En sådan lösning underlättar utvecklingen mot att bygga upp arkiv som är gemensamma för hela den kommunala förvaltningen. En sådan utveckling torde också vara den som på sikt ger den mest betryggande arkivvården.

Jag vill i sammanhanget erinra om att landstingens arkivutredning nyligen har lagt fram förslag rörande vård och gallring av landstingskommunernas arkiv. Betänkandet (SOU 1975:71) Landstingets arkiv bereds f. n. inom kommundepartementet.

4.2.11 *Delegation*

Bestämmelser om delegation av nämnds eller styrelses beslutanderätt finns i KL och LL. I den föreslagna nya kommunallagen har dessa bestämmelser förts samman till 47 §. Enligt denna bestämmelse får beslutanderätt med fullmäktiges medgivande överlåtas på en eller flera ledamöter eller suppleanter eller på tjänsteman hos den egna kommunen eller landstingskommunen. Framställning eller yttrande till fullmäktige eller yttrande över besvär får ej delegeras.

De specialreglerade nämndernas möjlighet att delegera beslutanderätt framgår av resp. specialförfattning. I allmänhet gäller ungefär samma bestämmelser som i kommunallagarna. Avvikelserna är dock flera. För byggnadsnämnd gäller enligt 7 § byggnadsstadgan att beslut om delegationsbemyndigande skall underställas länsstyrelsen. Motsvarande gäller enligt 12 § hälsovårdsstadgan beträffande hälsovårdsnämnd. Fullmäktiges medgivande fordras inte för delegation i byggnadsnämnd eller hälsovårdsnämnd. Vidare gäller att beslutanderätt får delegeras till tjänsteman endast om han eller hon är anställd hos resp. nämnd. Vissa kvalificerade ärendegrupper undantas i byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan liksom i flera andra författningar från delegation, däribland framställning eller yttrande till regeringen eller länsstyrelsen.

Nyktethetsnämnd får enligt 8 § nyktethetsvårdslagen delegera endast en ärendegrupp, nämligen yttranden i körkortsärenden och fullmäktiges medgivande behövs inte. Enligt 12 § barnavårdslagen undantas från delegation bl. a. vissa beslut om förebyggande åtgärder och om omhändertagande för samhällsvård. Social centralnämnd får enligt 7 § lagen om social centralnämnd delegera endast socialhjälp-, barnavårds-, eller nyktethetsvårdsärenden. I barnavårdsärenden gäller de begränsningar som anges i barnavårdslagen. Liknande begränsningar gäller i fråga om delegation i nyktethetsvårdsärenden. I socialhjälpslagen och barnavårdslagen förekommer utöver delegation också att ordföranden i vissa angelägna ärendegrupper får besluta i avbidan på nämndens prövning. Denna beslutanderätt, som får utövas endast när nämndens beslut inte utan olägenhet kan avvaktas, regleras direkt i lagstiftningen och fordrar varken fullmäktiges eller nämndens medgivande.

Sjukvårdsstyrelse kan enligt 14 § andra stycket sjukvårdslagen och 7 § sjukvårdskungörelsen (1972:676) utan att landstingets medgivande fordras uppdra åt sjukvårdsdirektör att svara för vissa uppgifter som ankommer på direktion. I 6 § sjukvårdskungörelsen finns en regel om yttranderätt vid

fattande av beslut på sjukhusdirektionens vägnar. Den som skulle ha haft närvarorätt om ärendet hade avgjorts av direktionen samfällt skall ges tillfälle att yttra sig, om han begär det.

Bestämmelser om delegation saknas för valnämnd, uttagningsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd, semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola.

I PM II – IV föreslås att delegationsbestämmelsen (47 §) i den föreslagna nya kommunallagen görs tillämplig på samtliga specialreglerade nämnder. Undantagen för särskilt kvalificerade ärendegrupper skall dock behållas liksom den möjlighet till ordförandebeslut i brådskande fall som finns i socialvårdslagarna.

Förslagen tillstyrks av praktiskt taget samtliga remissinstanser. Ett par instanser pekar på de särskilda överväganden som kan behövas beträffande möjlighet för byggnadsnämnd att vidaredelegera beslutanderätt som nämnden enligt 67 § byggnadsstadgan har fått delegerad till sig av länsstyrelsen. Några remissinstanser anser att tjänstemannadelegat bör vara anställd hos resp. nämnd och inte endast hos kommunen resp. landstingskommunen. Ett par instanser vill beträffande hälsovårdsnämnd avvakta förslag från hälsovårdsstadgeutredningen. Socialstyrelsen föreslår att delegation skall bli möjlig i ytterligare en grupp av nykterhetsvårdsärenden. Det gäller beslut om verkställighet av tvångsintagning av person som redan tidigare enligt 58 § frivilligt vårdas på allmän vårdanstalt. Svenska kommunförbundet förordar att det skall vara möjligt för kommunstyrelse som är specialreglerad nämnd att delegera alla nämndens uppgifter till avdelning inom kommunstyrelsen.

I likhet med nästan samtliga remissinstanser finner jag förslagen i promemoriorna lämpliga och väl avvägda. Jag förordar alltså att även delegation i de specialreglerade nämnderna skall ske enligt de regler som anges i den föreslagna nya kommunallagen. Det innebär bl. a. att beslut om delegation alltid fordrar fullmäktiges medgivande, när delegationsbemyndigandet inte lämnas direkt i lagstiftningen. Nuvarande underställningsförfarande hos länsstyrelsen beträffande byggnadsnämnds och hälsovårdsnämnds beslut att delegera slopas alltså. Jag anser det inte nödvändigt att på denna punkt avvakta förslag från hälsovårdsstadgeutredningen. Den begränsning i möjligheten att delegera beslut eller yttrande till regeringen eller länsstyrelsen som föreskrivs i byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan saknas i övriga specialförfattningar liksom i kommunallagarna, som däremot utesluter delegation i fråga om framställning till fullmäktige resp. landsting och i fråga om yttrande i besvärssärende. Jag förordar att den särskilda begränsningen i byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan tas bort. Av allmänna grunder följer ändå att delegation i allmänhet inte kommer i fråga i de fall som avses med begränsningen, eftersom det som regel inte rör sig om rutinärenden.

En enhetlig reglering innebär vidare att den begränsning till socialhjälp-,

barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden som – i varje fall formellt – gäller i fråga om social centralnämnds möjlighet att delegera slopas. De nämnder som nu saknar möjlighet att delegera beslutanderätt kan efter fullmäktiges medgivande få en sådan möjlighet. Detta är enligt flera remissinstanser särskilt angeläget i valnämndernas arbete.

I enlighet med vad som föreslås i PM II förordar jag att nykterhetsnämnds delegationsrätt vidgas så att den kommer att få samma omfattning som social centralnämnds delegationsrätt i nykterhetsvårdsärenden. Jag biträder vidare socialstyrelsens förslag att delegation skall få ske av beslut om verkställighet av tvångsintagning av person som enligt 58 § nykterhetsvårdslagen är frivilligt intagen på allmän vårdanstalt.

Den särskilda regeln i 6 § sjukvårdskungörelsen om vissa tjänstemäns rätt att yttra sig, innan beslut fattas med stöd av delegation, saknar motsvarighet i övriga specialförfattningar. Med hänvisning till att jag nyss (avsnitt 4.2.6) har föreslagit att närvarorätten för dessa tjänstemän skall slopas, förordar jag att bestämmelsen om yttranderätt upphävs.

Ett par remissinstanser har tagit upp frågan om vidaredelegation av sådan beslutanderätt enligt 67 § byggnadsstadgan som byggnadsnämnd har fått genom delegation från länsstyrelsen. Problemen torde vara enahanda i fråga om beslutanderätt som har delegerats från länsstyrelse till byggnadsnämnd enligt 3 kap. 2 § fastighetsbildningslagen (1970:988) och till kommunal myndighet med stöd av 43 § naturvårdslagen (1964:822, omtryckt 1974:1025) och 21 § naturvårdskungörelsen (1974:1028). Jag har i propositionen om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. redovisat min syn på delegationsinstitutets syfte och användning (prop. s. 260 och 466). Möjligheten att delegera beslutanderätt syftar till att avlasta nämnderna rutinbeslut. Även om antalet ärenden ökar, bör delegationsinstitutet av hänsyn till intresset av ett starkt och bevarat förtroendemannainflytande enligt min mening användas med återhållsamhet. De byggnads- och naturvårdsärenden som kan delegeras från länsstyrelse till byggnadsnämnd eller annan kommunal myndighet är i allmänhet av sådan karaktär att vidaredelegation inte bör komma i fråga. Ett undantag kan vara beslut att i fråga om byggnads yttre och inre anordnande medge mindre avvikelse från vad härom har föreskrivits i byggnadsstadgan eller med stöd av stadgan. För återhållsamhet i fråga om delegation i dessa ärendegrupper talar också det förhållandet att fråga är om att utöva en beslutanderätt som tillkommer nämnden först efter länsstyrelsens prövning och i allmänhet endast om vissa villkor beträffande tillgång till personal, planberedskap etc. är uppfyllda. Länsstyrelsen har hittills genom underställningsförfarandet haft möjlighet att pröva beslut om vidaredelegation från byggnadsnämnd. Någon motsvarande kontrollmöjlighet finns inte beträffande sådan beslutanderätt i naturvårdsärenden som länsstyrelsen har överlåtit på exempelvis kommunstyrelsen (underställningskyldigheten beträffande reglemente för kommunstyrelse slopades år 1971, prop. 1969:63, KU 1969:44, rskr 1969:405).

Jag anser mig kunna utgå från att kommunerna iakttar den återhållsamhet ifråga om utnyttjandet av delegationsinstitutet som från allmänna synpunkter är påkallad. Om vidaredelegation skulle förekomma i betydligt större utsträckning än vad som är lämpligt från allmänna synpunkter och från de utgångspunkter som gällde när länsstyrelsen överlät beslutanderätten, kan länsstyrelsen återkalla sin delegation. Mot denna bakgrund anser jag det inte vara nödvändigt att i författningstexten närmare reglera möjligheten till vidaredelegation.

Enligt ett par specialförfattningar, byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan, skall tjänsteman vara anställd hos nämnden för att kunna bli delegat. Om bestämmelserna ersätts med en hänvisning till den föreslagna nya kommunallagens delegationsbestämmelse, bortfaller detta krav. Mot detta har ett par remissinstanser riktat kritik. Jag kan för min del inte se att förhållandena i byggnadsnämnd eller hälsovårdsnämnd skulle vara så speciella att en särreglering skulle vara nödvändig. Självfallet är det i allmänhet det naturligaste och lämpligaste att delegation till tjänsteman avser tjänsteman hos nämnden. I vissa fall kan skäl finnas att delegera beslutanderätt i ärenden om inköp eller andra ärenden som inte är specialreglerade till tjänsteman som inte är anställd hos nämnden. Någon anledning att förhindra sådana lösningar finns inte. Fullmäktige har de bästa förutsättningarna att bedöma om särskilda begränsningar i valet av delegat behövs i något fall.

Svenska kommunförbundet har i sitt remissyttrande pekat på det vanliga förhållandet att kommunstyrelsen utgör specialreglerad nämnd, exempelvis beredskapsnämnd. Förbundet önskar att det klarläggs att styrelsen i sådana fall till avdelning av styrelsen kan delegera hela den specialreglerade uppgiften. Jag ställer mig avvisande till en sådan lösning, som innebär att såväl principfrågor som rutinärenden utan egentlig urskillning delegeras, vilket stämmer dåligt överens med delegationsinstitutets syfte. Vill kommunen avlasta kommunstyrelsen uppgifter av detta slag, föreligger alltid möjligheten att inrätta en särskild nämnd eller att uppdra uppgifterna åt en annan nämnd.

4.2.12 *Gemensam personaladministration och egendomsförvaltning*

I propositionen om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. föreslås en ny bestämmelse (49 §) som innebär att kommunfullmäktige resp. landstinget får besluta att styrelsen eller annan nämnd skall ta över egendomsförvaltning eller personaladministration, som annars ankommer på andra nämnder. Sådant beslut skall få fattas om annat inte är föreskrivet i lag eller annan författning. Bakgrunden till förslaget är i korthet den att många kommuner anser det angeläget att inrätta för hela kommunen gemensamma organ för dessa funktioner och att det inte kan anses nödvändigt att lagstiftaren föreskriver någon bestämd organisatorisk lösning.

Den nya kommunallagsbestämmelsen, som föreslogs i PM II, tar sikte på egendomsförvaltning och personaladministration hos främst de special-

reglerade nämnderna. Som framgår av promemorian är det särskilt i specialförfattningarna som hinder har funnits för fullmäktige eller landsting att besluta om hur dessa funktioner skall organiseras. I PM II – IV föreslås därför utöver den nya kommunallagsbestämmelsen en rad ändringar i specialförfattningarna. Ändringarna innebär i huvudsak att hindren i lagstiftningen för fullmäktige eller landsting att besluta om en centraliserad egendomsförvaltning undanröjs. Detsamma gäller gemensam personaladministration beträffande icke statligt reglerad personal.

För egen del vill jag än en gång stryka under vad jag anförde i kommunallagspropositionen i dessa frågor (prop. s. 479). Att en möjlighet öppnas i lagstiftningen att införa gemensam egendomsförvaltning och personaladministration, motiveras av bedömningen att statsmakterna inte har anledning att närmare reglera hur kommunerna och landstingskommunerna organiserar dessa uppgifter. En sådan ändring skall därför på intet sätt uppfattas som ett ställningstagande för en centralisering. Ställningstagandet innebär endast att denna fråga bäst och lämpligast löses på den kommunala nivån. Förslagen i promemoriorna finner jag väl avvägda. Principen att gemensam personaladministration skall avse endast i egentlig mening kommunal personal är rimlig.

Jag förordar alltså att förslagen i promemoriorna om ändringar i specialförfattningarna genomförs. Det innebär att de specialförfattningar där nämnden ges ett allmänt förvaltningsansvar ändras så att det framgår att detta inte utesluter att fullmäktige eller landstinget beslutar att annan nämnd skall ha hand om uppgifter som avser egendomsförvaltning eller personaladministration. De särskilda bestämmelser om tjänstetillsättning som finns i socialvårdslagarna upphävs. På skolområdet finns redan möjlighet att genomföra gemensam egendomsförvaltning och gemensam personaladministration i fråga om annan personal än lärare och skolledare.

I hälsovårdsstadgan och folkhögskoleförordningen samt i sjukvårds-, folk- tandvårds- och omsorgsförfattningarna finns bestämmelser om att resp. nämnd tillsätter specialiserade tjänstemän som stadsläkare, sjukvårdsadministratörer, läkare, tandläkare och lärare. Dessa bestämmelser är i regel knutna till andra bestämmelser om tillsättningsförfarande m. m. Om de skall behållas, bör prövas inom ramen för en översyn av resp. förvaltningsområde. Eftersom en sådan översyn pågår på flertalet områden, avstår jag från att lägga fram några förslag.

Övrig personal inom vård delen av omsorgs verksamheten skall enligt 105 § omsorgsstadgan tillsättas av omsorgsstyrelsen, och annan personal än rektor och lärare vid sjuksköterskeskola skall tillsättas av skolans styrelse enligt 40 § brevet den 30 april 1971 med vissa bestämmelser angående sjuksköterskeskola m. m. Chefen för socialdepartementet och chefen för utbildningsdepartementet kommer senare att föreslå att dessa bestämmelser upphävs.

4.2.13 Rätt att väcka ärende hos fullmäktige

Nämnd har enligt 21 § LL och 18 § KL rätt att anhängiggöra ärende hos landstinget resp. kommunfullmäktige. Beträffande social distriktsnämnd gäller dock ett undantag från denna regel. Distriktsnämnds begränsade arbetsuppgifter och underordnade karaktär har ansetts motivera att rätten att väcka ärende hos kommunfullmäktige förbehålls sociala centralnämnden (10 § lagen om social centralnämnd). En bestämmelse med i huvudsak samma innehåll som 21 § LL och 18 § KL har tagits in i 20 § förslaget till ny kommunallag.

I PM II föreslås att förbudet för social distriktsnämnd att ge in framställning till fullmäktige slopas. Det anförs att denna fråga bör regleras av fullmäktige.

Förslaget har i allmänhet inte kommenterats av remissinstanserna. Bland dem som uttryckligen tillstyrker finns socialstyrelsen, medan ett par länsstyrelser och Svenska kommunförbundet avstyrker förslaget, främst med hänvisning till social distriktsnämnds begränsade arbetsuppgifter. Förbundet anser också att konsekvenserna av att flera distriktsnämnder oberoende av varandra kan göra framställningar till fullmäktige är otillräckligt belysta.

För egen del vill jag främst ta fasta på att förslaget i promemorian innebär att social distriktsnämnd ges en annan ställning än den som ursprungligen har avsetts. Innebörden eller konsekvenserna av detta har inte närmare klarlagts. Jag vill därför inte i detta sammanhang ansluta mig till förslaget. Frågan om distriktsnämndernas ställning bör i stället bedömas från samma utgångspunkter som motsvarande problem på andra kommunala områden, exempelvis skolans. Det kommer därför att finnas anledning att återkomma till denna fråga.

4.3 Enhetliga nämndbestämmelser

De förslag som jag har lagt fram i det föregående innebär att specialförfattningarnas särbestämmelser om nämndernas organisation och arbetsformer begränsas till ett minimum. Bestämmelserna om styrelsen i förslaget till ny kommunallag kan i huvudsak tillämpas också beträffande de specialreglerade nämnderna. Härigenom vinner man inte bara i enhetlighet och överskådlighet. Framför allt blir tillämpningen av bestämmelserna enklare och därmed tillförlitligare.

I PM II – IV föreslås enhetliga modeller för hänvisning i specialförfattningarna till den föreslagna nya kommunallagen. Förslagen är något olika utformade beroende på om nämnden skall vara obligatorisk eller fakultativ och beroende på vilka jävs- och protokollsbestämmelser som skall gälla. Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot de lösningar som har föreslagits.

Också jag anser att förslagen är väl ägnade att ligga till grund för lag-

stiftning. Jag förordar att hänvisningsregeln i specialförfattningarna ges i princip följande lydelse.

I fråga om (särskild) -nämnd äger 37–47 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Beträffande nämnd i vilken förvaltningslagens jävsbestämmelser skall tillämpas får hänvisningen till 44 § begränsas till att avse första styckets slutförhållsregel. Beträffande de kommunala nämnderna får hänvisningen till 38 och 40 §§ begränsas, så att de bestämmelser om borgarråds valbarhet och tidpunkt för val som endast avser kommunstyrelsen i Stockholm inte blir tillämpliga på övriga nämnder i Stockholms kommun. I fråga om de specialreglerade nämnderna i Stockholms kommun bör vidare bestämmelserna i 41 § om ordförande i nämnd undantas. I stället kommer då bestämmelserna i 53 § om att kommunstyrelsen utser borgarråd till ordförande att gälla, om fullmäktige inte beslutar annat.

Utöver de bestämmelser i den nya kommunallagens regler om styrelsen som jag har behandlat i det föregående (avsnitt 4.2) innebär hänvisningen att en rad ytterligare bestämmelser om styrelsen blir tillämpliga på de specialreglerade nämnderna. Vissa av dem gäller redan tidigare, andra införs genom den nya kommunallagen.

De bestämmelser i den nya kommunallagen om styrelsen som kommer att gälla också för de specialreglerade nämnderna är i korthet följande. Ledamöter och suppleanter väljs av fullmäktige eller landstinget till det antal som fullmäktige resp. landstinget bestämmer. Antalet ledamöter får dock inte understiga fem (37 § första stycket). Det blir obligatoriskt att utse minst en suppleant. Fullmäktige resp. landstinget skall vid valet bestämma ordningen mellan suppleanterna (37 § andra stycket). Beträffande valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av att valbarheten upphör och rätt till avsägelse blir bestämmelserna i 9 § om fullmäktige och landsting tillämpliga. Därtill kommer att verkschef hos nämnden inte är valbar till ledamot eller suppleant i nämnden (38 § första stycket). Ledamot och suppleant får rätt till ledighet för att fullgöra sitt uppdrag (39 §). Nämnderna väljs för tre år räknat från och med den 1 januari året efter valår (40 § första stycket). Avgår nämndledamot som har utsetts vid proportionellt val under tjänstgöringstiden, inträder i ledamotens ställe den suppleant som står i tur enligt den ordning som har bestämts vid valet. Avgår annan ledamot, förrättas fyllnadsval för återstoden av tjänstgöringstiden (40 § tredje stycket). Fullmäktige resp. landstinget utser en ordförande, en vice ordförande och, om fullmäktige resp. landstinget beslutar det, en andre vice ordförande bland nämndens ledamöter (41 § första stycket). Fullmäktige resp. landstinget bestämmer ordförandenas mandattid. Om ingen av ordförandena kan närvara vid sammanträde med nämnden, skall denna utse annan ledamot att för tillfället föra ordet (41 § andra stycket). Nämnden får förordna ersättare för ordföranden, om han under längre tid är förhindrad att fullgöra uppdraget (41 § tredje stycket).

Nämnden bestämmer tid och plats för sina sammanträden. Extra sammanträde skall hållas när ordföranden anser att det behövs eller när minst en tredjedel av nämndledamöterna begär det (42 § första stycket). Nämnden får kalla ledamot eller suppleant i fullmäktige resp. landstinget, i annan nämnd eller beredning eller tjänsteman hos den egna kommunen eller den egna landstingskommunen eller särskild sakkunnig att närvara vid sammanträde med nämnden. Om nämnden medger det, får den som har kallats till sammanträdet delta i nämndens överläggningar men inte i besluten (42 § andra stycket).

Bestämmelserna i 16 § om suppleants tjänstgöring i fullmäktige resp. landstinget gäller i tillämpliga delar beträffande suppleant i nämnd (43 § första stycket). Suppleant får närvara vid nämndens sammanträden, även om han eller hon inte tjänstgör, och skall underrättas om tid och plats för sammanträde (43 § andra stycket). Nämnd är beslutför när fler än hälften av ledamöterna är närvarande (44 § första stycket). I fråga om jäv för ledamot eller annan som handlägger ärenden hos nämnden skall antingen 18 § om jäv för fullmäktige resp. landstinget eller 4 och 5 §§ förvaltningslagen gälla. Jag hänvisar till vad jag tidigare har anfört i frågan (avsnitt 4.2.8). Den som är jävig skall lämna sammanträdet.

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut, protokollföring, protokolls innehåll, justering, tillkännagivande av justering och reservation och vården av nämndens arkiv gäller bestämmelserna i 27, 30 och 31 §§ om fullmäktige resp. landstinget i tillämpliga delar för nämnden (45 § första stycket). Nämndens protokoll justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Utöver ordföranden behöver endast en justeringsman utses. Nämndens protokoll och övriga arkivhandlingar skall vårdas och förtecknas. Närmare föreskrifter meddelas av fullmäktige resp. landstinget (45 § andra stycket). Bestämmelserna i 7 § förvaltningslagen om ingivande av handling är tillämpliga i ärende hos nämnden (46 § första stycket). Delgivning med nämnden sker med ordföranden eller den som enligt reglemente, instruktion eller särskilt beslut är behörig att ta emot delgivning (46 § andra stycket). Fullmäktige resp. landstinget får antaga reglemente med närmare bestämmelser om nämndens verksamhet (47 § första stycket). Nämnden får med fullmäktiges resp. landstingets medgivande delegera ärenden till särskild avdelning av nämnden, till ledamot eller suppleant eller till tjänsteman hos kommunen resp. landstingskommunen (47 § andra stycket). Framställning eller yttrande till fullmäktige liksom yttrande i anledning av besvär över nämndens beslut måste dock beslutas av nämnden samfällt. Beslut som har fattats med stöd av delegation skall anmälas till nämnden (47 § tredje stycket). Nämnden bestämmer i vilken ordning detta skall ske.

Jag förordar att dessa bestämmelser görs tillämpliga även på de specialreglerade nämnderna. Jag vill framhålla att de nya bestämmelser om styrelsen som jag har föreslagit i syfte att stärka den kommunala demokratin med denna lösning omedelbart blir tillämpliga på hela det kommunala fältet.

Flertalet specialreglerade nämnder skall enligt mitt förslag vara fakultativa. Jag har nyss redovisat min uppfattning om vad som skall gälla i detta avseende (avsnitt 4.2.1). Bestämmelserna om inrättande av fakultativa specialreglerade nämnder bör ges en enhetlig utformning i de olika specialförfattningarna. Jag förordar att de utformas på följande sätt.

I varje (landstings-)kommun skall finnas en -nämnd. (Lands-
tings-)kommun får tillsätta särskild -nämnd eller uppdraga åt
annan nämnd att vara -nämnd. Har så ej skett är kommunsty-
relsen (förvaltningsutskottet)-nämnd.

Med denna lösning når man de syften som jag tidigare har redovisat, nämligen att ge kommunerna och landstingskommunerna största möjliga frihet att utforma nämndorganisationen, samtidigt som det klart framgår att den specialreglerade uppgiften är obligatorisk. Kommunstyrelsen resp. förvaltningsutskottet ges ett ansvar i sista hand för verksamheten. Beträffande den verksamhet som ankommer på nykterhetsnämnden, familje-
dragsnämnden och krigshjälpnämnden får socialnämnden (sociala central-
nämnden), som är obligatorisk, detta ansvar. I landstingskommun får sjuk-
vårdsstyrelsen ansvaret i sista hand för vissa verksamheter.

Jag går nu över till att nämnd för nämnd redovisa hur jag anser att specialförfattningarnas bestämmelser om nämndernas organisation och arbetsformer bör utformas.

4.3.1 *Brandstyrelse*

Brandlagens nämndbestämmelser är relativt moderna. De förslag som jag har lagt fram i det föregående innebär därför ganska obetydliga förändringar beträffande brandstyrelsens organisation och arbetsformer. I kort-
het innebär förslagen att kommunstyrelsen får ett sistahandsansvar för brandförsvarets angelägenheter. Kommunstyrelsen blir alltså brandstyrelse om särskild brandstyrelse inte inrättas och uppgiften inte anförtros annan nämnd. Fullmäktige får besluta om centraliserad personaladministration och egendomsförvaltning också för brandförsvarets del. Protokollen skall föras enligt reglerna i den nya kommunallagen. Frågan om brandchefens rätt att närvara och delta i överläggningarna avgörs av brandstyrelsen. Härutöver gäller att de förändringar i bestämmelserna om styrelsen som förslaget till ny kommunallag innebär kommer att omfatta också brandstyrelse.

4.3.2 *Byggnadsnämnd*

Bestämmelser om byggnadsnämnd finns i byggnadsstadgan. De förslag som jag har redovisat i det föregående innebär – utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag – följande. Den nya kommunallagens val-

barhetshinder gäller också val till byggnadsnämnd. Protokoll skall föras enligt bestämmelserna i den nya kommunallagen. Föredragandes ovillkorliga närvarorätt slopas. Nämnden avgör i vilken utsträckning föredraganden och annan tillkallad utomstående skall få delta i överläggningarna. Frågan om delegation prövas av kommunfullmäktige och inte av länsstyrelsen. Nuvarande begränsningar i delegationsrätten behålls bortsett från förbudet att delegera beslut om framställning till regeringen eller länsstyrelsen. Delegation till tjänsteman kan avse även annan tjänsteman hos kommunen än den som är anställd hos nämnden.

De bestämmelser om kallelse till sammanträde m. m. som finns i 5 § byggnadsstadgan saknar motsvarighet i kommunallagen och andra specialförfattningar. De bör kunna undvaras även här.

4.3.3 *Skolstyrelse och utbildningsnämnd*

Bestämmelser om skolstyrelse finns i skollagen. De förslag jag har lagt fram innebär beträffande skolstyrelse – utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag – följande. Möjligheten för kommunfullmäktige att uppdra åt annan nämnd än skolstyrelsen att ha egendomsförvaltning om hand och att handlägga olika personaladministrativa frågor rörande annan personal än skolledare, lärare, skolläkare och skolsköterska framgår nu av 8 § tredje stycket skollagen. Med den motsvarande bestämmelse som har tagits in i förslaget till ny kommunallag blir denna föreskrift överflödig. Undantaget för vissa personalgrupper kommer därmed inte längre att stå i lag utan framgår av regeringsförfattningar som skolförordningen (1971:235) och förordningen (1971:424) om kommunal och statlig vuxenutbildning. I förordningarna föreskrivs numera inte att skolstyrelsen eller utbildningsnämnden skall tillsätta skolläkare och skolsköterska. Det blir alltså kommunfullmäktiges sak att avgöra om också dessa grupper bör omfattas av en eventuell centraliserad personaladministration.

I övrigt innebär mina förslag att frågan om skolchefens rätt och skyldighet att delta i styrelsens sammanträde prövas av skolstyrelsen.

Beträffande utbildningsnämnd blir ändringarna huvudsakligen av formell natur. Förvaltningsutskottet får ett sistahandsansvar för landstingskommunens gymnasieskola. För särskild utbildningsnämnd regleras organisation och arbetsformer genom hänvisning till motsvarande bestämmelser om skolstyrelse.

4.3.4 *Social centralnämnd och social distriktsnämnd*

I lagen om social centralnämnd m. m. finns bestämmelser om inrättande av social centralnämnd och distriktsnämnd. De förslag jag har lagt fram i det föregående innebär – utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag – följande.

Föreskriften att juridisk och medicinsk sakkunskap bör vara företrädd inom nämnden tas bort. Rekommendationerna att biträde av personer med juridisk och medicinsk sakkunskap bör anlitas och om att minst en ledamot i social distriktsnämnd bör vara ledamot av centralnämnden slopas. Detsamma gäller bestämmelserna om att centralnämnden tillsätter sina egna tjänster och tjänster hos distriktsnämnd och om att tjänst som är gemensam för centralnämnd och annan nämnd tillsätts i den ordning som kommunen bestämmer. Samma regel finns i lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården. Jag förordar att denna lag upphävs.

Föreskriften att i protokoll skall redovisas skälen för alla beslut ersätts med en erinran om bestämmelserna i 17 § förvaltningslagen om motivering av beslut och i 14 § fjärde stycket barnavårdslagen om utvidgad tillämpning av nyssnämnda bestämmelser i förvaltningslagen. Bestämmelserna om begränsningar i fråga om vad protokoll skall innehålla flyttas från 4 § till 3 §. Därvid anges uttryckligen att protokoll alltid skall innehålla inte bara uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende utan också uppgift om reservation.

Bestämmelserna om delegation utgår och därmed den begränsning till enbart socialhjälp-, barnavårds- eller nykterhetsvårdsärenden som f. n. föreskrivs i 7 §. I stället gäller genom hänvisningar dels 47 § i förslaget till ny kommunallag, dels delegationsbestämmelserna i de tre vårdlagarna. Detta anser jag vara en enkel och godtagbar lösning i avvaktan på den nya sociala lag som övervägs av socialutredningen. Bestämmelserna i 6 § om beslut av ordförande i vissa brådskande fall tas bort. I stället görs motsvarande bestämmelser i socialhjälpslagen och barnavårdslagen tillämpliga genom ändringar i 2 §.

4.3.5 Socialnämnd

I socialhjälpslagen finns bestämmelser om socialnämnd. Utöver vissa redaktionella ändringar innebär mina förslag beträffande socialnämnd i stort sett detsamma som i fråga om social centralnämnd.

4.3.6 Barnavårdsnämnd

Också ändringarna i barnavårdslagens bestämmelser om barnavårdsnämnd är av väsentligen samma innebörd som ändringarna i fråga om social centralnämnd. I fråga om förvaltningslagens tillämplighet gäller särskilda regler i barnavårdsärenden (14 § fjärde stycket). Någon särskild erinran om förvaltningslagens motiveringsbestämmelse behövs därför inte i barnavårdslagens protokolls föreskrift.

4.3.7 Nykterhetsnämnd

Bestämmelser om kommunal nykterhetsnämnd finns i nykterhetsvårdslagen. Kommunal nykterhetsnämnd är fakultativ och utgörs, om särskild nämnd inte har tillsatts, av socialnämnden, som i sådant fall skall utse en ledamot att bereda och föredra nykterhetsvårdsärendena. Regeringen kan föreskriva att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas. Samtliga dessa bestämmelser bör ersättas av den enhetliga regel om inrättande av fakultativ nämnd som jag nyss har föreslagit. Något behov av en möjlighet att uppdraga åt annan nämnd än socialnämnden att vara nykterhetsnämnd finns dock inte.

Ändringarna i övrigt motsvarar i huvudsak dem som jag har redovisat i fråga om social centralnämnd. Härutöver kommer särskild nykterhetsnämnd att kunna utses proportionellt. Bestämmelsen om att såväl män som kvinnor skall ingå i nämnden slopas.

Nykterhetsnämndens f. n. mycket begränsade möjligheter att delegera beslutanderätt vidgas efter mönster från lagen om social centralnämnd. Därutöver blir det möjligt att delegera beslut om verkställighet av beslut om tvångsintagning i fråga om den som enligt 58 § redan tidigare vårdas på allmän vårdanstalt.

4.3.8 Hälsovårdsnämnd

Bestämmelserna om hälsovårdsnämnd, som finns i hälsovårdsstadgan, är kanske de nämndregler som är mest detaljrika. Följdriktigt innebär mina förslag åtskilliga förändringar i denna nämnds arbetsformer. Utöver de ändringar som följer av förslaget till ny kommunallag innebär mina förslag följande.

Den nya kommunallagens valbarhets- och protokollföringsbestämmelser blir tillämpliga på hälsovårdsnämnd. Rekommendationen att läkare och veterinär bör ingå som ledamöter i nämnden slopas. Frågan om delegation prövas av kommunfullmäktige. Det nuvarande underställningsförfarandet hos länsstyrelsen slopas alltså. Delegation kan ske till annan tjänsteman i kommunen än sådan som är anställd hos nämnden. Förbudet mot delegation i fråga om framställning eller yttrande till regeringen eller länsstyrelsen slopas. Närvarorätten och -skyldigheten för distriktsläkare eller stadsläkare och tjänsteveterinär eller stadsveterinär slopas. Detsamma gäller närvarorätten för länsläkare och länsveterinär. Frågan om tillkallad sakkunnigs yttranderätt och rätt att anteckna avvikande mening till protokollet prövas av nämnden. De olika bestämmelserna om kallelse till och underrättelse om sammanträde utgår.

Bestämmelserna i 14 § 3 mom. lagen om djurskydd om närvarorätt m. m. för länsveterinär och distriktsveterinär eller stadsveterinär samt om rätt för länsstyrelsen att påkalla sammanträde med hälsovårdsnämnd tas också bort.

4.3.9 Valnämnd

Bestämmelserna om valnämnd, som finns i 3 kap. vallagen, är jämförelsevis modernt utformade. De förslag som jag har lagt fram innebär därför – utöver de ändringar som följer av förslaget till ny kommunallag – i huvudsak endast två förändringar. Dels skall protokollföringsreglerna i den nya kommunallagen tillämpas i valnämnd, dels får nämnden en möjlighet att med kommunfullmäktiges medgivande delegera beslutanderätt.

Enligt 3 kap. 5 § vallagen är den som är röstberättigad vid val till riksdagen och inte har fyllt 60 år skyldig att mottaga uppdrag som ledamot eller ersättare i valnämnd eller som valförrättare, om han inte har giltigt hinder. I fråga om ledamöter och suppleanter förordar jag att i stället bestämmelserna i den nya kommunallagen om rätt till avsägelse görs tillämpliga. Det innebär att fullmäktige skall befria ledamot eller suppleant från hans uppdrag, om han vill avgå och särskilda skäl inte talar däremot.

Jag förordar vidare att 3 kap. 5 § ändras så att den som är valbar till ledamot i valnämnden blir skyldig att mottaga uppdrag som valförrättare, om han inte har giltigt hinder. Enligt min mening är det naturligt att skyldigheten att mottaga sådant uppdrag omfattar dem som är valbara till ledamöter i valnämnden.

4.3.10 Överförmyndarnämnd

Bestämmelserna i föräldrabalken om överförmyndarnämnd är helt nya. De trädde i kraft den 1 januari i år. Det finns därför ännu inga erfarenheter av hur bestämmelserna fungerar och jag har därför i det föregående (avsnitt 4.2.2) deklarerat att en översyn av dessa regler tills vidare får anstå. De ändringar som jag föreslår är därför – utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag – av uteslutande formell natur.

4.3.11 Civilförsvarsnämnd

Bestämmelser om civilförsvarsnämnd finns i 41 § civilförsvarslagen (1960:74, omtryckt 1975:712). Reglerna stämmer redan nu väl överens med de principer som jag har förordat i det föregående. En avvikelse är att kommunfullmäktige kan uppdra åt annat kommunalt *organ* att vara civilförsvarsnämnd. Detta bör i enlighet med vad jag tidigare har anfört ändras till annan *nämnd*. Utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag inskränker sig ändringarna till att närvarorätten m. m. för civilförsvarschef tas bort, att protokollföringen skall följa den nya kommunallagens regler och till att nämndens allmänna förvaltningsansvar begränsas, om kommunfullmäktige har fattat sådant beslut som avses i 49 § i den nya kommunallagen, dvs. har beslutat om central personaladministration eller egenomsförvaltning. Kommunstyrelsen skall vara civilförsvarsnämnd, om full-

mäktige inte har inrättat särskild nämnd eller uppdragit åt annan nämnd att vara civilförsvarsnämnd.

4.3.12 *Beredskapsnämnd*

Bestämmelser om beredskapsnämnd finns i 9 och 10 §§ lagen (1964:63) om kommunal beredskap. Bestämmelserna stämmer i stort sett överens med bestämmelserna om civilförsvarsnämnd. De ändringar som jag föreslår har också samma innebörd som i fråga om civilförsvarsnämnd.

4.3.13 *Kristidsnämnd*

Bestämmelser om kristidsnämnd finns i 4 och 5 §§ lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning. Även dessa bestämmelser ansluter väl till de principer som jag har förordat i det föregående. De ändringar som jag föreslår innebär därför – utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag – i huvudsak endast att de nuvarande begränsningarna i fråga om vad protokoll måste innehålla tas bort.

4.3.14 *Familjebidragsnämnd*

Bestämmelser om familjebidragsnämnd finns i 23–26 §§ familjebidragslagen (1946:99, omtryckt 1975:554). Också dessa bestämmelser ansluter väl till de principer som jag har förordat. Mina ändringsförslag har därför i fråga om familjebidragsnämnd i huvudsak inte annan innebörd än i fråga om civilförsvarsnämnd. En skillnad är dock att socialnämnden (sociala centralnämnden eller i förekommande fall distriktsnämnd) ges ett sistaansvar för familjebidragsfrågorna. Vidare föreslår jag att den begränsade protokollföringen också i fortsättningen skall få tillämpas i familjebidragsnämnd liksom i andra sociala nämnder. Detta bör gälla vare sig nämnden har inrättats särskilt eller familjebidragsärendena har anförtratts åt annan nämnd.

4.3.15 *Krigshjälpsnämnd*

Bestämmelser om krigshjälpsnämnd finns i 6 och 7 §§ lagen (1964:47) om krigshjälp. De förslag som jag har lagt fram i det föregående innebär beträffande krigshjälpsnämnd detsamma som i fråga om familjebidragsnämnd. I 7 § finns en bestämmelse om beviljande av krigshjälp när nämndens sammanträde inte kan avvaktas. Regelns utformning kan ge intryck av att sådan beslutanderätt skall utövas av förtroendevald och tjänsteman gemensamt. Jag förordar att bestämmelsen ändras så att det klart framgår att sådant beslut på nämndens vägnar kan fattas av ledamot och tjänsteman var för sig.

4.3.16 *Arbetslöshetsnämnd*

Bestämmelser om arbetslöshetsnämnd finns dels i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd, dels i arbetslöshetsnämndskungörelsen. I lagen anges att regeringen får förordna att arbetslöshetsnämnd skall finnas. Sådant förordnande kan innefatta föreskrift om att särskild nämnd skall inrättas. Om kommun inte inrättar särskild arbetslöshetsnämnd, skall kommunstyrelsen vara arbetslöshetsnämnd. Arbetslöshetsnämnd kan vara gemensam för flera kommuner. I enlighet med vad jag tidigare har föreslagit bör dessa bestämmelser ersättas med den enhetliga regeln om inrättande av fakultativa nämnder. Detta innebär att kommunen får tillsätta en särskild arbetslöshetsnämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara arbetslöshetsnämnd. Endast om kommunen inte har valt något av dessa alternativ skall kommunstyrelsen vara arbetslöshetsnämnd.

Jag förordar att de närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd som nu finns i kungörelsen och som inte kan slopas tas in i lagen. Bestämmelserna om nämndens allmänna åligganden (2 § kungörelsen) kan föras över i huvudsak oförändrade. Föreskriften att nämnden skall se till att hjälpverksamheten begränsas till vad som påkallas av verkligt behov och särskilt iakttä att verksamheten inte kommer arbetsovilliga eller andra obehöriga till godo kan enligt min mening undvaras. Utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag innebär de ändringar som jag tidigare (avsnitt 4.2) har föreslagit i huvudsak följande beträffande arbetslöshetsnämnd. Bestämmelserna om antal ledamöter och suppleanter slopas liksom valbarhetshindret för ledamot eller suppleant i arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnd eller tjänsteman vid dessa myndigheter. Valbarhetshindret för tjänsteman hos kommunen som är redovisningsskyldig inför nämnden slopas också. De särskilda beslutförhets- och omröstningsreglerna utgår. I stället kommer bestämmelserna om kommunstyrelsen i den nya kommunallagen att gälla. Vidare slopas bestämmelserna om att företrädare för arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden får granska nämndens räkenskaper m. m. och delta i nämndens sammanträden. Likaledes slopas dessa myndigheters rätt att påkalla sammanträde med nämnden och att fordra in handlingar och uppgifter. Att nämnden bör tillhandahålla handlingar och uppgifter får anses framgå av åliggandet att samarbeta med bl. a. myndigheter vilkas verksamhet rör sysselsättningsfrågor.

4.3.17 *Slakthusstyrelse*

Bestämmelserna om slakthusstyrelse, som finns i 11 § lagen om köttbesiktning m. m., knyter an till den nuvarande kommunallagens bestämmelser om kommunallagsreglerad nämnd. Utöver de ändringar som följer av förslaget till ny kommunallag innebär mina förslag följande. Antalet ledamöter blir minst fem. Det blir obligatoriskt att utse suppleanter. Full-

mäktige skall utse ordförande och vice ordförande. Mandattiden blir tre år. Vidare skall protokollföringen ske enligt reglerna i den nya kommunallagen. Frågan om närvarorätt för främste veterinären vid slakthuset och stads- eller länsveterinären avgörs av slakthusstyrelsen. Några få övergångsbestämmelser blir nödvändiga.

4.3.18 *Sjukvårdsstyrelse och sjukhusdirektion*

Bestämmelser om sjukvårdsstyrelse och sjukhusdirektion finns i sjukvårdslagen och i sjukvårdskungörelsen (1972:676). Utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag innebär mina förslag beträffande sjukvårdsstyrelse och sjukhusdirektion i huvudsak följande.

Nuvarande bestämmelse att landstinget får besluta att förvaltningsutskottet eller avdelning av utskottet skall utgöra sjukvårdsstyrelse utgår. I stället föreskrivs som beträffande andra fakultativa nämnder att landstingskommun eller kommun kan uppdra åt annan nämnd att vara sjukvårdsstyrelse. Om så inte sker och särskild styrelse inte har inrättats, skall förvaltningsutskottet resp. kommunstyrelsen vara sjukvårdsstyrelse. Sjukvårdsstyrelsens allmänna förvaltningsansvar begränsas i den mån landstinget resp. kommunfullmäktige har beslutat om gemensam personaladministration eller egendomsförvaltning. Hur det personaladministrativa ansvaret skall fördelas beträffande sådan personal som omfattas av särskilda bestämmelser i sjukvårdslagstiftningen övervägs i annan ordning. Nu föreslår jag därför inga ändringar i dessa särskilda bestämmelser.

I enlighet med vad jag tidigare har anfört (avsnitt 4.2.9) bör protokollföringen i sjukvårdsstyrelsen följa reglerna i den nya kommunallagen. Mina förslag innebär vidare att frågan om utomstående närvaro- och yttranderätt vid sjukvårdsstyrelsens sammanträde avgörs av styrelsen.

Mina förslag beträffande sjukhusdirektion har i huvudsak samma innebörd som i fråga om sjukvårdsstyrelse. Även i fortsättningen skall dock gälla att endast sjukvårdsstyrelsen kan utgöra direktion, om särskild sådan inte har inrättats. Minimiantalet ledamöter höjs från tre till fem. Den nuvarande särskilda beslutförhetsregeln kan därför undvaras. Landstinget resp. kommunfullmäktige utser ordförande och vice ordförande. Bestämmelsen om valbarhetshinder för dem som f. n. har generell närvarorätt tas bort. Detsamma gäller förbudet för sådan tjänsteman att i sjukvårdsstyrelse som utgör direktion delta i handläggningen av direktionsärenden.

Om riksdagen godtar de förslag som jag nu har redovisat, kommer chefen för socialdepartementet att senare föreslå regeringen att 6 § sjukvårdskungörelsen upphävs. I paragrafen föreskrivs att de som f. n. har närvarorätt och yttranderätt vid sammanträde med direktion skall ges tillfälle att yttra sig innan beslut fattas med stöd av delegation.

I fråga om sjukhusdirektion blir några övergångsbestämmelser nödvändiga.

4.3.19 Tandvårdsnämnd

Knapphändiga bestämmelser om nämnd för ledningen av folktandvården i landstingskommun och kommun som inte tillhör landstingskommun finns i 5 § folktandvårdslagen (1973:457). Huvudregeln är att sjukvårdsstyrelsen utövar ledningen av folktandvården. Särskild nämnd får utses. I fråga om sådan nämnd gäller bestämmelserna om sjukvårdsstyrelse i 9 § 1 och 2 mom. sjukvårdslagen.

Jag förordar att frågan om inrättande av nämnd för ledningen av folktandvården, som lämpligen bör kallas tandvårdsnämnd, regleras på samma sätt som beträffande andra fakultativa nämnder. Landstinget resp. kommunfullmäktige skall alltså kunna uppdra åt annan nämnd att vara folktandvårdsnämnd. Om så inte har skett och särskild tandvårdsnämnd inte har inrättats, skall sjukvårdsstyrelsen vara tandvårdsnämnd. De bestämmelser som skall gälla för särskild tandvårdsnämnd bör anges genom hänvisning direkt till den nya kommunallagen och inte till sjukvårdslagen.

4.3.20 Omsorgsstyrelse

Bestämmelser om styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda finns i omsorgslagen och i stadgan angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Jag förordar att sådan styrelse i fortsättningen kallas omsorgsstyrelse också i lagtexten, vilket innebär en anpassning till det språkbruk som allmänt tillämpas.

De förslag som jag har lagt fram i det föregående innebär beträffande omsorgsstyrelse, utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag, i huvudsak följande. Nuvarande bestämmelse om inrättande av omsorgsstyrelse kompletteras med en bestämmelse som ger sjukvårdsstyrelsen sista handsansvaret för ledningen av verksamheten, om särskild omsorgsstyrelse inte har tillsatts och annan nämnd inte har fått uppdraget att vara omsorgsstyrelse. Omsorgsstyrelsens allmänna förvaltningsansvar begränsas, om landstinget har fattat sådant beslut om centraliserad personaladministration som avses i 49 § nya kommunallagen. Den nya kommunallagens bestämmelser om protokollföring tillämpas i omsorgsstyrelse. Frågan om närvarorätt m. m. för särskolchef, vårdchef och styrelsens överläkare vid styrelsens sammanträde avgörs av styrelsen.

Om riksdagen godtar de förslag om centraliserad personaladministration som jag har lagt fram, kommer chefen för socialdepartementet senare att föreslå regeringen att bestämmelsen i 105 § omsorgsstadgan om tillsättning av annan personal än läkare och vissa andra tjänstemän ändras så att det framgår att hinder inte möter att besluta om centraliserad personaladministration beträffande denna personalgrupp.

4.3.21 Regionplanenämnd

Bestämmelser om regionplanenämnd finns i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län. Regionplanenämnd är en landstingskommunal nämnd. Stockholms läns landstingskommun är den enda landstingskommun i landet som svarar för regionplan. På övriga håll i landet, där regionplan skall finnas, handläggs dessa frågor av kommunalförbund.

De förslag som jag i det föregående har lagt fram innebär, utöver vad som följer av förslaget till ny kommunallag, huvudsakligen formella ändringar i bestämmelserna om regionplanenämnd. Förvaltningsutskottet får ett sista handsansvar också för denna verksamhet. Bestämmelserna om kommunalförbund för regionplanefrågorna i Stockholms län har förlorat aktualitet och utgår därför.

4.3.22 Övriga specialreglerade nämnder

Jag har nu redovisat mina förslag beträffande samtliga de nämnder som regleras i författningar som har tillkommit under riksdagens medverkan. Härutöver finns några nämnder för vilka föreskrifter har meddelats i andra författningar. Det gäller uttagningsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd, semesterhemsnämnd och styrelse för sjuksköterskeskola. Tidigare har bestämmelser funnits också om hemvärnsnämnd.

Det är min uppfattning att de principer som jag har redovisat i det föregående bör tillämpas också i fråga om dessa nämnder. Under förutsättning att mina förslag godtas av riksdagen kommer resp. departementschef att i annat sammanhang föreslå de författningsändringar som behövs.

4.3.23 Ikraftträdande

De ändringar i bestämmelserna om de kommunala och landstingskommunala nämnderna som jag har förordat bör träda i kraft samtidigt som den nya kommunallagen, dvs. den 1 januari 1977.

4.4 Kommunalförbund för specialreglerad verksamhet

I några författningar finns bestämmelser om kommunalförbund för specialreglerad verksamhet, vilka avviker från reglerna i lagen (1957:281) om kommunalförbund. I 47 § skollagen föreskrivs att länsskolnämnd kan förordna att kommunalförbund för skola skall bildas, om det finns särskilda skäl. I 4 § lagen (1947:523, omtryckt 1975:131) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m. finns bestämmelser om kommunalförbund för bostadsförmedling. Sådant kommunalförbund kan under

vissa förutsättningar inrättas tvångsvis. I fråga om regionplaneförbund finns liknande bestämmelser i 127–129 §§ byggnadslagen.

I PM III behandlas bestämmelserna om kommunalförbund för specialreglerad verksamhet. I promemorian föreslås att möjligheten att mot berörda kommuners vilja inrätta skolförbund slopas. Beträffande bestämmelserna om kommunalförbund för bostadsförmedling, som har aktualitet endast i de tre storstadsområdena, konstateras att de har prövats av riksdagen så sent som förra året. Någon ändring i fråga om möjligheten att tvångsvis inrätta bostadsförmedlingsförbund, som då ansågs värd att behålla, föreslås därför inte i promemorian. Däremot föreslås att bestämmelserna om att länsstyrelsen eller regeringen utser ordförande och beslutar om förbundsordning vid oenighet mellan kommunerna slopas. Enligt promemorian bör i stället de vanliga bestämmelserna om kommunalförbund gälla. I fråga om regionplaneförbund, slutligen, konstateras i promemorian att frågan om regionplaneinstitutets framtid övervägs under beredningen inom regeringens kansli av bygglagutredningens förslag (SOU 1974:21). I avvaktan på resultatet av dessa överväganden föreslås endast formella ändringar i bestämmelserna om regionplaneförbund.

Ingen remissinstans har haft någon invändning mot bedömningarna eller förslagen i promemorian. Också jag ansluter mig till dem. Något behov av att inrätta skolförbund mot de berörda kommunernas vilja finns inte längre. Jag betvivlar att en motsvarande möjlighet någonsin kommer att utnyttjas för att inrätta kommunalförbund för bostadsförmedling. Det är dock tänkbart att en sådan bestämmelse kan ha ett visst värde för att stimulera lösningar på storstadsregionernas speciella bostadsförsörjningsproblem. Som anfördes vid bestämmelsens tillkomst år 1967 bör det dock föreligga starka skäl för ett ingripande från statsmakternas sida (prop. 1967:101 s. 28).

Beträffande bestämmelserna om regionplaneförbund anser jag inte att det i ett läge där hela plansystemet övervägs i annan ordning finns anledning att föreslå några förändringar.

4.5 Underställning

Kommunala beslut i vissa ärenden måste för att gälla underställas regeringen eller statlig myndighet för prövning och fastställelse. Bestämmelser om underställning finns både i kommunallagarna och i olika specialförfattningar. Den underställningsskyldighet som numera föreskrivs i kommunallagarna avser främst vissa finansiella beslut, nämligen beslut om anslag att täckas genom flerårig utdebitering, beslut om avsättning till och ianspråktagande av vissa fonder samt beslut om upptagande av vissa lån och tecknande av borgen. I kommunallagspropositionen föreslås att föreskrifterna om underställningsskyldighet skall slopas i fråga om den förstnämnda ärendegruppen. Beträffande de övriga föreslås lättnader i underställningsskyldigheten.

Utöver vad jag nyss har nämnt är kommunerna enligt olika specialförfattningar skyldiga att underställa statlig myndighet i huvudsak beslut om lokala förordningar, vissa avgifter samt beslut om planer av olika slag. I den landstingskommunala verksamheten gäller underställningsskyldigheten bl. a. vissa planer samt byggnadsritningar.

I PM II görs en genomgång av kommunernas underställningsskyldighet i olika slag av ärenden. Motsvarande inventering av den landstingskommunala sektorn har ännu inte gjorts. Det konstateras i promemorian att de senaste årens utveckling har inneburit en kraftigt minskad användning av underställningsförfarandet som metod att utöva tillsyn över kommunerna. Som jag har nämnt innebär förslaget till ny kommunallag att denna utveckling fortsätter. Några ytterligare förslag beträffande underställningsskyldigheten i kommunallagarna läggs inte fram i promemorian.

Lokala förordningar (brandordning, lokal ordningsstadga, hälsovårdsordning och hamnordning) skall underställas statlig myndighet. Med hänvisning till att föreskrifterna i lokala förordningar många gånger bygger på tillgång till straffsanktioner föreslås inga förändringar i formerna för antagande av sådana förordningar. Att slopa underställningsskyldigheten i dessa fall skulle enligt promemorian få så vittgående konsekvenser att det knappast kan övervägas utan en mer omfattande utredning.

Beträffande planbesluten enligt byggnadslagstiftningen konstateras i promemorian att bygglagutredningens förslag f. n. bereds inom regeringens kansli. Förslaget innehåller väsentliga lättnader i statskontrollen på detta område och det finns inte anledning att föregripa detta reformarbete.

Den statliga kontrollen av de kommunala avgifterna har sedan gammalt varit jämförelsevis ingående. Numera är dock kommunernas frihet att själva fastställa avgifter relativt stor. Underställningsskyldighet föreligger i endast ett fåtal fall. Beträffande hamnavgifterna m. m. har hamnutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1974:24) Förslag till hamnlag, som f. n. bereds inom regeringens kansli, föreslagit att underställningsskyldigheten skall tas bort. Med hänsyn härtill har bestämmelsen om underställningsskyldighet i fråga om dessa avgifter tills vidare behållits i förslaget till ny kommunallag. Bestämmelserna om gatubyggnadskostnadsbidrag (67 § byggnadslagen), som rymmer moment av underställning, utreds f. n. av gatukostnadsutredningen (B 1975:02). Det kan enligt PM II förutsättas att ett framtida avgiftssystem ges en sådan utformning att det kan överlämnas åt kommunerna att själva besluta om dessa avgifter. I 2 § renhållningslagen (1970:892) finns en föreskrift om underställning av beslut om åläggande av ny skyldighet för fastighetsägare att renhålla eller bekosta renhållning av gångbana. Dessa bestämmelser har påtagligt samband med reglerna om gatubyggnadskostnadsbidrag och bör enligt promemorian prövas i samband med dessa. Underställningsskyldigheten beträffande avgifter hos byggnadsnämnd har tidigare behandlats inom ramen för kommundepartementets översynsarbete

(Ds Kn 1975:1 PM I Avgifter hos byggnadsnämnd). Förslagen i PM I har som jag tidigare har nämnt godtagits av riksdagen och beslutanderätten beträffande sådana avgifter har överlämnats till kommunerna.

Kommunerna och landstingskommunerna skall enligt olika specialförfattningar upprätta planer för vissa verksamheter. I en del fall gäller att planerna skall fastställas av statlig myndighet. Av de verksamhetsplaner som kommun skall upprätta är det endast plan för ålderdomshem som behöver underställas. I PM II föreslås att denna underställningsskyldighet slopas liksom underställningsskyldigheten beträffande beslut att anta reglemente för ålderdomshem som drivs av två eller flera kommuner gemensamt.

I promemorian behandlas också bestämmelserna om fastställande av reglemente angående burskap. Den underställningsskyldighet som gäller beträffande sådant reglemente föreslås utgå.

Det övervägande antalet remissinstanser är positiva till förslagen i PM II. Till dem som avstyrker hör ett par länsstyrelser. Länsstyrelsen i Älvsborgs län vill, med hänvisning till länsstyrelsens roll som tillsynsmyndighet för bl. a. brand-, byggnads-, hälsovårds- och socialvårdslagstiftningen, behålla underställningsskyldigheten beträffande plan för ålderdomshem. Socialstyrelsen anser att frågan bör prövas i samband med utarbetandet av en ny social ramlag. Också socialutredningen sätter i fråga om inte dess förslag bör avvaktas men framhåller att den inte har något att erinra mot förslagen i promemorian. Flera remissinstanser framhåller att möjligheten att få ritningar för ny- eller ombyggnad av ålderdomshem granskade är värdefull och bör bevaras i någon form. Mot förslaget att skyldigheten att underställa länsstyrelsen beslut om burskapsreglemente skall slopas har ingen remissinstans haft något att erinra.

Ett antal remissinstanser för fram önskemål om att underställningsskyldigheten skall slopas i ytterligare ärendegrupper. I synnerhet gäller detta beslut att ta upp lån eller teckna borgen. Några remissinstanser anser att också underställningsskyldigheten beträffande beslut om antagande av brandordning kan slopas. Från det landstingskommunala verksamhetsområdet förs fram krav om att den statliga ritningsgranskningen vid uppförande av sjukhus skall slopas liksom underställningsskyldigheten beträffande landstingskommunernas barnhemsplaner och omsorgsplaner. Svenska kommunförbundet framhåller att översynen av mäklareordningens bestämmelser om handels- och sjöfartsnämnd bör omfatta också den underställningsskyldighet som gäller vid beslut om antagande av mäklare.

För egen del får jag anföra följande.

Bland de former för tillsyn och kontroll av den kommunala verksamheten som förekommer kan underställningsförfarandet sägas inta en särställning. Medan övriga tillsynsformer utmärks av att den statliga kontrollen i regel träder in först sedan detta har påkallats genom kommunalbesvär eller förvaltningsbesvär eller när något missförhållande kan befaras, är det typiska för underställningsinstitutet att det kommunala beslutet blir gällande först

sedan det har godkänts av statlig myndighet. Det befogade i en sådan generell kontroll kan sättas i fråga även bortsett från den onödiga omgång systemet kan sägas innebära i alla de ärenden där det kommunala beslutet fastställs utan ändring. Gränserna mellan underställning och andra former för statlig fastställelseprövning, t. ex. prövningen av stads- och byggnadsplaner, kan stundom vara flytande. Jag anser det inte nödvändigt att här dra upp någon gräns utan avser med begreppet underställning i det följande också de närbesläktade formerna av statlig prövning.

Antalet underställningspliktiga ärendegrupper har successivt minskat under senare år. Denna utveckling, som jag ser som ett uttryck för statsmakternas förtroende för kommunernas förmåga att själva sköta sina angelägenheter, bör enligt min mening fortsätta. Inte minst kommunindelningsreformen har skapat förutsättningar för att låta kommunerna själva avgöra ärenden i vilka beslutanderätten tidigare har varit delad mellan kommunen och en statlig myndighet.

Jag har i det föregående (avsnitt 4.2.11) föreslagit att underställningsskyldigheten beträffande byggnadsnämnds och hälsovårdsnämnds beslut om delegation skall slopas. I förslaget till ny kommunallag har underställningsskyldigheten slopats beträffande beslut om anslag att täckas genom flerårig utdebitering och beslut om avsättning till fonder samt beträffande flertalet beslut om ianspråktagande av fonder.

Beträffande beslut om att ta upp lån och teckna borgen föreslås i PM II ingen ändring. Åtskilliga remissinstanser anser att underställningsskyldigheten bör slopas också i fråga om dessa beslut. I kommunallagspropositionen föreslås, som har nämnts i det föregående, vissa lättnader i underställningsskyldigheten. Jag får hänvisa till vad jag anförde i det sammanhanget (prop. 1975/76:187 s. 514).

Beträffande de lokala förordningarna anför i promemorian att underställningsskyldigheten inte kan slopas utan en mer omfattande utredning. Häremot har flera remissinstanser invänt att kommunernas brandordningar i huvudsak innehåller föreskrifter som det bör ankomma på kommunerna att besluta om. Statens brandnämnds förslag till brandordning, som allmänt torde tjäna som norm för kommunerna, innehåller endast en straffsanktionerad bestämmelse (8 §). Om denna flyttades över till brandstadgan skulle enligt dessa remissinstanser underställningsskyldigheten kunna slopas.

Enligt 6 § brandlagen kan länsstyrelsen helt eller delvis befria kommunen från skyldigheten att hålla brandkår, om kommunen har träffat avtal om hjälp från brandkår i annan kommun. Om kommunen har träffat avtal om sådan hjälp från annan brandkår (t. ex. industribrandkår) eller från annat räddningsorgan än brandkår (t. ex. oljesaneringsföretag) får länsstyrelsen delvis befria kommunen från skyldigheten att hålla brandkår. Har kommunen helt eller delvis befriats från sådan skyldighet skall enligt 4 § brandstadgan av brandordningen framgå i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen skall ombesörjas enligt avtal som avses i

6 § brandlagen. I brandordningen skall också tas in andra bestämmelser som rör den kommunala brandstyrkans organisation. Av vad jag nu har sagt framgår att brandlagstiftningen ger kommunerna stor frihet i fråga om den kommunala räddningstjänstorganisationens uppbyggnad. Kontrollen av att räddningstjänstorganisationen tillfredsställer skäliga anspråk på effektivitet sker genom att brandordningen prövas av länsstyrelsen. Även om skäl alltså kan anföras för en viss statlig tillsyn, är jag beredd att i annat sammanhang överväga formerna för denna kontroll.

Beslut att anta lokal ordningsstadga skall enligt 23 § allmänna ordningsstadgan underställas länsstyrelsen. Jag har i ett annat sammanhang uttalat att allmänna ordningsstadgan skall ses över. Detta motiveras bl. a. av den nya regeringsformens bestämmelser om normgivningsmakten. Vid denna översyn kommer även formerna för beslut om lokal ordningsstadga att prövas. Den åtminstone delvis föråldrade bestämmelsen i 25 § allmänna ordningsstadgan om underställning av reglementen eller taxor för åkare, spårvägsföretag, stadsbud m. m. bör också prövas i detta sammanhang.

Formerna för beslut om lokal hälsovårdsordning torde komma att prövas av hälsovårdsstadgutredningen. Frågan om underställning av hamnordning prövas under beredningen av hamnutredningens förslag inom regeringens kansli.

En omfattande reform av hela byggnadslagstiftningen övervägs f. n. inom regeringens kansli. Med hänsyn till de genomgripande förändringar av planinstitutet som kan förutses finns inte anledning att i detta sammanhang föreslå några förändringar. Detsamma gäller formerna för beslut om gatubyggnadskostnadsbidrag och för föreläggande att hålla gångbana ren.

I sociallagstiftningen finns särskilda bestämmelser om beslutsordningen i omhändertagandeärenden. Dessa frågor övervägs inom socialutredningen, vars arbete inte bör föregripas på denna punkt.

Annorlunda ser jag på bestämmelsen i socialhjälpslagen om underställning av plan för ålderdomshem. Socialstyrelsen anser visserligen att socialutredningens förslag bör avvaktas. Detta är enligt min mening inte nödvändigt, i synnerhet som utredningen har förklarat sig inte ha någon erinran mot förslaget i PM II. Ålderdomshemsplan fordras för uppförande av ålderdomshem, större ändring genom om- eller tillbyggnad samt inrättande av ålderdomshem i byggnad som ursprungligen har uppförts för annat ändamål. Planen skall godkännas av länsstyrelsen, som skall hämta in socialstyrelsens yttrande. I PM II framhålls att underställningsprövningen väsentligen innebär granskning och godkännande av byggnadsritningar. Med hänvisning till att den statliga ritningsgranskningen numera inte anses nödvändig i fråga om skolor inom det obligatoriska skolväsendet eller i fråga om förskolor görs i promemorian den bedömningen att granskningen kan undvaras också i ålderdomshemsbyggandet. Det framhålls i promemorian att statsbidrag numera inte utgår till byggande av ålderdomshem, vilket däremot är fallet i fråga om skolor och daghem.

Det övervägande antalet remissinstanser ansluter sig till bedömningarna och förslagen i promemorian. Ett par remissinstanser är dock kritiska. Jag kan inte godta invändningen att länsstyrelsens roll som tillsynsmyndighet för bl. a. brand-, byggnads-, socialvårds- och hälsovårdslagstiftningen kräver att underställningsprövningen av ålderdomshemsplanerna behålls. Vårt långt decentraliserade system på bl. a. dessa områden innebär ju att de kommunala nämnderna har ett förstahandsansvar för dessa verksamhetsområden. Bortsett från prövningen av generella normer som brandordningar och stadsplaner är den statliga tillsynen på dessa områden begränsad till fall där den föranleds av besvär eller av att missförhållanden befaras. Denna ordning bör kunna tillämpas också i fråga om ålderdomshemsbyggandet. Jag förordar därför att underställningsskyldigheten tas bort.

Flera remissinstanser har framhållit att i nuvarande underställningsprövning finns moment som är värda att behålla. Dit hör länsexperternas medverkan och tillgången till den samlade erfarenhet av institutionsbyggande som den centrala ritningsgranskningen ger. Jag finner dessa synpunkter väl värda att beakta och förutsätter att kommunerna i mån av behov rådfrågar länsexperterna på resp. område. I likhet med vad som gäller på andra områden bör en möjlighet till frivillig ritningsgranskning finnas kvar.

I PM II föreslås också att kommunerna skall befrias från skyldigheten enligt 18 § andra stycket socialhjälpslagen att underställa länsstyrelsen *reglemente för ålderdomshem* som drivs av två eller flera kommuner gemensamt. Remissinstanserna har inte haft något att invända mot förslaget. Jag förordar att det genomförs. Enligt 18 § första stycket åligger det kommun att anordna ålderdomshem. Länsstyrelsen kan enligt tredje stycket befria kommunen från sådan skyldighet om det finns särskilda skäl. Denna skyldighet hänger nära samman med hur kommunernas allmänna vårdansvar skall utformas. Den frågan övervägs av socialutredningen, vars arbete i denna del inte bör föregripas. I avvaktan på en ny sociallagstiftning, bör alltså enligt min mening skyldigheten för kommun att anordna ålderdomshem stå kvar. Denna skyldighet kan fullgöras av kommunen ensam eller i samarbete med en eller flera andra kommuner.

Förslaget att underställningsskyldigheten i fråga om beslut att anta *reglemente angående burskap* skall slopas har inte mött någon invändning från remissinstansernas sida. Också jag ansluter mig till förslaget. Dock anser jag i linje med vad jag har anfört i fråga om uppgiftsfördelningen mellan nämnderna att kommun skall kunna anförtro uppgiften att anta burskapsreglemente även åt annan nämnd än kommunstyrelsen.

I likhet med Svenska kommunförbundet anser jag att det inte finns anledning att behålla en föreskrift i mäklarcordningen (4 §) om att länsstyrelsen skall *förordna mäklare* som handels- och sjöfartsnämnd har antagit. Chefen för finansdepartementet kommer i annat sammanhang att föreslå regeringen att föreskriften tas bort.

Beträffande det landstingskommunala området har, som jag har nämnt,

ingen genomgång gjorts av föreskrifterna om underställning. Bland de bestämmelser som bör prövas i det fortsatta översynsarbetet inom kommundepartementet eller inom de utredningar som överväger frågor inom landstingskommunernas verksamhetsområde märks underställning av barnhemsplaner och plan för omsorgsverksamheten liksom den ritningsgranskning som är obligatorisk vid byggande av bl. a. sjukhus.

4.6 Institutet jordbruksstämma

Jordbruksstämma är en särskild form av kommunalstämma för behandling av ärenden som endast rör den mantalssatta jorden. Bestämmelser om jordbruksstämma finns i 13 § i den i övrigt upphävda lagen (1930:251) om kommunalstyrelse på landet. Vid tillkomsten av KL (prop. 1953:210, KU 1953:22, rskr 1953:419) förutsattes att institutet jordbruksstämma skulle avvecklas under en övergångsperiod, som sedermera har förlängts till och med utgången av år 1976. De tillgångar som skulle få förbrukas eller ges nya förvaltningsformer var ursprungligen ganska betydande. De bestod främst av kassor för olika ändamål såsom magasinsskassor och rotehållarkassor. År 1960 beräknades antalet kassor till närmare 400. Fyra år senare hade antalet sjunkit till något mer än hälften. År 1974 redovisades ett 30-tal kassor och fonder. Kassornas sammanlagda behållning har minskat på liknande sätt från närmare 6 milj. kr. år 1960 till något över 3 milj. kr. år 1964 och ungefär 550 000 kr. år 1974. Antalet sockenmagasin uppgick år 1960 till 54. År 1974 fanns sex sockenmagasin till ett sammanlagt värde av högst 40 000 kr. I fråga om den fasta egendom som tidigare förvaltades på jordbruksstämma gäller sedan den 1 juli 1974 lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. Det innebär att bl. a. sockenallmänningarna och de allmänningsskassor som var knutna till dem inte längre hör till jordbruksstäm mot tillgångarna.

För en närmare redogörelse för institutet jordbruksstämma och det avvecklingsarbete som hittills har förekommit hänvisar jag till departementspromemorian (Ds Kn 1976:3) Avveckling av institutet jordbruksstämma (bilaga 4).

I promemorian konstateras att de ändamål som jordbruksstäm mot tillgångarna ursprungligen skulle tillgodose numera har förlorat sin betydelse eller inte längre kan tillgodoses genom dessa tillgångar. Förvaltningen av tillgångarna faller utanför den egentliga kommunala verksamheten och det är därför enligt promemorian uppenbart att institutet jordbruksstämma bör avvecklas i samband med den kommunallagsreform som förestår. Förvaltningen av den helt övervägande delen av de jordbruksstäm mot tillgångar som har utgjorts av kassor har numera avvecklats. För att slutligt genomföra avvecklingen bör väljas ett så enkelt förfaringssätt som möjligt. Möjligheten att låta delägarna dela tillgångarna mellan sig avvisas i promemorian med hänvisning till att detta lämpligen skulle kunna ske endast i fall där värdet

är mycket ringa. Det skulle därför behövas en beloppsgräns, som skulle bli ganska godtyckligt bestämd. Härtill kommer att i magasinsskassorna kan ingå statliga nödhjälpsmedel och donationsmedel. Möjligheten att tvångsvis omvandla tillgångarna till stiftelser avvisas också i promemorian.

Den lösning som bedöms som den enklaste och naturligaste är att kvarvarande tillgångar tas över av kommunen. Med hänvisning till att värdet av tillgångarna i flertalet fall är obetydligt framhålls i promemorian att särskilda föreskrifter om hur tillgångarna får användas skulle medföra onödiga administrativa svårigheter och därför bör undvikas. Det finns enligt promemorian inte heller skäl att föreskriva att eventuella donationsbestämmelser skall iakttas eller att tillgångarna inte får användas till ändamål som kommunen enligt författning har att tillgodose. Detta hindrar inte att det ligger nära till hands att medlen används för något av de ändamål som kunde tillgodoses enligt de tidigare reglerna för avveckling av jordbruksstämmotillgångar.

Med hänsyn till att för några kassor redovisas betydande tillgångar bör enligt promemorian delägarna under en kort övergångstid ges tillfälle att avveckla förvaltningen av tillgångarna i enlighet med reglerna i kungörelsen (1963:43) med föreskrifter rörande vissa av kommunalstämma förvaltade kassor. Kungörelsen, som upphävdes år 1973 (SFS 1973:76), avser tillgångar som hör till magasinsskassa eller därmed jämförlig kassa eller invalidbeväringskassa, uddemantalskassa eller annan rothållarkassa. Stämmorna bereds enligt kungörelsen möjlighet att avveckla förvaltningen av kassorna, i den mån donationsvillkor inte lägger hinder i vägen. Avvecklingen kan ske antingen i den formen att tillgångarna helt förbrukas för visst ändamål eller genom att stämman beslutar att de skall bestå som särskilt kapital, vars avkastning skall användas för ett bestämt ändamål. Endast vissa ändamål är tillåtna. Enligt kungörelsen får tillgångarna inte användas för ändamål som kommunerna eller församlingarna författningsenligt skall tillgodose. Magasinsskassas kapital och avkastning får användas till stipendier åt ungdom från orten för jordbruksutbildning eller liknande utbildning, för något förbrukningsbehov som är gemensamt för delägarna, för anskaffande eller förbättring av någon stadigvarande tillgång, som är till nytta för delägarna, kommunen eller församlingen eller för annat ändamål som är angeläget för dem. Rothållarkassornas kapital och avkastning får användas för samma ändamål och dessutom för ändamål som har anknytning till lokal försvarsverksamhet. Kassas tillgångar kan enligt kungörelsen överlämnas till bl. a. kommun, församling, by- eller vägsamfällighet, styrelse för läroanstalt, hembygdsförening, hushållningsgille, intresseorganisation för jordbrukare, lokal sammanslutning på försvarets område eller annan förening, stiftelse eller sammanslutning på orten som kan antas bli bestående.

Enligt promemorian bör avveckling enligt reglerna i 1963 års kungörelse få ske fram till utgången av år 1976. Det bör vara tillräckligt att beslut om avveckling fattas under denna tid. Det skall alltså inte vara nödvändigt

att beslutet har vunnit laga kraft. Kvarvarande egendom skall tillfalla kommunen. Dessa regler har i promemorian getts form av ett förslag till lag om egendom som förvaltas av jordbruksstämman.

Remissinstanserna är positiva till förslagen i promemorian. Allmän enighet råder om att institutet jordbruksstämman bör avvecklas och att nuvarande tillgångar efter en avvecklingsperiod bör tillfalla kommunen. JK hyser dock stor tvekan inför en tvångsmässig överföring till kommunerna i de fall tillgångarnas värde inte är obetydligt. I dessa fall bör man enligt JK i första hand uppmuntra till en frivillig avveckling. De tillgångar som återstår efter avvecklingsperioden bör tillfalla kommunerna men få användas endast för vissa särskilda ändamål.

De invändningar som remissinstanserna i övrigt har rest avser dels avvecklingsperiodens längd, dels frågan om vilken frihet kommunen skall ha att förfoga över tillgångar som har tillfallit kommunen enligt de bestämmelser som föreslås i promemorian.

Även jag anser att tiden nu är mogen att avveckla institutet jordbruksstämman. Detta bör ske genom att kvarvarande egendom efter en övergångsperiod tillfaller kommunen. För avveckling under övergångsperioden bör principerna i 1963 års kungörelse följas. Någon motsvarighet till föreskriften i 4 § kungörelsen om att jordbruksstämmas beslut om avveckling skall underställas länsstyrelsen behövs enligt min mening inte. Detta ligger i linje med mina tidigare ställningstaganden i fråga om underställning (avsnitt 4.5).

I frågan om avvecklingsperiodens längd vill jag anföra följande. Principbeslut om avveckling av institutet jordbruksstämman fattades för mer än tjugo år sedan. Under åren 1963–1973 har delägarna haft möjlighet att avveckla förvaltningen av jordbruksstämmotillgångarna och inom vida ramar besluta om hur dessa skall användas. Sådan avveckling har också ägt rum i mycket stor utsträckning. En ny, slutlig avvecklingsperiod bör enligt min mening kunna bli tämligen kort. Förslaget i promemorian innebär att avvecklingsperioden bestäms till ett halvt år. I likhet med några remissinstanser anser jag att en sådan tidsfrist är väl kort. För att de stämmor som önskar det skall få tillräcklig tid att avveckla förvaltningen enligt reglerna i 1963 års kungörelse föreslår jag att avvecklingsperioden bestäms till ett år. Jag tror inte att flera stämmor skulle utnyttja en sådan möjlighet om tidsfristen förlängdes ytterligare. Jag anser det viktigt att information om under vilken tid avveckling kan ske når fram ordentligt till stämmorna. Om riksdagen godtar mina förslag, ämnar jag ta fasta på ett par remissinstansers förslag att sådan information skall föras ut med hjälp av länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i sitt remissyttrande pekat på möjligheten att ett avvecklingsbeslut som jordbruksstämman har fattat angräps med kommunalbesvär. Om beslutet upphävs efter utgången av avvecklingsperioden kommer egendomen att tillfalla kommunen. Detta kan enligt länsstyrelsen uppfattas som otillfredsställande. Jag vill framhålla att problem av denna

art kan uppstå även om man stannar för en tämligen lång avvecklingsperiod. Reglerna i 1963 års kungörelse erbjuder vida ramar för avvecklingen av egendomsförvaltningen. Risker för att ett avvecklingsbeslut, som inte är behäftat med något formfel, skall behöva upphävas är därför ganska ringa. En längre avvecklingsfrist utgör däremot ingen garanti mot sådana effekter.

I frågan om donationsvillkor skall iakttas, när egendom efter avvecklingsperiodens slut har tillfallit kommunen, vill jag anlägga följande synpunkter. Om enskild donation med särskilda villkor ingår i egendomen, innebär förslaget i promemorian ett slags generell permutation. Detta finner JK från principiella utgångspunkter föga tilltalande. Även ett par andra remissinstanser anser att kommunen bör vara skyldig att iakttä donationsvillkoren. Jag vill framhålla att det finns flera exempel på föreskrifter som innebär ett slags generell permutation. Det gäller egendom som har donerats eller satts av för ändamål som inte längre utan svårighet kan tillgodoses eller som numera tillgodoses i annan ordning. Dessa förhållanden föreligger också i fråga om jordbruksstämotillgångarna. Det torde i många fall vara svårt att utreda tillgångarnas sammansättning och ursprung liksom förekomsten av och innebörden i eventuella donationsvillkor. I flertalet fall är värdet av tillgångarna obetydligt. Två tredjedelar av kassorna har en behållning av mindre än eller omkring 6 000 kr. Om eventuella donationsvillkor skall tillgodoses, skulle det innebära ett i många fall omfattande utredningsarbete för att fastställa donationernas andel av nuvarande tillgångar. Detta arbete skulle i många fall inte stå i rimlig proportion till värdet av de tillgångar det är fråga om. Donationsmedlen skulle sedan få omvandlas till stiftelser. Donationsvillkoren skulle sannolikt behöva permuteras i flertalet fall. Praktiska skäl talar för att en sådan omgång bör undvikas. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att de principiella skäl som kan anföras mot en generell permutation bör få vika i detta fall. Jag biträder alltså förslaget att donationsvillkor inte skall behöva beaktas.

En andra fråga är om kommunens förfoganderätt över egendom som har tillfallit den bör begränsas på annat sätt. JK anser att föreskrifter om att tillgångarna får användas endast för vissa bestämda ändamål bör meddelas för de fall det inte är fråga om helt obetydliga tillgångar. Kammarkollegiet föreslår att det föreskrivs att tillgångarna skall bilda en stipendiefond för ungdomens yrkesutbildning på främst jordbrukets område eller föras till investeringsfond för kommunen.

För egen del vill jag främst se till vad som kan vara enkelt och praktiskt. Enligt vad jag tidigare har föreslagit får stämmorna under en ny avvecklingsperiod möjlighet att avveckla förvaltningen av tillgångarna. Inom vida ramar kan behållningen fonderas eller förbrukas för olika ändamål som har samband med de ursprungliga syftena. Det är rimligt att anta att denna sista avvecklingsmöjlighet kommer att utnyttjas, inte minst beträffande kassor som har en inte helt obetydlig behållning. Under sådana förhållanden

kan jag inte finna att några särskilda föreskrifter bör ges om användningen av de – i allmänhet obetydliga – tillgångar som efter avvecklingsperiodens slut skall tillfalla kommunerna. Sådana föreskrifter skulle vara administrativt tyngande utan att tillgodose något nämnvärt allmänt intresse. Detta gäller också föreskrifter av det slag som kammarkollegiet föreslår. I fråga om förslaget att det skall föreskrivas att medlen skall föras till investeringsfond för kommunen kan vidare invändas att det här är fråga om mycket obetydliga tillgångar i jämförelse med de avsättningar till kapitalbudgeten som normalt görs i kommunerna.

Jag anser alltså att frågan om jordbruksstäm mot tillgångarnas användning kan överlämnas till kommunerna utan särskilda villkor. Om det i något eller några fall skulle komma att röra sig om mer betydande tillgångar, är jag övertygad om att kommunerna ägnar särskild omsorg åt frågan om hur medlen skall användas för att tillgodose behov som är förenliga med de ursprungliga ändamålen.

Frågan om de civilrättsliga verkningarna av en bestämmelse om att egendomen tillfaller kommunen har tagits upp av Svenska kommunförbundet, som förutsätter att alla enskilda rättsanspråk försvinner. Som torde ha framgått av vad jag har anfört är innebörden av mitt förslag att några obligationsrättsliga anspråk från delägarnas sida inte kan göras gällande mot kommunen.

Jag förordar att det i en lag om egendom som förvaltas av kommunalstämma föreskrivs att, om sockenmagasin, tillgångar som hör till magasinsskassa eller rotehållarkassa eller annan egendom vid utgången av år 1977 förvaltas av kommunalstämma som avses i 13 § lagen om kommunalstyrelse på landet, skall egendomen vid nämnda tidpunkt tillfalla kommunen. Dessförinnan skall sådan förvaltning få avvecklas i den ordning och under de förutsättningar som i fråga om vissa kassor föreskrevs i 1–3 §§ 1963 års kungörelse. Genom denna lydelse klargörs att – under avvecklingsperioden – reglerna i 1963 års kungörelse skall ges motsvarande tillämpning i fråga om annan egendom än tillgångar som hör till kassor, att sådant hinder mot avveckling som kan föreligga på grund av villkor vid enskild donation skall beaktas och att underställning enligt 4 § kungörelsen inte behövs.

I kommunallagspropositionen föreslås en föreskrift om att 8 § lagen om införande av 1953 års kommunallag fortfarande skall gälla (14 § förslaget till lag om införande av kommunallagen, 1976:000). Om riksdagen godtar de förslag som jag nu har lagt fram, bör det i stället föreskrivas att 8 § skall gälla intill utgången av år 1977.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom kommundepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i brandlagen (1974:80),
2. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),
3. lag om ändring i skollagen (1962:319),
4. lag om ändring i lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp,
6. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
7. lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård,
8. lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården,
9. lag om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663),
10. lag om ändring i lagen (1944:219) om djurskydd,
11. lag om ändring i vallagen (1972:620),
12. lag om ändring i föräldrabalken,
13. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),
14. lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap,
15. lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning,
16. lag om ändring i familjebidragslagen (1946:99),
17. lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp,
18. lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd,
19. lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.,
20. lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242),
21. lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457),
22. lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
23. lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län,
24. lag om ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattningshavare med burskapsärenden m. m.,
25. lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.,
26. lag om egendom som förvaltas av kommunalstämman.

Av de angivna förslagen har de som har tagits upp under 2, 23 och 25 upprättats i samråd med chefen för bostadsdepartementet. Förslaget under 3 har upprättats i samråd med statsrådet Hjelm-Wallén, förslagen under 4–9, 17 och 20–22 i samråd med chefen för socialdepartementet och förslagen under 10 och 19 i samråd med chefen för jordbruksdepartementet. Förslagen under 11, 12 och 24 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet, förslagen under 13 och 16 i samråd med chefen för försvarsdepartementet och förslaget under 15 i samråd med chefen för handelsdepartementet. Förslaget under 18 har upprättats i samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilagor

Innehållsförteckning

Bilaga 1

PM II (Ds Kn 1975:3) Nämndorganisationen, underställning m. m.

Inledning	119
Sammanfattning av förslagen	120
1. Kommunernas roll i samhället	123
1.1 Den kommunala indelningen	123
1.2 Den kommunala verksamhetens expansion	123
1.3 Samspelet mellan stat och kommun	124
1.3.1 Ansvars- och uppgiftsfördelning	124
1.3.2 Former för statlig tillsyn och kontroll	125
Besvärsinstitutet	126
Underställning	127
Effektivitetskontroll	128
Ekonomisk styrning	128
2. Några genomförda åtgärder innebärande minskad statlig tillsyn och kontroll	129
2.1 Ändringar i kommunallagen m. m.	129
2.2 Förändringar på trafikområdet	130
2.3 Förändringar på skolområdet	130
2.4 Förändringar på socialvårdsområdet	131
2.5 Förändringar på naturvårds- och miljövårdsområdena ..	132
2.6 Vissa andra åtgärder	133
3. Förslag från några statliga kommittéer rörande förhållandet stat-kommun	133
3.1 Länsberedningen	134
3.2 Kommunallagsutredningen	134
3.3 Bygglagutredningen	135
3.4 Hamnutredningen	135
3.5 Länsskolnämndsutredningen och utredningen om skolans inre arbete	136
3.6 Fosterbarnsutredningen	137
4. Några pågående utredningar som behandlar förhållandet stat-kommun	137
4.1 Kommunalekonomiska utredningen	138
4.2 Byggadministrationsutredningen	138
4.3 Utredningen om vissa kommunala trafik- och trafiksäkerhetsfrågor	139
4.4 Elutredningen	139
4.5 Utredningen om skolan, staten och kommunerna	140
4.6 Socialutredningen	140
4.7 Hälsovårdsstadgekommittén	141
4.8 Översyn av lagstiftningen om stiftelser	141
4.9 Översyn av bestämmelserna om intygsgivning vid rekvisition av statsbidrag	142

5. Nämndernas organisation och arbetsformer	142
5.1 Valbarhetsbestämmelser	144
5.1.1 Nämnder med kommunstyrelse regler	145
5.1.2 Nämnder med modifierade kommunstyrelse regler	145
5.1.3 Överväganden och förslag	145
5.2 Särskilda regler om nämndernas sammansättning	146
5.2.1 Social centralnämnd och social distriktsnämnd ..	147
5.2.2 Socialnämnd	149
5.2.3 Barnavårdsnämnd	149
5.2.4 Nykterhetsnämnd	151
5.2.5 Hälsovårdsnämnd	151
5.2.6 Överväganden och förslag	152
5.3 Proportionella val av nämnder	153
5.3.1 Nuvarande ordning	153
5.3.2 Överväganden och förslag	155
5.4 Utomstående närvarorätt	157
5.4.1 Brandstyrelse	158
5.4.2 Byggnadsnämnd	159
5.4.3 Skolstyrelse	159
5.4.4 Social centralnämnd och social distriktsnämnd ..	160
5.4.5 Socialnämnd	160
5.4.6 Barnavårdsnämnd	161
5.4.7 Nykterhetsnämnd	162
5.4.8 Hälsovårdsnämnd	163
5.4.9 Överväganden och förslag	165
5.5 Gemensam personaladministration och fastighetsförvaltning	169
5.5.1 Uppgiftsfördelningen mellan kommunens organ ..	169
5.5.2 Nämnder för oreglerad förvaltning	171
5.5.3 Nämnder för specialreglerad förvaltning	172
5.5.4 Överväganden och förslag	174
5.6 Bestämmelser om delegation	179
5.6.1 Nämnder med kommunstyrelse regler	179
5.6.2 Nämnder med modifierade kommunstyrelse regler ..	180
5.6.3 Nämnder vars delegationsbemyndigande fordrar underställning hos länsstyrelsen	181
5.6.4 Överväganden och förslag	181
5.7 Föreskrifter om protokoll	183
5.7.1 Kommunallagens protokollsregler	183
5.7.2 De specialreglerade nämndernas protokoll	184
5.7.3 Överväganden och förslag	186
5.8 Några återstående frågor	188
5.9 Närmare om förslagen till författningsändringar	190
5.9.1 Förslag till ändringar i KL	190

5.9.2 Förslag till ändringar i brandlagen	191
5.9.3 Förslag till ändringar i byggnadsstadgan	191
5.9.4 Förslag till ändringar i skollagen och skolförordningen	192
5.9.5 Förslag till ändringar i lagen om social centralnämnd	192
5.9.6 Förslag till ändringar i socialhjäpslagen	193
5.9.7 Förslag till ändringar i barnavårdslagen	194
5.9.8 Förslag till ändringar i nykterhetsvårdslagen m. m.	194
5.9.9 Förslag till ändringar i hälsovårdsstadgan m. m. .	194
6. Kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa be- slut	195
6.1 Underställning enligt KL m. m.	195
6.2 Den kommunala förordningsmakten	196
6.2.1 Lokala förordningar	196
6.2.2 Planbeslut	197
6.2.3 Offentligrättsliga avgifter m. m.	197
6.3 Övrig underställning enligt olika specialförfattningar ...	199
6.3.1 Ålderdomshemsplan m. m.	200
6.3.2 Fastställande av reglemente angående burskap ...	202

Bilageförteckning

Förslag till ändring i kommunallagen	bilaga 1.
Förslag till ändring i brandlagen (1974:80)	bilaga 2.
Förslag till ändring i byggnadsstadgan (1959:612) ..	bilaga 3.
Förslag till ändring i skollagen (1962:319)	bilaga 4.
Förslag till ändring i skolförordningen (1971:235) ..	bilaga 5.
Förslag till ändring i lagen (1970:296) om social cen- tralnämnd m. m.	bilaga 6.
Förslag till ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp .	bilaga 7.
Förslag till ändring i barnavårdslagen (1960:97)	bilaga 8.
Förslag till ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård	bilaga 9.
Förslag till lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom social- vården	bilaga 10.
Förslag till ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663) .	bilaga 11.
Förslag till ändring i lagen (1944:219) om djurskydd	bilaga 12.
Förslag till ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattning med burskapsärenden m. m.	bilaga 13.
Kommunallagsutredningens förslag till kommunallag 1-3 kap.	bilaga 14.
	(Ej i trycket)

Bilaga 2**PM III (Ds Kn 1975:6) Övriga specialreglerade kommunala nämnder
m. m.**

Sammanfattning	243
1. Inledning	244
2. Nämndreglernas principiella uppbyggnad	245
3. Förslagen i PM II	246
3.1 Valbarhetsbestämmelser	246
3.2 Särskilda regler om nämndernas sammansättning	246
3.3 Proportionella val av nämnder	246
3.4 Utomstående närvarorätt	247
3.5 Gemensam personaladministration	247
3.6 Bestämmelser om delegation	247
3.7 Föreskrifter om protokoll	247
3.8 Antal ledamöter m. m.	248
3.9 En allmän modell för regler om nämndernas organisation och arbetsformer	248
4. Jävsregler	249
5. Obligatoriska särskilda nämnder	251
6. Nämnderna	254
6.1 Valnämnd	254
6.2 Överförmyndarnämnd	255
6.3 Särskild civilförsvarsnämnd	255
6.4 Särskild beredskapsnämnd	256
6.5 Särskild kristidsnämnd	257
6.6 Uttagningsnämnd	257
6.7 Särskild familjebidragsnämnd	259
6.8 Särskild krigshjälpsnämnd	260
6.9 Särskild hemvärnsnämnd	261
6.10 Särskild arbetslöshetsnämnd	261
6.11 Handels- och sjöfartsnämnd	265
6.12 Slakthusstyrelse	267
7. Bestämmelser i specialförfattningar om kommunalförbund ..	268
7.1 Kommunalförbund för skola	268
7.2 Kommunalförbund för bostadsförmedling	269
7.3 Regionplaneförbund	271

Bilageförteckning

Förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620) ...	bilaga 1.
Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	bilaga 2.
Förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)	bilaga 3.
Förslag till lag om ändring i lagen (1964:63) om kom- munal beredskap	bilaga 4.

Förslag till lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning	bilaga 5.
Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1963:110) om uttagning i fred av vissa förnödenheter för totalförsvaret (uttagningskungörelsen)	Bilaga 6.
Förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)	bilaga 7. bilaga 8.
Förslag till lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp	
Förslag till lag om ändring i hemvärnskungörelsen (1970:304)	bilaga 9.
Förslag till lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd	bilaga 10.
Förslag till förordning om upphävande av kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m.	bilaga 11.
Förslag till förordning om ändring i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368)	bilaga 12.
Förslag till lag om ändring i mäklareordningen (1893:51 s. 1)	bilaga 13.
Förslag till lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning	bilaga 14. bilaga 15.
Förslag till lag om ändring i skollagen (1962:319) ..	
Förslag till lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.	bilaga 16. bilaga 17.
Förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385)	

Bilaga 3

PM IV (Ds Kn 1975:7) Landstingskommunernas specialreglerade nämnder

Sammanfattning	303
1. Inledning	305
2. Reglerna om de landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer	308
2.1 Nuvarande regler	308
2.2 Kommunallagsreformen	309
2.3 Allmänna synpunkter	310
3. Fakultativa eller obligatoriska nämnder	312
4. Antalet ledamöter och suppleanter	315
5. Valbarhet m. m.	317
6. Nämndernas sammansättning	320
7. Proportionella val av nämnder m. m.	320

8. Utomståendes närvarorätt	321
9. Beslutförhet	326
10. Jävsregler	327
11. Protokoll	330
12. Arkivvård	333
13. Delegation	334
14. Gemensam personaladministration och egendomsförvaltning	336
15. Närmare om förslagen till författningsändringar	337
15.1 En modell för regler om nämndernas organisation och arbetsformer	337
15.2 Sjukvårdslagen m. m.	338
15.3 Folktandvårdslagen	339
15.4 Lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda m. m.	340
15.5 Lagen angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län	340
15.6 Kungörelsen om statsbidrag till driften av semesterhem	341
15.7 Folkhögskoleförordningen	341
15.8 Styrelse för sjuksköterskeskola	342

Bilageförteckning

Förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242)	bilaga 1.
Förslag till förordning om ändring i sjukvårdskungörelsen (1972:676)	bilaga 2.
Förslag till lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457)	bilaga 3.
Förslag till lag om ändring i lagen (1969:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda ..	bilaga 4.
Förslag till förordning om ändring i stadgan (1968:146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	bilaga 5.
Förslag till lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län	bilaga 6.
Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem, m. m.	bilaga 7.
Förslag till förordning om ändring i folkhögskoleförordningen (1958:478)	bilaga 8.
Kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag (EKL) med de ändringar som har föranletts av kommunaldemokratiutredningens förslag, 1-3 kap. (SOU 1974:99 och 1975:41)	bilaga 9. (Ej i trycket)

Bilaga 4**Promemorian (Ds Kn 1976:3) Avveckling av institutet jordbruksstämma**

1. Inledning	363
2. Nuvarande förhållanden	364
2.1 Gällande regler i kommunallagarna	364
2.2 Jordbruksstämmas kompetens	365
2.3 Sockenmagasin och magasinsskassar	367
2.4 Förfarandet på jordbruksstämma	368
2.5 1963 års kungörelse	369
2.6 Förekomsten av jordbruksstämmitillgångar	370
3. Utredningsmannen	371
4. Remissyttrandena	374
5. Överväganden	377

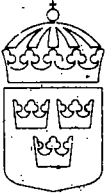
Bilageförteckning

Förslag till lag om egendom som förvaltas av jordbruks- stämma	bilaga 1.
Sammanställning av uppgifter från länsstyrelserna om kassor m. m. som den 1 november 1974 alltjämt för- valtades av jordbruksstämma	bilaga 2.

Bilaga 5**Sammanställning av remissyttrandena**

Kommunernas specialreglerade nämnder	385
1.1 Allmänna synpunkter	385
1.2 Fakultativa eller obligatoriska nämnder	388
1.3 Antal ledamöter och suppleanter	389
1.4 Valbarhet	390
1.5 Nämndernas sammansättning	391
1.6 Proportionella val av nämnder	392
1.7 Utomstående närvarorätt	392
1.8 Beslutförhet	396
1.9 Jäv	396
1.10 Protokoll	396
1.11 Arkivvård	397
1.12 Delegation	397
1.13 Gemensam personaladministration och egendomsförvalt- ning	398
1.14 Rätt att väcka ärende hos fullmäktige	399
1.15 Enhetliga nämndbestämmelser	399
1.16 Kommunalförbund för specialreglerad verksamhet	400
1.17 Underställning	400

2	Landstingskommunernas specialreglerade nämnder	402
2.1	Allmänna synpunkter	402
2.2	Fakultativa eller obligatoriska nämnder	403
2.3	Nämndernas sammansättning och arbetsformer	403
2.4	Övriga frågor	405
3.	Avveckling av institutet jordbruksstämma.....	405

Minskad statlig detaljreglering av kommunerna

PM II

**Nämndorganisationen
underställning m. m.**

Ds Kn 1975:3

Inledning

Den kommunala indelningens anpassning till samhällsutvecklingen har skapat förutsättningar att vidga den kommunala självstyrelsen. Kommunerna har numera ansvaret för nästan hälften av den offentliga sektorns aktiviteter. I takt med den kommunala verksamhetens expansion har också kommunernas förvaltningsorganisation byggts ut med ökad tillgång till kvalificerad sakkunskap på olika områden. Den service som kommunförbunden lämnar sina medlemmar har också i betydande utsträckning medverkat till effektivitet och enhetlighet i den kommunala förvaltningen. Behovet av statlig tillsyn och kontroll över kommunernas sätt att fullgöra sina uppgifter har därför minskat.

Formerna för statens relationer till kommunerna har i stor utsträckning utvecklats under en tid då den kommunala strukturen och förvaltningen var helt annorlunda än nu. Detta motiverar överväganden från delvis nya utgångspunkter. Mot denna bakgrund har statsmakterna vid olika tillfällen uttalat, att den statliga detaljkontrollen av kommunal verksamhet bör begränsas. I samband med reformer på olika områden, där kommunerna har viktiga uppgifter att fullgöra, har åtgärder vidtagits i denna riktning. Frågan om kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut behandlades i en särskild proposition vid 1972 års riksdag. Vidare har i direktiven till olika statliga kommittéer uttalats att ett ökat kommunalt ansvarstagande med minskad statlig detaljkontroll skall eftersträvas.

Förhållandet mellan stat och kommun i här aktuellt avseende måste emellertid prövas kontinuerligt. I 1974 års statsverksproposition (prop. 1974:1, bil. 16) uttalades att en fortsatt översyn skulle göras av statens tillsyns- och kontrollfunktioner gentemot kommunerna. Syftet angavs vara att mönstra ut sådana detaljföreskrifter som inte längre kan anses nödvändiga. Mot denna bakgrund pågår inom kommundepartementet i samråd med andra berörda departement en successiv översyn.

Statens tillsyn och kontroll utövas i olika former och på skilda verksamhetsområden. Översynsarbetet har därför uppdelats i olika etapper, nämligen

- lagar och andra författningar rörande kommunal verksamhet
- lagar och andra författningar rörande landstingskommunal verksamhet
- statliga myndigheters råd- och anvisningsverksamhet
- kommunala frågor som behandlas av statliga kommittéer.

Någon klar gräns går knappast att dra mellan frågan om fördelning av uppgifter på olika samhällsorgan och frågan om statens tillsyn och kontroll av den kommunala verksamheten. Det torde därför inte vara möjligt att ställa upp någon allmängiltig princip, som kan tillämpas på alla områden, vid ställningstaganden till utformningen av statens tillsyns- och kontroll-

funktioner. Mot önskemålet att öka kommunernas handlingsfrihet står bl. a. kraven på samordning och likformighet i samhällsarbetet. En avvägning mellan delvis motstridiga intressen måste därför komma till stånd vid varje tillfälle.

Ett delresultat av översynsarbetet utgör promemorian (Ds Kn 1975:1) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM I avgifter hos byggnadsnämnd. I denna föreslås att kommunfullmäktiges skyldighet att underställa länsstyrelsen beslut om avgifter hos byggnadsnämnd slopas den 1 juli 1975. Promemorian har remissbehandlats och regeringen har i enlighet med förslaget i promemorian i en proposition till 1975 års riksmöte hemställt om riksdagens bemyndigande att få besluta om föreskrifter med rätt för regeringen att överlåta åt kommun att meddela föreskrifter om sådana avgifter.

I föreliggande promemoria, som utarbetats inom kommundepartementet i samråd med berörda departement, behandlas i huvudsak nämndernas organisation och arbetssätt samt underställning hos statlig myndighet av vissa kommunala beslut.

Under översynsarbetets gång har kontakter fortlöpande upprätthållits med företrädare för den kommunala sektorn. Svenska kommunförbundet har beretts tillfälle att lämna synpunkter. Vidare har värdefulla uppslag inhämtats vid överläggningar med företrädare för kommuner och kommunförbundets länsavdelningar.

Sammanfattning av förslagen

I promemorian föreslås dels ändringar i reglerna om de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer, dels upphävande av kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut.

I avsnitt 5 redovisas en översyn av de i flertalet kommuner oftast förekommande specialreglerade nämnderas organisation och arbetsformer. Det gäller brandstyrelse, byggnadsnämnd, hälsovårdsnämnd, skolstyrelse, social centralnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd. De författningar som behandlas är således, förutom kommunallagen, i första hand brandlagen, byggnadsstadgan, hälsovårdsstadgan, skollagen och skolförordningen, lagen om social centralnämnd, socialhjälpslagen, barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen. Det konstateras att bestämmelserna om de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer i flera avseenden är onödigt detaljerade och innebär en obefogad statlig styrning av den kommunala verksamheten. De olika specialförfattningarna innehåller på vissa punkter avvikelser från gängse ordning, vilka inte kan anses sakligt motiverade. Det framhålls att onödiga detaljföreskrifter bör tas bort och att enhetlighet bör eftersträvas efter förebild i den nya enhetliga kommunallag som kommunallagsutredningen föreslår (SOU 1974:99). Kommunallagens regler om kommunstyrelsen bör så långt möjligt göras tillämpliga

på de specialreglerade nämnderna och särregler bör inte utan vägande skäl behållas.

I det följande anges i korthet de ändringar som föreslås i reglerna om de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer.

Bestämmelserna om valbarhet till brandstyrelse, skolstyrelse och de sociala nämnderna ändras så att nuvarande valbarhetshinder för kommunens ledande tjänsteman och vederbörande förvaltningschef faller bort. Därigenom kommer samma valbarhetsregler att gälla för ledamöter i de specialreglerade nämnderna som enligt kommunallagsutredningens förslag skall gälla för ledamöter i kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna samt fullmäktige.

Specialförfattningarnas rekommendationer att vissa yrkesgrupper (läkare, jurister och veterinärer) bör vara företrädare i social centralnämnd, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och hälsovårdsnämnd föreslås utgå. Det är inte förenligt med moderna demokratiska tankegångar att föreskriva eller rekommendera visst yrke eller utbildning som kvalifikation för uppdrag som kommunal förtroendeman. Nämnderna har, särskilt efter kommunindelningsformen, goda möjligheter att tillgodose sitt behov av sakkunskap på andra sätt. Nykterhetsvårdslagens regel om att nykterhetsnämnd skall bestå av såväl män som kvinnor är lika självklar som otidsenlig och bör tas bort.

Kommunallagens bestämmelse om proportionellt val utvidgas till att omfatta alla kommunala nämnder. Därigenom kommer även hälsovårdsnämnd, nykterhetsnämnd m. fl. nämnder att kunna väljas med tillämpning av bestämmelserna om proportionellt valsätt. När specialreglerna om nämnds sammansättning mönstrats ut finns inte längre något hinder för proportionellt val. Platserna i alla kommunala nämnder torde för övrigt i allmänhet ha fördelats efter proportionell grund.

Bestämmelserna i speciallagstiftningen om rätt för andra än nämndledamöter att närvara vid nämnds sammanträden ersätts av en regel om att nämnden själv avgör vilka sakkunniga den skall kalla. Kommunallagsutredningen föreslår att samma princip skall gälla för kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna. Det här framlagda förslaget avser främst vissa experters medverkan i de sociala nämnderna, olika statliga tjänstemäns närvaro vid hälsovårdsnämnds sammanträde och vissa förvaltningschefer rätt att närvara vid nämndsammanträden. Nämnderna behöver visserligen ofta anlita sakkunskap men det bör kunna överlämnas åt dem själva att avgöra när och hur detta skall ske. Det statliga kontrollintresset är inte så starkt att det kan motivera att nämndernas frihet i det berörda hänseendet begränsas.

Kommunfullmäktige föreslås genom ändringar i kommunallagen och specialförfattningarna få ökade befogenheter att bestämma hur uppgifterna att handha egendomsförvaltning och personaladministration skall fördelas mellan nämnderna. Förslaget innebär bl. a. att fullmäktige får bättre möjligheter att överföra rätten att tillsätta tjänster från lacknämnd till gemensamt per-

sonalorgan. Kommunerna bör ha största möjliga frihet att i dessa hänseenden ordna sin förvaltning och verksamhet med hänsyn till skiftande lokala behov.

Vissa ändringar föreslås i reglerna om delegation från specialreglerad nämnd till förtroendemän och tjänstemän. Den viktigaste är att byggnadsnämnds och hälsovårdsnämnds delegationsbeslut inte längre skall underställas länsstyrelsen utan fattas efter medgivande av kommunfullmäktige. Kommunallagens delegationsbestämmelse görs med vissa undantag tillämplig på de specialreglerade nämnderna.

Beträffande protokollföringen föreslås att bestämmelserna i specialförfattningarna om att nämndernas protokoll skall innehålla skälen för alla beslut mönstras ut. Förvaltningslagens regel om skyldighet att motivera beslut gäller numera hos de specialreglerade nämnderna i kvalificerade partsärenden som avgörs genom beslut som överklagas med förvaltningsbesvär. Det finns ingen anledning att behålla motiveringsskyldigheten i de rent kommunala ärendena. Den regel om rättelse av s. k. förbiscendefel, vilken ingår i kommunallagsutredningens förslag föreslås i promemorian bli tillämplig även på de specialreglerade nämndernas protokoll.

Reglerna om minimiantal ledamöter i social centralnämnd och skolstyrelse ändras så att för dessa nämnder gäller att fullmäktige bestämmer ledamotsantal och att det skall vara minst fem, såsom för övriga kommunala nämnder. Slutligen görs den av kommunallagsutredningen föreslagna regeln om att fullmäktige beslutar om formerna för kommunstyrelsens och de reglerade nämndernas arkivvård tillämplig även på de specialreglerade nämnderna.

De överväganden som görs i promemorian visar att det är möjligt att med ett minimum av särregler anpassa specialförfattningarnas nämndregler till kommunallagens motsvarande bestämmelser. Detta sker genom hänvisning i specialförfattningarna till kommunallagens regler om kommunstyrelsen. Hänvisningsregeln kan ges i stort sett samma lydelse i alla specialförfattningar.

För Stockholms kommun har i vissa fall krävts särskilda lösningar.

I avsnitt 6 ges en kort översikt över de olika reglerna om kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut. Det konstateras att användningen av underställning som form för statlig kontroll har minskat betydligt och att förslag om att avskaffa underställningsskyldighet har lagts fram på flera områden. Förslagen om inskränkning i underställningsskyldigheten begränsas därför i detta sammanhang till tre fall, nämligen beslut om plan för byggande av ålderdomshem, beslut om reglemente för ålderdomshem, som drivs av två eller flera kommuner, samt beslut om reglemente angående burskap.

1. Kommunernas roll i samhället

1.1 Den kommunala indelningen

Under efterkrigstiden har den kommunala indelningen genomgått omfattande förändringar. Beslut om en indelningsreform fattades år 1948, varigenom antalet kommuner år 1952 minskade från 2 498 till 1 037. Under 60-talet beslutade statsmakterna om nya riktlinjer för den kommunala indelningen. Dessa beslut om förändringar är nu praktiskt taget helt genomförda, vilket innebär att kommunantalet i dag uppgår till 278. Även efter denna betydande omstrukturering varierar kommunernas storlek. En fjärdedel av kommunerna har exempelvis under 10 000 invånare. Detta framgår av nedanstående sammanställning.

Invånarantal	Antal kommuner	%
– 9 999	68	24
10 000 – 19 999	99	36
20 000 – 29 999	43	15
30 000 – 39 999	21	8
40 000 – 49 999	13	5
50 000 –	34	12
	278	100

En av riktlinjerna för 60-talets kommunindelningsreform var, att varje kommun skulle omfatta tätort och kringliggande landsbygd som med hänsyn till näringsliv, bosättning, kommunikationer och service samt människornas kontaktnriktning i övrigt bildade en sammanhållen region. Målsättningen var vidare att skapa kommuner med erforderliga ekonomiska och personella resurser för att kunna tillgodose medborgarnas behov och kommunal service.

Reformen utgick också från behovet att göra kommunerna till väl anpassade områden för den lokala samhällsplaneringen och därmed skapa möjligheter för aktiv medverkan i den närings- och regionalpolitik som statsmakterna beslutar om. Alternativet till reformen hade varit att lyfta av kommunerna uppgifter och låta regionala eller centrala organ få ansvaret för dessa. Detta skulle ha inneburit ett fjärande från medborgarna av beslutanderätten i angelägenheter av direkt lokalt intresse. Statsmakterna valde i stället att reformera den kommunala indelningen. Den kommunstruktur, som därigenom tillkommit, är således avsedd att utgöra en garanti för att medborgarna även i framtiden skall kunna ta ansvar för viktiga samhällsfrågor genom kommunala beslut.

1.2 Den kommunala verksamhetens expansion

Under de senaste decennierna har den offentliga sektorns tillväxt varit betydande. Både konsumtion och investeringar har ökat mer inom den of-

fentliga än inom den privata delen av ekonomin. Under åren 1960–1972 har den andel av bruttonationalprodukten som stat och kommun tagit i anspråk stigit från 21 till 32 procent. Till stor del har expansionen ägt rum genom att kommunernas och landstingskommunernas uppgifter blivit alltmer omfattande. Ända fram till 50-talets mitt svarade staten för större delen av den offentliga sektorn. Därefter har kommunernas och landstingskommunernas tillväxt varit störst. År 1972 uppgick sålunda den statliga andelen till 12 och den kommunala till 20 procentenheter.

De totala bruttoutgifterna för samtliga kommuntyper ökade under tidsperioden 1960–1972 från 11 miljarder till 52 miljarder kronor. Kommunernas medelutdebitering höjdes samtidigt från 14,63 till 23,79 per skattekrona.

Den kommunala verksamhetens utbyggnad sammanhänger med olika faktorer i samhällsutvecklingen. Hit hör konsekvenserna av befolkningsomflyttningen, medborgarnas krav på ökad samhällelig service och statsmakternas beslut om att lägga ansvaret för olika samhällsfrågor på kommunal nivå. Rent allmänt kan konstateras, att välståndsutvecklingen medfört behov av ökade kommunala engagemang. Det gäller för samhällsbyggandet i stort liksom för tillhandahållande av allmän service såsom barntillsyn, undervisning, kollektivtrafik och äldreomsorg.

1.3 Samspelet mellan stat och kommun

Kommunernas betydelse för samhällsutvecklingen har, som tidigare framgått, ökat. Kommunindelningsreformen har varit en förutsättning för denna utveckling, som påverkats av såväl statsmakternas beslut som kommunernas egna ansvarstaganden. Kännetecknande för dagens samhällsförvaltning är bl. a. det ömsesidiga beroendet mellan statliga och kommunala åtgärder.

1.3.1 Ansvars- och uppgiftsfördelning

Fördelningen och ansvaret för olika samhällsuppgifter kan ses som ett resultat av både praktiskt administrativa och principiella överväganden. I propositionen (1961:180) med förslag till kommunindelningsreform framhöll departementschefen, att fördelningen av uppgifter mellan stat och kommun inte är en gång för alla given. En fortlöpande anpassning efter utvecklingen bedömdes som nödvändig, varvid den vägledande principen skulle vara ändamålsenligheten. Med denna utgångspunkt uttalades att kommunerna borde handlägga sådana angelägenheter, som bäst sköttes genom lokal självstyrelse och kommunal förvaltningsorganisation.

I direktiven (C 1970:28) för den år 1970 tillkallade länsberedningen framhöll departementschefen, att kommunerna i enlighet med kommunindelningsreformens syfte även framdeles skulle svara för betydelsefulla samhällsuppgifter och i ökad utsträckning aktivt medverka i samhällsbyggandet.

Som motiv för detta ställningstagande angavs *dels* intresset av att ge medborgarna största möjliga inflytande över allmänna angelägenheter, *dels* möjligheterna till anpassning av samhällets åtgärder efter skiftande lokala förhållanden.

Länsberedningen konstaterar i sitt betänkande (SOU 1974:84) Stat och kommun i samverkan, att det utmärkande för offentlig verksamhet – vare sig den är statlig eller kommunal – är

- insynen i beslutsfattandet
- offentlighetsprincipen
- rättssäkerheten

Länsberedningen formulerar fem principer som underlag för en bedömning av uppgiftsfördelningen mellan olika samhällsorgan.

- Det är ett riksintresse att garantera landets alla medborgare en viss minimistandard i fråga om trygghet, säkerhet och välfärd.
- En uppgift bör ej ligga på högre beslutsnivå än nödvändigt i förhållande till de av beslutet direkt berörda.
- Uppgifter som kräver stort mått av likformighet eller där överblick över hela riket är nödvändig bör ligga på central nivå.
- Uppgifter som kräver ett betydande inslag av lokalkännedom och specifik detaljkunskap bör decentraliseras.
- Närliggande uppgifter bör verkställas på samma beslutsnivå och handhas av samma huvudman, om effektivitetsvinster därigenom kan uppnås.

1.3.2 *Former för statlig tillsyn och kontroll*

I det föregående har konstaterats att ett fortlöpande samspel mellan statliga åtgärder och intentioner samt den kommunala verksamheten är nödvändigt. Det övergripande ansvaret för samhällsutvecklingen och den samhällsekonomiska balansen åvilar självfallet statsmakterna. Exempel på områden där bl. a. önskemålet om enhetlighet motiverar statliga insatser utgör närings-, utbildnings- och socialpolitiken. I dessa fall gäller det också att åstadkomma en samlad bedömning av landets resurser och dess fördelning, varvid målsättningen att skapa regional balans intar en central plats liksom åtgärder för att bereda medborgarna i olika delar av landet en så långt möjligt likvärdig kommunal service.

I regeringsformen anges att den svenska folkstyrelsen bl. a. förverkligas genom kommunal självstyrelse (RF 1 §). I lagar och andra författningar reglerar statsmakterna den kommunala självstyrelsens form och innehåll. Av kommunallagarna framgår exempelvis kommunernas kompetens och i speciallagstiftning anges kommunernas ansvar på olika områden såsom bostadsförsörjning, socialvård, undervisning och hälsovård.

Det statliga inflytandet och kontrollen över kommunerna kan utövas på i princip följande fyra sätt:

Besvärsinstitutet

Det vidsträcktaste tillämpningsområdet har den statskontroll, som utlöses på enskilds initiativ genom besvär över ett kommunalt beslut. Syftet med besvärsprövningen är att få till stånd en kontroll av att kommunen använder sina maktbefogenheter i enlighet med dessas ändamål och inte i strid med allmänna eller andra berättigade intressen. Besvär, som anförs med stöd av kommunallagarna [(76–78 §§ kommunallagen, 1953:753, omtryckt 1969:765 (KL); 80–82 §§ kommunallagen för Stockholm, 1957:50, omtryckt 1969:766 (KLS); 89–92 §§ lag om församlingsstyrelse, 1961:436, omtryckt 1972:228 (LFS); 78 § landstingslagen, 1954:319, omtryckt 1972:101 (LL); 20 § lag om kommunalförbud, 1957:281 (LKF); 23 och 43 §§ lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, 1919:293, omtryckt 1969:770 (LKI)] s. k. kommunalbesvär, är den kontrollform som innebär det minsta ingreppet i den kommunala självstyrelsen. En mer ingående kontroll kommer till stånd genom s. k. förvaltningsbesvär, som anförs med stöd av specialförfattningar.

Kommunfullmäktiges beslut överklagas alltid genom kommunalbesvär (76 § 1 mom. KL). Detsamma gäller för beslut av kommunstyrelsen eller annan kommunal nämnd, om inte annat är särskilt föreskrivet, (76 § 2 mom.). Prövningen av sådant kommunalt beslut ankommer på länsstyrelsen (76 § 1 mom.) och länsstyrelsens beslut kan överklagas till regeringsrätten (78 §). Bara den som är medlem av kommunen kan anföra kommunalbesvär (76 § 1 mom.).

Vid kommunalbesvär kan som grund för talan åberopas endast att beslutet inte har tillkommit i laga ordning, står i strid mot allmän lag eller författning, annorledes överskrider deras befogenhet som har fattat beslutet, kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund (76 § 1 mom.). Om besvärsmyndigheten finner att någon av dessa besvärsgrunder är tillämplig, upphävs det överklagade beslutet. Myndigheten kan däremot inte, som vid förvaltningsbesvär, ändra beslutets innehåll. I princip föreligger inget hinder att verkställa ett kommunalt organs beslut även om det överklagats.

I den mån specialförfattningarna innehåller särskilda bestämmelser om besvär mot beslut av nämnd för specialreglerad förvaltning gäller inte reglerna om kommunalbesvär. I stället blir de allmänna reglerna om förvaltningsbesvär tillämpliga. Detta innebär bl. a. att besvärsrätt tillkommer den som beslutet angår, om det gått honom emot, att besvärsprövningen är allsidig och inte begränsad till laglighetsfrågan och att besvärsmyndigheten kan göra ändringar i det överklagade beslutets innehåll.

Underställning

Vissa kommunala beslut måste för att bli gällande underställas regeringen eller statlig myndighet för prövning och fastställelse. Initiativet till fastställelseprövningen tillkommer det kommunala organet. Bestämmelser om underställning finns både i kommunallagarna och i olika specialförfattningar. Enligt kommunallagarna skall underställning bl. a. ske av vissa finansiella beslut, såsom låne-, borgens- och fondärenden. Enligt olika specialförfattningar krävs länsstyrelsens fastställelse av beslut om antagande av kommunala stadgor, t. ex. lokala ordningsstadgor (23 § allmänna ordningsstadgan, 1956:617), hamnordningar (förordningen, 1874:26 s. 11, angående hamnordningar och andra ordningsföreskrifter för allmänna hamnarna i riket), brandordningar (2 § brandstadgan, 1962:91) och hälsovårdsordningar (68 § hälsovårdsstadgan, 1958:663). Vissa beslut om kommunala avgifter t. ex. taxor för gatumarksupplåtelser skall fastställas av länsstyrelsen. Vidare krävs statlig myndighets fastställelse av flertalet kommunala planläggningsbeslut enligt byggnadslagen (1947:385).

I ett underställningsmål skall en allsidig prövning av det underställda beslutet företas. Prövningen avser inte bara beslutets laglighet utan även dess lämplighet, ändamålsenlighet och skälighet. Underställningsmyndigheten skall antingen fastställa eller ogilla det underställda beslutet och den kan i regel inte ändra beslutets innehåll. Rent formella ändringar utan saklig innebörd är dock tillåtna.

Underställningsmyndigheten har enligt några specialförfattningar rätt att besluta i kommunens ställe. Om fullmäktige inte antar lokal ordningsstadga med innehåll som länsstyrelsen anser nödvändigt, kan länsstyrelsen själv besluta om lokal ordningsstadga för kommunen. Länsstyrelsens beslut skall i sådant fall underställas regeringen. Motsvarande gäller i fråga om hamnordning, brandordning och hälsovårdsordning.

Ett underställt kommunalt beslut bör i princip inte fastställas förrän det har vunnit laga kraft, eftersom fastställelsen skulle förlora sitt objekt, om det kommunala beslutet upphävs efter besvär. Vid underställning enligt kommunallagarna har endast kommunen rätt att besvära sig över länsstyrelsens beslut att vägra fastställelse (75 § KL, 79 § KLS, 88 § LFS). Vid underställning enligt specialförfattning gäller enligt 11 § förvaltningslagen (1971:290) att den som beslutet angår har rätt att besvära sig över länsstyrelsens beslut att meddela eller vägra fastställelse, om beslutet har gått honom emot. I fråga om rätten att överklaga fastställelsebeslut enligt kommunallagarna råder viss oklarhet. Sådan rätt kan möjligen anses tillkomma kommunmedlem. Besvär över länsstyrelsens beslut i underställningsmål prövas av regeringen.

Effektivitetskontroll

Kommunallagarna medger i princip inte några positiva statliga ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Effektivitetskontroll äger däremot rum med stöd av olika specialförfattningar som ålägger kommunerna att svara för vissa förvaltningsuppgifter och föreskriver statlig tillsyn över att uppgifterna fullgörs på ett tillfredsställande sätt. Exempel på sådan reglering erbjuder allmänna ordningsstadgan (23 §), hälsovårdsstadgan (3, 68 och 81 §§) och brandstadgan (2 och 24 §§). Tillsynen kan utövas genom att en statlig myndighet ges befogenhet att lämna råd och anvisningar, påkalla rättelse, förelägga kommunen att förfara på visst sätt eller besluta i kommunens ställe. Den omedelbara kontrollen ligger främst på länsstyrelsen samt andra regionala statliga myndigheter. I länsstyrelseinstruktionen (5 §) anges att länsstyrelsen inom sitt verksamhetsområde skall övervaka att vad som enligt lag eller annan författning åligger bl. a. kommunerna blir fullgjort. Sedan år 1957 har vidare riksdagens ombudsmän (JO) vissa tillsynsbefogenheter över kommunerna. JO:s tillsyn omfattar förtroendemän med fullständigt ämbetsansvar och tjänstemän med självständiga uppgifter.

Till åtskilliga kommunala förvaltningsgrenar, såväl obligatoriska som fakultativa, utgår statsbidrag. Statsbidragsförfattningarna brukar föreskriva, att statsbidrag får beviljas endast om vissa villkor är uppfyllda, och att bidraget skall upphöra eller återbetalas om villkoren inte uppfylls. En styrning av kommunernas handhavande av åtskilliga angelägenheter utövas på detta sätt genom statlig bidragsgivning.

Genom lagstiftningen anger statsmakterna huvudmålsättningarna för den verksamhet, som är föremål för reglering. Mer preciserade målangivelser redovisas i olika författningar, som regeringen utfärdar. I detta sammanhang ges ofta centrala ämbetsverk befogenhet att utfärda tillämpningsföreskrifter. Denna anvisningsverksamhet är på vissa områden av betydande omfattning och utgör ett väsentligt statligt styrinstrument över kommunerna. En begränsning av myndigheternas rätt härvidlag har införts genom en särskild kungörelse (1970:641). I denna föreskrivs, att myndighet inte utan regeringens medgivande får ge ändrade eller nya föreskrifter, anvisningar eller råd, som kan påverka gällande standard eller tillämpade normer och som i väsentlig grad kan leda till direkta eller indirekta kostnadsökningar.

Ekonomisk styrning

Ett mycket långtgående styrningsinstrument utgör statens möjlighet att inom vissa verksamhetsgrenar bestämma över resurstilldelningen till kommunerna. Syftet med dessa åtgärder är bl. a.

- a) att motverka säsongssvängningar i investeringsaktiviteten i över-

ensstämmelse med samhällets sysselsättningspolitiska mål (*säsongsstyrning*),

b) att påverka investeringarna i konjunkturstabiliserande riktning i överensstämmelse med allmänt stabiliseringspolitiska mål (*konjunkturstyrning*),

c) att påverka investeringarnas geografiska fördelning i överensstämmelse med målen för samhällets regionalpolitik (*regional styrning*), samt

d) att påverka investeringarnas fördelning på skilda sektorer i överensstämmelse med samhällets ekonomiska och allmänt välfärdspolitiska mål (*sektorstyrning*).

För att uppnå de nämnda målen används såväl administrativa som ekonomiska styrmedel. Till den första gruppen hör bl. a. lagen (1971:1204) om byggnadstillstånd m. m. Exempel på ekonomiska styrmedel utgör investeringsavgifter, statsbidrag till kommunalt byggande och fastställda ramar för vissa byggnadsinvesteringar såsom sjukvårdsbyggnader, ålderdomshem och icke statsbelånade bostadshus exkl. fritidshus.

En ekonomisk styrning från statens sida sker också genom att vissa kommunala borgens-, låne- och fondbeslut måste underställas regeringen. Ett annat ekonomiskt styrinstrument utgör de statsbidrag som har till syfte att stimulera tillkomsten av viss kommunal verksamhet.

2. Några genomförda reformer innebärande minskad statlig tillsyn och kontroll

Begränsningar i statens tillsyns- och kontrolluppgifter har under senare år gjorts i samband med beslut om reformer på olika områden. I det följande skall några exempel redovisas.

2.1 Ändringar i kommunallagen m. m.

Vid 1969 och 1972 års riksdagar fattades beslut om att begränsa kommuns underställningsskyldighet i vissa ärenden. Vid det förstnämnda tillfället gavs kommunerna rätt att själva anta reglemente för andra kommunala nämnder än besvärsnämnder och plan beträffande hushållning med stads donationsjord (prop. 1969:63, KU 1969:44, rskr (1969:405).

Det underställningspliktiga området reducerades ytterligare år 1972. På grundval av bl. a. kommunalrättskommitténs betänkande XIII (Ds C 1970:2) Kommuns och andra kommunala menigheters skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut beslutade statsmakterna, att slopa underställningsskyldigheten den 1 juli 1972 i fråga om reglemente för besvärsnämnd och kommuns beslut om placering av penningmedel, som inte behövs för nära förestående utbetalningar, samt beträffande vissa offentligrättsliga avgifter, nämligen torgavgifter, gatuhandelsavgifter m. m.,

parkeringsavgifter och sotningsavgifter (prop. 1972:12, KU 1972:11, rskr 1972:45).

2.2 Förändringar på trafikområdet

En successiv utveckling har ägt rum som medfört att kommunerna i större utsträckning själva bestämmer beträffande förhållanden som rör den lokala trafikverksamheten. Detta har delvis skett utan författningsåtgärder som ett led i det ökade kommunala engagemanget i fråga om lokal trafikplanering och kollektiv trafikförsörjning.

Kommunerna har under senare tid fått vidgade möjligheter att med hjälp av förordningen (1940:910) ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. (YTF) påverka trafikförsörjningen inom kommunen. Genom författningsändringar år 1969 erhöll kommun, landstingskommun eller kommunalt trafikföretag viss företrädesrätt beträffande tillstånd till linjetrafik med buss (12 § tredje stycket). Härtill kopplades bestämmelser om återkallelse av tidigare meddelade tillstånd (19 § 2 mom. första stycket). Genom ändringar i YTF som trädde i kraft den 1 oktober 1972 fick kommunerna också möjlighet att mera direkt påverka uppläggningsplaneringen av taxitrafiken inom kommunerna och vid behov själva engagera sig i den (5 § tredje stycket).

I fråga om den lokala trafiken har kommunerna i ökad utsträckning själva vidtagit åtgärder för att åstadkomma en tillfredsställande trafikförsörjning. Vidare åligger det kommunerna att upprätta trafikförsörjningsplaner enligt kungörelsen (1973:639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik. Planerna skall tjäna som underlag för bedömning av kommunala ekonomiska engagemang i den kollektiva trafiken.

2.3 Förändringar på skolområdet

Flera genomgripande reformer har under de senaste decennierna genomförts rörande den obligatoriska skolan och gymnasieskolan. Ett gemensamt drag för denna omdaning är, att kommunerna fått ökat ansvar för verksamheten. Vid olika tillfällen har också förändringar vidtagits för att vidga kommunernas handlingsfrihet. Ett uttryck för detta är statsmakternas beslut år 1957 om grunder för en förenklad statsbidragsgivning (prop. 1957:112, StU 1957:91, rskr 1957:239). Ett betydande antal speciella driftbidrag ersattes då av två, nämligen ett lärarbidrag och ett högre skolbidrag. För beräkning av de båda nya gemensamma statsbidragen infördes förenklade regler. En avlösning av vissa statsbidrag på skolans område vidtogs också år 1965 i samband med beslut om reformerad kommunal skatteutjämning (prop. 1965:43, StU 1965:78, rskr 1965:319). Vid utformningen av statsbidragssystemet till de gymnasiala skolformerna under 60-talet (SFS 1966:115) beaktades i hög grad önskemålet om ett enkelt

bidragssystem. Till de kommunala huvudmännen utgår sålunda ett allmänt driftbidrag med 100 procent av ett bidragsunderlag som utgör de faktiska lönekostnaderna. Kommun kan för varje månad hos länsstyrelsen rekvidrera statsbidrag som utan dröjsmål skall utbetalas. Kommunen svarar själv för revisionen av räkenskaperna.

Förändringar i syfte att ge kommunerna ökat ansvar och ökad frihet har vidare gjorts i bestämmelserna rörande det fritt valda arbetet och systemet med resurstimmar inom ramen för grundskolans verksamhet (prop. 1968:129, StU 1968:179 och L²U 1968:71, rskr 1968:336). De lokala skolstyrelserna har härigenom fått större frihet att välja medel och metoder för att nå de uppställda utbildningsmålen. Andra exempel på utvecklingen mot minskad statlig styrning utgör de ändringar som senare gjorts i skolstadgan. Kommunerna kan numera själva *dels* besluta om skolfastigheternas förvaltning (KU 1969:30, rskr 1969:314), *dels* om personaltjänstens organisation beträffande viss skolpersonal (prop. 1972:14, UbU 1972:8, rskr 1972:97). På skolområdet skall slutligen erinras om statsmakternas beslut år 1973 om förenklad handläggning av skolbyggnadsärenden (prop. 1973:174, UbU 1973:55, rskr 1973:332). Denna reform innebar bl. a. att lokalbehovsprövningen för grundskolan numera är en kommunal angelägenhet, att själva handlägningsförfarandet förenklats och att den statliga avsyningen slopats.

2.4 Förändringar på socialvårdsområdet

Kommunernas insatser på socialvårdsområdet har under senare år kännetecknats av en stark utbyggnad. Det gäller i särskilt hög grad barn-tillsyn, färdtjänst, hemtjänst och rådgivande verksamhet. Samtidigt har arbetsformerna inom socialvården successivt förändrats. Särskilt betonas numera behovet av samordning och helhetssyn. Bakom dessa önskemål ligger uppfattningen, att den hjälpsökandes svårigheter och problem måste bedömas i sin helhet och inte utifrån enstaka symptom. För att möjliggöra en sådan utveckling har kommunernas handlingsfrihet vidgats när det gäller förtroendemannaorganisationens uppbyggnad. Genom lagen (1970:296) om social centralnämnd kan kommun numera inrätta social centralnämnd för att handlägga de uppgifter som enligt gällande författningar ankommer på barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och socialnämnd. Den nämnda lagen ger också kommun rätt att tillskapa sociala distriktsnämnder.

På barnomsorgens område har lättnader i den statliga tillsynen åstadkommits. Den nya statsbidragskungörelsen (1973:1207) till förskolor och fritidshem innebär bl. a., att den statliga ritningsgranskningen slopas vid prövning av statsbidrag till barnstugebyggande. Den statliga kontrollen omfattar i fortsättningen endast en allmän bedömning av lokalernas lämplighet för förskoleändamål och att vissa krav på minimiytor är uppfyllda.

Den så kallade balansregeln i kungörelsen (1968:236) om statsbidrag till kommunal familjedaghemsvärksamhet har slopats i syfte att ge kommunerna frihet att utan statsbidragsstyrning bestämma formerna för barnomsorgens utbyggnad. Ytterligare ett steg mot produktionsneutral statsbidragsgivning på detta område togs i och med statsmakternas beslut år 1974 om statsbidrag till bl. a. familjedaghemsvärksamhet, varvid den så kallade kvotregeln slopades (prop. 1974:141, SoU 1974:41, rskr 1974:345).

2.5 Förändringar på naturvårds- och miljövårdsområdena

Kommunernas ställning inom naturvården har genom beslut av 1974 års riksdag stärkts (prop. 1974:166, JoU 1974:52, rskr 1974:405). I propositionen framhöll departementschefen att kommunernas engagemang på detta område ökat kraftigt under senare år och att denna utveckling låg i linje med kommunindelningsreformens syfte och den fysiska riksplaneringens utformning. De ökade kommunala insatserna på naturvårdsområdet motiverade enligt departementschefens mening en bättre samordning och samstämmighet mellan de statliga och de kommunala organens ställningstaganden samt att kommunerna i ökad utsträckning får direkt inflytande på handläggningen av naturvårdsärenden. Departementschefen förordade därför att betydelsen härav markerades genom en uttrycklig lagbestämmelse av innehåll att länsstyrelsen skall samråda med vederbörande kommun, innan den fattar beslut om bildande av naturreservat eller naturvårdsområde eller avgör annat naturvårdsärende av vikt. Riksdagen biföll regeringens förslag om ändring av 43 § naturvårdslagen (1964:822). Ändringen i 43 § naturvårdslagen innebär också att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får förordna att vissa närmare angivna befogenheter som ankommer på länsstyrelse skall ankomma på kommunal myndighet. I 21 § naturvårdskungörelsen (1974:1028) har regeringen angett delegeringens närmare innehåll. De ärenden som kan delegeras är länsstyrelsens befogenheter att medge undantag från strandskydd (16 §), ge föreläggande om borttagande av stängsel (17 §) eller rivning av förfallen byggnad (21 §), meddela dispens från föreskrifter för naturvårdsområde (19 §) samt meddela tillstånd och föreläggande beträffande utomhusreklam (22 §). Därjämte kan delegation att meddela föreläggande även inbegripa befogenhet att förena detta med vite (39 § andra stycket).

Statsmakterna har vidare vid 1974 års riksdag beslutat (prop. 1974:163, JoU 1974:50, rskr 1974:395) om ändring i kommunala renhållningslagen (1970:892). Härigenom får kommunerna i fortsättningen större möjlighet att själva bestämma den närmare utformningen av renhållningsverksamheten i glesbygd. I propositionen framhåller departementschefen, att problemen med det obligatoriska kommunala renhållningsmonopolet främst gällt tillämpningen inom glesbygds- och fritidsområden. Särskilda åtgär-

der för att underlätta för kommunerna att tillämpa renhållningslagen har därför ansetts motiverade. Med stöd av bemyndigande i renhållningslagen har regeringen i renhållningskungörelsen (1974:1024) utfärdat tillämpningsbestämmelser som närmare reglerar renhållningsskyldighetens utövande av kommunen. I prop. 1975:32 om återvinning och omhändertagande av avfall föreslås bl. a. vissa ändringar i kommunala renhållningslagen som syftar till ökad återvinning och bättre omhändertagande av avfall. Sålunda avses att kommunen skall kunna utfärda vissa föreskrifter i dessa hänseenden.

2.6 Vissa andra åtgärder

Regeringen fastställde fram till den 1 oktober 1973 kommunala vapen. Genom fastställelsebeslut blev vapnet skyddat mot obehörig användning i näringsverksamhet i enlighet med bestämmelserna i lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar. Sådant skydd tillkom med säkerhet bara vapen som använts av ålder och otvetydigt vunnit hävd. Statsmakterna beslutade år 1973 att slopa fastställelsessystemet (prop. 1973:69, LU 1973:17, rskr 1973:186). Detta ersattes genom lag (1973:405) om ändring i ovan nämnda lag av ett system med registrering av kommunala vapen. Den enda förutsättning för registrering, som lagen uppställer, är att riksarkivets heraldiska sektion skall ha avgivit yttrande i ärendet innan kommunen beslutar anta vapnet.

Regeringen har i proposition (1975:37) framlagt förslag om nytt förmanssystem för värnpliktiga m. fl. och ändringar i familjebidragsförordningen (1946:99) m. m. I propositionen föreslås, att administrationen av ersättningar åt bl. a. värnpliktiga under repetitionstjänstgöring förs över till försäkringskassorna. Dit förs också den lokala administrationen av det familjesociala stödet över. Genom reformen avlastas kommunerna vissa administrativa uppgifter och därmed försvinner statlig kontroll.

Av intresse i detta sammanhang är förslaget till ny aktiebolagslag. Enligt 75 a § aktiebolagslagen (1944:705) kan aktiebolag inte låna ut medel till bl. a. aktieägare. Regeln innehåller, vissa undantag men omfattar också kommunägt bolags lån till kommun. I förslaget till ny aktiebolagslag föreslår regeringen, att kommun och landstingskommun skall undantas från låneförbudet (12 kap. 7 §). Föredragande departementschefen framhåller, att det finns starka skäl för att en kommun bör ha möjlighet att tillgodose ett tillfälligt behov av likvida medel genom lån från kommunägda bolag.

3. Förslag från några statliga kommittéer rörande förhållandet stat – kommun

Flera statliga kommittéer har lagt fram förslag som berör den kommunala verksamheten i olika avseenden. I det följande behandlas några

sådana utredningsförslag varvid särskilt intresse ägnas frågor avseende uppgiftsfördelning och statlig reglering.

3.1 Länsberedningen

Länsberedningens uppdrag har varit att i anslutning till vissa tidigare verkställda utredningar, nämligen länsförvaltningsutredningen, landskontorsutredningen och länsindelningsutredningen (SOU 1967:20–23) samt länsdemokratiutredningen (SOU 1968:47) göra en sammanfattande bedömning rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Därvid skulle bl. a. fördelningen i stort av samhällsuppgifter mellan stat och kommun övervägas.

De förslag som beredningen lagt fram i betänkandet (SOU 1974:84) Stat och kommun i samverkan innefattar huvudsakligen principiella ställningstaganden. Beredningen konstaterar därvid, att staten och kommunerna delar ansvaret för utvecklingen av den offentliga sektorn. Allmänt gäller att staten och kommunerna samverkar på skilda områden och i olika former för att uppnå gemensamma samhälleliga mål. Det är därför enligt beredningen varken lämpligt eller möjligt att en gång för alla dra orubbliga och preciserade gränser kring en kommunal självstyrelsesektor. Arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun måste i stället i ganska vid omfattning kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen. Med denna bakgrund har beredningen gått igenom flertalet samhällssektorer för att se om ansvaret bör vara statligt eller kommunalt. Resultatet av genomgången är, att uppgiftsfördelningen i stort sett är väl avvägd när det gäller huvudmannaskapet för olika verksamhetsområden. I betänkandet framhålls att statens tillsyn och kontroll över den kommunala verksamheten har stor betydelse för den faktiska kompetensfördelningen mellan stat och kommun. Beredningen uttalar, att direktivens intentioner, att staten skall påverka inriktningen i stort av den kommunala verksamheten men lämna en betydande frihet för kommunerna vid den praktiska utformningen, kan förverkligas genom att kommunerna i större utsträckning än nu får disponera statsbidrag utan ingående författningsreglering. Genom tillkomsten av större och bärkraftigare kommuner bör det vidare vara möjligt att minska den statliga tillsynen och kontrollen över den kommunala verksamheten.

3.2 Kommunallagsutredningen

Den centrala kommunallagstiftningen – kommunallagen (1953:753), kommunallagen (1957:50) för Stockholm, landstingslagen (1954:319) och lagen (1957:281) om kommunalförbund – har övervägts av kommunallagsutredningen (C 1970:30). Översynen har gjorts med syfte att göra lagstiftningen enklare och mer enhetlig samt i förekommande fall anpassa

bestämmelserna till utvecklingen av kommunal praxis. Kommunallagsutredningens betänkande (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag innehåller olika förslag som ökar kommunernas handlingsfrihet.

Utredningen föreslår bl. a. att länsstyrelsens rätt att förordna om sammanträde med kommunfullmäktige slopas. Nuvarande krav på underställningsskyldighet i fråga om anslag som skall täckas genom utdebitering under mer än fem år föreslås utgå liksom kravet på underställning för vissa fondavsättningar och fondanvändningar.

3.3 Bygglagutredningen

I direktiven för bygglagutredningen (1969 års riksdagsberättelse K:55) framhålls beträffande förhållandet stat-kommun bl. a. att utgångspunkten vid avvägningen mellan statligt och kommunalt inflytande på den fysiska planläggningen bör vara, att den statliga myndigheten skall pröva översiktsplanerna med de långsiktiga perspektiven och de viktiga principiella bedömningarna. Däremot uttalas iverksamhet om alla detaljplaner behöver underkastas granskning av statlig planexpertis. Den resurskapacitet som därigenom frigörs hos statliga myndigheter borde i stället enligt departementschefen ägnas åt viktiga principiella frågor samt rådgivning och service åt kommunerna.

Bygglagutredningen har i sitt principbetänkande (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande skisserat en markanvändningslag för planläggningen, en byggnadslag för byggandet och en särskild lag om kommunala vägar. I varje kommun skall finnas en kommunplan, som ger riktlinjer för markanvändningen och miljöutformningen och som omspannar hela kommunen. För område där närmare utredning och ställningstaganden behövs skall s. k. kommundelsplan upprättas. Båda de nämnda planformerna skall antas av kommunfullmäktige, varefter länsstyrelsen skall pröva att planen är godtagbar från de synpunkter länsstyrelsen har att företräda.

De nuvarande detaljplaneformerna stadsplan och byggnadsplan föreslås bli avskaffade. I stället införs en ny typ av detaljplan, kallad byggnadsplan, som skall antas av byggnadsnämnden i kommunen eller i vissa fall av kommunfullmäktige. Den behöver inte prövas av statligt organ där kommundelsplan gäller. För andra områden skall det kunna bestämmas i kommunplanen i vilken utsträckning byggnadsplan skall få beslutas utan statlig prövning. I övriga fall skall byggnadsplan fordra fastställelse av länsstyrelsen för att bli giltig. Bygglagutredningens förslag, som remissbehandlats, överarbetas f. n. inom bostadsdepartementet.

3.4 Hamnutredningen

Hamnutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1974:24) Förslag till hamnlag föreslagit, att det nuvarande systemet med särskilda av kom-

munfullmäktige antagna och av länsstyrelsen fastställda hamnordningar skall slopas. Utredningen anser att, om behov av regler föreligger rörande allmän ordning och säkerhet utöver vad som följer av hamnlagen, sådana kan ges i form av lokal ordningsstadga utfärdad enligt allmänna ordningsstadgan. I betänkandet övervägs också frågan om att i en ny hamnlag behålla bestämmelserna om statlig kontroll av taxor och andra avgifter i de allmänna hamnarna. Denna tanke avvisas. I stället föreslås att i hamnlagen föreskrivs att avgift i allmän hamn skall bestämmas efter skälig och rättvis grund. Hamnutredningen föreslår vidare, att den nuvarande underställningsplikten av hamntaxor upphör. Taxeprövningen enligt hamntaxekungörelsen anses ej heller erforderlig. Taxesättningen i hamnarna överlämnas således till hamninnehavarna inom ramen för hamnlagens generella begränsningar. Efter mönster av va-lagen föreslås, att en särskild nämnd – statens hamnnämnd – inrättas för prövning av tvister mellan innehavare av allmän hamn och hamnens trafikanter.

3.5 Länsskolnämndsutredningen och utredningen om skolans inre arbete

Länsskolnämndsutredningen redovisar i sitt betänkande (SOU 1973:48) Skolans regionala ledning sin allmänna syn på hur ansvarsfördelningen mellan stat och kommun bör fördelas i en framtid. Statens uppgifter bör enligt utredningen främst koncentreras till att, utifrån ett principiellt ansvar för lika tillgång till utbildning och likvärdig kvalitet på undervisningen i alla delar av landet, ange undervisningens mål, riktlinjer och innehåll. Statsmakernas generella ansvar för samhällsekonomin gör det också självklart, att dessa skall ha ett avgörande inflytande över den totala omfattningen av de resurser som skall disponeras för utbildningsändamål. Ett ytterligare motiv för statligt inflytande utgörs av behovet av överblick över förhållandena i hela landet som grund för beslut. I frågor som ställer krav på god kännedom om lokala förhållanden är däremot ett lokalt inflytande av stor betydelse. Utredningen framhåller att uppgifter, vid vars lösande stora valmöjligheter står öppna och där stort utrymme finns för fri prövning, bör handhas av politiskt ansvariga organ, vilket ofta kan utgöra ett motiv för att förlägga beslutanderätten till kommunal nivå. Som ett motiv för kommunal beslutanderätt talar i princip även önskemålet om att beslut bör fattas så nära dem som är berörda av besluten som det med hänsyn till övriga intressen är möjligt. Ett enkelt administrativt handläggningsförfarande bör vidare eftersträvas. Beslut av ren verkställighetskaraktär bör därför enligt utredningens mening kunna fattas av lokala organ. Med dessa principiella utgångspunkter framlägger länsskolnämndsutredningen bl. a. förslag till organisation av och uppgifter för den statliga regionala skolmyndigheten (länsskolinspektionen), fortbildningsverksamheten, den framtida psykologorganisationen på

regional nivå och förslag i anslutning till tillsättning av ordinarie lärartjänster. Enligt uttalande i årets budgetproposition (prop. 1975:1, bil. 10) kommer huvuddelen av länskolnämndsutredningens förslag att överlämnas för beaktande till den pågående utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna.

Utredningen om skolans inre arbete (SIA) har i sitt huvudbetänkande (SOU 1974:53) Skolans arbetsmiljö lagt fram förslag om omfattande förändringar av formerna för skolans verksamhet. SIA presenterar bl. a. förslag till åtgärder för en bättre anpassning av undervisningen till alla elevers behov och förutsättningar. Ett annat förslag berör hur eleverna i nära kontakt med samhället i övrigt skall kunna beredas meningsfulla aktiviteter i skolan under den del av skoldagen som inte direkt sammanhänger med själva undervisningen. En annan viktig fråga som behandlas är hur man i större utsträckning skall kunna öka det lokala ansvaret för skolans arbete och utveckling. SIA framlägger i denna del förslag som innebär att ansvaret för och beslutsrätten angående vissa utbildningsresursers användning kan delegeras till lokala organ och till enskilda skolor.

3.6 Fosterbarnsutredningen

Fosterbarnsutredningen formulerar i sitt betänkande (SOU 1974:7) Barn- och ungdomsvård sina utgångspunkter för vård och behandling i begreppen normalisering, närhet, frivillighet och medinflytande. För att skapa förutsättningar för en verksamhet efter dessa riktlinjer anser utredningen det angeläget, att ett odelat vårdansvar åläggs den nämnd som svarar för barn och ungdom. Utredningen föreslår, att kommunerna skall vara huvudmän för alla delar av den sociala barn- och ungdomsvården, inkl. de nu landstingsdrivna barnhemmen. Förutom ökat kommunalt ansvarstagande för verksamheten bör enligt utredningens mening kommunernas handlingsfrihet vidgas. Det nuvarande systemet med barnhemsplaner, som underställs statlig myndighet, föreslås upphöra liksom socialstyrelsens och länsstyrelsernas särskilda tillsyn över kommunernas barn- och ungdomshem.

4. Några pågående utredningar som behandlar förhållandet stat-kommun

Frågor som rör stora delar av kommunernas verksamhet utreds av olika statliga utredningar. I det följande behandlas några som är av intresse när det gäller förhållandet mellan stat och kommun.

4.1 Kommunalekonomiska utredningen

I direktiven till utredningen (Fi 1971:08) om kommunernas ekonomi framhåller departementschefen, att takten i den kommunala utgiftsexpansionen måste bringas till en nivå som står i bättre överensstämmelse med tillväxten i landets totala inkomster och produktionskapacitet. En allsidig utredning om kommunernas och landstingskommunernas ekonomiska situation anses motiverad. En av kommitténs uppgifter anges vara att söka bedöma efterfrågeutvecklingen på de olika områden som har ett kommunalt huvudmannaskap och att genomföra en analys av vilka reala resurser som skulle behöva tas i anspråk för att tillgodose de kommunala tjänsterna. I uppdraget ingår vidare en bedömning av den framtida kommunala finansieringssituationen, varvid utvecklingen av de skilda finansieringskällorna skall bedömas var för sig. Beträffande skattefinansieringen uttalas att det i dag framstår som helt klart att utrymmet för fortsatt stegring av den kommunala utdebiteringen är ytterst begränsat. Kommittén bör mot denna bakgrund redovisa konsekvenserna för de kommunala utgiftsprogrammen av en i framtiden i huvudsak oförändrad genomsnittlig utdebiteringsnivå. I detta sammanhang framhålls, att kommittén alternativt bör pröva frågan om en begränsning av den kommunala beskattningsrätten liksom olika former av begränsningar av den kommunala expansionen genom fysiska regleringar eller en kvantitativ reglering av lånefinansieringen. I utredningsuppdraget ingår också att behandla utformningen av statsbidragssystemet. Kommittén har därvid att undersöka fördelar och nackdelar av en övergång till generella former för statsbidragsgivningen.

Genom tilläggsdirektiv den 28 december 1973 fick kommunalekonomiska utredningen i uppdrag att med förtur behandla frågorna om storlek och utformning av statsbidragen till kommunernas sociala hemhjälp, familjedagshemsverksamhet och färdtjänst. Resultatet av utredningens överväganden har redovisats i ett delbetänkande (SOU 1974:41). Statsmakterna beslutade i huvudsak enligt de förslag som utredningen framförde (prop. 1974:141, SoU 1974:41, rskr 1974:345). Utformningen av statsbidragsförfattningarna har gjorts på sådant sätt, att önskemålen om enkelhet och minskad statlig kontroll i hög grad tillgodosetts (1974:840, 841 och 842).

4.2 Byggadministrationsutredningen

Byggadministrationsutredningen (B 1974:04) har bl. a. i uppdrag att undersöka möjligheterna att flytta över flera uppgifter till kommunala organ. I detta sammanhang skall länsbostadsnämndernas ställning och uppgifter omprövas. Målsättningen är därvid att ge kommunerna ökad självständighet och större befogenheter vid handhavandet av de uppgifter

som redan förut anförtrots den kommunala sektorn. I direktiven framhålls, att utredningen vid denna prövning bör utgå från att kommunerna efter slutförandet av indelningsreformen har förutsättningar för att ta ett väsentligt ökat ansvar för samhällsuppgifterna inom samhällsplanering och bostadspolitik.

4.3 Utredningen om vissa kommunala trafik- och trafiksäkerhetsfrågor

Ansaret för utvecklingen inom trafikområdet är fördelat mellan olika myndigheter. Länsstyrelserna meddelar tillstånd till yrkesmässig trafik med buss, medan trafiknämnderna meddelar tillstånd till taxitrafik. Flera kommunala nämnder har att ta ställning till frågor som hänger samman med trafikförsörjningen. Förutom kommunstyrelsen har skolstyrelsen och socialnämnden viktiga uppgifter på området.

En arbetsgrupp bestående av representanter för statens trafiksäkerhetsverk och Svenska kommunförbundet föreslog år 1971 i promemorian Kommunerna och trafiksäkerheten, att i varje kommun skulle finnas en av kommunfullmäktige vald trafiknämnd. Den nya nämnden skulle enligt förslaget i allt väsentligt överta de nuvarande trafiknämndernas och trafiksäkerhetskommittéernas uppgifter. Vid remissbehandlingen framhöll vissa remissinstanser att ytterligare utredning erfordrades beträffande bl. a. samordningen mellan den nya trafiknämnden och andra kommunala organ, kompetensfördelningen mellan länsstyrelse, trafiknämnd och väghållare, kostnadsansvaret för beslutade åtgärder, polisens befattning med utformningen av lokala trafikföreskrifter, det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet och handläggningen av frågor angående tillstånd till taxitrafik.

För att överväga nämnda och vissa andra frågor på det kommunala trafik- och trafiksäkerhetsområdet har en särskild utredning nu (K 1974:03) tillsatts. I direktiven framhålls, att arbetet bör syfta till samordning och överblick över handläggningen. För att ge kommunerna möjlighet att välja lämplig organisation bör en ramlagstiftning övervägas.

4.4 Elutredningen

Frågan om eldistributionens och elproduktionens organisation utreds av elutredningen (I 1971:1). De kommunala företagen utgör en femtedel av det totala antalet samt svarar för mer än 60 % av elenergin till landets 3,9 miljoner abonnenter. I direktiven framhålls, att kommunerna spelar en viktig roll i fråga om elförsörjningen framförallt i de större tätorterna. Det konstateras, att en intensifierad rationalisering av distributionen ägt rum i anslutning till kommunindelningsreformens genomförande. Kommunerna har även engagerat sig i distributionsförhållandena på landsbygden och i de mindre tätorterna. Från kommunalt håll har också i

olika sammanhang uttalats att ett ökat inflytande från kommunernas sida är önskvärt med hänsyn till elförsörjningens samband med bl. a. bebyggelseplanering och bostadsförsörjning. Mot den bakgrunden framhåller departementschefen, att det är angeläget att möjligheterna till samordning av eldistributionen med andra allmännyttiga servicefunktioner effektivt tas tillvara. Huvudansvaret för distributionens ordnande bör enligt direktiven åvila staten och kommunerna.

4.5 Utredningen om skolan, staten och kommunerna

Utredningen om skolan, staten och kommunerna (U 1972:06) har i uppdrag att överväga den framtida ansvarsfördelningen på skolans område. Av direktiven framgår, att utredningen bl. a. skall undersöka möjligheterna att komma fram till ett regelsystem för grundskolan och gymnasieskolan som väsentligt ökar kommunernas ansvar för skolans verksamhet. Huvuduppgiften för utredningen är att nå den för skolans arbete mest gynnsamma avvägningen mellan å ena sidan de centrala bestämmelser som behövs för att de för skolan fastställda målen skall förverkligas och å andra sidan behovet av utrymme för de lokala initiativ, åtgärder och ansvarstaganden som också är nödvändiga för en väl fungerande skola. Utredningen skall särskilt studera den styrning som sker genom skolväsendets statsbidragssystem och dess personalförfattningar.

Utredningen har i ett delbetänkande (SOU 1974:36) Skolan, staten och kommunerna kartlagt det omfattande regelsystem som gäller för kommunernas skolväsende.

I betänkandet (SOU 1975:6) Huvudmannaskapet för specialskolan och särskolan har utredningen tagit upp till diskussion frågan om vem som bör vara huvudman för dessa skolformer.

I betänkandet (SOU 1975:9) Individen och skolan tar utredningen upp till diskussion huvudfrågorna om ansvarsfördelningen i pedagogiska och organisatoriska frågor.

4.6 Socialutredningen

Socialutredningens (S 1969:29) uppdrag kan sägas omfatta en omprövning av samhällets hela socialvårdande verksamhet. Av utredningens principbetänkande (SOU 1974:39) Socialvården framgår bl. a., att utredningens avsikt är att i en andra etapp lägga förslag till en ramlag för hela den kommunala sociala omvårdnaden. Den sociala ramlagen skulle således ersätta bl. a. nuvarande barnavårdslag, nykterhetsvårdslag och socialhjälpslag.

Utredningen konstaterar, att den rättsliga regleringen bör lämna utrymme för en utformning av den kommunala socialvården under beaktande av kommunens särskilda förutsättningar och behov. En alltför

detaljerad reglering av socialvården kan medföra bristande flexibilitet i åtgärdsvalet. konstaterar utredningen, varför den författningsmässiga regleringen måste utformas under beaktande av de negativa effekter som kan följa av att verksamheten blir alltför hårt bunden.

4.7 Hälsovårdsstadgekommittén

Hälsovårdsstadgekommittén (S 1974:08) har till uppgift att företa en allmän översyn av hälsovårdsstadgan (1958:663) och att samordna lagstiftningen på hälso- och miljövårdsområdet. Utredningens uppdrag omfattar också att föreslå slopande av onödig statlig detaljreglering. I direktiven anförs bl. a. följande:

Utvecklingen har som tidigare framhållits medfört att hälsovårdsnämnderna fått fler och mer komplicerade arbetsuppgifter. Samtidigt har genom kommunindelningsreformen större och ekonomiskt mer bärkraftiga kommuner skapats. Denna utveckling aktualiserar en översyn av hälsovårdsstadgans bestämmelser om organisation av hälsovårdsarbetet och om hälsovårdsnämndernas sammansättning m. m. liksom frågan om nämndernas medverkan i samhällsplaneringen. Härvid bör de sakkunniga särskilt överväga vilka möjligheter till minskad statlig styrning och kontroll den genomförda kommunindelningsreformen har medfört. Detaljföreskrifter som kan försvåra nämndens arbete bör utmönstras till förmån för en frihet för kommunerna att välja sina arbetsformer i den mån föreskrifterna inte påkallas av rättsäkerhetsskäl.

4.8 Översyn av lagstiftningen om stiftelser

Lagen (1929:116) om tillsyn över stiftelser föreskriver, att stiftelse som främjar ett allmännyttigt ändamål skall stå under länsstyrelsens tillsyn. Från denna regel kan undantag göras för bl. a. kommunala verksamhetsdrivande stiftelser. I fråga om donationsfonder föreligger ingen motsvarande undantagsmöjlighet. Med hänsyn till bl. a. den kommunala revisionens utbyggnad har man från kommunalt håll under översynsarbetet ifrågasatt om länsstyrelsetillsynen numera är berättigad. Denna fråga kommer att övervägas i den utredning som regeringen nyligen tillsatt för översyn av lagstiftningen rörande stiftelser (Ju 1975:01).

I direktiven anges, att utgångspunkten för en ny lagstiftning bör vara att alla stiftelser – både självständiga och osjälvständiga – skall anmälas för registrering. I de fall stiftelsens tillgångar är små bör undantag kunna göras. Föredragande statsrådet anför vidare att de sakkunniga skall överväga vilka stiftelser som bör undantas skyldigheten att avge offentlig årsredovisning. Beträffande de kommunala stiftelserna framhålls, att dessa regelmässigt torde avge årsredovisning till kommunfullmäktige eller motsvarande organ. I sina överväganden skall de sakkunniga beakta detta och anpassa kraven på årsredovisning härtill.

4.9 Översyn av bestämmelserna om intygsgivning vid rekvisition av statsbidrag

För utbetalning av vissa statsbidrag till kommuner och landstingskommuner krävs f. n. att rekvisitionen är försedd med ett särskilt intyg från revisor. Kraven på intygets innehåll varierar alltifrån ett bestyrkande av att överensstämmelse föreligger med uppgifterna i statsbidragsansökan och bokföringen till en fullständig granskning av det aktuella projektet.

Regeringen har uppdragit åt riksrevisionsverket att kartlägga omfattningen av den berörda intygsgivningen. Där verket bedömer det möjligt att vidta förenklingar skall överläggningar upptas med statsbidragsgivande myndighet. Utredningsarbetet skall bedrivas i nära kontakt med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

5. Nämndernas organisation och arbetsformer

Den kommunala nämndorganisationen, nämndernas arbetsformer m. m. regleras i första hand i kommunallagarna, som innehåller dels föreskrifter om kommunstyrelsen och dess arbetsformer, dels motsvarande regler för nämnderna för oreglerad förvaltning (oreglerade nämnder). Genom hänvisning i de olika specialförfattningarna har stora delar av kommunallagarnas regelkomplex gällande främst kommunstyrelsen gjorts tillämpliga också på nämnderna för specialreglerad förvaltning (specialreglerade nämnder).

I de olika författningar som reglerar de specialreglerade nämndernas verksamhet återfinns emellertid varierande särskilda föreskrifter om bl. a. val, valbarhet, sammansättning, utomstående närvarorätt, delegation och protokoll. Mer detaljerade föreskrifter i berörda avseenden kan utgöra en obefogad statlig styrning av de kommunala arbetsformerna. Enhetlighet i reglerna om den kommunala nämndorganisationen i dessa hänseenden är också önskvärd. Reglerna om de specialreglerade nämnderna har därför närmare studerats inom ramen för översynen av den statliga tillsynen över och kontrollen av den kommunala verksamheten.

Det föreligger vidare ett lagtekniskt skäl att i detta sammanhang uppmärksamma reglerna för de specialreglerade nämndernas arbetsformer. I stor utsträckning innehåller de olika specialförfattningarna hänvisningar till kommunallagens motsvarande regler för kommunstyrelse. Kommunallagsutredningens lagtekniska översyn av kommunallagarna innebär icke oväsentliga ändringar i kommunstyrelsereglerna.

Detta motiverar att ändringar i det följande föreslås bl. a. i reglerna för de sociala nämnderna, trots socialutredningens arbete, som syftar till bl. a. en helt ny ramlag, som skall ersätta de nuvarande socialvårdslagarna. På detta sätt kan tillämpningen på de specialreglerade nämnderna av kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag

(förkortas i fortsättningen EKL) belysas på ett tidigt skede genom samtidig remissbehandling. Övervägandena har sin utgångspunkt i att det är önskvärt att kommunallagens nämndregler också i fortsättningen blir tillämpliga på de specialreglerade nämnderna. Särskilda lösningar för enstaka nämnder bör behållas endast då tungt vägande skäl finns.

Kommunallagskommittén övervägde i sitt betänkande III (SOU 1952:14 s. 204, 211-212) Förslag till kommunallag m. m. en sådan regel i kommunallagen att de organisatoriska bestämmelserna för kommunens styrelse skulle tillämpas även på de specialreglerade nämnderna. Kommittén förkastade dock av olika skäl denna tanke men förordade att man vid kommande revisioner av specialförfattningarna, liksom vid lagstiftning om nya kommunala organ sökte i görligaste mån göra kommunallagens bestämmelser om kommunens styrelse tillämpliga. Så har också i viss utsträckning skett. Någon allmän översyn i syfte att åstadkomma enhetlighet i de specialreglerade nämndernas organisationsformer med kommunallagens regler som förebild har emellertid hittills inte kommit till stånd. Kommunallagsutredningen framhåller att det i och för sig kan vara önskvärt att uppnå enhetlighet mellan styrelsens och de specialreglerade nämndernas organisationsformer (SOU 1974:99 s. 92). Enligt utredningens uppfattning bör de ändringar i fråga om reglerna om kommunstyrelsens organisation som föreslås i betänkandet kunna genomföras också för de specialreglerade nämndernas del.

De förslag som läggs fram i det följande tangerar i vissa delar frågor som utredningen om den kommunala demokratin har att överväga. Det bör därför framhållas att de förslag till anpassning av specialförfattningarnas nämndregler till kommunallagen som läggs fram inte avser att föregripa demokratifrågornas lösning. Sådana ändringar i kommunallagens kommunstyrelseregler som kan komma att föreslås av demokratiutredningen i syfte att stärka medborgarinflytandet får förutsättas bli tillämpliga också på de specialreglerade nämnderna.

Av främst arbetstekniska skäl har i översynsarbetets första etapp en begränsning gjorts till de i flertalet kommuner oftast förekommande specialreglerade nämnderna, nämligen brandstyrelse, byggnadsnämnd, skolstyrelse, social centralnämnd, social distriktsnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och hälsovårdsnämnd. Av dessa är brandstyrelse och nykterhetsnämnd fakultativa, vilket innebär att kommunen inte behöver inrätta sådan nämnd utan kan överlåta åt annan nämnd att fullgöra uppgifterna. De övriga är obligatoriska. De flesta av de specialreglerade nämnder som inte behandlas här är fakultativa och i många kommuner, särskilt de mindre, har det inte ansetts nödvändigt att inrätta dem. Om man vill göra den eftersträlvade enhetligheten i nämndorganisationen praktiskt betydelsefull, är det därför angeläget att i första hand inrikta översynsarbetet på de här valda nämnderna.

Här skall emellertid tilläggas att 256 av landets 278 kommuner har

inrättat social centralnämnd. De föreslagna ändringarna i bestämmelserna för nykterhetsnämnd, socialnämnd och barnavårdsnämnd får således inte särskilt stor räckvidd.

De gjorda övervägandena torde i allt väsentligt äga tillämpning också på övriga specialreglerade nämnder, men de författningar vari dessa regleras har ännu inte omfattats av översynen. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör de om möjligt anpassas till den här föreslagna enhetliga regleringen.

Det bör vidare anmärkas att vissa förslag i detta kapitel får effekter inte bara på här angivna nämnder. I något fall leder förslagen till ändringar också i reglerna rörande den landstingskommunala nämndorganisationen.

5.1 Valbarhetsbestämmelser

Enligt 7 § KL väljs kommunfullmäktige bland dem som uppfyller villkoren för rösträtt i kommunen. För valbarhet till fullmäktige fordras således svenskt medborgarskap, kyrkobokföring i kommunen och uppnådda arton års ålder. Den som är omyndigförklarad har dock inte rösträtt och är därmed inte valbar. Från valbarhet utesluts vidare landshövding och vissa högre tjänstemän vid länsstyrelse samt kommunens ledande tjänstemän.

För valbarhet till kommunstyrelse och nämnd för oreglerad förvaltning gäller enligt 32 § KL vad som har föreskrivits om valbarhet till fullmäktige. Kretsen av icke valbara har dock utvidgats till att omfatta cheferna för de förvaltningar som hör till respektive nämnd.

När det gäller de specialreglerade nämnderna varierar valbarhetskraven. För flertalet äger kommunstyrelsens valbarhetsregler motsvarande tillämpning. I några specialförfattningar föreskrivs dock att tjänsteman hos kommunen inte på grund av sin tjänsteställning är obehörig att vara ledamot eller suppleant i nämnden.

Motiveringen för valbarhetshindren är enligt kommunallagskommittén (SOU 1952:14 s. 223) i huvudsak att den ledande tjänstemannen och förvaltningscheferna enbart som tjänstemän bör tillföra resp. nämnd sina särskilda kunskaper och erfarenheter. Det ansågs angeläget att de står neutrala i förhållande till olika partiriktningar, åtminstone såtillvida att de inte företräder viss riktning såsom ledamot av kommunal nämnd.

Kommunallagsutredningen föreslår att de för fullmäktige, styrelsen och oreglerade nämnderna gällande valbarhetsbestämmelserna ändras så att valbarhetshindren för kommunens ledande tjänsteman och för förvaltningscheferna faller bort (9 och 33 §§ EKL). Utredningen anser att de skäl på vilka valbarhetshindren grundats inte längre är bärande och att valbarhetshindren för verkschefer bör ersättas med en särskild jävsregel av innebörd att verkschef inte får delta i avgörande av ärende som rör

verket. Förslaget påkallar en översyn av specialförfattningarnas valbarhetsregler, som genomgående innehåller en hänvisning till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till fullmäktige eller styrelsen.

5.1.1 *Nämnder med kommunstyrelseregler*

I 3 a § 1 mom. andra stycket brandlagen (1974:80), 4 § första stycket lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m., 4 § socialhjälpslagen (1956:2) och 5 § femte stycket nykterhetsvårdslagen (1954:579) ges valbarhetsregler genom reservationslösa hänvisningar till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till kommunstyrelsen. Uteslutna från valbarhet till brandstyrelse, social centralnämnd, social distriktsnämnd, socialnämnd och nykterhetsnämnd är således kommunens ledande tjänsteman och vederbörande förvaltningschefer.

För skolstyrelse gäller i sak samma valbarhetsregel som för de nu uppräknade nämnderna. Formellt sett avviker dock skollagens valbarhetsregel från motsvarande bestämmelser i de nyss berörda specialförfattningarna. I 14 § första stycket skollagen (1962:319) har valbarhetsregel sålunda getts formen av en hänvisning till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till fullmäktige med tillägget att skolchefen inte får utses till ledamot eller suppleant i skolstyrelsen.

5.1.2 *Nämnder med modifierade kommunstyrelseregler*

I 3 § andra stycket byggnadsstadgan (1959:612), 8 § första stycket barnavårdslagen (1960:97) och 8 § första och andra styckena hälsovårdsstadgan (1958:663) ges valbarhetsregler genom hänvisningar till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till kommunstyrelse. Dessa bestämmelsers tillämplighet på byggnadsnämnden, barnavårdsnämnden och hälsovårdsnämnden har dock inskränkts genom en särskild regel att tjänsteman hos kommunen inte på grund av sin tjänsteställning skall vara obehörig att vara ledamot eller suppleant.

Denna särbestämmelse innebär att kommunens ledande tjänsteman och förvaltningschefen hos resp. nämnd är valbara. Skälet för denna ordning har framför allt varit det praktiskt betingade önskemålet att möjliggöra inval av jurist hos kommunen i byggnadsnämnden och barnavårdsnämnden. Beträffande hälsovårdsnämnd förklaras regeln av önskemålet om möjlighet att förena ledamotskap i nämnden med tjänst som hälsovårdsinspektör.

5.1.3 *Överväganden och förslag*

Som förut har framhållits föreslår kommunallagsutredningen att kommunallagens regler om valbarhet till fullmäktige, styrelsen och de oreg-

lerade nämnderna ändras så att gällande valbarhetshinder för kommunens ledande tjänsteman och för vederbörande förvaltningschefer faller bort. I stället föreslår utredningen en särskild jävsregel för förvaltningschef.

Om kommunallagsutredningens förslag förverkligas uppkommer frågan om de nyss nämnda valbarhetshindren bör slopas också i den mån de gäller för de specialreglerade nämnderna. Skälen för valbarhetshindren har i huvudsak varit desamma för alla nämnder och nämnderna bör även i fortsättningen kunna behandlas lika. Frågan om valbarhet till brandstyrelse, skolstyrelse, social centralnämnd, social distriktsnämnd, socialnämnd och nykterhetsnämnd bör kunna regleras genom en hänvisning till valbarhetsregeln för styrelsen i en ny enhetlig kommunallag. Om förvaltningschef bör vara valbar synes nämligen kunna bedömas på samma sätt beträffande de specialreglerade nämnderna som för övriga nämnder. Det kan erinras om att den föreslagna generösare regeln sedan flera år har gällt för val till betydelsefulla nämnder som byggnadsnämnd, barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd, utan att detta synes ha vållat några påtagliga olägenheter.

En bibehållen anknytning till kommunstyrelsereglerna synes inte fordra att den särskilda jävsregel som kommunallagsutredningen föreslår för förvaltningschef ges mostvarande tillämpning beträffande de här aktuella specialreglerade nämnderna. Erfarenheterna från byggnads-, barnavårds- och hälsovårdsnämndernas verksamhet visar att jävsreglerna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen, som gäller i alla ärenden hos de specialreglerade nämnderna, är tillräckliga också i de fall då valbarhetshindren är mindre strikta.

Den nu förordade lösningen medför att valbarhetsreglerna i byggnadsstadgan, barnavårdslagen och hälsovårdsstadgan behöver justeras. Valbarhetsreglerna i övriga här berörda specialförfattningar behöver däremot inte ändras. De har redan formen av orserverade hänvisningar till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till kommunstyrelsen. Regeln om jäv för verkschef görs ej tillämplig.

Vidare bör valbarhetsregeln i skollagen med hänsyn till intresset av enhetlighet ändras så att också den får formen av en hänvisning till kommunallagens bestämmelser om valbarhet till kommunstyrelsen.

5.2 Särskilda regler om nämndernas sammansättning

Vissa av specialförfattningarna innehåller särskilda regler eller rekommendationer om hur nämnderna skall vara sammansatta. Förutom hälsovårdsstadgan gäller detta flertalet lagar om de sociala nämnderna.

Bestämmelserna är regelmässigt utformade så att vissa yrkesgrupper – läkare, veterinärer eller jurister – anges böra vara företrädare i nämnden. I allmänhet ges härutöver en rekommendation till nämnden att, om angiven yrkesgrupp inte är företrädare i nämnden, anlita sådan expertis. Dessa senare bestämmelser behandlas i avsnitt 5.4.

De särskilda reglerna om nämndernas sammansättning har till syfte att ge nämnderna tillgång till den sakkunskap som behövs.

Eftersom kommunindelningsreformen bl. a. har öppnat andra möjligheter att utnyttja behövlig expertis, har det bedömts lämpligt att pröva denna typ av föreskrifter i översynsarbetet.

Någon anledning att för denna begränsade fråga avvakta socialutredningens förslag om en ny social ramlagstiftning synes inte föreligga. Inte heller synes det vara nödvändigt att avvakta resultatet av hälsovårdsutredningens översyn av hälsovårdsstadgan.

5.2.1 Social centralnämnd och social distriktsnämnd

Bland social centralnämnds minst nio ledamöter och social distriktsnämnds minst fem ledamöter bör enligt 3 § första stycket och 8 § lagen om social centralnämnd juridisk och medicinsk sakkunskap om möjligt vara företrädd. Vid lagens tillkomst fördes denna rekommendation på socialutredningens förslag över från barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen, vilka, som utvecklas närmare i det följande, innehåller bestämmelser om att jurist resp. läkare om möjligt bör vara nämndledamot. Socialutredningen (Stencil S 1969:11) framhöll att den visserligen var av den uppfattningen att det inte står i god överensstämmelse med moderna demokratiska tankegångar att föreskriva eller ens rekommendera yrke eller utbildning som kompetensgrund när det gäller val till offentligt uppdrag. Ett förtroendemannaorgans behov av särskild expertis bör i princip tillgodoses på annat sätt. Utredningen ansåg emellertid att den i anslutning till förslaget om social centralnämnd, som bara syftade till att göra en integration av de tre sociala nämnderna möjlig, så långt möjligt borde avstå från att föreslå sakliga ändringar i förhållande till gällande rätt. Vid sitt slutliga ställningstagande till den framtida socialvårdsorganisationen skulle utredningen behandla även hithörande frågor.

Vissa remissinstanser fann förslaget om specialistledamöter i nämnderna riktigt. Några länsstyrelser beklagade att utredningen inte i detta sammanhang ansett sig böra gå längre och ta ställning till frågan om obligatorisk juristmedverkan i ärenden som gäller administrativa frihetsberövanden. Andra remissinstanser, bland dem Svenska kommunförbundet, förordade att bestämmelser om specialistledamöter i nämnderna skulle utgå. Om nämnderna ansågs ha behov av en särskild expertis borde en sådan knytas till nämnden i andra former.

Föredragande departementschefen (prop. 1970:121 s. 28) uttalade förståelse för åsikten att ett kommunalt förtroendemannaorgans behov av särskild expertis i princip bör tillgodoses på annat sätt än genom att experter ingår som ledamöter. Eftersom socialutredningen skulle ta upp dessa frågor i ett större sammanhang borde dock enligt departementschefen ingen saklig ändring vid detta tillfälle göras i gällande ordning.

Vid riksdagsbehandlingen av lagförslaget tilldrog sig frågan om expertmedverkan särskilt intresse. I motionerna 1970:I:1181 och II:1388 yrkades att rekommendationen om inval av jurist och läkare i sociala centralnämnden skulle utgå. Motionärerna ansåg att en sådan rekommendation är otidsenlig och menade att det är främmande för en demokratisk valordning att specialdestinera mandat till vissa yrkesgrupper. Den expertmedverkan som krävs vid behandling av vissa ärenden borde enligt deras mening ske genom medverkan av nämndens egna tjänstemän eller genom att särskilda sakkunniga tillkallas. I det sammanhanget framhöll motionärerna att det kan bli fråga om att tillkalla inte bara jurist eller läkare utan också andra sakkunniga som barnpsykolog, skolkurator, familjerådgivare, tjänsteman vid invandrarbyrå m. fl.

Andra lagutskottet (2 LU 1970:51) erinrade om att frågan om jurists medverkan i barnavårdsärenden hade ägnats åtskillig uppmärksamhet vid barnavårdslagens tillkomst och att justitieombudsmannen i en framställning till Kungl. Maj:t den 30 maj 1967 hade ifrågasatt om inte barnavårdslagen borde ändras på sådant sätt att juristmedverkan i någon form gjordes obligatorisk i ärenden angående frihetsberövanden och förbud mot fosterbarnsförflyttning. En närmare redogörelse för vad som har förevarit i dessa sammanhang lämnas i det följande (avsnitten 5.2.3 och 5.4.6).

I själva sakfrågan om juristmedverkan vid behandling av barnavårdsärenden gav utskottet uttryck för uppfattningen att det är viktigt att de berörda nämnderna tillförs juridisk sakkunskap i erforderlig omfattning. När det gäller formerna för hur juristmedverkan lämpligen bör anordnas var dock utskottet berett att i princip ansluta sig till de synpunkter som hade redovisats i motionerna. Gällande bestämmelser härom fick enligt utskottet anses vara otidsenliga. Det behov av särskild expertis som ett förtroendemannaorgan kan ha borde enligt utskottets mening tillgodoses på sätt motionärerna hade föreslagit genom medverkan av nämndens eller kommunens egna tjänstemän eller genom att särskilda sakkunniga tillkallas.

Utskottet ansåg i princip att nuvarande rekommendation i barnavårdslagen om inval av jurist i nämnden borde utgå och att någon motsvarande rekommendation inte borde föras över till den föreslagna lagen om social centralnämnd. Samma uppfattning hade utskottet i fråga om rekommendationen i nykterhetsvårdslagen om inval av läkare i nykterhetsnämnden och överförandet av denna rekommendation till lagförslaget. Med hänsyn till kravet på enhetlighet i lagstiftningen om kommunala nämnder med delvis samma kompetensområde ansåg utskottet det nödvändigt att barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och den föreslagna lagen om social centralnämnd innehåller likartade bestämmelser om expertmedverkan i nämnderna. Eftersom det inte var möjligt att i det aktuella ärendet ta upp frågor om ändring av de båda förstnämnda lagarna ansåg sig utskottet

– som saknade anledning att för denna frågas skull avstyrka propositionen i dess helhet – nödsakat att tillstyrka den föreslagna rekommendationen om medverkan av läkare och jurist inom den sociala centralnämnden. Detta ställningstagande skulle dock ses som en lösning under kortare övergångstid. Enligt utskottets mening borde Kungl. Maj:t lägga fram förslag om ändring i barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och lagen om social centralnämnd av innebörd att rekommendationen om expertmedverkan inom berörda nämnder tas bort. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1970:285). Riksdagsskrivelsen överlämnades för beaktande till socialutredningen, som bl. a. har att överväga socialvårdslagstiftningen.

5.2.2 Socialnämnd

För socialnämnd gäller inte några särskilda regler om sammansättningen. Vid tillkomsten av socialhjälpslagen övervägdes dock om inte den i fattigvårdslagen (1918:422) intagna bestämmelsen att minst en av ledamöterna och en av suppleanterna i fattigvårdsstyrelsen skulle vara kvinna borde få en motsvarighet i socialhjälpslagen. Önskvärdheten av att kvinnor väljs in i socialnämnden ansågs dock framstå som så självklar att anledning saknades att genom tvingande bestämmelser tillföra nämnden kvinnliga ledamöter (prop. 1955:177, 2 LU 39, rskr 397).

5.2.3 Barnavårdsnämnd

Bland barnavårdsnämnds minst fem ledamöter bör enligt 7 § första stycket barnavårdslagen juridisk sakkunskap om möjligt vara företrädd.

Frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnd behandlades ingående under förarbetena till barnavårdslagen. Barnavårdskommittén (SOU 1956:61) ansåg att sådan medverkan bara kunde tänkas motiverad av behov att höja nämndens förmåga att utreda och pröva ärenden som är av stor vikt och kan erbjuda betydande svårigheter.

Om juristmedverkan skulle anses önskvärd, ansåg kommittén övervägande skäl tala för att en kvalificerad domare skulle inträda som ledamot av nämnden vid handläggningen, företrädesvis av ärenden rörande omhändertagande. En sådan ordning skulle dock enligt kommittén innebära en principiell nyhet, som skulle bryta den dittillsvarande uppfattningen om lämpliga former för det kommunala socialvårdsarbetets bedrivande. Med hänsyn härtill ansåg kommittén att det inte borde komma ifråga att införa en obligatorisk domarmedverkan i barnavårdsnämnden. Denna borde enligt kommittén fullt ut behålla sin karaktär av kommunal nämnd, bildad av valda ledamöter, och inte vid handhavandet av vissa ärenden framträda som en domstolsliknande myndighet.

Denna ståndpunkt fick starkt stöd vid remissbehandlingen. I vissa yttranden redovisades dock en positiv inställning till tanken att barna-

vårdsnämnd vid handläggningen av vissa ärenden borde förstärkas med domare eller annan jurist.

Föredraganden (prop. 1960:10 s. 94–96) framhöll vid remissen till lagrådet att kraven på obligatorisk juristmedverkan i barnavårdsnämndens arbete hade kommit fram i den allmänna diskussionen om rättssäkerhet vid s. k. administrativa frihetsberövanden. Den synpunkt som därvid hade anlagts hade varit att det var nödvändigt att stärka rättssäkerhetsgarantierna för de enskilda. Dessutom hade hävdats att barnavårdsnämnderna måste organiseras med domare eller annan jurist som ledamot, för att ungdomsbrottsligheten skulle kunna bekämpas tillräckligt effektivt och behovet av samhällsskydd tillgodoses.

Enligt föredraganden stod det fullt klart att ett ökat utnyttjande av juridisk sakkunskap skulle stärka rättssäkerheten och främja effektiviteten i barnavårdsnämndernas arbete. Härigenom skulle nämndernas ställning allmänt sett också förbättras. När det gäller formerna för juristmedverkan anslöt sig föredraganden till kommitténs förslag, som hade biträttits av flertalet remissinstanser. Föredraganden ville därför inte tillstyrka att den i den äldre barnavårdslagen intagna föreskriften att juridisk sakkunskap om möjligt borde vara företrädd i nämnden skulle behållas i den nya barnavårdslagen. Även om inval av domare eller annan jurist i barnavårdsnämnd i många fall kunde vara ett lämpligt sätt att tillgodose nämndens behov av juridisk sakkunskap kunde detta enligt föredraganden tillgodoses också på andra vägar.

Lagrådet erinrade i sitt utlåtande (prop. 1960:10 s. 451–452) över förslaget till ny barnavårdslag om att detta i flera hänseenden innebar väsentligt ökade befogenheter för barnavårdsnämnderna. De ökade befogenheterna aktualiserade i hög grad behovet av juristmedverkan i nämnderna. Lagrådet ansåg att obligatorisk juristmedverkan i barnavårdsnämnderna var ett ofrånkomligt krav. Hur en sådan medverkan lämpligen borde anordnas i organisatoriskt avseende fick enligt lagrådet bli beroende på ytterligare utredning. I avbidan härpå ansåg lagrådet att man borde behålla den dittills gällande rekommendationen att om möjligt välja in en jurist i nämnden.

Vid anmälan av lagrådets yttrande förklarade föredraganden att hon – även om bestämmelser som endast innebär en rekommendation om inval i kommunala nämnder av personer med särskilda kvalifikationer syntes kunna ge anledning till invändningar från såväl praktiska som principiella synpunkter – ville gå lagrådet till mötes. I förslaget till ny barnavårdslag togs därför in en bestämmelse av innehåll att juridisk sakkunskap om möjligt borde vara företrädd inom nämnden.

Vid riksdagsbehandlingen (2 LU 1960:5, rskr 152) kom inte några ytterligare synpunkter på frågan fram.

5.2.4 Nykterhetsnämnd

Av nykterhetsnämnds minst fem ledamöter bör enligt 5 § tredje stycket nykterhetsvårdslagen om möjligt en vara läkare. I lagen föreskrivs dessutom att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nämnden.

Vid nykterhetsvårdslagens tillkomst fördes bestämmelsen om att läkare om möjligt skall vara ledamot av nämnden utan särskilda kommentarer över från alkoholistlagen (1931:233). Skälet till föreskriften synes ha varit en önskan att förstärka det medicinska inslaget i nykterhetsvården.

Även bestämmelsen att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nykterhetsnämnden hade sin motsvarighet i alkoholistlagen, i vilken föreskrevs att minst en av ledamöterna och en av suppleanterna i nämnden skulle vara kvinna. Alkoholistutredningen (SOU 1948:23) hade föreslagit att bestämmelsen skulle behållas. Med anledning av den kritik som riktades mot förslaget av vissa remissinstanser föreslog föredragande departementschefen (prop. 1954:159) en föreskrift att såväl män som kvinnor skulle vara representerade i nämnden. Någon saklig ändring avsågs dock inte med den nya formuleringen. Föreskriften skulle enligt departementschefen inte tolkas så att nämnden behöver ha mer än en kvinnlig ledamot.

5.2.5 Hälsovårdsnämnd

Av hälsovårdsnämnds minst fem ledamöter bör enligt 7 § hälsovårdsstadgan om möjligt en vara läkare och en vara veterinär.

Vid hälsovårdsstadgans tillkomst tilldrog sig frågan om formerna för medicinsk och veterinärmedicinsk sakkunskaps medverkan inom den allmänna hälsovården särskilt intresse. Hälsovårdsstadgekommittén (SOU 1953:31) föreslog regler som nära anslöt till tidigare gällande bestämmelser. Enligt kommittéförslaget skulle sålunda stadsläkare och stadsveterinär samt köpingsläkare vara självskrivna ledamöter i hälsovårdsnämnd. Inom andra hälsovårdsnämnder än de med läkare och veterinär som självskrivna ledamöter skulle också om möjligt medicinsk och veterinärmedicinsk sakkunskap vara företrädd.

Remissinstanserna hade delade meningar om kommittéförslaget i dessa avseenden. Å ena sidan hävdade bl. a. Svenska stadsförbundet och Svenska Landskommunernas förbund att självskrivna ledamöter i princip över huvud taget inte borde förekomma i hälsovårdsnämnd. Å andra sidan föreslogs att tjänsteläkare och tjänsteveterinär borde vara självskrivna ledamöter i hälsovårdsnämnderna inom samtliga kommuner och inte bara i nämnderna i vissa städer och köpingar.

Föredragande departementschefen (prop. 1958: B 46 s. 72-73) framhöll att omgivningshygienens förebyggande betydelse var allmänt erkänd och att därav följde att frågeställningarna inom hälsovården ofta krävde medicinsk fackkunskap för en tillfredsställande lösning. Läkarnas medverkan

inom hälsovårdsnämnderna hade också enligt departementschefens genomgående visat sig vara mycket värdefull. Departementschefen anslöt sig alltså till kommitténs uppfattning att medicinsk sakkunskap knappast kan undvaras inom hälsovårdsarbetet om detta skall kunna bli effektivt. Med hänsyn till hälsovårdsnämndens ökade uppgifter i fråga om livsmedelskontrollen och djurskyddet delade departementschefen kommitténs uppfattning att också veterinärmedicinsk sakkunskap borde tillföras nämnden.

Departementschefen ansåg emellertid att självskrivet ledamotskap i hälsovårdsnämnd för vissa tjänstemän över huvud taget inte säkerställer deras medverkan i hälsovårdsarbetet. Däremot ansåg han så starka sakliga skäl tala för deras ledamotskap att de i betydande utsträckning kunde väntas bli invalda i nämnden. Enligt departementschefens mening var ett sådant val att rekommendera. Han förordade därför inte obligatoriskt ledamotskap i hälsovårdsnämnden för tjänsteläkare och tjänsteveterinär men väl en i hälsovårdsstadgan intagen rekommendation att läkare och veterinär om möjligt bör vara ledamöter av nämnden.

5.2.6 Överväganden och förslag

Riksdagen har som tidigare framhållits (avsnitt 5.2.1) hemställt om förslag till ändringar i barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och lagen om social centralnämnd av innebörd att rekommendationen om expertmedverkan i berörda nämnder tas bort. Skälen för sådana ändringar är flera.

För det första står det, som socialutredningen har påpekat, inte i överensstämmelse med moderna demokratiska tankegångar att föreskriva eller ens rekommendera yrke eller utbildning som kompetensgrund när det gäller val till offentligt uppdrag. Det måste sägas vara i hög grad otidsenligt att på sådant sätt destinera mandat till vissa yrkesgrupper. De politiska partierna bör enligt modernt synsätt inte vara bundna av sådana föreskrifter eller rekommendationer när de nominerar förtroendemän.

Särskilda rekommendationer om nämndernas sammansättning har, som framgår nedan (avsnitt 5.3.1), i vissa fall ansetts utgöra hinder mot föreskrift om proportionell valmetod, vilket redan det utgör ett vägande skäl att pröva nödvändigheten av sådana föreskrifter.

Rekommendationerna att vissa yrkesgrupper om möjligt bör vara företrädare i nämnderna har till syfte att ge nämnderna tillgång till den sakkunskap som behövs. Frågan hur nämndernas behov av sakkunskap skall tillgodoses kan dock lösas på flera olika sätt. Skälen för att göra det förtroendemannavägen synes ha förlorat sin bärkraft när kommunindelningsreformen har genomförts och kommunernas personalresurser därmed har blivit större. I de fall då erforderlig sakkunskap inte finns att tillgå bland kommunens tjänstemän kan nämnderna få sitt behov

av sakkunskap tillgodosett genom att tillkalla särskilda experter.

Det måste vidare betonas att nämndernas behov av sakkunskap inte är begränsat till den sakkunskap som företräds av jurister och läkare. Även andra yrkesgruppers t. ex. psykologers sakkunskap är värdefull och kan i vissa sammanhang vara väl så betydelsefull som juridisk och medicinsk sakkunskap. Det kan därför ifrågasättas om det finns tillräckligt starka skäl att utpeka medverkan av viss sakkunskap som särskilt angelägen.

En särskild uppmärksamhet har frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnd tilldragit sig. Bl. a. har justitieombudsmannen som tidigare nämnts (avsnitt 5.2.1) ifrågasatt om inte barnavårdslagen bör ändras på sådant sätt att juristmedverkan i någon form görs obligatorisk i vissa ärenden. Också i andra sammanhang har förslag om obligatorisk juristmedverkan förts fram. I allmänhet har dock dessa förslag inte inneburit krav att jurist skall ingå som ledamot i nämnden. Om juristmedverkan ges denna form skulle barnavårdsnämnden på sätt och vis förlora sin egenskap av kommunal nämnd och – i vart fall vid handläggningen av vissa ärenden – framträda som en domstolsliknande myndighet. En sådan utveckling bör inte accepteras. Barnavårdsnämndens behov av juridisk sakkunskap får därför tillgodoses på annat sätt. Frågan om andra tänkbara former för juristmedverkan behandlas närmare i ett följande avsnitt (5.4).

Vad som nu har anförts leder till slutsatsen att samtliga föreskrifter om särskild yrkesrepresentation bör mönstras ut ur hälsovårdsstadgan och lagstiftningen om de sociala nämnderna. Dessa ändringar kan inte anses vara av sådan karaktär att de på något sätt föregriper hälsovårdsutredningens eller socialutredningens överväganden. Utan att mer genomgripande påverka den materiella regleringen av dessa områden eller utgöra hinder för ytterligare reformer ansluter förslaget väl till den anda som präglar de bägge utredningarnas direktiv.

Vad beträffar nykterhetsvårdslagens föreskrift att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nykterhetsnämnd framstår det som så självklart att båda könen bör vara företrädade i nämnden att någon tvingande bestämmelse härom inte behövs. Som föräldrad bör föreskriften mönstras ut ur nykterhetsvårdslagen.

5.3 Proportionella val av nämnder

5.3.1 *Nuvarande ordning*

För flertalet kommunala nämnder föreskrivs att de skall väljas proportionellt, om det begärs av ett visst antal ledamöter i fullmäktige (minst så många väljande som motsvarar det tal som erhålls om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1). Principen är att en grupp i fullmäktige, som är tillräckligt stor för att få mandat vid proportionell fördelning, skall kunna genomdriva att valet

görs proportionellt. Regelns syfte är att garantera att en minoritet i fullmäktige kan bli företräd i nämnderna och att partierna där representeras i förhållande till sin styrka i fullmäktige. Förfarandet vid proportionella val regleras i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m.

För val av kommunstyrelsen, nämnder för oreglerad förvaltning, revisorer och beredningar för ärenden som skall avgöras av fullmäktige finns en bestämmelse om proportionellt val med nyss angivet innehåll i 22 § fjärde stycket KL. Motsvarande bestämmelse finns i 23 § KLS och 32 § LL.

Samma regel om minoritets rätt att påkalla proportionellt val finns för de flesta nämnderna för reglerad förvaltning, däribland brandstyrelse (3 a § brandlagen), social centralnämnd och social distriktsnämnd (3 och 8 §§ lagen om social centralnämnd), socialnämnd (3 § lagen om socialhjälp), barnavårdsnämnd (7 § barnavårdslagen), skolstyrelse (13 § skollagen), utbildningsnämnd (20 F § skollagen), sjukvårdsstyrelse (9 § sjukvårdslagen, 1962:242), styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda (14 § lagen, 1967:940, angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda), civilförsvarsnämnd (41 § civilförsvarslagen, 1960:74) och arbetslöshetsnämnd (4 § kungörelsen, 1966:369, med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet). I 3 § byggnadsstadgan och 3 kap. 1 § vallagen (1972:620) finns hänvisningsregler enligt vilka val av byggnadsnämnd resp. valnämnd skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen.

Även andra av fullmäktige eller landsting förrättade val än sådana som avser den egna kommunens nämnder kan ske proportionellt om en minoritet i fullmäktige begär det. Detta gäller exempelvis val av andra ledamöter av polisstyrelse än polischefen (76 § polisinstruktionen, 1972:511), val av huvudmän i sparbank (13 § lagen, 1955:416, om sparbanker) och val av ledamöter i länsstyrelse (42 § länsstyrelseinstruktionen, 1971:460). Vidare kan nämnas att en inom justitiedepartementet nyligen utarbetad promemoria (Ds Ju 1975:1) angående vissa ändringar i rättegångsbalken m. m. innehåller förslag om att val av nämndemän i tingsrätt, fastighetsdomstol, länsrätt, länsskatterätt och fastighetstaxeringsrätt skall kunna ske proportionellt enligt samma regler som i kommunallagen.

Den proportionella valmetoden vid val inom de beslutande kommunala församlingarna infördes 1913 för val av landstings förvaltningsutskott, drätselkammare och organ med beredande uppgifter. Sedan dess har metodens användning successivt utvidgats till att omfatta det stora flertalet val som förrättats av fullmäktige och landsting. Huvudinvändningarna mot att låta metoden användas över hela linjen har varit att proportionella val dels var ägnade att leda till en icke önskvärd politisering av valen och nämndsarbetet, dels var oförenliga med de författningsbestämmelser om krav på nämndledamöters sakkunskap som gäller för vissa nämnder.

För hälsovårdsnämnd och nykterhetsnämnd saknas föreskrift om proportionellt val. De väljs alltså formellt genom majoritetsval. Detsamma gäller ytterligare några specialreglerade nämnder med mer eller mindre klar kommunal anknytning, t. ex. försäkringsnämnd, trafiknämnd, sjukhusdirektion och beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda.

Att föreskrift om proportionellt valsätt saknas i hälsovårdsstadgan motiverades av föredragande departementschefen (prop. 1958:B 46 s. 140) med att den proportionella valmetoden inte alltid var förenlig med rekommendationen i 7 § hälsovårdsstadgan att välja in läkare och veterinär i hälsovårdsnämnd. En liknande förklaring ges beträffande nykterhetsnämnd (prop. 1956:137 s. 29). Enligt föredragande departementschefen är den proportionella valmetoden mindre ändamålsenlig om särskilda kvalifikationer är föreskrivna för en eller flera av nämndledamöterna. I 5 § nykterhetsvårdslagen föreskrivs att läkare om möjligt bör vara ledamot av nämnden och att såväl män som kvinnor skall vara representerade.

Enligt 23 § KLS kan proportionellt val inte förekomma i fråga om nämnd där borgarråd är självskriven som ordförande. Kommunallagsutredningen föreslår att regeln tills vidare står kvar (24 § fjärde stycket EKL).

5.3.2 Överväganden och förslag

Huvudregeln i kommunal förvaltning är att fullmäktiges val av nämnder och andra organ skall vara proportionella, om en på visst sätt beräknad minoritet i fullmäktige begär det. De här aktuella undantagen förklaras framför allt av svårigheter att förena den proportionella valmetoden med särskilda föreskrifter om nämnds sammansättning.

Eftersom rekommendationerna och föreskrifterna om hur hälsovårdsnämnd och nykterhetsnämnd skall vara sammansatta i det föregående föreslås utgå, föreligger inga hinder mot att bereda möjlighet för fullmäktige att utse även ledamöterna i dessa nämnder genom proportionellt val.

Den proportionella valmetoden torde i och för sig kunna tillämpas även om man behåller rekommendationerna rörande nämndernas sammansättning. Sådana rekommendationer finns i flera specialförfattningar utan att detta har ansetts behöva utesluta en föreskrift om proportionellt val. Inte heller den omständigheten att någon är självskriven ledamot eller ordförande i en nämnd är nödvändigtvis ett hinder för proportionellt val av övriga ledamöter i nämnden. Kyrkoråd och polisstyrelse kan sålunda väljas proportionellt trots att kyrkoherden författningsenligt är ledamot av kyrkorådet och polischefen ordförande i polisstyrelsen (25 § fjärde stycket och 44 § 1 mom. lagen, 1961:436, om församlingsstyrelse samt 38 och 76 §§ polisinspektionen).

Det torde sedan länge ha förhållit sig på det sättet att de av fullmäktige och landsting valda organen nästan utan undantag har fått sina platser för-

delade efter proportionell grund vare sig formellt stöd för proportionellt val funnits eller ej. Denna ordning har tätt sig självklar och farhågorna för skadlig politisering eller andra olägenheter har knappast besannats. I praktiken går valen oftast till så att partigrupperna i förväg kommer överens om en gemensam kandidatlista, som innehåller samma mandatfördelning som skulle följa av ett proportionellt val.

Möjligheten att välja hälsovårdsnämnd eller nykterhetsnämnd proportionellt leder sannolikt i allmänhet inte till att dessa nämnder blir sammansatta på annat sätt än de har brukat vara. En utvidgning av den proportionella valmetodens användningsområde torde trots detta vara av visst värde för att fullständiga det kommunala minoritetsskyddet. Utan lagstöd kan inte minoriteten framtvinga ett proportionellt val.

En regel om möjlighet till proportionellt val bör införas för val av i första hand hälsovårdsnämnd och nykterhetsnämnd. Inga bärande skäl kan emellertid anföras mot att tillämpa en sådan regel även på andra kommunala nämnder, som hittills formellt inte kunnat väljas proportionellt.

Den föreslagna utvidgningen av den proportionella valmetodens tillämpningsområde kan lagtekniskt genomföras på två olika sätt.

Det första innebär att en hänvisning till kommunallagens regel om proportionellt val tas in i specialförfattningen. Den kan exempelvis, såsom skett i byggnadsstadgan och vallagen, ges den formen att val av nämnden i fråga skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen.

Det andra innebär att bestämmelsen i KL om proportionellt val utvidgas till att omfatta samtliga kommunala nämnderna.

Det första alternativet innebär att man fortsätter på den hittills beträdda vägen och successivt utvidgar den proportionella valmetodens användning. Det andra innebär ett nytt grepp. Det ger från flera synpunkter det mest tilltalande resultatet. I sin nuvarande lydelse, som i kommunallagsutredningens förslag behålls i princip oförändrad, föreskriver kommunallagens bestämmelse proportionellt nämndval endast beträffande kommunstyrelsen och sådan nämnd som sägs i 44 § andra stycket KL, dvs. nämnd för oreglerad förvaltning. Begränsningen till de enbart kommunallagsreglerade nämnderna bör tas bort. Hänvisningen till 44 § andra stycket utgår och regeln görs tillämplig, förutom på kommunstyrelsen, på annan nämnd. Detta skall gälla vare sig nämndens verksamhet är oreglerad eller specialreglerad. Specialförfattningarnas regler i ämnet kan därigenom mönstras ut.

Konsekvenserna härav blir i korthet följande. Förutom hälsovårdsnämnd och nykterhetsnämnd kommer några enstaka nämnder, som för närvarande inte kan väljas proportionellt, att formellt kunna utses på detta sätt. Med utgångspunkt i att ändringen görs i den av kommunallagsutredningen föreslagna enhetliga kommunallagen (24 § tredje stycket EKL), som även avser landstingskommun, gäller det sjukhusdirektion, uttagningsnämnd, slakthusstyrelse och möjligen ytterligare någon nämnd. På de flesta håll medför

den nya ordningen sannolikt inga ändringar i sak i förhållande till den nuvarande. Vid lagstiftning om nya kommunala nämnder blir det proportionella valsättet tillämpligt på dessa, om man inte uttryckligen föreskriver annat.

Uttrycket "annan nämnd" bör inte vålla några större problem i tillämpningen. Kommunallagen innehåller flera regler som gäller oreglerade och specialreglerade nämnder, t. ex. bestämmelserna om ersättning till ledamöter av kommunstyrelsen och annan nämnd (46 § 1 mom.) och om besvär över beslut av kommunstyrelsen och annan nämnd (76 § 2 mom.).

Den föreslagna bestämmelsen om proportionellt val avser, i likhet med kommunallagens övriga regler om nämnd, endast *kommunal* nämnd. Sådana nämnder och andra organ som med hänsyn till bestämmelserna om deras tillsättande, verksamhetsformer och uppgifter är att betrakta som statliga myndigheter eller åtminstone icke kommunala organ faller således utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Detta torde gälla bl. a. trafiknämnd, försäkringsnämnd och beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda vilka alltså inte heller i fortsättningen utan ändring i resp. specialförfattning formellt kan väljas proportionellt. Vidare skall understrykas att ändringen endast gäller nämnder. För kommittéer, arbetsgrupper m. m. blir rättsläget således detsamma som tidigare.

Med den föreslagna ändringen vinner man den fördelen att kommunallagen uttömmande anger vilka av kommunens egna organ som kan väljas proportionellt. En sådan enhetlig reglering kan ha ett visst värde med hänsyn till att fullmäktige och landsting i regel förrättar valen till dessa organ samtidigt. Reglerna om proportionellt val av kommunala nämnder behöver då inte sökas i flera olika författningar.

De särskilda bestämmelserna om proportionellt val föreslås utgå ur de specialförfattningar som omfattas av översynen. Att tills vidare låta dem stå kvar i övriga författningar angående specialreglerade kommunala nämnder kan knappast medföra några olägenheter.

Den av borgarrådsinstitutionen betingade undantagsregeln för val av nämnder i Stockholms kommun, som intagits i kommunallagsutredningens förslag, bör inte ändras på annat sätt än så att dess lydelse i formellt hänseende stämmer överens med huvudregeln om proportionellt val.

5.4 Utomståendes närvarorätt

I de olika specialförfattningarna återfinns varierande bestämmelser om utomståendes närvaro vid nämndsammanträden. På den sociala sektorn har dessa föreskrifter i allmänhet getts formen av rekommendationer att biträde av medicinsk eller juridisk sakkunskap bör anlitas i de fall sådan inte är företrädd i nämnden. Vid hälsovårdsnämnds sammanträde har ett flertal utomstående tjänstemän rätt att närvara. Vissa har därutöver skyldighet att vara närvarande, om rekommenderad sakkunskap inte är företrädd

i nämnden. Motsvarande fråga har i socialhjälpslagen lösts så att nämnden får tillkalla särskilda sakkunniga att delta i överläggningarna. Denna rätt tillkommer f. ö. flertalet specialreglerade nämnder men i socialhjälpslagen har det inte ansetts behövt med en uttrycklig rekommendation att anlita biträde av viss sakkunskap. Andra specialförfattningar innehåller varierande bestämmelser om närvarorätt för förvaltningschef eller föredragande. De bestämmelser som gäller och de skäl som i olika sammanhang har anförts för och mot dessa föreskrifter redovisas i det följande.

Under senare år har frågor om närvarorätt för andra än nämndledamöterna främst aktualiserats beträffande heltidsengagerade förtroendemän och de anställda hos kommunerna. I direktiven för utredningen om den kommunala demokratin (1971 års riksdagsberättelse C 20) nämns särskilt frågan om närvarorätt för heltidsengagerad förtroendeman i nämnd där vederbörande inte är ledamot. Samma utredning har genom tilläggsdirektiv (1973 års riksdagsberättelse C 10) fått i uppdrag att utreda de problem som med hänsyn till den politiska demokratin och den kommunala verksamhetens karaktär är förenade med frågan om personalrepresentation i kommunala nämnder. Med stöd av lagen (1972:271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd bedrivs under innevarande mandatperiod viss försöksverksamhet i ett sextiotial kommuner och landstingskommuner.

Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet och eftersom dessa frågor främst måste prövas från andra utgångspunkter än de som gäller för översynsarbetet, kommer frågorna inte att vidare beröras i detta sammanhang.

5.4.1 *Brandstyrelse*

Enligt 3 a § 2 mom. brandlagen har brandchefen rätt att vid sammanträde med brandstyrelsen delta i överläggningarna men inte i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet. Bestämmelsen fanns tidigare intagen i brandstadgan (1962:91).

Vid brandstadgans tillkomst gav Stadsförbundet och Landskommunernas förbund uttryck för uppfattningen att brandchefs rätt att närvara och yttra sig vid sammanträde med brandstyrelsen inte borde bestämmas i författning. Till stöd för denna mening åberopade förbunden att jämförbara kommunala tjänstemän inte har en sådan särställning.

Föredragande departementschefen (prop. 1962:12 s. 149) erinrade dock om att det inom den specialreglerade förvaltningen är vanligt att förvaltningschefen och vissa andra experter har närvaro- och yttranderätt. Med hänsyn till den ställning som tillkommer brandchefen enligt brandlagstiftningen och viss annan lagstiftning ansåg departementschefen att hans rätt att närvara och yttra sig liksom dittills borde anges uttryckligen.

5.4.2 Byggnadsnämnd

Enligt 6 § byggnadsstadgan har tjänsteman, som har till åliggande att föredra ärenden inför byggnadsnämnden, rätt att delta i nämndens överläggningar men inte i besluten samt att där han begär det få sin särskilda mening antecknad till protokollet. Samma rätt tillkommer sådan tjänsteman vid länsstyrelse eller annan tjänsteman, som kallats att i denna egenskap närvara vid sammanträde med nämnden.

Vid byggnadsstadgans tillkomst slopades i stor utsträckning tidigare bestämmelser om rätt för utomstående att utan kallelse delta i byggnadsnämndens överläggningar. Rätt att närvara vid nämndens sammanträden tillerkändes bara tjänsteman hos nämnden, i vars uppgifter det ingår att föredra ärenden direkt inför nämnden t. ex. stadsarkitekt, stadsplanechef, stadsingenjör, mätningsman, byggnadsinspektör m. fl. Om utomstående tjänsteman av nämnden kallades att närvara vid sammanträde ansåg föredragande departementschefen (prop. 1959:168) det naturligt att han gavs rätt att få sin mening antecknad till protokollet.

5.4.3 Skolstyrelse

Enligt 16 § skollagen skall skolchefen närvara vid sammanträde med skolstyrelsen eller avdelning av denna. Han har därvid rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten och att få sin särskilda mening antecknad till protokollet.

Bestämmelsen överfördes vid tillkomsten av skollagen oförändrad från skolstyrelselagen (1956:614). I förarbetena till denna lag framhölls att de pedagogiska facksynpunkterna vid skolstyrelsens sammanträden skall företräddas av såväl skolledare som lärare. Det påpekades att skolledarens deltagande i styrelsearbetet inte är betingat endast av behovet av att ha en sekreterare och föredragande utan också av nödvändigheten att vid frågornas behandling ha tillgång till den särskilda sakkunskap han besitter. Stor uppmärksamhet ägnades frågan om fackrepresentation i skolstyrelsen dvs. rätt för lärare att delta i sammanträden. Fackrepresentationen avskaffades genom en ändring i skollagen år 1970.

Frågan om fackrepresentationens avskaffande väcktes av riksdagen genom en skrivelse till Kungl. Maj:t (2 LU 1969:88, rskr 376). I samband därmed framhöll andra lagutskottet att skolområdet inte är så säregnet att behovet av sakkunnig hjälp inte kan tillgodoses på samma sätt som på andra områden av den kommunala verksamheten. Önskemålet om sakkunskap kan tillgodoses bl. a. genom att skolchefen deltar, genom att andra tjänstemän fungerar som föredragande inför styrelsen och genom att lärare och andra tillkallas för att lämna upplysningar. För skolstyrelserna borde enligt utskottet i fråga om sammansättningen gälla samma principer som för andra kommunala nämnder.

5.4.4 Social centralnämnd och social distriktsnämnd

Som har framhållits i det föregående (avsnitt 5.2.1) bör juridisk och medicinsk sakkunskap om möjligt vara företrädd inom social centralnämnd. Är behovet av juridisk eller medicinsk sakkunskap inte tillgodosett inom nämnden, bör den enligt 5 § lagen om social centralnämnd anlita biträde av personer med sådan sakkunskap. Enligt samma lagrum får nämnden vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar och anlita det biträde i övrigt som fordras. Vad nu har sagts om social centralnämnd gäller också social distriktsnämnd.

Förebild till rekommendationerna att nämnden vid behov skall anlita biträde av person med juridisk och medicinsk sakkunskap har hämtats från barnavårdslagen resp. nykterhetsvårdslagen. Vid tillkomsten av lagen om social centralnämnd förklarade socialutredningen (Stencil S 1969:11) att man – eftersom lagförslaget endast syftade till att göra en integration av de tre vårdnämnderna möjlig – inte borde göra några sakliga ändringar i gällande rätt. Utredningen framhöll dock att det i ett behandlingsteam inom socialvården borde ingå även andra experter än läkare, t. ex. psykolog och sociolog. Utredningen avsåg därför att vid sin slutliga revidering av vårdlagstiftningen ta ställning till frågan i vilken utsträckning det kan vara motiverat att i fortsättningen i lagtexten särskilt framhäva betydelsen av den medicinska – liksom den juridiska – expertisen.

Föredragande departementschefen (prop. 1970:121) anslöt sig till utredningens uppfattning att ingen saklig ändring vid detta tillfälle borde göras i gällande ordning såvitt avsåg rekommendationen att nämnden skulle anlita biträde av juridisk och medicinsk sakkunskap.

5.4.5 Socialnämnd

Enligt 5 § socialhjäpplagen får socialnämnd vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar samt anlita det biträde i övrigt som behövs. Vid tillkomsten av socialhjäpplagen diskuterades frågan om man i lagen borde ta in bestämmelser som motsvarade fattigvårdslagens föreskrifter om rätt för kyrkoherde och tjänsteläkare att delta i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar. Föredragande departementschefen (prop. 1955:177 s. 275) ansåg att en sådan lagfäst rätt att närvara vid socialnämndens sammanträden inte borde tillerkännas prästerskapet eller någon annan grupp av socialt verksamma personer och således inte heller tjänsteläkarna. I stället borde det ankomma på nämnden själv att avgöra om församlingsprästen eller annan socialt intresserad person skulle tillkallas för att såsom sakkunnig delta i överläggningarna. Även om det kanske var självklart att nämnden hade denna befogenhet borde en bestämmelse härom tas in i lagen. Givetvis borde nämnden också i andra fall ha rätt att i sin verksamhet anlita biträde av socialt intresserade män och kvinnor. Till departementschefens uppfattning anslöt sig andra lagutskottet (2 LU 1955:39), som dock framhöll att

det är av vikt att nämnden utnyttjar den sakkunskap och personkännedom som må finnas hos prästerskapet eller andra.

5.4.6 Barnavårdsnämnd

Som har nämnts i det föregående (avsnitt 5.2.3) bör enligt 7 § barnavårdslagen juridisk sakkunskap om möjligt vara företrädd inom barnavårdsnämnden. Är behovet av juridisk sakkunskap inte tillgodosett inom nämnden, bör denna enligt 10 § barnavårdslagen anlita biträde av lagfaren person. Enligt samma lagrum får nämnden vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar och anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämndens arbete har utförligt behandlats i avsnitt 5.2.3. Frågan om eventuellt inval av jurist i nämnden stod där i förgrunden.

Här lämnas en redogörelse för de skäl som vid barnavårdslagens tillkomst och vid andra tillfällen har anförts för och mot föreskriften att nämnden bör anlita biträde av jurist, om sådan inte ingår i nämnden.

Föredraganden (prop. 1960:10 s. 94–96) strök starkt under betydelsen av att juridisk sakkunskap utnyttjas i barnavårdsnämndernas arbete. Det stod enligt föredraganden fullt klart att ett ökat utnyttjande av juridisk sakkunskap skulle främja rättssäkerheten och effektiviteten i barnavårdsnämndernas arbete. Föredraganden framhöll att nämndens behov av juridisk sakkunskap kan tillgodoses också på andra vägar än genom inval av jurist i nämnden. Nämnden borde enligt föredraganden ha en allmän befogenhet att tillkalla särskilda sakkunniga att delta i överläggningarna och att anlita det biträde i övrigt som erfordras. Med stöd av denna befogenhet kunde nämnden tillförsäkra sig bl. a. erforderligt juridiskt biträde.

Utan att i någon mån förringa betydelsen för barnavårdsarbetet av annan sakkunskap kunde enligt föredraganden med fog sägas att behovet av juristmedverkan ligger på ett särskilt plan. Juristens uppgift är att vaka över att de i lagen föreskrivna formerna och anvisade utvägarna anlitas. Sålunda skall han bl. a. se till att speciell sakkunskap, t. ex. medicinsk och psykologisk sådan, i erforderlig omfattning anlitas i nämndens arbete. Kraven på rättssäkerhet talade också enligt föredraganden för att den juridiska sakkunskapen i viss mån bör inta en särställning. Föredraganden föreslog därför att i lagen skulle införas en direkt anmaning till barnavårdsnämnd att anlita biträde av lagfaren person, om behovet av juridisk sakkunskap inte är tillgodosett inom nämnden. Närmare föreskrifter om på vilket sätt eller i vilken omfattning detta skall ske ansåg föredraganden inte vara nödvändiga eller ens önskvärda.

Som tidigare nämnts (avsnitt 5.2.1) har justitieombudsmannen i en framställning till Kungl. Maj:t den 30 maj 1967 tagit upp frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnd. Han har därvid uttalat att åtskilliga ärenden angående ingripanden med stöd av 25 § barnavårdslagen om omhänder-

tagande av barn för samhällsvård eller 50 § angående förbud att flytta barn från dess fosterhem avgjorts utan juristmedverkan. Vid vissa inspektioner hade han kunnat konstatera att barnavårdsnämnderna i åtskilliga av dessa ärenden gjort sig skyldiga till allvarliga och betänkliga feltolkningar av barnavårdslagen och andra fel. Detta framstod desto mer betänkligt som det gällde frågor om frihetsberövanden. Enligt JO:s mening torde dessa fel i betydande utsträckning ha kunnat undvikas om jurist hade medverkat vid beslutens fattande. Han ville därför ifrågasätta om inte 10 § barnavårdslagen borde ändras på sådant sätt att juristmedverkan i någon form gjordes obligatorisk i ärenden angående frihetsberövanden och förbud mot förflyttning av fosterbarn.

Den fråga som JO aktualiserade nämns i socialutredningens direktiv (1969 års riksdagsberättelse S 29) som ett av de spörsmål angående barnavårdslagens sakliga innehåll som utredningen bör uppmärksamma.

5.4.7 Nykterhetsnämnd

Som framgår av det föregående (avsnitt 5.2.4) bör läkare om möjligt vara ledamot av nykterhetsnämnd. Är behovet av medicinsk sakkunskap inte tillgodosett inom nämnden, bör denna enligt 6 § nykterhetsvårdslagen anlita biträde av person med sådan sakkunskap. Enligt 7 § får nykterhetsnämnd vidare i den mån det är erforderligt till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor.

Vid nykterhetsvårdslagens tillkomst diskuterades frågan om läkares medverkan i nykterhetsnämndens arbete. Alkoholistvårdsutredningen (SOU 1948:23) föreslog att vederbörande tjänsteläkare skulle vara skyldig att närvara vid nykterhetsnämndens förhandlingar i den mån han inte hindrades av andra tjänsteåligganden. Eftersom det ansågs angeläget att såvitt möjligt stärka det medicinska inflytandet inom nykterhetsvården anslöt sig föredragande departementschefen till förslaget (prop. 1954:159). I nykterhetsvårdslagen föreskrevs också att vederbörande tjänsteläkare – om i nykterhetsnämnden inte fanns ledamot som var läkare – skulle närvara vid nämndens sammanträden i den mån han inte hindrades av andra tjänsteåligganden. Han skulle därvid ha rätt att delta i överläggningarna och att få sin mening antecknad till protokollet.

Vid 1963 års översyn av nykterhetsvårdslagen prövades på nytt frågan om läkarrepresentation i nykterhetsnämnderna. 1956 års nykterhetsvårdsutredning (SOU 1961:58) hade ifrågasatt om de då gällande bestämmelserna tillräckligt verksamt främjade sitt syfte att såvitt möjligt tillförsäkra varje nykterhetsnämnd fortlöpande medverkan av läkare. Utredningen föreslog att tjänsteläkarens särställning enligt nykterhetsvårdslagen skulle avskaffas och att det i stället skulle införas en skyldighet för nämnden att där så lät sig göra träffa överenskommelse med vissa läkare om medverkan i nämndens arbete.

Förslaget avvisades emellertid (prop. 1963:13 s. 11). Föredragande departementschefen ansåg det synnerligen angeläget att medicinsk sakkunskap i görligaste mån står till nämndens förfogande. Han var dock inte övertygad om att utredningens förslag var ägnat att stärka läkarinflytandet i nämndens arbete. Departementschefen ansåg det värdefullt med bestämmelserna att tjänsteläkaren skulle – i de fall då läkare inte var ledamot av nämnden – i möjlig mån närvara vid nämndens sammanträden med rätt att delta i överläggningarna och få sin mening antecknad till protokollet. Det borde enligt föredraganden i sammanhanget framhållas att denna ordning inte innebar något hinder mot att nykterhetsnämnd anlitar utomstående läkare för särskilda uppgifter, när det är påkallat.

I samband med att tjänsteläkarbegreppet avskaffades år 1972 ersattes föreskriften om tjänsteläkarens skyldighet att närvara vid nämndens sammanträden med en regel om att nykterhetsnämnd bör anlita biträde av person med medicinsk sakkunskap, om behovet av sådan sakkunskap inte är tillgodosett inom nämnden.

5.4.8 Hälsovårdsnämnd

Som har framhållits i det föregående (avsnitt 5.2.5) bör läkare och veterinär om möjligt vara ledamöter av hälsovårdsnämnd. Om läkare och veterinär inte ingår i nämnden, skall distriktsläkaren eller, i kommun med stadsläkare eller motsvarande läkare, denne resp. tjänsteveterinären eller stadsveterinären enligt 9 § hälsovårdsstadgan närvara vid nämndens sammanträden i den mån han inte hindras av andra tjänsteåligganden. Han har därvid rätt att delta i överläggningarna och få sin mening antecknad till protokollet.

Enligt 10 § hälsovårdsstadgan har dessutom ett flertal experter rätt att närvara vid nämndens sammanträden, att delta i överläggningarna och att få sin mening antecknad till protokollet. Sådan rätt har tillerkänts bl. a. länsläkaren eller biträdande länsläkaren samt länsveterinären eller biträdande länsveterinären. Hälsovårdsnämnden får vidare enligt samma lagrum tillkalla särskild sakkunnig att delta i nämndens överläggningar.

Vid tillkomsten av hälsovårdsstadgan tilldrog sig frågan om skyldighet för tjänsteläkare och tjänsteveterinär att närvara vid hälsovårdsnämndens sammanträde viss uppmärksamhet. Föredragande departementschefen (prop. 1958:B 46 s. 72–73), som ansåg det angeläget att nämnden tillförsäkrades medicinsk och veterinärmedicinsk sakkunskap, befarade att tjänsteläkare och tjänsteveterinär särskilt på landsbygden med hänvisning till sin arbetsbörda skulle vägra att acceptera ledamotskap av nämnden och att inval av annan läkare eller veterinär av olika anledningar i många fall kanske inte kunde komma i fråga. För att i detta läge – när alltså läkare och veterinär inte ingår i nämnden – likväl tillföra nämnden medicinsk och veterinärmedicinsk sakkunskap och erfarenhet föreslog departementschefen att vederbörande tjänsteläkare och tjänsteveterinär i princip skulle

vara skyldig att närvara vid hälsovårdsnämndens sammanträden i den mån han inte hindrades av andra tjänsteåligganden. Förutom en sådan skyldighet föreslogs en regel om rätt för tjänsteläkare och tjänsteveterinär att närvara i de fall då skyldighet att närvara inte förelåg dvs. då annan läkare resp. veterinär var ledamot av nämnden.

Vid riksdagsbehandlingen mildrades skyldigheten för tjänsteläkare och tjänsteveterinär att närvara vid nämndens sammanträden. I två likalydande motioner (1958:I:B 210 och II:B 271) hemställdes att föreskriften skulle utformas på sådant sätt, att tjänsteläkaren resp. tjänsteveterinären uppmanades men inte ålades att närvara vid sammanträdena. Andra lagutskottet (2 LU 1958:B 19) ansåg för sin del att bestämmelsen borde formuleras om så att det framgick att tjänsteläkare och tjänsteveterinär inte skulle vara skyldiga att närvara vid nämndens sammanträden i andra fall än när deras närvaro verkligen måste anses från saklig synpunkt erforderlig.

Fören sådan ståndpunkt talade enligt utskottet inte bara dessa tjänstemäns tunga arbetsbörda utan också tjänstedistriktens på många håll vidsträckta omfattning och anknytning till flera kommuner. Det angivna syftet fick enligt utskottet anses tillfredsställande tillgodosett, om tjänsteläkare och tjänsteveterinär ålades att närvara vid nämndens sammanträden bara i den mån nämndens ordförande ansåg deras närvaro påkallad. Riksdagen följde utskottet.

Begränsningen av tjänsteläkarens och tjänsteveterinärens skyldighet att närvara vid nämndens sammanträden togs emellertid bort i samband med tillkomsten av den nya livsmedelslagen (1971:511). Ändringen tillkom på förslag av livsmedelsstadgekommittén (SOU 1970:6) som ville ha en direkt skyldighet för hälsovårdsnämnden att kalla tjänsteläkare och tjänsteveterinär till sammanträden vid vilka livsmedelsärenden förekommer (prop. 1971:61, JoU 41, rskr 218). Syftet härmed skulle vara att förbättra möjligheterna för en så sakkunnig bedömning av sådana ärenden som möjligt hos de hälsovårdsnämnder som inte har egen läkare och veterinär anställd.

I samband med att tjänsteläkarbegreppet avskaffades år 1972 väcktes förslag om att länshälsovårdskonsulent skulle få rätt att närvara vid sammanträde med hälsovårdsnämnd. Föredragande departementschefen biträdde förslaget, som hade vunnit allmän anslutning under remissbehandlingen (prop. 1972:104).

Förslaget avvisades emellertid av riksdagen (SoU 1972:37, rskr 286) sedan yrkande härom hade framställts i två motioner (1972:1729 och 1735). I den ena motionen (1735) framhölls att närvarorätt i äldre sociallagstiftning fanns föreskriven för vissa utanför de sociala nämnderna stående personer men att frågan om utomstående sakkunnigs närvarorätt i nyare lagstiftning hade lagts i resp. nämnds hand. Som exempel härpå nämndes 5 § socialhjälpslagen och 10 § barnavårdslagen. Tendensen kunde enligt motionärerna sägas vara den att de specialreglerade nämnderna själva får avgöra om utomstående expertis skall tillkallas.

Motionärerna ansåg det allmänt sett önskvärt att man beaktar denna fråga vid kommande revisioner av lagstiftning som berör specialreglerade nämnders verksamhet. Den lösning som redan har kommit till användning för de sociala nämndernas del borde enligt motionärerna kunna tillämpas även för annan specialreglerad förvaltning.

I motionerna framhölls också att frågan för hälsovårdsnämndernas del borde tas upp till särskilt övervägande snarast, varvid målet borde vara att mönstra ut de regler om närvaroskyldighet och närvarorätt för tjänsteläkare m. fl. som finns i 9 och 10 §§ hälsovårdsstadgan. Dessa bestämmelser borde enligt motionärerna ersättas med en regel som lägger i hälsovårdsnämndens hand att bestämma när utomstående sakkunniga skall vara närvarande vid nämndens sammanträden.

5.4.9 Överväganden och förslag

De olika bestämmelserna i specialförfattningarna om närvaro vid nämndsammanträde av annan än nämndledamot har främst motiverats av angelägenheten att tillförsäkra nämnderna erforderlig sakkunskap. Om nämndernas behov av att anlita utomstående sakkunskap och önskvärdheten av att detta behov tillgodoses råder inte några delade meningar. Behovet av att i lagstiftningen reglera detta har dock minskat till följd av kommunindelningsreformen. Det kan ifrågasättas om inte nämnderna nu kan betros med att själva avgöra när sådan sakkunskap behöver anlitas eller med andra ord om inte de föreskrifter som inskränker nämndernas frihet i detta hänseende kan mönstras ut som obehövliga. Vad som sägs i det följande får på intet sätt ses som uttryck för uppfattningen att nämndernas behov av sakkunskap nu är mindre än tidigare.

Nämndernas behov av utomstående sakkunskap kvarstår och kan i viss mån sägas ha vuxit i takt med att nämnderna har anförtratts nya och mer maktpåliggande arbetsuppgifter. Behovet växlar dock starkt från uppgift till uppgift och kan tillgodoses på flera olika sätt. Bestämmelser, som innebär rekommendation eller föreskrift att expertbehovet bör eller skall tillgodoses på ett visst i författning angivet sätt, kan därför medföra stelhet vid tillämpningen. Redan av denna anledning finns det skäl att undvika sådana bestämmelser. Som grundläggande utgångspunkt för de följande övervägandena gäller dock att intresset av statlig tillsyn och kontroll över nämndernas verksamhet inte utan tungt vägande skäl får inskränka nämndernas frihet att själva avgöra när biträde av utomstående sakkunskap behövs. Som framgår av den föregående redogörelsen för de olika bestämmelserna om utomståendes närvaro vid nämndsammanträde innebär en del av dem att nämnden har rätt att anlita biträde av utomstående sakkunskap. En sådan bestämmelse ger möjlighet för nämnden att med enkel majoritet besluta om att tillkalla sådan sakkunskap. Utan uttryckligt författningsstöd för åtgärden anses ett sådant beslut annars fordra enhällighet i nämnden.

Kommunallagsutredningen föreslår att i en ny kommunallag tas in en bestämmelse om att kommunstyrelse och oreglerad nämnd skall få tillkalla tjänsteman hos den egna kommunen eller landstingskommunen eller särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs (37 § andra stycket EKL). Bestämmelsen skiljer sig från vissa av de i specialförfattningarna givna reglerna på så sätt att en tillkallad sakkunnig inte tillerkänns rätt att delta i överläggningarna utan endast att lämna upplysningar på frågor som nämndledamöterna kan ställa, dvs. att yttranderätten beror på om någon ledamot påkallar att vederbörande hörs. Den sakkunnige skall enligt kommunallagsutredningens förslag inte heller ha rätt att få sin mening antecknad till protokollet (s. k. falsk reservationsrätt).

Även för de specialreglerade nämnderna bör det vara möjligt att med enkel majoritet besluta om att tillkalla utomstående sakkunskap. Det synes också vara naturligt att begränsa en av nämnden tillkallad experts yttranderätt på det sätt som kommunallagsutredningen föreslår. Bärande skäl synes inte heller finnas för att tillerkänna en tillkallad sakkunnig rätt att få sin mening antecknad till protokollet.

Med hänsyn till vad som nu anförts föreslås att en hänvisning till den föreslagna bestämmelsen i en ny kommunallag tas in bland de föreskrifter som gäller för de specialreglerade nämnderna. Skäl att därvid undanta någon av nämnderna synes inte föreligga. Hänvisningen föreslås ersätta nu gällande bestämmelser i specialförfattningarna om rätt för nämnd att tillkalla sakkunnig. Dessa bestämmelser bör således upphävas. Detsamma gäller bestämmelsen i byggnadsstadgan att tjänsteman vid länsstyrelsen eller annan tjänsteman, som har kallats att i denna egenskap närvara vid sammanträde med byggnadsnämnden, har rätt att delta i överläggningarna och att få sin mening antecknad till protokollet.

Vissa nämnder har inte bara tillagts en uttrycklig rätt att anlita biträde av utomstående sakkunskap utan har också, som tidigare har framhållits, genom författningsbestämmelser rekommenderats att anlita viss sakkunskap, om sådan inte är företrädd bland nämndens ledamöter. Sålunda rekommenderas barnavårdsnämnden att anlita juridisk sakkunskap och nykterhetsnämnden att anlita medicinsk sakkunskap. Båda dessa rekommendationer lämnas också social centralnämnd, som vid sin befattning med barnavårdsärenden och nykterhetsvårdsärenden har underkastats samma regler som barnavårdsnämnden resp. nykterhetsnämnden.

Från principiell synpunkt bör kommunala nämnder inte onödigtvis styras av sådana rekommendationer vid prövningen av om biträde av särskild sakkunskap behövs och hur ett sådant behov bör tillgodoses. Mot rekommendationer att anlita visst slag av sakkunskap kan också göras den invändningen att nämndernas behov av sakkunskap givetvis inte är begränsat till den sakkunskap som företräds av jurister eller läkare. Även andra yrkesgruppers t. ex. psykologers sakkunskap, kan som förut har påpekats, vara värdefull och ibland väl så betydelsefull som juridisk eller medicinsk sak-

kunskap. Denna invändning bör med hänsyn till de senare årens utveckling mot en helhetssyn på det sociala arbetet nu tillmätas en större vikt än tidigare. Också kommunindelningsreformen har, som framhållits i olika sammanhang, stärkt de kommunala nämndernas förmåga att rätt fullgöra sina uppgifter och minskat behovet av sådana rekommendationer som det här är fråga om.

Det resonemang som nu har förts är fullt ut tillämpligt på rekommendationen att i nykterhetsnämndens och sociala centralnämndens verksamhet anlita biträde av medicinsk sakkunskap. Tillräckliga skäl att behålla denna rekommendation föreligger alltså inte och bestämmelserna härom föreslås utgå ur lagstiftningen.

När det däremot gäller rekommendationen att i barnavårdsnämndens och sociala centralnämndens verksamhet anlita biträde av juridisk sakkunskap är frågan mer komplicerad. Som föredraganden framhöll i samband med barnavårdslagens tillkomst ligger behovet av juristmedverkan i barnavårdsarbetet på ett särskilt plan. Framför allt kravet på rättssäkerhet talar för att den juridiska sakkunskapen i viss mån bör inta en särställning. JO har också, som förut har redovisats, i skrivelse till Kungl. Maj:t ifrågasatt om inte barnavårdslagen bör ändras så att juristmedverkan i någon form görs obligatorisk i ärenden angående frihetsberövanden och förbud mot förflyttningar av fosterbarn.

Mot denna bakgrund kan det ifrågasättas om tillräckliga skäl finns att nu mönstra ut rekommendationen om juristmedverkan i barnavårdsnämndens arbete och hävdas att man bör avvakta socialutredningens förslag till ny social ramlagstiftning, som kommer att innefatta en prövning av denna fråga från vidare utgångspunkter än de som kan anläggas inom ramen för detta översynsarbete. För kommunerna kan det knappast vara någon större olägenhet om rekommendationen behålls ännu någon tid.

Emellertid synes rekommendationen inte ha någon större praktisk betydelse. Man kan utgå från att barnavårdsnämnderna liksom de sociala centralnämnderna och distriktsnämnderna kommer att beakta behovet av juristmedverkan, även om en rekommendation härom inte finns inskriven i lag. Rekommendationen bör därför kunna utgå ur lagstiftningen. Härför talar också önskvärdheten av enhetliga regler för de kommunala nämndernas verksamhet.

En slutlig bedömning av de skäl som talar för och mot att rekommendationen om juristmedverkan i barnavårdsarbetet nu mönstras ut ur lagstiftning leder till uppfattningen att tillräckliga skäl saknas för att behålla denna bestämmelse.

Härefter återstår att behandla frågan om den skyldighet eller ovillkorliga rätt att närvara vid nämndsammanträde som i vissa speciallagar har tillerkänts förvaltningschef eller annan föredragande i nämnden eller vissa landstingskommunala eller statliga tjänstemän och som nämnden inte kan ta ifrån dem. Frågan om villkorlig närvarorätt, dvs. närvarorätt som är be-

roende av nämndens medgivande, regleras genom den av kommunallagsutredningen föreslagna bestämmelsen att nämnd skall få tillkalla tjänsteman hos kommunen eller landstingskommunen eller särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs. Bestämmelsen har i det föregående föreslagits bli tillämplig på de specialreglerade nämnderna genom hänvisningar till kommunallagen i de olika specialförfattningarna.

Vid granskningen av de nu aktuella bestämmelserna om närvaroplikt och ovillkorlig närvarorätt finns det skäl att skilja mellan dem som avser vissa läkares och veterinärers närvaro vid sammanträde med hälsovårdsnämnd och dem som avser förvaltningschefs och annan föredragandes närvaro vid sammanträde med brandstyrelse, byggnadsnämnd och skolstyrelse. Vad den förstnämnda kategorin beträffar motiveras bestämmelserna uppenbarligen inte bara av hälsovårdsnämndens intresse av att tillförsäkras erforderlig sakkunskap. I vart fall såvitt de avser närvarorätt för vissa länsexpenter får de i hög grad sägas vara grundade på intresset av statlig tillsyn och kontroll över nämndens verksamhet.

Hälsovårdsnämndens intresse av att tillförsäkras erforderlig sakkunskap fordrar inte att nuvarande närvaroplikt eller närvarorätt för läkare och veterinärer behålls. Från denna synpunkt bör det räcka med den förut föreslagna rätten för nämnden att tillkalla särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs. Det bör inte möta svårigheter för nämnden att till sig i lämplig form knyta en läkare och veterinär, som kan biträda med den sakkunskap som behövs.

Intresset av statlig tillsyn och kontroll kan inte heller sägas vara så starkt att tillsyns- och kontrollfunktionen måste utövas i nuvarande form, vilken framstår som främmande för ett modernt kommunalpolitiskt tänkesätt. Det är svårt att påvisa att just hälsovårdsnämndens verksamhet har en sådan karaktär att utomstående sakkunniga fortfarande måste åläggas närvaroplikt eller tillerkännas närvarorätt vid nämndens sammanträden. Även på detta verksamhetsområde får kommunindelningsreformen förutsättas ha i så hög grad ökat kommunernas förmåga att rätt fullgöra sina uppgifter att intresset av statlig tillsyn och kontroll över hälsovårdsnämndernas arbete nu kan tillgodoses på annat sätt. Bestämmelserna i hälsovårdsstadgan om rätt och skyldighet för vissa läkare och veterinärer att närvara vid nämndens sammanträden bör därför kunna upphävas.

Som har nämnts i det föregående har brandchefen rätt och skolchefen skyldighet att närvara vid brandstyrelsens resp. skolstyrelsens sammanträden. Vid byggnadsnämnds sammanträde har ett flertal tjänstemän, som har föredragningskyldighet inför nämnden, rätt att närvara. Nu nämnda tjänstemän har rätt att delta i nämndens överläggningar men inte i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

En föredragande i byggnadsnämnden intar i de hänseenden som nu är av intresse inte någon särställning i förhållande till föredragandena i andra specialreglerade nämnder, t. ex. hälsovårdsnämnden och de sociala näm-

derna. Det synes därför inte finnas några bärande skäl att behålla de särskilda regler om närvarorätt för föredragande som finns i byggnadsstadgan. De bör således nu kunna mönstras ut. Någon anledning att avvakta resultatet av den pågående översynen av byggnadslagstiftningen torde inte finnas.

Beträffande brandchefs och skolchefs närvaro vid styrelses sammanträde kan en liknande bedömning göras trots de särskilda skyldigheter och befogenheter som dessa tjänstemän har tillagts i speciallagstiftningen. Reglerna om deras närvaro vid sammanträdena är av begränsat praktiskt intresse. Såväl brandchef och skolchef som andra kommunala förvaltningschefer torde så gott som undantagslöst närvara vid berörda nämnders och styrelser sammanträden oavsett om det finns författningsstöd härför eller inte. En ovillkorlig närvarorätt har i praktiken bara den konsekvensen att nämnden, om den i särskilt fall vill överlägga enskilt, måste välja utvägen att sammanträda formlost.

Skäl talar för att överlåta åt nämnderna att avgöra i vilken utsträckning de egna tjänstemännen skall få vara närvarande vid sammanträdena och delta i överläggningarna. Mot bakgrund av vad som redovisats om förvaltningschefs närvaro i de fall författningsstöd härför saknas kan det inte antas bli några mer genomgripande förändringar i nämndernas arbetsformer om de särskilda reglerna för brandchef och skolchef slopas. Nuvarande ordning är säkert ändamålsenlig i de allra flesta fall och när de särskilda närvaroreglerna nu föreslås utgå är avsikten inte att ändra denna ordning utan endast att överlåta beslutanderätten i närvarofrågan till nämnden.

Vad slutligen beträffar den falska reservationsrätten kan skäl anföras för att behålla denna i de fall brandchef eller skolchef varit närvarande vid nämndens sammanträde. Det kan i så fall ifrågasättas om inte samma rätt att till protokollet anteckna avvikande mening borde tillerkännas andra förvaltningschefer, åtminstone i den specialreglerade verksamheten. Något behov härav har inte aktualiserats och då skälen att särbehandla brandstyrelsens och skolstyrelsens förvaltningschefer inte verkar övertygande, föreslås också regeln om falsk reservationsrätt utgå.

5.5 Gemensam personaladministration och fastighetsförvaltning

5.5.1 Uppgiftsfördelningen mellan kommunens organ

Principen för kompetensfördelningen mellan kommunfullmäktige och nämnder anges i 4 § KL. Kommunens beslutanderätt tillkommer fullmäktige, medan förvaltning och verkställighet utövas av kommunstyrelsen och övriga nämnder. KLS innehåller samma regel (4 §). En i huvudsak motsvarande bestämmelse finns för landstingens del i 5 § LL. Denna grundläggande uppgiftsfördelning har numera slagits fast i regeringsformen (1 kap. 6 och 7 §§). Nämnderna har även beredningsuppgifter.

Fullmäktiges beslutanderätt innebär att de har att fatta alla viktigare finansiella beslut. Fullmäktige beviljar sålunda bl. a. anslag till alla kommu-

nala utgifter och kan därvid genom anslagsvillkor inskränka nämndernas handlingsfrihet, i den mån de inte inkräktar på nämndernas lagenliga befogenheter. Alla viktigare förmögenhetsförfoganden beslutas av fullmäktige. Det gäller exempelvis köp och försäljning av fastigheter, upptagande av lån och ingående av borgen. Till fullmäktiges befogenheter hör vidare att fatta alla beslut av mera generell räckvidd, t. ex. att utfärda kommunala förordningar och anta reglementen för nämnderna. Det är fullmäktige som fastställer kommunens nämnd- och förvaltningsorganisation samt väljer nämnder och inrättar tjänster. Fullmäktige kan förbehålla sig rätten att tillsätta tjänst, som de inrättat, om inte annat är föreskrivet i lag. De kommunala revisorerna utses av fullmäktige, som också prövar de anmärkningar som kan ha framställts i revisionsberättelsen.

Nämndernas förvaltning innefattar i KL och specialförfattningarna angivna nämnduppgifter och sådan verksamhet som grundas på bemyndiganden av fullmäktige. Med verkställighet avses nämnds skyldighet att se till att fullmäktiges beslut förverkligas. I denna förvaltande och verkställande verksamhet fattar nämnderna en mängd mer eller mindre självständiga beslut.

Fullmäktige får inte blanda sig i nämndernas löpande förvaltning, t. ex. genom att överta beslutanderätten i enskilda ärenden. Denna begränsning är särskilt påtaglig i förhållande till de specialreglerade nämnderna, vars beslutsfunktioner grundas på specialförfattning. När fullmäktige beviljar anslag eller fastställer en nämnds budget har dock fullmäktige vissa möjligheter att ställa upp villkor för hur anslagna medel skall användas och därigenom binda nämnden mera i detalj.

Vad här har sagts om fullmäktige gäller i huvudsak också landsting.

Den kommunala nämndindelningen är väsentligen en indelning efter sakområde och inte efter funktion. Varje nämnd handlägger alla slags ärenden inom ett visst område såsom barnavård, hälsovård eller kultur, oberoende av om det gäller förvaltning, verkställighet, beredning eller utövande av självständig beslutanderätt. Kommunstyrelsens verksamhet spänner över hela det kommunala fältet men i regel är varje nämnds verksamhet begränsad till visst sakområde.

Vid sidan av den förvaltning som direkt knyter an till en nämnds i lag eller reglemente angivna uppgifter fullgör nämnden ofta en rad minder centrala åligganden, som inte är typiska för dess verksamhetsområde utan återkommer i ungefär samma form hos de flesta nämnder, vare sig de är oregrerade eller specialreglerade. Här åsyftas i första hand personaladministration, egendomsförvaltning, upphandling och medelsförvaltning. Som ett led i den strävan efter effektivitet och rationalisering som utmärker modern kommunalförvaltning har man i kommunerna sökt föra över dessa uppgifter från de olika facknämnderna till ett centralt organ. Denna utveckling mot centraliserad personaladministration etc. har, i den mån den inte har haft direkt lagstöd, kunnat ske med den till fullmäktiges anslagsbefogenhet knut-

na direktiv- och delegationsrätten som rättsgrund. Den har emellertid bromsats av kraven på att förvaltningen i ett och samma ärende inte får fördelas mellan flera nämnder och att fullmäktige inte får uppdra åt en nämnd att handlägga ärenden för vilka en annan nämnd bär ansvaret (det odelade ansvarets princip). Rättsläget är inte så klart att det är möjligt att dra några säkra gränser mellan å ena sidan det område där fullmäktige fritt avgör vilken nämnd som skall anförtros förvaltningsuppgifter av det här aktuella slaget och å andra sidan det område där lagstiftningen tvingar kommunen att låta resp. facknämnd handha uppgifterna. På senare tid har intresset främst kretsat kring möjligheterna att centralisera den kommunala personaladministrationen, i synnerhet de s. k. myndighetsfunktionerna, dvs. tjänstetillsättningar samt beslut om vikariat, ledighet och skiljande från tjänst m. m. I detta sammanhang behandlas främst denna fråga och därutöver centralisering av egendomsförvaltningen.

5.5.2 Nämnder för oreglerad förvaltning

Kommunfullmäktige bestämmer enligt 44 § andra stycket KL vilka ämnesområden de olika oreglerade nämnderna skall svara för. Inom sitt område har nämnd enligt 4 § KL en egen kompetens i förvaltningsfrågor. Den närmare omfattningen av denna kompetens när det gäller personaladministration, egendomsförvaltning, medelsförvaltning och upphandling samt fullmäktiges befogenhet att föra över dessa uppgifter från oreglerad facknämnd till annat organ kan inte utläsas ur KL. I fråga om egendomsförvaltning och medelsförvaltning får man dock viss ledning i några av bestämmelserna om kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige får enligt 43 § första stycket a) KL i reglemente för kommunstyrelsen bestämma att de specialreglerade nämndernas medelsförvaltning skall föras samman med kommunstyrelsens medelsförvaltning. Kommunallagskommittén framhöll i sitt betänkande (SOU 1952:14) Kommunallag m. m. att ingen särskild föreskrift behövs för centralisering av de oreglerade nämndernas medelsförvaltning, eftersom kommun har full frihet att besluta hur denna förvaltning skall ombesörjas. I allmänhet omfattar kommunernas beslut om centralisering samtliga medelsförvaltande organ i kommunen. Kommunallagsutredningen föreslår mot bakgrund av utvecklingen i kommunal praxis att den enhetliga kommunallagen som huvudregel upptar att medelsförvaltningen skall vara centraliserad och ankomma på kommunstyrelsen (32 § andra stycket b) EKL).

I 30 § KL föreskrivs att kommunstyrelsen har att förvalta kommunens egendom, i den mån inte sådan förvaltning har uppdragits åt annan nämnd. Denna bestämmelse ger fullmäktige relativt fria händer att organisera förvaltningen av den egendom (fastigheter och inventarier) som är avsedd för de oreglerade nämndernas verksamhet efter vad som är lämpligt. Förvaltningsuppgiften kan ligga kvar hos kommunstyrelsen, uppdras åt ett sär-

skilt organ eller anförtros åt den facknämnd i vars verksamhet egendomen används. Inget hindrar således att förvaltningen av exempelvis en biblioteksfastighet överlämnas åt fastighetsnämnden, medan kulturnämnden har hand om biblioteksverksamheten.

På motsvarande sätt kan fullmäktige med stöd av regeln om egendomsförvaltningen och den till anslagsmakten knutna direktiv- och delegationsrätten genomföra en ganska långtgående centralisering av upphandlingen av varor och tjänster för de oreglerade facknämndernas behov.

En viss centralisering av de oreglerade nämndernas personaladministration är förenlig med kommunallagen. I praktiskt taget alla kommuner har frågor om arbetstagarnas löne- och anställningsvillkor (detta gäller även de specialreglerade nämnderna) förts över till en särskilt vald lönenämnd, personalnämnd e. d. eller till kommunstyrelsen. Det är däremot osäkert om uppgiften att tillsätta tjänster kan föras över till det centrala personalorganet. Med ansvaret för förvaltningen av en viss verksamhet följer rätten att tillsätta den personal som behövs. En annan ordning skulle kunna medföra problem från revisions- och ansvarssynpunkt. De andra myndighetsfunktionerna, dvs. fattande av beslut om bl. a. ledighet, vikariat, avsked och entledigande bör bedömas på samma sätt som tillsättning av tjänster.

5.5.3 *Nämnder för specialreglerad förvaltning*

De specialreglerade nämndernas uppgifter anges i resp. specialförfattning, som i en eller annan form föreskriver att nämnden skall utöva inseeendet över den verksamhet eller handha förvaltningen av de angelägenheter som regleras i författningen. När det gäller denna obligatoriska verksamhet inskränker sig fullmäktiges befogenhet i huvudsak till att anvisa de medel som behövs för densamma och utöva revisionskontrollen.

De specialreglerade nämnderas förvaltningsbefogenhet anses innebära att de också skall handha förvaltningen i fråga om den personal och den egendom som tas i anspråk för verksamheten. Möjligheten att centralisera de specialreglerade nämndernas personaladministration etc. är mindre än när det gäller de oreglerade nämnderna. Inom det specialreglerade området finns emellertid på flera håll särskilda bestämmelser som dels understryker nämnds ansvar för en viss förvaltningsuppgift, dels ger fullmäktige befogenhet att föra över uppgift till ett centralt organ. De specialreglerade nämndernas medelsförvaltning kan som ovan nämnts genom beslut av fullmäktige enligt 43 § första stycket a) kommunallagen föras över till kommunstyrelsen. I övrigt varierar specialförfattningarnas bestämmelser om de här aktuella förvaltningsuppgifterna.

De sociala nämnderna har var och en att förvalta den egendom som hör till den sektor av socialvården som nämnden ansvarar för, i den mån fullmäktige inte har uppdragit förvaltningen åt kommunstyrelsen eller annan nämnd (4 § 2 mom. nykterhetsvårdslagen, 6 § lagen om socialhjälp, 3 § bar-

navårdslagen, 1 § lagen om social centralnämnd). Bestämmelserna härom har utformats med förebild i 30 § andra stycket b) kommunallagen (se t. ex. prop. 1955:177 s. 276 och prop. 1956:137 s. 29).

Socialvårdslagstiftningen innehåller också vissa föreskrifter om tillsättning av tjänster. Social centralnämnd får enligt 5 första stycket och 10 § lagen om social centralnämnd tillsätta tjänst hos nämnden och tjänst hos social distriktsnämnd. Detsamma gäller för socialnämnd enligt 5 § första stycket socialhjälpslagen och för barnavårdsnämnd enligt 10 § första stycket barnavårdslagen, medan motsvarande regel i 7 § nykterhetsvårdslagen har formulerats så att nykterhetsnämnden till sitt biträde får kalla därtill skickade män och kvinnor. Dessa bestämmelser innebär att varje nämnd själv skall tillsätta de tjänster som hör uteslutande till den nämnden.

För tjänst som är gemensam för de sociala nämnderna gäller särskilda bestämmelser om tillsättning. Har sådan tjänst inrättats, får den tillsättas i den ordning kommunen bestämmer. Denna regel infördes genom lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården och inarbetades senare i socialhjälpslagen (5 § andra stycket), barnavårdslagen (10 § tredje stycket) och lagen om social centralnämnd (5 § andra stycket) varvid den utvidgades till att omfatta också tjänster som är gemensamma för ifrågavarande nämnd och annat kommunalt förvaltnings- och verkställighetsorgan. 1953 års lag avsågs utgöra en provisorisk lösning av problemet att åstadkomma en rationell ordning för tillsättande av tjänster i socialvården. Föredragande departementschefen framhöll att lagen inte får tillämpas på tjänstemän som biträder endast en av de sociala nämnderna (prop. 1953:180 s. 5). Rätten att tillsätta tjänst hos social centralnämnd kan alltså inte enligt gällande regler överlämnas till kommunstyrelsen eller personalnämnden.

I en motion till 1975 års riksdag hemställs att socialhjälpslagen och lagen om social centralnämnd ändras så att fullmäktige får föreskriva att personal hos socialnämnd, social centralnämnd och social distriktsnämnd får anställas av annan kommunal nämnd än socialnämnden och sociala centralnämnden (mot. 1975:1291). Motionen har ännu inte behandlats.

Även för skolstyrelsen gäller särskilda bestämmelser om fastighetsförvaltning och personaladministration. Enligt 8 § tredje stycket skollagen får kommunfullmäktige föreskriva att förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för skola som förvaltas av skolstyrelsen skall handhas av annan kommunal nämnd. Bestämmelsen återfanns tidigare i 2 kap. 4 § skolstadgan (1971:235). Innan denna regel infördes i skolstadgan medförde den bestämmelse i 9 § skollagen enligt vilken skolstyrelsen skall ombesörja förvaltning och verkställighet inom skolväsendet att förvaltningen av den för skoländamål anskaffade egendomen ankom på skolstyrelsen och att fullmäktige inte kunde besluta att skollokalerna skulle förvaltas på annat sätt. Den nya regeln tillkom för att underlätta dels samordningen av den kommunala fastighetsförvaltningen, dels förvaltningen av skolbyggnaderna i de fall då dessa används till flera ändamål (KU 1969:30).

I skolförordningen, som skolstadgan numera heter, regleras bl. a. vilket organ som skall tillsätta tjänster inom skolväsendet. Enligt 17 kap. 55 § första stycket skolförordningen anställer skolstyrelsen annan personal än skolledare, lärare, skolläkare och skolsköterska. I 18 kap. 9 § föreskrivs att skolstyrelsen även beslutar om ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst. År 1972 infördes tillägg till dessa bestämmelser av innebörd att kommunfullmäktige får bestämma att beslut om anställning etc. skall meddelas av annan kommunal nämnd än skolstyrelsen. Föredragande departementschefen ansåg att kommunerna själva borde få avgöra vilket organ som skall besluta i dessa frågor (prop. 1972:14 s. 6). Tilläggsbestämmelsen är numera intagen i 8 § tredje stycket skollagen.

Skolområdet uppvisar det mest betydande undantaget från regeln att den kommunala personaltjänsten inte är underkastad mer omfattande statlig styrning, nämligen det omfattande regelkomplexet rörande statligt reglerad personal, dvs. lärare och skolledare. Med hänsyn till det arbete som bedrivs inom utredningen om skolan, staten och kommunerna behandlas reglerna rörande denna personal inte vidare i detta sammanhang.

Enligt 3 § brandlagen skall förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter handhas av brandstyrelsen. I denna förvaltningsuppgift anses ligga rätten och skyldigheten att tillsätta personal inom brandförsvaret och förvalta den egendom som har anskaffats för verksamheten. Fullmäktige anses inte kunna besluta att annat kommunalt organ skall fullgöra dessa uppgifter.

För byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd saknas särskilda bestämmelser om egendomsförvaltning och personaladministration. Byggnads- och hälsovårdslagstiftningen innehåller inte ens någon allmän bestämmelse om att förvaltning och verkställighet inom ifrågavarande områden skall ombesörjas av byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd. Det får ändå anses osäkert om fullmäktige i någon nämnvärd utsträckning kan överföra egendomsförvaltning och personaladministration, i synnerhet tjänstetillsättning, från byggnadsnämnd eller hälsovårdsnämnd till ett centralt organ.

5.5.4 Överväganden och förslag

Kommunallagens regler om uppgiftsfördelningen mellan fullmäktige och nämnder och specialförfattningarnas ålägganden för de specialreglerade nämnderna att handha förvaltningen inom de olika sakområdena begränsar möjligheterna för kommunerna att ordna den kommunala förvaltningen som de finner lämpligt. Kommunallagarna syftar till att ge en grundläggande enhetlig reglering av den kommunala förvaltningens organisation och arbetsformer med iakttagande av principen att kommunerna bör ha största möjliga frihet att ordna sin förvaltning och verksamhet med hänsyn till skiftande lokala behov. Från denna synpunkt förefaller fullmäktiges befogenheter i fråga om egendomsförvaltning och personaladministration mera begränsade än vad som är nödvändigt.

Hos kommunerna har sedan länge pågått en utveckling som innebär att vissa nämndfunktioner förts samman till kommunstyrelsen eller något annat centralt kommunalt organ. Man har strävat efter ökad effektivitet i nämndarbetet och önskat avlasta facknämnderna förvaltningsuppgifter som inte har direkt betydelse för verksamheten på deras olika sakområden. Nämndledamöterna har därigenom i större utsträckning kunnat koncentrera sina insatser till huvuduppgifterna på det område vars förvaltning de har att svara för. Denna utveckling har ägt rum på flera områden och tagit sig olika former. Kommunerna har infört s. k. centraladministration, central byggnadskommitté, centraliserad inköpsverksamhet osv. I lagstiftning som berör den kommunala uppgiftsfördelningen kan på senare tid iaktas en motsvarande tendens att ge fullmäktige ökad frihet att bestämma vilket organ som skall handlägga en viss typ av ärenden.

De här behandlade uppgifterna fullgörs i större eller mindre utsträckning av både oreglerade och specialreglerade nämnder. Hos de sistnämnda handläggs hithörande ärenden oftast på i stort sett samma sätt som inom den oreglerade förvaltningen. Ärendenas kommunala karaktär tar sig bl. a. det uttrycket att besluten kan överklagas genom kommunalbesvär. Detta medför i sin tur att förvaltningslagen, om särskilt undantag inte har gjorts, inte blir tillämplig på de specialreglerade nämndernas handläggning av dessa ärenden. Staten synes inte heller ha något påtagligt intresse av att reglera de specialreglerade nämndernas egendomsförvaltning och personaladministration mera ingående än de oreglerade nämndernas.

Av redogörelsen i föregående avsnitt framgår att oklarhet i flera avseenden råder om fullmäktiges möjligheter att välja lämplig organisation för egendomsförvaltning och personaladministration. Det finns inget utrymme för enhetliga lösningar av det slag som är möjligt beträffande medelsförvaltningen genom bestämmelserna därom i 43 § KL. Reglerna varierar från nämnd till nämnd. I några fall ges detaljerade föreskrifter i specialförfattning. I andra fall får man lita till kommunallagens regler och allmänt kommunalrättsliga principer.

Fullmäktige har redan nu relativt stora möjligheter att uppdra förvaltningen av både fast och lös egendom, som används i de kommunala nämndernas verksamhet, till kommunstyrelse, fastighetsnämnd, central byggnadskommitté eller annat centralt organ. Detta gäller i synnerhet de oreglerade nämnderna. På det specialreglerade området har genom särskilda bestämmelser i resp. specialförfattning öppnats möjligheter för fullmäktige att överföra de sociala nämndernas egendomsförvaltning och skolstyrelsens fastighetsförvaltning till annan nämnd. Det finns ingen anledning varför fullmäktige inte skulle ha samma befogenhet i fråga om byggnadsnämnds, hälsovårdsnämnds och brandstyrelses samt övriga specialreglerade nämnders egendomsförvaltning. Här föreslås därför att fullmäktiges befogenhet utvidgas i dessa hänseenden. Detta kommer inte att få någon större betydelse för kommunal praxis men kommer att undanröja de formella hindren mot

gemensam fastighetsförvaltning, inköpsverksamhet och förrådsförvaltning.

Personaladministrationen är det område där de författningsmässiga hindren för fullmäktige att välja organisationsform vållar de största olägenheterna för kommunerna. Kraven på att den kommunala personalpolitiken skall vara konsekvent och ändamålsenlig och att handläggningen av personalfrågorna skall vara planmässig och effektiv har ständigt ökat i styrka. De förstärks ytterligare av den nya arbetsrättsliga lagstiftningen.

Frågor om löne- och anställningsvillkor samt rådgivande och samordnande uppgifter på personalområdet kan, som har skett i åtskilliga kommuner, koncentreras till kommunstyrelsen eller en särskilt inrättad personalnämnd. Däremot har fullmäktige, som framgår av redogörelsen i föregående avsnitt, bara begränsade möjligheter att överlåta åt ett centralt personalorgan att för alla facknämnder utöva de s. k. myndighetsfunktionerna, dvs. att besluta om tillsättning av tjänst, eller om ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst m. m. Detta gäller framför allt för de specialreglerade nämnderna men även i viss mån för de oreglerade. Det finns emellertid knappast några vägande skäl mot att ge kommunerna rätt att centralisera även tjänstetillsättningarna. Kommunerna föreslås därför fritt få välja organisationsform för sin personaladministration även i den del som avser tillsättning av tjänst och de andra myndighetsfunktionerna. Detta bör gälla alla tjänster hos de oreglerade nämnderna och i princip alla icke statligt reglerade tjänster hos de specialreglerade nämnderna.

Invändningar kan möjligen resas mot att öppna en möjlighet för fullmäktige att frånhända facknämnderna beslutanderätten rörande alla icke statligt reglerade tjänster, således även sådana specialiserade befattningar som bara förekommer inom ett visst sakområde och för vilka särskilda kompetenskrav har föreskrivits i specialförfattning. Starka skäl talar emellertid för att ge kommunerna största möjliga frihet att utforma sin personaladministration på sätt de finner lämpligt. Härigenom blir det möjligt för kommunerna att överlämna beslutanderätten i de frågor det här gäller till ett organ med tillgång till arbetsrättslig och personaladministrativ sakkunskap. Behovet av sakkunskap i fråga om de olika förvaltningsområdena kan tillgodoses genom samråd med facknämnderna. Tillsättningsbeslut som strider mot kompetensvillkor som har föreskrivits i lag eller av fullmäktige upphävs efter kommunalbesvär. Några negativa erfarenheter finns veterligen inte av vare sig lagen om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården, 1972 års ändringar i skolstadgan eller den rätt som sedan länge har tillskrivits fullmäktige att, om annat ej föreskrivits, i samband med inrättande av tjänst förbehålla sig tillsättningsrätten.

De föreslagna ändringarna beträffande egendomsförvaltning och personaladministration kan genomföras på olika sätt. När det gäller egendomsförvaltningen kan antingen särskilda bestämmelser av det slag som finns i socialvårdslagarna tas in i övriga specialförfattningar eller en generell regel införas i K.L. Om det första alternativet väljs, utelämnas de oreglerade näm-

derna. Det är i och för sig inte nödvändigt att låta en lagändring innefatta dessa, eftersom fullmäktige redan har goda möjligheter att centralisera deras egendomsförvaltning. Det lämpligaste synes emellertid vara att införa en generell bestämmelse i KL, eftersom principen bör gälla alla nämnder, om inget annat sägs i specialförfattning.

Behovet av en bestämmelse om befogenhet för fullmäktige att centralisera tjänstetillsättningar etc. är bl. a. med hänsyn till frågan om ansvaret för tjänstemännens verksamhet större än beträffande egendomsförvaltningen. Bestämmelsen bör vara generell, dvs. gälla alla kommunala nämnder, specialreglerade såväl som oreglerade. I annat fall skulle en särskild föreskrift behöva inarbetas i varje specialförfattning. Genom en generell regel i KL undanröjs också den oklarhet som hittills har rått i fråga om tillsättningen av tjänster hos de oreglerade nämnderna. Inom den specialreglerade förvaltningen bör i första hand den inskränkningen av fullmäktiges befogenhet undanröjas som ligger i socialvårdslagarnas särskilda bestämmelser som de sociala nämndernas exklusiva tillsättningsrätt. För att fullmäktige skall få den eftersträfvade valfriheten, krävs dessutom en uttrycklig bestämmelse av det slag som redan finns i 8 § tredje stycket skollagen. I annat fall skulle tillsättningsrätten fortfarande ligga kvar hos nämnderna på grund av deras i specialförfattningarna ålagda uppgift att utöva förvaltningen på resp. sakområde. Om däremot en generell bestämmelse tas in i KL, får fullmäktige möjlighet att till kommunstyrelse eller personalnämnd föra över tillsättningen av tjänster hos alla nämnder, om inget annat sägs i specialförfattningarna.

Den nya bestämmelsen i KL föreslås få följande lydelse:

Fullmäktige får, i den mån ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning, besluta att styrelsen eller annan nämnd skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om egendom som eljest förvaltas av andra nämnder,
2. handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst beträffande personal som är underställd andra nämnder.

Syftet med bestämmelsen är, som framgår av det följande, att göra det möjligt för kommunerna att ordna sin egendomsförvaltning och personaladministration på det sätt som de själva anser mest ändamålsenligt. Staten har ingen anledning att på detta område söka påtvinga kommunerna någon bestämd lösning. Mest angeläget är att ge fullmäktige befogenhet att bestämma vilket organ som skall tillsätta tjänstemän hos de sociala nämnderna. Beträffande statligt reglerade tjänster, som finns framför allt inom skolväsendet, och andra tjänster som enligt uttrycklig bestämmelse i specialförfattning skall tillsättas av ett visst organ, föreslås här inga ändringar.

Den föreslagna bestämmelsen kan kanske sägas innebära att man delvis ger upp det odelade ansvarets princip i dess traditionella utformning. Det ligger emellertid knappast någon risk i detta. Det bör understrykas att regeln inte gör anspråk på att reglera alla detaljfrågor som uppkommer när en

kommun skall besluta om sin förvaltningsorganisation. Fullmäktige bör självfallet även i fortsättningen sträva efter att kompetensfördelningen mellan de kommunala organen sker på sådant sätt att ansvaret för besluten blir klart fördelat. Kommun som för över hela personaladministrationen till ett centralt organ kan vidare förutsättas se till att samråd sker mellan den nämnd som tillsätter tjänst och den facknämnd till vilken tjänsten hör. Författningsföreskrifter härom torde inte behövas. Det bör kunna överlämnas åt kommunerna att bestämma detta i reglementen för ifrågavarande nämnder eller på annat sätt.

Den bestämmelse som nu föreslås bör ha sin plats i regeln om specialreglerade och oreglerade nämnder i 44 § KL (43 § EKL). 4 § handlar visserligen om uppgiftsfördelning och i kommunallagsutredningens förslag även om kommunal personal. Paragrafen bör dock på grund av sitt allmänna innehåll och sin placering inte innehålla bestämmelser om speciella delar av den kommunala förvaltningen.

Vissa följändringar i de olika specialförfattningarna blir nödvändiga.

Främst gäller detta socialvårdslagarna, där bestämmelserna om nämndernas rätt att tillsätta tjänster föreslås utgå. De bestämmelser som anger att egendomsförvaltningen ankommer på nämnden, om fullmäktige ej beslutat annat, föreslås också utgå, medan bestämmelserna om nämndernas allmänna förvaltningsansvar föreslås ändrade så att en hänvisning till den nya regeln i KL införs. 1953 års lag om tillsättning av vissa tjänstemän inom socialvården fyller inte längre någon funktion och kan upphävas.

Detsamma gäller 8 § tredje stycket skollagen som i sak stämmer överens med den nya regeln i KL. Vissa justeringar föreslås också i 9 § skollagen samt i 17 kap. 55 § och 18 kap. 9 § skolförordningen.

Brandstyrelsens allmänna förvaltningsansvar framgår av 3 § brandlagen, som föreslås ändrad så att det framgår att regeln ej utesluter sådant fullmäktiges beslut som avses i den nya regeln i KL.

Motsvarande ändringar synes ej erforderliga i byggnadsstadgan eller hälsovårdsstadgan. I dessa författningar anges att byggnadsnämnden och hälsovårdsnämnden skall öva inseeende över byggnadsverksamheten resp. den allmänna hälsovården i kommunen (1 § byggnadsstadgan och 1 § hälsovårdsstadgan). Någon regel om att nämnderna handhar förvaltningen ges däremot inte, varför det inte bör vara nödvändigt att i dessa specialförfattningar ange att hinder ej möter att fullmäktige fattar sådant beslut som avses i den nya regeln i KL. I hälsovårdsstadgan (14 § första stycket) ges vidare en regel om tjänstetillsättning i ett fall. Det avser tjänst som stadsläkare, vilken skall tillsättas av hälsovårdsnämnden, om kommunfullmäktige ej förbehållit sig tillsättningsrätten. Denna regel torde komma att övervägas av hälsovårdsstadgekommittén och lämnas här orubbad.

Vissa ändringar torde fordras också i andra specialförfattningar, exempelvis sjukvårdslagen, för att den föreslagna regeln i KL skall vinna tillämpning. Förslag härom har dock inte utarbetats i denna etapp av översynsarbetet.

5.6 Bestämmelser om delegation

De kommunala nämnderna ges i KL resp. de olika specialförfattningarna en mer eller mindre långtgående befogenhet att uppdra åt en eller flera förtroendemän eller åt tjänsteman att fatta beslut på nämndens vägnar. Sådan delegation, som i huvudsak avser ärenden av rutinkaraktär, utgör för nämnderna – framförallt i de något större kommunerna – en värdefull arbetsmetod som gör det möjligt för nämnderna att ägna ärenden av större omfattning eller av principiell betydelse den tid och uppmärksamhet de förtjänar.

Delegationsreglerna är ganska lika för flertalet nämnder, men väsentliga avvikelser med exempel på detaljreglering, som kan sättas i fråga, förekommer.

5.6.1 Nämnder med kommunstyrelse regler

Fullmäktige kan enligt 43 § KL i reglemente ge kommunstyrelsen rätt att

”uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i styrelsen, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att å styrelsens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall i reglementet angivas, dock att framställning eller yttrande till kommunfullmäktige icke må beslutas annorledes än av styrelsen samfällt”.

Sådant reglemente behöver numera inte underställas länsstyrelsen. Motsvarande föreskrift beträffande oreglerad nämnd är likalydande bortsett från att fullmäktiges delegationsmedgivande inte ges i reglemente utan i särskilt beslut (45 § andra och tredje styckena KL).

Kommunallagsutredningen föreslår den förändringen att delegationsbemyndigande för kommunstyrelsen inte behöver ges reglementes förm utan kan meddelas i annat fullmäktiges beslut (42 § andra stycket EKL). Härigenom fordras ingen särskild delegationsregel för de oreglerade nämnderna, för vilka kommunstyrelseföreskriften i stället görs tillämplig genom hänvisning.

Beträffande de specialreglerade nämnderna varierar delegationsbestämmelserna något. För brandstyrelse och skolstyrelse gäller regler som i huvudsak motsvarar föreskrifterna i KL, medan övriga specialförfattningar innehåller något större avvikelser.

För brandstyrelse gäller sålunda reglerna för oreglerad nämnd genom en hänvisning till KL (3 a § 1 mom. andra stycket brandlagen).

För skolstyrelse gäller i huvudsak samma regler. Tänkbara tjänstemannadelegater preciseras dock i viss utsträckning genom att även skolchef och annan skolledare utöver tjänsteman hos kommunen anges. Vidare undantas viss ärendegrupp, nämligen beslut om att meddela eller återkalla godkännande av enskild skola (15 § skollagen).

5.6.2 Nämnder med modifierade kommunstyrelse regler

De sociala nämndernas delegationsregler är uppbyggda efter kommunallagens mönster men skiljer sig härifrån bl. a. genom att de ärendegrupper för vilka delegation får användas i vissa fall preciseras och genom att delegation till ordföranden i några i lagstiftningen angivna fall får tillgripas, om nämndens beslut inte utan olägenhet kan avvaktas.

De regler som gäller för social centralnämnds delegation sammanfattar i stort vad som gäller enligt resp. särskilda lag. Fullmäktiges medgivande fordras och delegatkretsen är densamma som i KL (6 och 7 §§ lagen om social centralnämnd m. m.). Ärendegrupper som kan delegeras anges som socialhjälp-, barnavårds- eller nykterhetsvårdsärenden. Detta skulle enligt ordalydelsen innebära en begränsning av området där delegation kan komma i fråga jämfört med reglerna i socialhjälpslagen och barnavårdslagen, där inga motsvarande preciseringar av ärendegrupperna ges. Av propositionen (1970:121) med förslag till lag om social centralnämnd framgår emellertid inte någon sådan avsikt. Tvärtom kan den allmänna inriktningen i propositionen beskrivas som en strävan efter att utan mer ingående materiella ändringar skapa möjligheter till nämndintegration. Delegationsmöjligheten torde heller inte tillämpas på detta begränsade sätt.

I likhet med vad som gäller för all nämnddelegation får framställning eller yttrande till fullmäktige inte delegeras. Detsamma gäller vissa kvalificerade grupper av barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden.

Delegation till ordföranden får tillgripas i vissa brådskande socialhjälp- och barnavårdsärenden. Denna befogenhet för ordföranden ges direkt i lagen och fordrar således inte nämndens bemyndigande.

Bestämmelserna om delegation gäller i tillämpliga delar också social distriktsnämnd (10 § lagen om social centralnämnd m. m.).

De regler som gäller socialnämnds delegation behöver inte ytterligare behandlas, eftersom de helt stämmer överens med motsvarande regler som gäller för socialhjälpärenden i social centralnämnd (8 § socialhjälpslagen).

Beträffande de regler som gäller för barnavårdsnämnd skall utöver det föregående endast antecknas att vissa beslut huvudsakligen av tvångskaraktär enligt barnavårdslagen inte får delegeras vare sig barnomsorgen handhas av social centralnämnd eller av barnavårdsnämnd (11 och 12 §§ barnavårdslagen).

Möjligheten för nykterhetsnämnd att delgera beslutanderätten är utomordentligt begränsad och avser endast yttranden över körkortsansökningar (8 § 2 mom. nykterhetsvårdslagen). Fullmäktiges medgivande fordras inte i detta fall.

Tillkomsten av lagen om social centralnämnd innebar en utvidgning av möjligheten till delegation av nykterhetsvårdsärenden, även om vissa ärendegrupper av tvångskaraktär undantas – helt analogt med barnavårdslagens regler.

5.6.3 *Nämnder vars delegationsbemyndigande fördrar underställning hos länsstyrelsen*

För byggnadsnämnd gäller avvikande regler. Delegationsbemyndigande provas inte av fullmäktige, utan nämndens beslut att delegera skall i stället underställas länsstyrelsen för fastställelse. Vidare får delegation till tjänsteman endast avse tjänstemän hos nämnden. Krav på samfällt beslutsfattande gäller framställning eller yttrande inte bara till kommunfullmäktige utan även till länsstyrelsen och till regeringen. För beslut om föreläggande vid vite eller annat äventyr och för slutliga avgöranden i ärenden av principiell natur eller eljest av större vikt krävs likaså beslut av nämnden i dess helhet (7 § byggnadsstadgan).

Också för hälsovårdsnämnd avviker delegationsbestämmelserna väsentligt från dem som gäller för flertalet nämnder. Överensstämmelsen med byggnadsstadgans bestämmelser är däremot stor. Sålunda krävs inte heller i hälsovårdsstadgan fullmäktiges medgivande till delegation men däremot underställning hos länsstyrelsen. Tjänstemannadelegationen är på samma sätt begränsad till nämndens egna tjänstemän och delegation får inte heller här avse framställning till fullmäktige, länsstyrelsen eller regeringen. Också enligt hälsovårdsstadgan kräver vissa former av myndighetsutövning nämndens samfällda beslut, nämligen vitesföreläggande och verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad (12 § hälsovårdsstadgan).

5.6.4 *Överväganden och förslag*

Ganska stor enhetlighet kan trots de redovisade avvikelserna sägas prägla delegationsföreskrifterna i de olika författningarna.

Delegatkretsen är i samtliga fall densamma med undantag av de fall då beslutanderätten lämnas till tjänsteman enligt byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan. Där har den givits en något snävare omfattning.

Avgränsningen av ärendegrupper är generös och i stort likalydande med vissa undantag. Dessa avser mer ingripande myndighetsutövning eller beslut om tvångsåtgärder i resp. specialförfattning. Nykterhetsvårdslagens delegationsmöjligheter är dock mycket begränsade. I detta avseende får nykterhetsvårdslagen anses vara föråldrad, vilket framgår av delegationsinstitutets utformning i lagen om social centralnämnd.

Den mest påfallande avvikelserna består i byggnadsstadgans och hälsovårdsstadgans regler om underställning hos länsstyrelsen av delegationsbemyndigande i stället för eljest förekommande medgivande av fullmäktige.

Denna konstruktion, som betingas av byggnadsnämnds och hälsovårdsnämnds relativt långtgående befogenheter, är främmande för allmänna kommunalrättsliga principer och mindre väl förenlig med strävandena att begränsa statlig tillsyn och kontroll. Konstruktionen kan försvaras främst beträffande de ärendegrupper som kan karaktäriseras som myndighetsutövning, även om en naturlig invändning är att motsvarande lösning inte har

ansetts nödvändig för övriga myndighetsutövande nämnder. För dessa har det ansetts tillräckligt att i resp. författning ange de undantag som behövs. Liknande undantag ges f. ö. som nämnts också i byggnadsstadgans och hälsovårdsstadgans delegationsregler.

Helt främmande ter sig kravet på medgivande av länsstyrelsen i stället för av fullmäktige beträffande de ärendegrupper som inte hänför sig till specialförfattningen utan utgör gängse inslag i flertalet kommunala nämnders förvaltning. Enligt nuvarande ordning krävs länsstyrelsens medgivande till delegation av exempelvis tillsättningar av kommunala tjänster, andra personalärenden, lokalfrågor, ekonomiska frågor och en rad mer eller mindre rutinbetonade ärenden inom det rent kommunala ansvarsområdet.

Av intresse i detta sammanhang är att bygglagutredningen i sitt betänkande (SOU 1974:21) förordar en övergång till de delegationsregler som gäller i den kommunala förvaltningen i övrigt för ärenden enligt en framtida markanvändnings- och byggnadslagstiftning.

I syfte att reducera den statliga tillsynen bör nuvarande underställning hos länsstyrelsen beträffande bemyndigande för byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd att delegera beslutanderätt ersättas av eljest förekommande medgivande av fullmäktige.

Särskilt intressant ter sig därvid möjligheten att anknyta bestämmelserna till kommunallagens motsvarande regler för oreglerad nämnd, vilka enligt kommunallagsutredningens förslag skall gälla också för kommunstyrelse.

Ett sådant förenhetligande av lagstiftningen, genomfört exempelvis efter brandlagens mönster, bör kunna omfatta också övriga specialreglerade nämnder, om en hänvisning till 45 § andra och tredje styckena KL i specialförfattningarna kompletteras med undantag för särskilt kvalificerade ärendegrupper. Detta synes vara en lämplig och enkel lösning. Konsekvenserna skulle bli i huvudsak följande.

Brandlagen: ingen förändring i sak.

Byggnadsstadgan: medgivande att delegera beslutanderätt ankommer på fullmäktige i stället för på länsstyrelsen. Kravet att tjänstemannadelegat skall vara anställd hos nämnden utgår. Vissa ärendegrupper undantas på samma sätt som hittills.

Skollagen: uppräkningsen av möjliga tjänstemannadelegater utgår, vilket inte innebär någon saklig ändring, eftersom samtliga angivna tjänstemän innefattas i begreppet "tjänsteman hos kommunen". Samma ärendegrupp som f. n. undantas.

Lagen om social centralnämnd: uppräkningsen av ärendegrupper utgår. Hänvisningen till KL kompletteras med regler om delegation till ordföranden i vissa brådskande fall. Uppräkningsen av ärendegrupper som undantas från delegation behålles.

Socialhjälpslagen och barnavårdslagen: vissa lagtekniska ändringar men ingen förändring i sak.

Nyktterhetsvårdslagen: nuvarande delegationsmöjlighet ökar genom en an-

passning till vad som gäller för nykterhetsvårdsärenden i social centralnämnd. Vissa ärendegrupper, som f. n. anges i lagen om social centralnämnd, undantas från delegation.

Hälsovårdsstadgan: samma konsekvenser som i byggnadsstadgan.

5.7 Föreskrifter om protokoll

I 24 § KL finns jämförelsevis detaljerade föreskrifter om kommunfullmäktiges protokoll. Dessa regler gäller i huvudsak också för kommunstyrelsens och de oreglerade nämndernas protokoll (39 och 45 §§). När det gäller specialreglerad nämnds protokoll hänvisas regelmässigt i vederbörande specialförfattning till kommunallagens bestämmelser om kommunstyrelsens protokoll, som dock vanligen jämkas genom en särbestämmelse om protokollets innehåll. I den mån fråga är om sådant ärende om myndighetsutövning mot enskild (s. k. kvalificerat partsärende) som avgörs genom beslut som överklagas genom förvaltningsbesvär, regleras de specialreglerade nämndernas protokollföring även av förvaltningslagens bestämmelser om beslutsmotivering (17 §) och rättelse av beslut (19 §).

Vid en genomgång av de bestämmelser som reglerar nämndernas organisation och arbetsformer ter det sig naturligt att behandla också reglerna om protokoll. En översyn av dessa regler torde för övrigt vara påkallad av bristande kongruens mellan specialförfattningarna och förvaltningslagen och aktualiseras ytterligare av de förslag till ändringar i kommunallagens protokollsbestämmelser som kommunallagsutredningen föreslår.

5.7.1 *Kommunallagens protokollsregler*

Enligt 24 § KL skall kommunfullmäktiges ordförande föra eller på eget ansvar låta föra fullmäktiges protokoll. Detta skall innehålla en förteckning över närvarande ledamöter, en kortfattad redogörelse för varje ärendes beskaffenhet, i varje ärende framställda förslag och yrkanden som inte har återkallats samt beslutet i varje ärende. Om omröstning har ägt rum, skall dessutom i protokollet tas in redogörelse för propositionsordningen och uppgift om hur många som har röstat för eller emot. Vid öppen omröstning skall vidare anges hur var och en har röstat.

Utan uttryckligt stöd i KL anses att reservationer skall redovisas i fullmäktiges protokoll. Däremot behöver skälen för beslut inte anges i protokollet.

För justeringen av fullmäktiges protokoll finns utförliga regler i KL. Det torde dock inte finnas anledning att här närmare redovisa dessa regler.

Vad som nu sagts om kommunfullmäktiges protokoll gäller enligt 39 och 45 §§ KL också kommunstyrelsens och oreglerad nämnds protokoll. För justering av dessa nämnders protokoll gäller bestämmelser, som i viss mån avviker från reglerna om justering av fullmäktiges protokoll.

Regler om rättelse av förbiseendefel i protokoll saknas f. n. i KL. Kommunallagsutredningen förslår dock att i lagen tas in en bestämmelse enligt vilken rättelse före besvärstidens utgång får vidtas i protokoll, om detta på grund av skrivfel, räknefel eller annat förbiseende uppenbart har avfattats felaktigt. Bestämmelsen föreslås gälla för såväl fullmäktige som styrelse och oreglerad nämnd (26 § tredje stycket EKL).

De övriga ändringar i kommunallagens protokollsregler som kommunallagsutredningen föreslagit är av mindre intresse i detta sammanhang. Ett undantag är utredningens förslag att redovisningen i protokollet av närvarande ledamöter skall kunna ske inte bara genom en förteckning över de närvarande utan också genom att de som är frånvarande anges (26 § första stycket EKL).

5.7.2 De specialreglerade nämndernas protokoll

I fråga om specialreglerad nämnds protokoll hänvisas, som tidigare har framhållits, regelmässigt i specialförfattningen till kommunallagens bestämmelser om kommunstyrelsens protokoll. För skolstyrelsens del stannar det härvid. När det däremot gäller brandstyrelsen, byggnadsnämnden, de sociala nämnderna och hälsovårdsnämnden föreskrivs i resp. specialförfattning att protokollet inte behöver innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför. I förhållande till kommunallagens protokollsregler innebär bestämmelsen en påtaglig begränsning men också en viss utvidgning av protokollsskyldigheten. Dessa specialreglerade nämnders protokoll måste således – till skillnad från de oreglerade nämndernas protokoll – innehålla beslutsmotiveringar.

Skälen till att de specialreglerade nämndernas protokollsskyldighet har begränsats belyses bl. a. i förarbetena till socialhjälpslagen, vid vars tillkomst frågan ingående behandlades av riksdagen. I prop. (1955:177) med förslag till lag om socialhjälp föreslogs att kommunallagens bestämmelser om kommunstyrelsens protokoll skulle till fullo göras tillämpliga på socialnämndens protokoll. Mot detta förslag framkom erinringar i flera motioner.

I de likalydande motionerna 1955:I:548 och II:677 uttalades att fattigvårdslagens bestämmelse att endast fattigvårdsstyrelsens beslut och skälen härför skulle antecknas i protokollet borde gälla också för socialnämnden. Den noggranna protokollföring som hade föreslagits i propositionen kunde enligt motionärerna vara berättigad beträffande kommunens beslutande och verkställande organs sammanträden men i fråga om socialnämnden syntes den motionärerna medföra ett onödigt betungande arbete, som ibland kunde vara mer till skada än nytta. När det gäller åtgärder och ingripanden mot enskilda personer, kunde det enligt motionärerna vara till uppenbar skada om vederbörande fick kännedom om varje ledamots personliga ställningstagande.

Frågan om socialnämndens protokoll behandlades också i de likalydande

motionerna 1955:I:552 och II:682. Motionärerna fann det angeläget att bestämmelserna om protokollet gjordes enklare och att föreskriften om redovisning av de enskilda ledamöternas vota föll bort.

Andra lagutskottet (2LU 1955:39) framhöll med hänvisning till förslaget i propositionen att vissa fördelar givetvis stod att vinna om reglerna för protokolleringen i olika kommunala nämnder och organ gjordes likalydande. Enligt utskottets mening förelåg emellertid i fråga om socialnämndens protokoll inte samma skäl till utförlighet som i fråga om kommunfullmäktiges och kommunstyrelsens protokoll. Den protokollsskyldighet som hade föreslagits i propositionen ansågs framtvinga ett betydande skrivarbete och skulle enligt utskottets mening bli onödigt betungande för nämnderna. De i motionerna framförda erinringarna mot att ledamöternas personliga ställningstaganden framgick av protokollet kunde enligt utskottet inte heller fränkännas betydelse. Utskottet ansåg det inte erforderligt att socialnämndens protokoll upptog annat än förteckning över närvarande ledamöter samt beslutet i varje ärende och skälen härför. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (rskr 1955:397).

I den mån specialreglerade nämnders beslut kan överklagas genom förvaltningsbesvär och innebär myndighetsutövning mot enskild är förvaltningslagens bestämmelser om bl. a. beslutsmotivering (17 §) och rättelse av beslut (19 §) tillämpliga. Eftersom nämndernas beslut i allmänhet avfattas i protokollform, får dessa föreskrifter betydelse för nämndernas protokollföring.

Föreskriften om beslutsmotivering innebär att beslut, varigenom ärende avgörs dvs. prövas slutligt, skall innehålla de skäl som har bestämt utgången. Skälen får utelämnas bara under vissa bestämda förutsättningar, som anges i lagen, t. ex. om beslutet inte har gått part emot eller när det annars är uppenbart obehövt att redovisa skälen.

Rättsregeln i förvaltningslagen innebär att beslut, som till följd av skriftfel, räknepel eller annat sådant förbiseende innehåller uppenbar oriktighet, får rättas först sedan part har lämnats tillfälle att yttra sig. Parten behöver dock inte höras om det är uppenbart obehövt.

Dessa föreskrifter i förvaltningslagen är som nämnts bara tillämpliga i fråga om sådant beslut av specialreglerad nämnd som kan överklagas genom förvaltningsbesvär och som innebär myndighetsutövning mot enskild. Enligt en särskild bestämmelse i barnavårdslagen (14 § 4 stycket) är föreskrifterna dock tillämpliga också i sådant ärende hos barnavårdsnämnd i vilket meddelas beslut, som kan överklagas genom kommunalbesvär. Föreskriften om beslutsmotivering skall enligt samma bestämmelse tillämpas också på barnavårdsnämnds beslut under ärendes handläggning. Denna specialreglering beträffande barnavårdsnämnd hänger samman med att man vid förvaltningslagens tillkomst inte ville försämra det rättsskydd som den enskilde redan tidigare åtnjöt på grund av barnavårdslagens utförliga reglering av förfarandet i ärenden hos barnavårdsnämnd. Det bör observeras att sär-

bestämmelserna endast avser barnavårdsärenden och inte ärenden av annat slag.

Vad som nu har sagts om barnavårdsnämnd gäller också social centralnämnd och social distriktsnämnd vid handläggning av barnavårdsärende.

5.7.3 Överväganden och förslag

Självfallet är det önskvärt att enhetliga regler så långt möjligt gäller för de kommunala nämnderna protokollföring. Detta önskemål är dock svårt att helt tillgodose med hänsyn till de skilda förutsättningar som gäller för den specialreglerade förvaltningen och för den sektor av kommunförvaltningen som inte regleras annorstädes än i kommunallagen. Denna skillnad blev, som tidigare har redovisats, utförligt belyst vid socialhjälpslagens tillkomst. Det ansågs då inte lämpligt att ålägga socialnämnden en lika omfattande protokollsskyldighet som kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna. Föreskriften om socialnämnds protokoll motsvaras av regler av samma innebörd i övriga här aktuella specialförfattningar med undantag av skollagen.

De olika förutsättningar som gäller för specialreglerad och kommunallagsreglerad förvaltning har ytterligare markerats genom tillkomsten av förvaltningslagen, som gäller ärende hos kommunal myndighet om ärendet avgörs genom beslut, som kan överklagas genom förvaltningsbesvär men inte om det kan angripas med kommunalbesvär. Till följd härav kan förvaltningslagens regler om förfarandet i kvalificerade partsärenden – t. ex. reglerna om beslutsmotivering och om rättelse av beslut – bli tillämpliga i de specialreglerade men inte i de oreglerade nämnderna.

De särregler som gäller för de här behandlade specialreglerade nämndernas protokoll avser framför allt protokollets innehåll. Särreglerna innebär i detta hänseende en påtaglig inskränkning men också en betydelsefull utvidgning av protokollsskyldigheten.

Att i enhetlighetens intresse ta bort gällande inskränkning i de specialreglerade nämndernas protokollsskyldighet synes inte böra komma i fråga. De skäl på vilka inskränkningen har grundats synes fortfarande vara giltiga. Den eftersträlvade enhetligheten skulle också kunna uppnås, om motsvarande inskränkning görs i kommunstyrelsens och de oreglerade nämndernas protokollsskyldighet. Denna fråga kan dock inte lämpligen övervägas inom ramen för det nu aktuella översynsarbetet. I sammanhanget bör observeras att kommunallagsutredningen inte har föreslagit någon ändring i detta syfte av kommunallagens regler om kommunstyrelsens och de oreglerade nämndernas protokoll. Den bristande enhetligheten på detta område torde för övrigt inte ha vållat några påtagliga olägenheter.

Den utvidgning av protokollsskyldigheten som gäller för de specialreglerade nämnderna avser beslutsmotiveringen och grundar sig f. n. på föreskrifter både i specialförfattningarna och i förvaltningslagen. Specialförfattningarnas föreskrifter om beslutsmotivering kan sägas vara mer kate-

goriska än motsvarande bestämmelse i förvaltningslagen, som bara gäller ärenden, som innebär myndighetsutövning mot enskild och som uttryckligen anger att beslut inte behöver motiveras under vissa förutsättningar. Till skillnad från denna föreskrift i förvaltningslagen gäller specialförfattningarnas föreskrifter om beslutsmotivering inte bara beslut i kvalificerat partsärende, som kan överklagas genom förvaltningsbesvär, utan också andra typer av beslut.

Någon anledning att nu ompröva de överväganden på vilka förvaltningslagen har grundats i nu berörda hänseende föreligger inte. Förvaltningslagens föreskrift om beslutsmotivering bör fortfarande gälla för de specialreglerade nämnderna i samma utsträckning som nu. Vid sidan av denna nyanserade föreskrift synes det inte finnas behov av regler om motivering av specialreglerade nämnders beslut. Gällande bestämmelser i specialförfattningarna att skälen för beslut skall anges i protokollet kan därför utgå. Exempel på en sådan lösning finns bl. a. i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning (5 §).

Den nu förordade lösningen innebär att de specialreglerade nämndernas skyldighet att motivera andra beslut än de som meddelas i sådana kvalificerade partsärenden som kan överklagas genom förvaltningsbesvär faller bort. Föreskrifterna om motivering av samtliga beslut torde inte ha tillämpats särskilt strikt i övriga ärenden.

I den mån det är önskvärt att kräva motivering av andra beslut av specialreglerad nämnd än de som omfattas av förvaltningslagens föreskrift om beslutsmotivering, bör den utvägen väljas att nämnda föreskrifts tillämpningsområde utvidgas. Exempel härpå finns som tidigare har redovisats i barnavårdslagen.

Enligt särskilda bestämmelser i barnavårdslagen (14 § fjärde stycket) är förvaltningslagens föreskrifter om bl. a. beslutsmotivering tillämpliga också i sådant barnavårdsärende i vilket meddelas beslut som kan överklagas genom kommunalbesvär. Föreskrifterna skall enligt samma bestämmelser tillämpas också på barnavårdsnämnds beslut under ärendes handläggning. Skäl att nu ompröva dessa bestämmelser, som infördes vid förvaltningslagens tillkomst, finns inte.

Som förut har framhållits saknas f. n. i KL regler om rättelse av förbiseendefel. Kommunallagsutredningen föreslår att en sådan regel tas in i lagen (26 § tredje stycket EKL). Den föreslagna bestämmelsen ger möjlighet att före besvärstidens utgång rätta såväl fullmäktiges som styrelsens och oreglerad nämnds protokoll, om detta på grund av skrivfel, räknefel eller annat förbiseende uppenbart har avfattats felaktigt.

Om utredningens förslag förverkligas, uppkommer frågan om kommunallagens rättelserregel skall gälla också de specialreglerade nämndernas protokoll. Detta förefaller vara en lämplig huvudregel. I den mån det är fråga om kvalificerat partsärende, vilket avgörs genom beslut som kan överklagas genom förvaltningsbesvär, gäller redan förvaltningslagens regel om kom-

munikation med part innan rättelse av förbiseendefel vidtas (19 §). Skäl att ändra denna ordning finns inte. Hinder synes inte föreligga mot att låta båda reglerna gälla samtidigt beträffande de kvalificerade partsärendena. Tvärtom talar rättssäkerhetsskäl för en sådan lösning. Den rättelseregeln som kommunallagsutredningen föreslår kommer härvid att gälla samtliga ärenden hos den specialreglerade nämnden. I den mån protokollet redovisar beslut som innebär myndighetsutövning mot enskild och som kan angripas med förvaltningsbesvär gäller härutöver fortfarande 19 § förvaltningslagen med det förstärkta rättsskydd denna regel innebär. Detta bör uttryckligen anges i hänvisningen till KL.

Av den tidigare redogörelsen för gällande bestämmelser framgår att reglerna om ansvaret för och justeringen av kommunstyrelsens protokoll är tillämpliga på de specialreglerade nämndernas protokoll genom särskilda hänvisningar i specialförfattningarna. Det finns inte skäl att ändra denna ordning.

För närvarande gäller att såväl kommunstyrelsens och oreglerad nämnds protokoll som specialreglerad nämnds protokoll skall innehålla förteckning över närvarande nämndledamöter. Kommunallagsutredningen föreslår som förut nämnts att kommunallagens regler om närvaroredovisning skall ändras så att redovisningen kan ske inte bara genom en förteckning över de närvarande ledamöterna utan också genom att de som är frånvarande anges. Denna ordning synes utan komplikationer kunna tillämpas också på de specialreglerade nämndernas protokoll. Om utredningens förslag förverkligas, bör därför specialförfattningarnas protokollsbestämmelser jämkas så att rådande enhetlighet behålls.

5.8 Några återstående frågor

I detta avsnitt behandlas de i översynsarbetet aktuella specialförfattningarnas nämndregler. I den mån de avviker från kommunallagens motsvarande avsnitt och inte tidigare har avhandlats.

Regler om antal ledamöter ges i samtliga här aktuella specialförfattningar. I två fall avviker föreskrifterna från den regel om minst fem ledamöter som gäller för kommunstyrelsen. Skolstyrelse skall sålunda ha minst sju ledamöter (13 § skollagen) och social centralnämnd minst nio (3 § lagen om social centralnämnd m. m.).

Föreskrifterna om suppleanter stämmer överens med kommunallagens regler i samtliga aktuella författningar utom nykterhetsvårdslagen, där antalet suppleanter i nykterhetsnämnd anges till minst hälften av antalet ledamöter. Bestämmelsen i 31 § första stycket KL om att suppleanter väljs av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer anses innebära att minst en suppleant skall utses.

I stället för jävsregeln i 37 § andra stycket KL gäller för alla här aktuella nämnder förvaltningslagens jävsregler (4 och 5 §§) i samtliga ärenden.

Brandstyrelses rätt att till kommunstyrelsen överlämna sitt arkiv följer av en hänvisning till 45 § KL (3 a § 1 mom. andra stycket brandlagen). Motsvarande bestämmelse finns positivt uttryckt i skollagen (12 §) och socialhjälpslagen (10 §) men saknas i övriga specialförfattningar. De oreglerade nämnderna ges i 45 § KL en möjlighet att till kommunstyrelsen överlämna sina arkivhandlingar. Kommunallagsutredningen föreslår att fullmäktige skall få föreskriva förmerna för arkivvården (40 § tredje stycket EKL).

De särregler i specialförfattningarna som inte behandlats här eller i föregående avsnitt kan beskrivas som en reglering utöver kommunallagens bestämmelser. I allmänhet har dessa ytterligare regler sin grund i nämndens specialreglerade arbetsuppgifter.

Som framgår av det föregående är det, utöver de tidigare behandlade detaljföreskrifterna, endast i ett fåtal avseenden som specialförfattningarnas nämndregler avviker från kommunallagens motsvarande regler. Utöver jävsreglerna gäller detta föreskrifterna om antal ledamöter och suppleanter och om arkivvård.

Föreskrifterna om antal ledamöter anger genomgående minimiantal. För skolstyrelse är minimiantalet sju, för social centralnämnd nio. Att skolstyrelse eller social centralnämnd obligatoriskt skall ha fler ledamöter än exempelvis kommunstyrelsen förefaller svårt att motivera. Det ligger ett värde i sig att till nämnderna knyts så många förtroendemän som är möjligt med hänsyn till kravet på effektivitet och arbetsduglighet. Det bör kunna överlämnas åt kommunerna att själva fastställa antalet ledamöter i nämnderna utöver ett minimiantal, som lämpligen kan vara det som gäller för kommunstyrelsen. Särbestämmelserna föreslås därför utgå. Det bör särskilt understrykas att detta förslag inte åsyftar en minskning av antalet nämndledamöter utan har sin grund uteslutande i en strävan att nå en enhetlig reglering med ett minimum av detaljföreskrifter.

Antalet suppleanter skall i nykterhetsnämnd uppgå till minst hälften av antalet ledamöter. Motsvarande föreskrift saknas för övriga nämnder och inga skäl talar för att behålla den.

Beträffande jävsreglerna synes ingen ändring vara påkallad. Det skall också framhållas att kommunallagsutredningens förslag innebär en anpassning till förvaltningslagens regel om släktskapsjäv.

De olikheter som har konstaterats beträffande föreskrifterna om de specialreglerade nämndernas arkivvård förefaller sakna berättigande. Ett flertal kommuner har byggt upp gemensamma arkiv för hela den kommunala förvaltningen. Den regel som kommunallagsutredningen föreslår om att fullmäktige beslutar om arkivvården bör bli tillämplig också på de specialreglerade nämnderna. Därigenom anpassas lagstiftningen till praxis och de särskilda bestämmelserna i specialförfattningarna kan slopas.

5.9 Närmare om förslagen till författningsändringar

De överväganden som har gjorts i de föregående avsnitten har lett fram till att goda förutsättningar finns för att med ett minimum av särregler anpassa de olika specialförfattningarnas regler om nämndernas organisation och arbetsformer till kommunallagens motsvarande bestämmelser.

Genomgående föreslås i det följande en hänvisning i alla behandlade specialförfattningar till kommunallagsutredningens enhetliga kommunallag. Den bör ges i princip följande lydelse:

Beträffande x-nämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35-38 §§, 39 § första stycket samt 40-42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos x-nämnd.

Smärre avvikelser behövs på grund av att skolstyrelsens protokoll skall vara fullständigt, att hänvisningen till 17 § förvaltningslagen inte låter sig infoga i barnavårdslagen samt att vissa begränsningar i delegationsrätten gäller beträffande några grupper av ärenden, som innefattar kvalificerad myndighetsutövning.

I stort kan den angivna normalhänvisningen dock användas, varigenom ett stort antal motsvarande eller likartade regler i specialförfattningarna kan mönstras ut.

Kommunallagsutredningens förslag till ny lagtext (1 - 3 kap.) redovisas i bilaga 14.

I detta sammanhang har endast preliminära överväganden kunnat göras beträffande de särskilda lösningar som fordras för Stockholms kommun.

Inte heller de särskilda överväganden som den nya regeringsformen påkallar om olika reglers status av lag eller förordning återspeglas i författningsförslagen.

I detta kapitel sammanfattas först förslagen till ändringar i KL, varefter förslagen till ändringar i specialförfattningarna redovisas nämnd för nämnd. Förekommande hänvisningar till kommunallagens bestämmelser avser kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag.

5.9.1 Förslag till ändringar i KL

I ett föregående avsnitt (5.3) föreslås att en regel om proportionell valmetod skall införas beträffande val till hälsovårdsnämnd och nykterhetsnämnd m. fl. nämnder.

Denna förstärkning av minoritetsskyddet nås genom att tillämpligheten

av kommunallagens bestämmelse om proportionella val (24 § tredje stycket EKL) utvidgas. Begränsningen till de oreglerade nämnderna slopas. Specialförfattningarnas regler i ämnet kan därigenom utgå.

I ett tidigare avsnitt (5.5) föreslås att kommunfullmäktige själva skall fastställa fördelningen mellan nämnderna av vissa förvaltningsuppgifter. Den lämpligaste metoden att åstadkomma detta är att foga ett nytt fjärde stycke till 43 § EKL.

Ändringsförslagen, som av praktiska skäl utformats som förslag till ändringar i kommunallagsutredningens förslag (EKL), redovisas i bilaga 1.

5.9.2 Förslag till ändringar i brandlagen

Brandlagstiftningens moderna utformning gör att de ändringar som föreslås här får begränsad praktisk betydelse. Brandlagens regler fyller ganska högt ställda anspråk på enkelhet och – vad beträffar brandstyrelsens arbetsformer – frånvaro av detaljbestämmelser.

I 3 § ges brandstyrelsen ett allmänt förvaltningsansvar för brandförsvarets angelägenheter. Paragrafen ändras så att det framgår att fullmäktige beträffande brandförsvaret får fatta sådant beslut som avses i det nya fjärde stycket i 43 § EKL.

Den allmänna hänvisningen till KL ersätter nuvarande 3 a § brandlagen. Sakligt innebär detta att bestämmelsen om den begränsade protokollsskyldigheten ges en bättre utformning och att regeln om brandchefs ovillkorliga närvarorätt och falska reservationsrätt ersätts av den regel om möjlighet att tillkalla bl. a. tjänsteman som kommunallagsutredningen har föreslagit skall gälla hela den kommunallagsreglerade sektorn.

Förslaget redovisas i bilaga 2.

5.9.3 Förslag till ändringar i byggnadsstadgan

Byggnadsnämnds sammansättning och arbetsformer regleras i byggnadsstadgans första kapitel.

En tillämpning av den föreslagna hänvisningen till KL medför att en betydande del av textmassan kan undvaras.

I enlighet med vad som tidigare har föreslagits slopas närvarorätten för de tjänstemän som har föredragsningsskyldighet hos nämnden liksom den falska reservationsrätt som tillkommer dessa och andra tjänstemän. Bestämmelser om skyldighet för nämnden att underställa länsstyrelsen beslut om delegation ersätts av kommunallagens delegationsregler. Hittills gällande begränsning i delegationsrätten beträffande vissa kvalificerade ärendegrupper behålls.

I byggnadsstadgan återstår av nämndbestämmelserna därmed hänvisningen till KL med viss inskränkning i delegationsrätten och en föreskrift om viss personal hos nämnden. Det kan givetvis också ifrågasättas om det är

nödvändigt att behålla dessa regler. De har dock en sådan utformning att de knappast kan anses innebära en besvärande detaljreglering och de bör därför prövas vid övervägandena i anledning av bygglagutredningens betänkande.

Förslaget redovisas i bilaga 3.

5.9.4 Förslag till ändringar i skollagen och skolförordningen

Skolstyrelses sammansättning och arbetsformer regleras i 2 kap. skollagen. Bestämmelserna i 12-16 och 18 §§ ersätts av den genomgående hänvisningen till KL. Skyldigheten att föra protokoll enligt reglerna i KL kvarstår dock fullt ut. Liksom f. n. undantas en ärendegrupp från delegation.

De förändringar detta förslag innebär är i korthet följande. Minimiantalet ledamöter sänks från nuvarande sju till fem, vilket gäller för kommunstyrelse och flertalet övriga nämnder. Det skall erinras om att med detta förslag självfallet inte avses att minska antalet förtroendemän utan endast att överlämna åt kommunerna att själva utforma sin nämndorganisation. Vidare anpassas valbarhetsreglerna till de regler kommunallagsutredningen föreslår beträffande kommunstyrelsen, vilket bl. a. innebär att skolchefen blir valbar till skolstyrelsen. Hans med tjänsten förenade rätt och skyldighet att närvara vid styrelsens sammanträden slopas liksom hans falska reservationsrätt.

Ett par ändringar föreslås också i skollagen och skolförordningen som en följd av det tillägg till 43 § EKL som har föreslagits i det föregående.

Sålunda föreslås att 8 § tredje stycket skollagen utgår. I detta stycke föreskrivs att kommunfullmäktige kan uppdra förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för skola, som står under skolstyrelsens förvaltning, åt annan nämnd liksom att motsvarande uppdrag kan lämnas beträffande anställning m. m. av viss personal. Bestämmelserna blir överflödiga, om en hänvisning till 43 § fjärde stycket EKL ges i 9 § skollagen samt i 17 kap. 55 § och 18 kap. 9 § skolförordningen.

Slutligen föreslås motsvarande ändringar i reglerna om landstingskommuns utbildningsnämnd (3 kap. skollagen).

Förslag till ändring i skollagen redovisas i bilaga 4, förslag till ändring i skolförordningen i bilaga 5.

5.9.5 Förslag till ändringar i lagen om social centralnämnd

Förslagen till ändringar i lagen om social centralnämnd motsvarar i stort sett ändringsförslagen beträffande de särskilda vårdlagarna.

Den hänvisning till KL som föreslås i samtliga specialförfattningar kompletteras här, liksom i barnavårdslagen, med en hänvisning beträffande protokollföringen till 14 § tredje stycket barnavårdslagen.

De begränsningar i delegationsrätten som föreskrivs för vissa barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden upprätthålls i förslaget genom att de regler här-

om som skall gälla för barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd görs tillämpliga även i kommun, som har fattat beslut om att inrätta social centralnämnd. Detta sker genom att 2 § första stycket lagen om social centralnämnd ändras så att delegationsbestämmelserna i de särskilda vårdlagarna inte längre undantas från tillämplighet i sådan kommun samtidigt som den begränsning i delegationsrätten i nykterhetsvårdsärenden som f. n. finns i lagen om social centralnämnd förs över till nykterhetsvårdslagen. Bestämmelsen i 2 § andra stycket lagen om social centralnämnd kommer därefter att medföra att delegationsbestämmelserna i de särskilda vårdlagarna blir tillämpliga på social centralnämnd.

Med samma metod kan bestämmelserna i 6 § om ordförandedelegation slopas.

De ändringar i KL som föreslås innebär att reglerna i lagen om social centralnämnd om rätt att tillkalla särskilda sakkunniga och om tillsättning av tjänst, som nämnden har gemensamt med annan nämnd, kan mönstras ut.

Förslaget innebär sålunda att lagen, utöver inledande bestämmelser om inrättande av social centralnämnd och om tillämpligheten av föreskrifterna i de tre vårdlagarna i sådant fall, beträffande social centralnämnd endast innehåller hänvisning till KL. Beträffande social distriktsnämnd begränsas bestämmelserna på motsvarande sätt.

Sakligt innebär ändringarna i huvudsak att föreskrivet minimiantal ledamöter minskas från nio till för övriga nämnder gällande fem, vilket, lika litet som motsvarande ändring beträffande skolstyrelsen, avses få någon styrande effekt. Vidare utgår rekommendationen om anlitande av juridisk och medicinsk sakkunskap och nämndens delegationsmöjligheter vidgas till att omfatta också andra ärenden än socialhjäls-, barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden.

Beträffande social distriktsnämnd föreslås att förbudet att göra framställning eller avge yttrande till fullmäktige slopas. Kommunfullmäktige bör få avgöra om distriktsnämnd skall ges sådan befogenhet.

Förslaget redovisas i bilaga 6.

5.9.6 Förslag till ändringar i socialhjälslagen

De ändringar som föreslås i socialhjälslagens nämndregler är sakligt sett av begränsad betydelse, även om en betydande textmassa utgår. Normalhänvisningen till KL föreslås ersätta 3-5 §§, 8 § andra och tredje styckena samt 10 §. Bestämmelsen om egendomsförvaltning i 6 § utgår och regeln om nämndens allmänna förvaltningsansvar kompletteras med en hänvisning till 43 § fjärde stycket EKL. Övriga bestämmelser kvarstår oförändrade. De sakliga förändringar förslaget innebär inskränker sig i stort sett till vad som följer av kommunallagsutredningens förslag till ny kommunallag och de förslag till ändringar i KL som tidigare har redovisats.

Förslaget redovisas i bilaga 7.

5.9.7 Förslag till ändringar i barnavårdslagen

Beträffande barnavårdslagen föreslås att rekommendationen om att jurist skall vara ledamot i nämnden eller att juridiskt biträde i annat fall bör anlitas skall utgå. Bestämmelsen om egendomsförvaltning i 3 § utgår och regeln om nämndens allmänna förvaltningsansvar kompletteras med en hänvisning till 43 § fjärde stycket EKL.

I övrigt föreslås den hänvisning till KL som genomgående används ersätta ett flertal bestämmelser. Hänvisningen kompletteras med den regel om begränsning av delegationsrätten som nu ges i 12 § barnavårdslagen. Reglerna om nämnden och dess arbetsformer kan därigenom begränsas till hänvisningen till KL, bestämmelsen i 9 §, som reglerar bl. a. samarbete med andra organ, regeln i 11 § om ordförandedelegation i vissa fall samt föreskriften i 13 §, som ger regeringen möjlighet att medge undantag från föreskriven organisation och undantar Stockholms kommun från tillämpligheten av barnavårdslagens nämndregler.

Förslaget redovisas i bilaga 8.

5.9.8 Förslag till ändringar i nykterhetsvårdslagen m. m.

Nykterhetsvårdslagens regler om kommunal nykterhetsnämnd föreslås ändrade på i huvudsak samma sätt som reglerna om socialnämnd och barnavårdsnämnd.

Sakligt innebär detta att kravet på att såväl män som kvinnor skall vara företrädare slopas liksom rekommendationen om att läkare skall vara ledamot i eller biträde åt nämnden. Nämndens möjlighet att delegera beslutanderätt utvidgas väsentligt. Bestämmelsen i lagen om social centralnämnd om att delegation inte får ske i vissa kvalificerade nykterhetsvårdsärenden flyttas till nykterhetsvårdslagen. Övriga ändringar är sådana som följer av EKL.

Förslaget redovisas i bilaga 9.

Som tidigare framhållits kan lagen om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården i och med de föreslagna ändringarna i socialvårdslagarna upphävas. Förslag till lag härom redovisas i bilaga 10.

5.9.9 Förslag till ändringar i hälsovårdsstadgan m. m.

Flertalet bestämmelser i hälsovårdsstadgans 2 kap., som reglerar hälsovårdsnämnds sammansättning och arbetsformer, föreslås utgå.

Den genomgående hänvisningen till KL, som kompletteras med nuvarande begränsning i delegationsrätten, föreslås ersätta 7-12 §§. I huvudsak innebär detta att rekommendationerna om läkares och veterinärs ledamotskap monteras ut och att bestämmelserna om olika utomstående befattningshavares närvarorätt och falska reservationsrätt utgår. Vidare föreslås att underställningsskyldigheten beträffande delegationsbemyndigande ersätts av kommunallagens delegationsregler.

Härutöver innehåller 2 kap. föreskrifter om skyldighet att avge årlig berättelse (13 §) och skyldighet att ha stadsläkare och hälsovårdsinspektör (14 §). Dessa bestämmelser föreslås kvarstå oförändrade i avvaktan på förslag från hälsovårdsstadgekommittén, som har i uppdrag att särskilt överväga vilka detaljbestämmelser av denna typ som kan mönstras ut.

Närvarorätt och falsk reservationsrätt tillkommer länsveterinären och distrikts- och stadsveterinären också enligt djurskyddslagen (1944:219). Även dessa bestämmelser föreslås utgå.

Förslag till ändring i hälsovårdsstadgan redovisas i bilaga 11 och förslag till ändring i djurskyddslagen i bilaga 12.

6. Kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut

Kommunala beslut skall i vissa fall för att vinna giltighet underställas statlig myndighetsprövning. Underställningsskyldigheten enligt KL och olika specialförfattningar har successivt reducerats. Särskilt gäller detta kommunernas rätt att ta ut avgifter, där tendensen har varit att ersätta underställning av taxor med lagregler som ger kommunerna frihet att själva bestämma avgifterna inom ramen för verksamhetens självkostnader. Här kan erinras om hamnutredningens förslag att beslut om hamnavgifter skall undantas från underställningsskyldighet. I 74 § KL skulle därmed inga underställningspliktiga områden återstå. Underställningsskyldighet kvarstår däremot såväl i andra delar av KL som i vissa specialförfattningar.

6.1 Underställning enligt KL m. m.

Underställningsskyldighet föreligger i tre fall i kommunallagens drätselkapitel. Den avser beslut om anslag att täckas genom flerårig utdebitering, beslut om avsättning till och ianspråktagande av vissa fonder samt beslut om upptagande av vissa lån och tecknande av borgen för vissa lån.

Beviljas anslag att täckas genom utdebitering under mer än fem år, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning (52 § andra stycket KL och 56 § andra stycket KLS). För landstingskommun gäller en motsvarande regel med den skillnaden att beslutet skall underställas regeringen (58 § andra stycket LL).

Möjligheten att underställningsfritt bilda och ta i anspråk fonder regleras i 55 § KL, 59 § KLS och 61 § LL. Bestämmelsernas utformning är sådan att kommunerna mera sällan har behov av att bilda andra fonder eller ta i anspråk fondmedel för annat ändamål än det ursprungligen avsedda. Sådana beslut skall annars enligt 56 § KL, 60 § KLS och 62 § LL underställas regeringen.

Den viktigaste och för kommunerna mest ingripande underställningsskyldigheten i drätselkapitlen avser beslut om upptagande av vissa lån och

tecknande av borgen för vissa lån.

Lånerätten och rätten att teckna borgen regleras för kommunerna i 58–60 §§ KL och 62–64 §§ KLS samt för landstingskommunerna i 64 § LL. Beträffande möjligheterna att ta upp lån utan regeringens tillstånd föreligger vissa skillnader mellan kommun och landstingskommun.

För båda gäller att lånen skall vara ställda att återbetalas inom högst fem år. För kommunerna gäller dessutom en beloppsmässig inskränkning, så att lånerätten står i relation till skatteunderlaget i kommunen. Landstingskommunerna är inte underkastade denna begränsning och inte heller den för kommunerna gällande bestämmelsen, att lånen årligen skall avbetalas. I andra avseenden är landstingskommunernas rätt att ta upp lån utan regeringens särskilda medgivande mer inskränkt än kommunernas. Detta hänger samman med kommunernas uppgifter inom bostadsförsörjningens område samt kommunernas ansvar för gemensamma vatten- och avloppsanläggningar m. m.

Kommunallagsutredningen föreslår att underställningsskyldigheten slopas i fråga om beslut om anslag att täckas genom flerårig utdebitering och beslut om avsättning till och ianspråktagande av vissa fonder. Beträffande lån och borgen behålls underställningsskyldigheten. De beloppsmässiga begränsningarna och kravet på årlig avbetalning som nu återfinns i KL och KLS men inte i LL skall dock enligt utredningens förslag slopas. I detta sammanhang föreslås inte några ytterligare ändringar i fråga om underställningsskyldigheten i drätselkapitlen.

6.2 Den kommunala förordningsmakten

Utöver de beslut som nu har nämnts är kommunerna skyldiga underställa statlig myndighet i huvudsak vissa beslut om lokala förordningar, vissa taxor på det specialreglerade området samt planbeslut.

6.2.1 Lokala förordningar

Med lokala förordningar, som regelmässigt skall underställas statlig myndighet avses i det följande lokal ordningsstadga, lokal hälsovårdsordning, brandordning och hamnordning.

Att ta bort statsuppsikten i fråga om de lokala förordningarna eller att ändra formerna för denna medför svåröverskådliga konsekvenser. Dessa föreskrifter bygger på tillgång till bl. a. straffsanktioner och det torde inte vara förenligt med svensk rättsuppfattning att ge kommunerna en rätt att självständigt besluta om straffsanktionerade föreskrifter.

Av statsmakterna fastställda normalföreskrifter av samma typ som exempelvis normalhälsovårdsordningen (1971:761) också på de områden där sådana i dag inte förekommer skulle snarast innebära en hårdare styrning än hittills. Metoden är också mindre lämplig på områden med större behov av lokala variationer.

Av bl. a. dessa skäl finns anledning att åtminstone tills vidare undanta de lokala förordningarna från översynsarbetet. En avveckling av statskontrollen av dessa har så vittgående och komplicerade konsekvenser att den knappast kan övervägas utan en mer omfattande utredning.

I detta sammanhang skall noteras att hamnutredningen föreslår att systemet med särskilda hamnordningar skall slopas. De föreskrifter utöver den föreslagna hamnlagen som kan erfordras för allmän ordning och säkerhet skall kunna ges i lokal ordningsstadga. Härutöver skall hamninnehavaren kunna utfärda särskilda driftsföreskrifter utan straffsanktion.

Formerna för antagande och fastställelse av lokal hälsovårdsordning får förutsättas bli övervägda av hälsovårdsstadgekommittén.

6.2.2 Planbeslut

För flertalet planbeslut gäller att de skall fastställas av länsstyrelsen. Hela planväsendet har emellertid övervägts av bygglagutredningen. I sitt principbetänkande föreslår utredningen väsentliga lättnader i statskontrollen på detta område. Det finns således inte anledning att i detta sammanhang gå närmare in på dessa frågor.

6.2.3 Offentligrättsliga avgifter m. m.

Avgiftsmakten, som kan ses som ett utflöde av förordningsmakten, har sedan länge underkastats en ingående statlig kontroll. Det främsta instrumentet har härvid varit underställningsinstitutet. Som tidigare har framhållits har det underställningspliktiga området successivt reducerats. Beträffande avgifterna har underställningsskyldigheten i allmänhet ersatts av generellt hållna författningsföreskrifter. I flertalet fall gäller att avgifterna skall svara mot kommunens självkostnad. Taxorna skall härutöver givetvis vara förenliga med den kommunala likställighetsprincipen.

1972 års riksdagsbeslut om slopad underställningsskyldighet i vissa avseenden gällde i stor utsträckning de offentligrättsliga avgifterna, nämligen torgavgifter, gatuhandelsavgifter m. m., parkeringsavgifter och sotningsavgifter. Beträffande torg- och gatuhandelsavgifterna föreskrivs en skälighetsprincip, som innebär att kommunen vid avgiftssättningen får ta hänsyn inte bara till sina egna kostnader utan också till bl. a. nyttjarens fördel av markupplåtelsen. För parkeringsavgifter gäller i stället för självkostnadsprincipen att kommunen får ta ut den avgift som fordras för trafikens ordnande. Friheten att fastställa avgifter för särskilda uppställningsplatser för den yrkesmässiga trafiken och sotningsavgifter begränsas av självkostnadsprincipen.

Sammanfattningsvis kan sägas att kommunens frihet att själv fastställa avgifter i dag är relativt stor. De inskränkningar som finns gäller utöver

hamntaxan, där hamnutredningen har föreslagit att underställningsskyldigheten skall ersättas av ett system efter mönster av va-avgifterna, två typer av avgifter enligt byggnadslagstiftningen. Ifråga om gatubyggnadskostnadsbidrag skall varje utökning av fastighetsägares skyldighet underställas statlig myndighet. Taxa för avgifter hos byggnadsnämnd utfärdas av länsstyrelsen efter förslag av kommunen. Dessa avgifter har redan behandlats inom ramen för kommundepartementets översynsarbete (Ds Kn 1975:1 PM 1 Avgifter hos byggnadsnämnd) och regeringen har (prop. 1975:107) begärt riksdagens bemyndigande att till kommunen överlåta beslutanderätten beträffande avgifter hos byggnadsnämnd.

Beträffande gatubyggnadskostnadsbidrag anförde föredragande departementschefen i prop 1972:12 att det i avvaktan på resultatet av bygglagutredningens allmänna översyn av byggnadslagstiftningen saknades anledning att slopa underställningsskyldigheten. Chefen för bostadsdepartementet har den 15 maj 1975 bemyndigats tillkalla en utredning för att se över bl. a. gatubyggnadskostnadsbidragens utformning i en kommande byggnadslagstiftning. Det kan förutsättas att ett framtida avgiftssystem ges en sådan utformning att det kan överlämnas åt kommunerna att själva besluta dessa avgifter.

En bestämmelse, som har ett påtagligt samband med reglerna om gatubyggnadskostnadsbidrag, återfinns i kommunala renhållningslagen (1970:892). Enligt 2 § kan kommun ålägga fastighetsägare att svara för renhållning m. m. av gångbana. Innebär sådant beslut åläggande av ny skyldighet, skall det underställas länsstyrelsen. Skyldigheten anses under vissa förutsättningar kunna bytas ut mot en avgiftsplikt.

Det kan, liksom beträffande gatubyggnadskostnadsbidragen, ifrågasättas om ett underställningsförfarande inte är ett väl omständligt och tidskrävande instrument för att tillgodose rättssäkerhetsintresset. Skäl talar för att det skulle vara till fyllest med en besvärskontroll.

I motioner till riksdagen har vid åtskilliga tillfällen krävts att kommuns möjlighet att ålägga fastighetsägare skyldighet att renhålla gångbana slopas. Vid den senaste riksdagsbehandlingen ställde sig jordbruksutskottet (JoU 1974:50) inte avvisande till detta krav. Mot bakgrund av bl. a. tredje lagutskottets uttalande (3 LU 1970:90) i samma fråga förutsatte jordbruksutskottet att frågan var uppmärksammas och skulle prövas när tiden var mogen. Tredje lagutskottet hade uttalat att frågan borde anstå tills förhållandena efter bl. a. kommunindelningsreformen hade stabiliserats. Riksdagen följde i båda fallen utskotten. Motionskravet har förnyats vid innevarande riksmöte (motion 1975:67).

Föreskriften om möjlighet att ålägga fastighetsägare att renhålla gångbana har samband med reglerna om gatubyggnadskostnadsbidrag inte bara vad avser underställningsskyldigheten utan också vad gäller förutsättningarna för att en kategori kommunmedlemmar skall kunna åläggas ett särskilt ansvar för vissa åtgärder av gemensamt intresse. Med hänsyn härtill synes

det lämpligast att frågan om underställningsskyldighet beträffande åläggande att renhålla gångbana inte prövas för sig. Något förslag om ändring i kommunala renhållningslagen läggs därför inte fram i avvaktan på den nyssnämnda utredningen om reglerna om gatubyggnadskostnadsbidrag.

Avgifterna för vård i ålderdomshem är till skillnad från övriga avgifter på det sociala området reglerade i detalj. Reglerna (19 a § socialhjälpslagen och kungörelsen, 1971:830, om avgifter vid ålderdomshem), som tillkom år 1971 på förslag av socialutredningen (Ds S 1970:6), har väckt kritik från kommunalt håll främst på grund av den komplicerade och kostnadskrävande avgiftsprövning som de föranleder. I korthet innebär reglerna att differentierade avgifter får tas ut under förutsättning att vårdtagaren garanteras ett visst, på särskilt sätt beräknat belopp för egna utgifter. Om det anses nödvändigt att genom författningsbestämmelser hindra ett oskäligt avgiftsuttag, bör det vara möjligt att utforma bestämmelser om schablonmässig avgiftssättning. Denna fråga har emellertid sådant samband med de frågor socialutredningen och kommunalekonomiska utredningen har att överväga, att några förslag inte kan läggas fram i förevarande sammanhang.

6.3 Övrig underställning enligt olika specialförfattningar

Utöver vad som har redovisats i det föregående förekommer i en del specialförfattningar underställningsskyldighet i olika ärendegrupper. Den följande framställningen gör inte anspråk på att vara fullständig men behandlar några olika fall av underställningsskyldighet, beträffande vilka det har bedömts möjligt att lägga fram förslag i detta sammanhang.

Kommun skall upprätta planer för olika verksamheter. Denna skyldighet slås fast i olika specialförfattningar, inte minst på det sociala området. Ofta gäller att planerna skall fastställas av länsstyrelsen.

Sålunda föreskrivs exempelvis i 56 och 57 §§ barnavårdslagen att underställning skall ske av såväl landstingskommunal barnhemsplan som plan för varje barnhem som inrättas. Fosterbarnsutredningen föreslår i betänkandet (SOU 1974:7) Barn- och ungdomsvård att detta system, liksom f. ö. också socialstyrelsens och länsstyrelsernas tillsyn över kommunernas barn- och ungdomshem, skall slopas. Betänkandet har remissbehandlats och övervägs f. n. inom socialdepartementet.

Socialutredningen skisserar i sitt betänkande (SOU 1974:39) Socialvården en skyldighet för kommunerna och landstingskommunerna att gemensamt utarbeta en plan för länets totala behov av institutionsresurser. Planen skall granskas och fastställas av länsstyrelsen, som också föreslås få kompetens att i samband med granskningsarbetet göra erforderliga ändringar i planen, exempelvis för att skapa tillräckligt underlag för att trygga även mindre och medelstora kommuners behov av en särskilt resurskrävande institutionstyp. Förslaget har sin bakgrund i de huvudmannaskapsreformer utredningen föreslår, vars genomförande enligt utredningen fordrar någon form

av regional överblick och samordning.

I 18 och 19 §§ socialhjälpslagen föreskrivs att underställning skall ske av bl. a. ålderdomshemsplan. Denna underställningsskyldighet diskuteras i avsnitt 6.3.1. I avsnittet 6.3.2 behandlas underställningsskyldigheten beträffande beslut om antagande av reglemente angående burskap.

6.3.1 *Ålderdomshemsplan m. m.*

Uppförande eller mer omfattande förändring av ålderdomshem fordrar enligt 19 § andra stycket socialhjälpslagen länsstyrelsens godkännande. Detta inhämtas genom att plan för ålderdomshemmet underställs länsstyrelsen. Socialstyrelsens yttrande över planen skall inhämtas före fastställelse. Underställningsskyldigheten gäller uppförande av ålderdomshem, ändring av mer avsevärd omfattning genom om- eller tillbyggnad av sådant hem samt inrättande av ålderdomshem i byggnad som har uppförts för annat ändamål.

Underställningsskyldighet föreskrivs vidare (18 § andra stycket) beträffande reglemente för ålderdomshem, som innchas gemensamt av två eller flera kommuner.

I 18 § tredje stycket föreskrivs också att länsstyrelsen får befria kommun från skyldighet att ha ålderdomshem. Ett sådant medgivande befriar inte kommunen från skyldighet att dra försorg om åldringar och andra vårdbehövande, vars vård inte tillgodoses i annan ordning. Detta anges uttryckligt i samma bestämmelse.

Underställningsskyldigheten beträffande plan för ålderdomshem och interkommunalt ålderdomshemsreglemente utgör exempel på sådan statlig styrning eller kontroll som bör provas i denna översyn.

Det kan invändas att hela den sociala vårdlagstiftningen övervägs av socialutredningen. Detta bör dock inte hindra smärre lagändringar i förenklande syfte, vilka inte på ett mer genomgripande sätt påverkar regelsystemets materiella innehåll och principer eller förutsättningarna för senare reformer. Denna ståndpunkt får större tyngd ju högre frekvens en ärendegrupp har.

Det kan hävdas att ålderdomshemsbyggandet har minskat väsentligt och att andra omsorgsformer har fått större betydelse. Detta gäller dock sannolikt inte i samma utsträckning om- och tillbyggnader eller omdispositioner, som kommer att ha en betydande omfattning så länge äldre och otidsenliga ålderdomshem finns kvar.

Det kan vidare anmärkas att socialutredningens förslag om en av kommunerna och landstingskommunen gemensamt upprättad institutionsplan, som skall fastställas av länsstyrelsen, inte avser ålderdomshemmen. En prövning i detta sammanhang föregriper därför inte socialutredningens fortsatta överväganden.

Regeringen har beträffande uppförande av olika institutioner under senare år på olika sätt tagit initiativ till att eliminera statlig detaljreglering.

Exempel härpå erbjuder de i kapitel 2 redovisade besluten år 1973 om

förenklad handläggning av skolbyggnadsärenden och om slopande av den statliga ritningsgranskning som tidigare krävdes för erhållande av statsbidrag vid uppförande av barnstugor m. m.

Ett slopande av bestämmelsen om underställningsskyldighet beträffande plan för ålderdomshem ligger alltså helt i linje med den hittillsvarande utvecklingen. Några skäl för att en statlig medverkan i dessa frågor skulle vara mer motiverad än på de nämnda områdena kan knappast anföras. Det kan också anmärkas att ålderdomshemsbyggandet numera inte – till skillnad från skol- och barnstugebyggandet – är förknippat med några statsbidrag.

Regeln om underställningsskyldighet ter sig föråldrad också ur det perspektivet att naturliga gränser mellan olika boende- och vårdformer blir allt svårare att bestämma. Exempelvis torde det vara svårt att anföras skäl för en statlig fastställelseprövning av plan för ålderdomshem, som inte med samma styrka gör sig gällande beträffande exempelvis pensionärshem med tillgång till vårdpersonal och väl utbyggda servicefunktioner. Bestämmelsen om att länsstyrelsen skall godkänna plan för ålderdomshem bör därför tas bort.

Ärenden avseende fastställelseprövning av interkommunalt ålderdomshemsreglemente torde numera förekomma mycket sällan. Med hänsyn främst till de effekter kommunindelningsreformen har givit i form av bärkraftigare enheter torde denna underställningsskyldighet vara överflödig. I det fåtal fall samarbete av detta slag kan komma att aktualiseras kan, om kommunalförbundsmöjligheten inte utnyttjas, en lämplig samarbetsform vara att den ena kommunen får disponera platser i den andra kommunens ålderdomshem. Denna lösning torde också vara vanligast vid samverkan såväl mellan kommuner som mellan landstingskommuner och kommuner. Enligt tillgängliga uppgifter finns f. n. endast ett kommunalförbund för ålderdomshem. På grund av vad nu har anförts bör underställningsskyldigheten beträffande reglemente för ålderdomshem slopas.

Möjligheten för länsstyrelsen att befria kommun från skyldighet att ha ålderdomshem torde också ha fått avsevärt minskad aktualitet med de större och bärkraftigare kommunerna. I princip samma invändningar som beträffande fastställelseprövningen av plan för ålderdomshem kan resas mot regeln att kommun skall driva ålderdomshem, om länsstyrelsen inte har befriat den från denna skyldighet. Kommun bör själv få avgöra huruvida den vill driva egna ålderdomshem eller erbjuda andra boende- och vårdformer – kanske i kombination med ett antal ålderdomshemsplatser, som disponeras enligt avtal med annan kommun eller enskild.

Frågan om kommuns skyldighet att ha ålderdomshem hänger mycket nära samman med vilken utformning man i en framtida lagstiftning för socialvården vill ge det allmänna vårdansvar som vilar på kommun. Det finns därför inte anledning att här föreslå någon ändring på denna punkt.

Förslag till ändringar i socialhjälpslagen redovisas i bilaga 7.

6.3.2 Fastställande av reglemente angående burskap

I 3 kap. handelsbalken finns bestämmelser om burskap. Till burskap är numera inte knutna andra rättsverkningar än att burskapsägande borgare åtnjuter vissa förmåner med avseende på rätt till understöd från borgerskapet underställda fonder och stiftelser samt till intagning på borgerskapets hem och inrättningar.

Enligt lagen (1964:653) om överflyttning av magistratens befattning med burskapsärenden m. m. har kommunstyrelsen övertagit den befattning med ansökan om burskap och med uppsägning av burskap som enligt 3 kap. 1 och 5 §§ handelsbalken ankommer på borgmästare och råd.

Lagen öppnar också möjlighet att ersätta bestämmelserna i handelsbalken med ett reglemente angående burskap. I ett sådant reglemente kan föreskrifter meddelas om burskapsärendenas behandling och formerna för förvaltning av de fonder och stiftelser som finns till förmån för de burskapsägande borgarna. Det ankommer enligt lagen på kommunstyrelsen att anta sådant reglemente, sedan borgerskapet har beretts tillfälle att yttra sig. Reglementet skall underställas länsstyrelsen för fastställelseprövning. Särskilda regler om formerna för beslut om ändring i reglemente ges ej, varför samma ordning får anses gälla.

Det kan ifrågasättas om det är nödvändigt att reglemente angående burskap skall fastställas av länsstyrelsen. De skäl som talar för att denna bestämmelse behålls torde framför allt vara att reglemente kan röra frågor om förvaltning av betydande fonder. Det skulle därför kunna hävdas att länsstyrelsen, som är allmän tillsynsmyndighet för stiftelser, bör pröva bestämmelserna i reglemente.

Burskapsinstitutet finns kvar i fyra kommuner, nämligen Stockholm, Uppsala, Norrköping och Karlskrona. Möjligen kan borgerskapssammanslutningar finnas på ytterligare något håll i landet.

I allmänhet har möjligheten att anta särskilt burskapsreglemente utnyttjats. I en kommun – Norrköping – tillämpas handelsbalkens regler fortfarande.

Möjligheten att anta burskapsreglementen – och därmed också skyldigheten att underställa länsstyrelsen dem – infördes i samband med magistraternas avveckling år 1964. I prop. 1964:163 anføres beträffande underställningsskyldigheten endast att det lämpligen torde böra tillkomma länsstyrelsen att fastställa sådant reglemente.

Skäl synes inte längre föreligga att behålla underställningsskyldigheten beträffande beslut om burskapsreglemente. Därför bör 1964 års lag ändras så att föreskriften att reglemente skall fastställas av länsstyrelsen utgår.

Lagens bestämmelse om att kommunstyrelsen skall utöva de uppgifter som enligt handelsbalken ankommer på borgmästare och råd bör behållas tills vidare.

Förslag till lagändringar redovisas i bilaga 13.

7 Bilageförteckning

Förslag till ändring i kommunallagen.....	bilaga 1.
Förslag till ändring i brandlagen (1974:80).....	bilaga 2.
Förslag till ändring i byggnadsstadgan (1959:612).....	bilaga 3.
Förslag till ändring i skollagen (1962:319).....	bilaga 4.
Förslag till ändring i skolförordningen (1971:235).....	bilaga 5.
Förslag till ändring i lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.	bilaga 6.
Förslag till ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp.....	bilaga 7.
Förslag till ändring i barnavårdslagen (1960:97).....	bilaga 8.
Förslag till ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård...	bilaga 9.
Förslag till lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården.....	bilaga 10.
Förslag till ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663).....	bilaga 11.
Förslag till ändring i lagen (1944:219) om djurskydd.....	bilaga 12.
Förslag till ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av ma- gistratens befattning med burskapsärenden m. m.	bilaga 13.
Kommunallagsutredningens förslag till kommunallag 1-3 kap.	bilaga 14. (Ej i trycket)

Av kommunallagsutredningen föreslagen lydelse *I promemorian föreslagen lydelse*

24 §

Ordföranden ger därefter till känna, vad som enligt hans uppfattning beslutats och bekräftar beslutet med klubbslag, om ej omröstning begäres. Omröstning verkställs efter upprop och sker öppet utom vid val. Vid öppen omröstning får omröstningsapparat användas. Utgången bestäms genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna, om ej annat är föreskrivet för särskilda fall. Vid lika röstetal för olika meningar skiljes genom lottning om ärendet avser val eller tillsättande av tjänst och genom ordförandens utslagsröst i övriga ärenden.

Val av styrelse och *annan* nämnd, av revisorer och revisorssuppleanter samt av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skall företagas till avgörande av fullmäktige, skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser.

¹Med kommunallagen avses här den lag som föreslås i betänkandet (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag

Av kommunallagsutredningen föreslagen lydelse

I Stockholms kommun gäller ej bestämmelserna om proportionellt val vid utseende av sådan nämnd, som sägs i 43 § andra stycket.

I promemorian föreslagen lydelse

I Stockholms kommun gäller bestämmelserna om proportionellt val vid utseende av sådan nämnd som sägs i 43 § *endast om det är särskilt föreskrivet.*

43 §

Angående utseende av nämnder för vissa i särskilda författningar angivna uppgifter gäller för varje fall i författningen meddelade bestämmelser.

För förvaltning och verkställighet i övrigt får fullmäktige tillsätta de nämnder som behövs.

Beträffande nämnd som avses i andra stycket äger vad som är föreskrivet i 33 § andra stycket, 34 §, 35 § andra stycket och 37–42 §§ motsvarande tillämpning.

Fullmäktige får, i den mån ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning, besluta att styrelsen eller annan nämnd skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om egendom som eljest förvaltas av andra nämnder,

2. handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst beträffande personal, som är underställd andra nämnder.

Förslag till**Lag om ändring i brandlagen (1974:80)**

Härigenom föreskrives att 3 och 3 a §§ brandlagen (1974:80) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter skall handhas av den kommunala nämnd som kommunfullmäktige bestämmer (brandstyrelse).

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter skall handhas av den nämnd som kommunfullmäktige bestämmer (brandstyrelse), i den mån förvaltningen ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen.

3 a §¹

I mom. Ledamöter och suppleanter i särskild brandstyrelse väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall också bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall in-kallas till tjänstgöring.

Beräffande särskild brandstyrelse skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild brandstyrelse i Stockholms kommun.

Brandstyrelses protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290).

Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

Beträffande särskild brandstyrelse skall bestämmelserna i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) rörande kommunstyrelsen samt bestämmelserna i

¹Senaste lydelse 1975:96.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning. För särskild brandstyrelse i Stockholm skall dock gälla bestämmelserna i 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, samt därutöver vad kommunfullmäktige föreskriver med iakttagande av bestämmelserna i samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild brandstyrelse.

Brandstyrelses protokoll behöver ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

2 mom. Vid sammanträde med brandstyrelsen har brandchefen rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

Förslag till**Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)**

Härigenom föreskrives i fråga om byggnadsstadgan (1959:612)¹

dels att 5–7 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 §**

Ledamöter och suppleanter i byggnadsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I övrigt skall med avseende å byggnadsnämnd vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat om kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning, dock att för byggnadsnämnden i Stockholm skola gälla bestämmelserna i 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, samt därutöver vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i samma lag föreskriva.

Utan hinder av vad i andra stycket sägs skall gälla, dels att i kommunens tjänst anställd befattningshavare icke på grund av denna sin tjänsteställning skall vara obehörig att vara ledamot

Beträffande byggnadsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om byggnadsnämnden i Stockholms kommun.

Uppdrag som avses i 42 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om framställning till regeringen eller länsstyrelsen, att meddela föreläggande vid vite eller annat äventyr eller att slutligt avgöra ärende, som är av principiell natur eller eljest av större vikt.

Byggnadsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

¹Stadgan omtryckt senast 1972:776.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

eller suppleant i byggnadsnämnd dels ock att nämndens protokoll icke behöver upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos byggnadsnämnd.

5 §

Ordförande i byggnadsnämnd skall tillse, att nämndens ledamöter erhålla kallelse till sammanträdena samt att suppleanterna underrättas om tid och plats för sammanträdena.

I kallelse och underrättelse skall lämnas uppgift om de ärenden, som skola förekomma vid sammanträdet.

6 §

Befattningshavare, som har till åliggande att föredraga ärenden inför byggnadsnämnden, äger rätt att deltaga i överläggning men ej i beslut, samt att, där han det begär, få sin särskilda mening antecknad till protokollet.

Samma rätt tillkommer sådan tjänsteman vid länsstyrelsen eller annan tjänsteman, som kallats att i denna egenskap närvara vid sammanträde med nämnden.

7 §

Byggnadsnämnd äger uppdraga åt en eller flera ledamöter eller suppleanter i nämnden eller åt befattningshavare hos nämnden att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall närmare angivas i nämndens beslut. Sådant uppdrag må dock ej avse befo-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

genhet att besluta om framställning eller yttrande till Konungen, länsstyrelsen eller kommunfullmäktige, att meddela föreläggande vid vite eller annat äventyr eller att slutligt avgöra ärende, som är av principiell innebörd eller eljest av större vikt.

Nämndens beslut rörande uppdrag, som i första stycket sägs, skall underställas länsstyrelsens prövning.

Vad i denna stadga sägs om byggnadsnämnd skall i tillämpliga delar gälla den, som på grund av uppdrag enligt första stycket handlar å nämndens vägnar. Beslut, som meddelas på grund av dylikt uppdrag, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Bilaga 4.

Förslag till

Lag om ändring i skollagen (1962:319)

Härigenom föreskrives i fråga om skollagen (1962:319)¹

dels att 12, 14–16 och 18 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 8, 9, 13, 19, 20 b, 20 c och 20 f §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §²

På framställning av kommunfullmäktige må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av kommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Kommunfullmäktige må föreskriva att annan kommunal nämnd än skolstyrelsen skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för skola som eljest står under skolstyrelsens förvaltning.

2. beträffande annan personal vid kommuns grundskola eller gymnasieskola än skolledare, lärare, skolläkare och skolsköterska handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst.

9 §³

Skolstyrelsen skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa skolväsendets tillstånd inom kommunen och taga erforderliga initiativ för att bereda barn och ungdom i kommunen tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 8 §, ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet

Skolstyrelsen skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen, ombesörja de angelä-

¹Lagen omtryckt 1970:1026.

²Senaste lydelse 1975:159.

³Senaste lydelse 1975:159.

Nuvarande lydelse

i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

- b) tillse, att verksamheten vid skolorna fortgår enligt gällande föreskrifter, och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,
 c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning samt
 d) verka för samarbete mellan hem och skola.

Föreslagen lydelse

genheter avseende skolväsendet i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

12 §

Skolstyrelsen äger för vård och förtecknande överlämna styrelsens protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar till kommunstyrelsen, i den mån handlingarna ej erfordras för det löpande arbetet.

13 §

Ledamöter och suppleanter i skolstyrelsen väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock ej vara under sju.

Valet skall vara proportionellt, därast det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande skolstyrelse skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om skolstyrelsen i Stockholms kommun.

Uppdrag som avses i 42 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande enligt 34 § denna lag.

Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § förvaltningslagen (1971:290).

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos skolstyrelse.

14 §⁴

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i skolstyrelsen, verkan

⁴Senaste lydelse 1971:630.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 7 § kommunallagen är stadgat om kommunfullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock må utom personer, som avses i andra stycket av nämnda paragraf, ej heller skolchefen i kommunen utses till ledamot eller suppleant i styrelsen.

Beträffande skolstyrelsen skall i övrigt vad i 33–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning. Om val av ordförande och vice ordförande skall jämväl länskolnämnden underrättas.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos skolstyrelsen.

15 §

Om kommunfullmäktige så besluta, äger skolstyrelsen uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i styrelsen, eller åt ledamot eller suppleant eller åt skolchefen eller annan skolledare eller tjänsteman hos kommunen att å styrelsens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Skolstyrelsen må dock ej annorledes än genom samfällt beslut pröva fråga om meddelande eller återkallande av godkännande enligt 34 § eller göra framställning eller avgiva yttrande till fullmäktige.

Beslut, vilket fattats på grund av uppdrag som sågs i första stycket, skall anmälas vid styrelsens nästa sammanträde.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

16 §

Vid sammanträde med skolstyrelsen eller avdelning av denna skall skolchefen närvara samt äga rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten och att få sin särskilda mening antecknad till protokollet.

18 §⁵

Vad i 12–14 §§ stadgas äger icke avseende å skolstyrelsen i Stockholms kommun. Beträffande nämnda skolstyrelse skola 50 §, 51 § 1 mom., med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket, samt 52 § kommunallagen för Stockholm äga tillämpning med iakttagande av att antalet ledamöter ej må understiga sju samt att skolchefen ej må utses till ledamot eller suppleant.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos skolstyrelsen i Stockholms kommun.

Skolchefen i Stockholms kommun äger utse en honom underställd skolledare att i sitt ställe deltaga i sammanträde på sätt i 16 § sägs.

19 §

Skolchefen i kommunen åligger

a) att biträda skolstyrelsen i dess verksamhet och närmast under styrelsen vara ledare av skolväsendet i kommunen,

b) att, i den mån sådant enligt 15 § uppdrages åt honom, fatta beslut å styrelsens vägnar samt

b) att, i den mån sådant enligt 42 § andra stycket kommunallagen uppdrages åt honom, fatta beslut å styrelsens vägnar samt

c) att taga befattning med de ärenden och i övrigt fullgöra de uppgifter, vilka enligt särskilda författningar eller skolstyrelsens beslut ankomma på honom.

⁵ Senaste lydelse 1971:630.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*20 b §⁶

På framställning av landstinget må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av landstingskommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Landstinget må föreskriva att annan nämnd hos landstingskommunen än utbildningsnämnden skall

1. handha förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för skola som eljest står under utbildningsnämndens förvaltning,

2. beträffande annan personal vid landstingskommuns gymnasieskola än skolledare, lärare, skolläkare och skolsköterska handlägga frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst.

20 c §⁷

Utbildningsnämnden skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa tillståndet i landstingskommunens gymnasieskola och taga erforderliga initiativ för att bereda ungdom i landstingskommunen tillfredsställande utbildning i gymnasieskolan.

Utbildningsnämnden skall vidare
a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelse som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 20 b §, ombesörja de angelägenheter avseende landstingskommunens gymnasieskola, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

b) tillse, att verksamheten vid landstingskommunens gymnasieskola fortgår enligt gällande föreskrifter och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,

c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning samt

d) verka för samarbete mellan hem och skola.

Utbildningsnämnden skall vidare
a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelse som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen, ombesörja de angelägenheter avseende landstingskommunens gymnasieskola, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

⁶Senaste lydelse 1975:159.

⁷Senaste lydelse 1975:159.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 f §⁸

I den mån ej annat följer av 3 § femte stycket, väljas ledamöter och suppleanter i utbildningsnämnden av landstinget till det antal landstinget bestämmer. Antalet ledamöter må dock ej vara under sju. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande utbildningsnämnd, som väljes enligt första stycket, skola bestämmelserna i 17 § ovan samt 43–47 §§, 48 § första stycket, 49–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) äga motsvarande tillämpning.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos utbildningsnämnd, som väljes enligt första stycket.

Beträffande särskild utbildningsnämnd skola 13 och 17 §§ äga motsvarande tillämpning.

⁸Senaste lydelse 1971:630.

Förslag till**Förordning om ändring i skolförordningen (1971:235)**

Härigenom föreskrives att 17 kap. 55 § och 18 kap. 9 § skolförordningen (1971:235) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 kap.

55 §¹

Annan personal vid grundskolan eller gymnasieskolan än som avses ovan i detta kapitel anställs av styrelsen för skolan, om ej annat följer av beslut enligt 8 § tredje stycket 2 eller 20 b § tredje stycket 2 skollagen (1962:319) eller av bestämmelse som regeringen meddelar.

Annan personal vid grundskolan eller gymnasieskolan än som avses ovan i detta kapitel anställs av styrelsen för skolan, om ej annat följer av beslut enligt 43 § fjärde stycket 2 kommunallagen eller av bestämmelse som regeringen meddelar.

18 kap.

9 §²

Styrelsen för skolan beslutar om ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst för annan personal vid grundskolan eller gymnasieskolan än som avses i 1–8 §§, om ej annat följer av beslut enligt 8 § tredje stycket 2 eller 20 b § tredje stycket 2 skollagen (1962:319) eller av bestämmelse som regeringen meddelar.

Styrelsen för skolan beslutar om ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst för annan personal vid grundskolan eller gymnasieskolan än som avses i 1–8 §§, om ej annat följer av beslut enligt 43 § fjärde stycket 2 kommunallagen eller av bestämmelse som regeringen meddelar.

¹ Senaste lydelse 1975:161.

² Senaste lydelse 1975:161.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.

dels att 4–7 och 10 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 2, 3 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Har beslut fattats enligt 1 §, tillämpas icke 2–5, 8 och 9 §§ lagen (1956:2) om socialhjälp, 2 § andra stycket, 7, 8 och 10–12 §§ barnavårdslagen (1960:97), 3 § första stycket, 5–7 §§ samt 8 § 1 och 2 mom. lagen (1954:579) om nykterhetsvård.

Har beslut fattats enligt 1 §, tillämpas icke 2–3 och 9 §§ lagen (1956:2) om socialhjälp, 2 § andra stycket och 7 § första stycket barnavårdslagen (1960:97), 3 § första stycket och 5 § första–tredje styckena lagen (1954:579) om nykterhetsvård.

Vad i övrigt i lag eller annan författning är föreskrivet om socialnämnd, barnavårdsnämnd eller nykterhetsnämnd skall äga motsvarande tillämpning i fråga om social centralnämnd och, i förekommande fall, social distriktsnämnd.

3 §

Ledamöter och suppleanter i social centralnämnd väljes av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock ej vara under nio. Där så lämpligen kan ske, bör juridisk och medicinsk sakkunskap vara företrädd inom nämnden.

Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal, vilket erhålles då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser.

Beträffande social centralnämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej, förutom vad som följer av 14 § tredje och fjärde styckena barnavårdslagen (1960:97), upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

Nuvarande lydelse

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall den ordning bestämmas, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

Föreslagen lydelse

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos social centralnämnd.

4 §¹

I fråga om social centralnämnd äger 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelsen motsvarande tillämpning. Nämndens protokoll behöver, förutom vad som följer av 14 § tredje stycket barnavårdslagen (1960:97), ej innehålla annat än förteckning på närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos social centralnämnd.

5 §

Social centralnämnd får vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar, tillsätta tjänst hos nämnden och anlita det biträde i övrigt som fordras. Är behovet av juridisk eller medicinsk sakkunskap ej tillgodosett inom nämnden, bör den anlita biträde av personer med sådan sakkunskap.

Har kommunen beslutat inrätta tjänst, som skall vara gemensam för social centralnämnd och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, får tjänsten tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1971:669.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Är någon i så trängande behov av socialhjälp, att med dess avhjälpande ej kan anstå till dess social centralnämnd sammanträder, får nämndens ordförande tills vidare bevilja honom socialhjälp. Ordförandens beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Kan i ärende enligt barnavårdslagen (1960:97) social centralnämnds prövning ej avvaktas utan fara eller allvarlig olägenhet, får nämndens ordförande vidtaga de åtgärder samt meddela de beslut och förordnanden som anges i 11 § första stycket barnavårdslagen. Beslut som ordföranden fattat med stöd av detta stycke länder omedelbart till efterrättelse och gäller tills vidare i avbidan på nämndens prövning. Det skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde. Avser beslutet omhändertagande enligt 29 eller 30 § barnavårdslagen eller förbud enligt 50 § samma lag, skall ordföranden omedelbart sammankalla nämnden för att besluta i ärendet. Nämndens sammanträde skall i sådant fall hållas utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för ordförandens beslut.

7 §

Om kommunens fullmäktige bestämmer det, får social centralnämnd uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av socialhjälp-, barnavårds- eller nykterhetsvårdsärenden, vilkas beskaffenhet skall anges i fullmäktiges beslut. Därvid skall de

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

begränsningar i delegationsrätten som anges i 12 § första stycket 1–4 barnvårdslagen (1960:97) gälla. Såvitt angår ärenden enligt lagen (1954:579) om nykterhetsvård får nämnden endast genom samfällt beslut utdöma förelagt vite, föranstalta om åtgärd enligt 14 § 2 mom. lagen om nykterhetsvård, meddela beslut om övervakning eller lydnadsföreskrifter, göra ansökan om tvångsintagning på allmän vårdanstalt, föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning, bevilja anstånd därmed, förklara sådant anstånd förverkat eller göra anmälan hos överförmyndare. Framställning eller yttrande till fullmäktige får beslutas endast av nämnden samfällt.

Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

8 §

Ledamöter och suppleanter i social distriktsnämnd väljes av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock ej vara under fem. Minst en av ledamöterna bör vara ledamot i sociala centralnämnden. I övrigt äger bestämmelserna i 3 § motsvarande tillämpning.

I social distriktsnämnd bör minst en av ledamöterna vara ledamot i sociala centralnämnden. I övrigt äger bestämmelserna i 3 § motsvarande tillämpning.

10 §

Bestämmelserna i 4 §, 5 § första stycket, 6 och 7 §§ gäller i tillämpliga delar i fråga om social distriktsnämnd och dess ordförande. Tjänst hos nämnden tillsättes dock av sociala centralnämnden. Det ankommer även på sociala centralnämnden att göra framställning och avge yttrande till kommunens fullmäktige.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1956:2) om socialhjälp dels att 4, 5 och 10 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3, 6, 8, 18 och 19 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

Ledamöter och suppleanter i socialnämnden väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Valet skall vara proportionellt, där est det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande socialnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos socialnämnd.

4 §²

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att närvara vid sammanträde, beslutförhet, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande va-

¹ Senaste lydelse 1971:664.

² Senaste lydelse 1971:664.

Nuvarande lydelse

rest till nämnden ställda framställningar mottagas, tidpunkt när handling skall anses ha kommit in till nämnden, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning; dock att det ej är erforderligt, att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos socialnämnd.

Föreslagen lydelse

5 §

Socialnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar ävensom tillsätta befattning hos nämnden samt anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Har kommunen beslutat inrätta befattning, som skall vara gemensam för socialnämnden och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, må befattningen tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

6 §³

Socialnämnden har

att göra sig väl förtrogen med den enskildes behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett;

att bestämma, i vilka fall, i vilken omfattning och under vilka former socialhjälp skall meddelas;

³ Senaste lydelse 1971:664.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i frågor, som äga samband med nämndens verksamhet, samt, där så lämpligen kan ske, lämna annat bistånd i personliga angelägenheter;

att förvalta till kommunens socialhjälpssverksamhet anslagen eller eljest hörande egendom, i den mån ej förvaltningen därav uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse;

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, som angå socialhjälpssverksamheten; samt

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att jämväl i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 43 §, fjärde stycket kommunallagen, ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

Socialnämnden har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på nämnden.

Nämnden skall hos kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade, samt äger att från kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter.

8 §⁴

Är någon i så trängande behov av socialhjälp, att med dess avhjälpande ej kan anstå, till dess socialnämnden sammanträder, må nämndens ordförande tills vidare bevilja honom socialhjälp.

Om kommunfullmäktige så besluta, äger socialnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Framställning eller yttrande till full-

⁴ Senaste lydelse 1971:664.

Nuvarande lydelse

mäktige må dock icke beslutas annorledes än av nämnden samfällt.

Beslut, vilket fattas med stöd av första stycket eller på grund av uppdrag som sägs i andra stycket, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Föreslagen lydelse

Beslut, vilket fattas med stöd av första stycket, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

10 §⁵

Socialnämnden äger för vård och förtecknande överlämna nämndens protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar till kommunstyrelsen, i den mån handlingarna icke erfordras för det löpande arbetet.

18 §

Det åligger kommun att anordna och driva hem för åldringar och andra personer, vilka äro i behov av vård eller tillsyn som icke eljest tillgodoses.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket. I sådant fall skola de bestämmelser, vilka äro erforderliga för hemmets skötsel, upptagas i reglemente, som fastställas av länsstyrelsen.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket.

Om särskilda skäl äro därtill, må länsstyrelsen tills vidare befria kommun från skyldighet att själv eller gemensamt med annan kommun hava hem, varom stadgas i denna paragraf. Har så skett, åligger det likväl kommunen att sörja för att sådant behov av vård eller tillsyn, som avses i första stycket, blir tillgodosett.

19 §

Hem, som avses i 18 §, skall vara så inrättat och utrustat, att skäligen krav på trevnad och hygien tillgodoses samt lämplig fördelning av vårdtagarna möjliggöres.

Innan dylikt hem uppföres eller i mera avsevärd omfattning ändras genom om- eller tillbyggnad eller inrättas i byggnad, som uppförts för an-

⁵ Senaste lydelse 1971:664.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*nat ändamål, skall länsstyrelsen, efter
att hava inhämtat yttrande från so-
cialstyrelsen, hava godkänt plan för
hemmet.*

Vid hemmet skola finnas anställda befattningshavare till det antal och med sådan utbildning att de som beretts plats i hemmet kunna erhålla tillfredsställande vård och tillsyn.

Förslag till**Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)**

Härigenom föreskrives i fråga om barnavårdslagen (1960:97)¹

dels att 8, 10 och 12 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3 och 7 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Barnavårdsnämnden har

att göra sig väl förtrogen med barns och ungdoms levnadsförhållanden inom kommunen samt därvid särskilt uppmärksamma sådana underåriga som med hänsyn till kroppslig eller själslig hälsa och utrustning, hem- och familjeförhållanden samt omständigheterna i övrigt kunna anses vara särskilt utsatta för risk att utvecklas ogynnsamt,

att verka för önskvärda förbättringar i fråga om kommunens barnavård samt därvid i mån av behov och möjligheter främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för barn och ungdom,

att stödja den personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet som utövas genom ungdomens egna sammanslutningar,

att lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som äga samband med nämndens verksamhet,

att förvalta egendom som hör till kommunens barnavård, i den mån ej förvaltningen uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse,

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden som angå nämndens verksamhet samt

att även i övrigt ombesörja sådana angelägenheter som avse kommunens barnavård och äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att även i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen, ombesörja sådana angelägenheter som avse kommunens barnavård och äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

7 §

Ledamöter och suppleanter i barnavårdsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Där så lämpligen

Beträffande barnavårdsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning.

¹ Lagen omtryckt 1971:308.

Nuvarande lydelse

kan ske, bör juridisk sakkunskap vara företrädd inom nämnden.

Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall den ordning bestämmas, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Föreslagen lydelse

Uppdrag, som avses i 42 § andra stycket kommunallagen, får ej omfatta befogenhet att

1. utdöma förelagt vite,
 2. vidtaga åtgärd enligt 26 § 2, 3 eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,
 3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,
 4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.
- Nämndens protokoll behöver ej, förutom vad som följer av 14 § tredje och fjärde styckena denna lag, upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.
- Utan hinder av 2 §2 förvaltningslagen äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos barnavårdsnämnd.

8 §

Beträffande barnavårdsnämnd skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat om kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning. I kommunens tjänst anställd befattningshavare skall dock icke på grund av denna sin tjänstställning vara obehörig att vara ledamot eller suppleant i barnavårdsnämnd. Ej heller är det erforderligt, att barnavårdsnämnds protokoll upptager, förutom vad som må följa av

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

14 § tredje stycket denna lag, annat än förteckning på närvarande ledamöter och för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos barnavårdsnämnd.

10 §

Barnavårdsnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar samt tillsätta befattning hos nämnden och anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Är behovet av juridisk sakkunskap icke tillgodosett inom nämnden, bör den anlita biträde av lagfaren person.

Har kommunen beslutat inrätta befattning, som skall vara gemensam för barnavårdsnämnden och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, må befattningen tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

12 §²

Om kommunfullmäktige så bestämmer, äger barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut

1. utdöma förelagt vite,
2. vidtaga åtgärd enligt 26 § 2, 3

² Senaste lydelse 1973:808

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller
göra framsättning om intagning i ungdomsvårdsskola.

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller

5. göra framställning eller avgiva yttrande till kommunfullmäktige.

Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1954:579) om nykterhetsvård¹ dels att 6 och 7 §§ samt 8 § 2 mom. skall upphöra att gälla, dels att 4 § 2 mom. och 5 § skall ha nedan angiven lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd har därjämte

att förvalta till kommunens nykterhetsvård anslagen eller eljest hörande egendom, i den mån ej förvaltningen därav uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse;

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, som angå nykterhetsvården; samt

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende nykterhetsvården inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

att jämväl i övrigt, i den mån detta ej tillkommer annan enligt beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen, ombesörja de angelägenheter avseende nykterhetsvården inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

5 §

Kommunal nykterhetsnämnd skall utgöras av särskilt tillsatt nämnd eller, därest kommunens ringa folkmängd eller liknande förhållande gör sådan obehövlig, av kommunens socialnämnd.

Konungen äger föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd. Framställning härom må göras av länsnykterhetsnämnden.

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock minst fem. Suppleanter utses av kommunen till minst ledamö-

Regeringen äger föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd. Framställning härom må göras av länsnykterhetsnämnden.

Beträffande särskild kommunal nykterhetsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning.

¹ Lagen omtryckt 1971:307.

Nuvarande lydelse

ternas halva antal. Såväl män som kvinnor skola vara representerade i nämnden. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Vid val av suppleanter skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ställe och tid för sammanträde, suppleants tjänstgöring och rätt att närvara vid sammanträde, beslutförhet, förfarandet vid fattande av beslut, protokoll och reservation, tillkännagivande varrest till nämnden ställda framställningar mottagas, tidpunkt när handling skall anses ha kommit in till nämnden, skriftväxling, vård och förtecknande av handlingar hörande till nämndens arkiv, utseende av kassaförvaltare samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning; dock att det ej är erforderligt, att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos kommunal nykterhetsnämnd.

Föreslagen lydelse

Uppdrag som avses i 42 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att

1. utdöma förelagt vite,
2. föranstalta om åtgärd enligt 14 § 2 mom.,
3. meddela beslut om övervakning eller lydadsföreskrifter,
4. göra ansökan om tvångsintagning på allmän vårdanstalt,
5. föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning, bevilja anstånd därmed eller förklara sådant anstånd förverkat, eller
6. göra anmälan hos överförmyndare.

Nämndens protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

6 §²

Är behovet av medicinsk sakkunskap ej tillgodosett inom kommunal

² Senaste lydelse 1972:669.

Nuvarande lydelse

nykterhetsnämnd, bör nämnden anlita
biträde av person med sådan sakkun-
skap.

Föreslagen lydelse

7 §

I den mån det finnes erforderligt,
må kommunal nykterhetsnämnd till
sitt biträde kalla därtill skickade män
och kvinnor.

8 §

2 mom. Kommunal nykterhets-
nämnd äger uppdraga åt ordföranden,
en eller flera ledamöter eller viss be-
fattningshavare hos nämnden att av-
ge yttrande till polismyndighet i ären-
de rörande ansökan om eller innehav
av körkort. Åtgärd, som vidtagits i an-
ledning av sådant uppdrag, skall an-
mälas för nämnden så snart det kan
ske.

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården

Härigenom föreskrives att lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården skall upphöra att gälla vid utgången av år 0000.

Förslag till**Lag om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663)**

Härigenom föreskrives i fråga om hälsovårdsstadgan (1958:663)

dels att 8–12 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 7 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §¹

Ledamöter och suppleanter i hälsovårdsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Om möjligt böra läkare och veterinär vara ledamöter i nämnden.

Vid val av suppleanter skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande hälsovårdsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om hälsovårdsnämnden i Stockholms kommun.

Uppdrag som avses i 42 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om framställning eller yttrande till regeringen eller länsstyrelsen, om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på försumligs bekostnad.

Hälsovårdsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos hälsovårdsnämnd.

¹ Senaste lydelse 1971:673.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*8 §²

Med avseende å hälsovårdsnämnd skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat om kommunstyrelsen äga motsvarande tillämpning, dock att för hälsovårdsnämnd i Stockholm skola gälla bestämmelserna i 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, samt därutöver vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i samma lag föreskriva.

Utan hinder av vad i nästföregående stycke sägs skall gälla, dels att i kommunens tjänst anställd befattningshavare icke på grund av denna sin tjänsteställning skall vara obehörig att vara ledamot eller suppleant i hälsovårdsnämnd, dels ock att det icke skall vara erforderligt, att hälsovårdsnämnds protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen därför.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos hälsovårdsnämnd.

9 §³

Om läkare och veterinär icke äro ledamöter i hälsovårdsnämnd, skall distriktsläkaren eller, i kommun med stadsläkare eller motsvarande läkare denne respektive tjänsteveterinären eller stadsveterinären närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han

² Senaste lydelse 1971:673.

³ Senaste lydelse 1972:675.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

icke hindras av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga deltaga i överläggningarna samt få sin mening antecknad till protokollet.

I kommun med mer än en stadsläkare eller stadsveterinär skall vad sålunda stadgats gälla förste stadsläkaren respektive förste stadsveterinären.

Finnes i kommun flera distriktsläkare, skall vad som föreskrives om distriktsläkares deltagande i sammanträde med hälsovårdsnämnd avse den som fullgör de uppgifter som enligt smittskyddslagen (1968:231) åligger distriktsläkare. Har socialstyrelsen enligt 22 § andra stycket smittskyddslagen förordnat annan läkare att i distriktsläkares ställe fullgöra de uppgifter som enligt nämnda lag ankommer på distriktsläkaren gäller vad i denna stadga sägs om distriktsläkare den läkaren.

10 §⁴

Vid hälsovårdsnämnds sammanträden äga följande befattningshavare, även om de icke äro ledamöter eller suppleanter i nämnden, rätt att närvara och deltaga i överläggningarna samt få sin mening antecknad till protokollet nämligen,

länsläkaren eller biträdande länsläkaren, dock ej såvitt avser hälsovårdsnämnd i kommun med stadsläkare, som är likställd med länsläkare,

länsveterinären eller biträdande länsveterinären, samt

distriktsläkaren eller stadsläkaren eller motsvarande läkare och tjänsteveterinären eller stadsveterinären, om

⁴ Senaste lydelse 1972:675.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

de icke på grund av vad i 9 § stadgas äro skyldiga att närvara vid nämndens sammanträden.

Hälsovårdsnämnd äger tillkalla särskild sakkunnig att deltaga i nämndens överläggningar.

11 §

Ordförande i hälsovårdsnämnd skall tillse, att nämndens ledamöter samt de befattningshavare, som enligt 9 § äro skyldiga att närvara vid nämndens sammanträden, erhålla kallelse till sammanträdena. Ordföranden skall därjämte tillse, att nämndens suppleanter och de befattningshavare, som enligt 10 § äga närvara vid nämndens sammanträden, erhålla underrättelse om tid och plats för sammanträdena.

I kallelse och underrättelse skall lämnas uppgift om de ärenden, som skola förekomma vid sammanträdet.

12 §⁵

Hälsovårdsnämnd äger uppdraga åt en eller flera ledamöter eller suppleanter i nämnden eller åt befattningshavare hos nämnden att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet därvid skall närmare angivas. Sådant uppdrag må dock ej innefatta befogenhet att besluta om framställning eller yttrande till Konungen, länsstyrelsen eller kommunfullmäktige, om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på försumligs bekostnad.

Hälsovårdsnämnds beslut om uppdrag enligt första stycket skall under-

⁵ Senaste lydelse 1971:673.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

ställas länsstyrelsens prövning. Beslut, vilket fattas på grund av sådant förordnande, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1944:219) om djurskydd**

Härigenom föreskrives att 14 § 3 mom. lagen (1944:219) om djurskydd skall ha nedan angiven lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §¹

3 mom. Vid hälsovårdsnämndens handläggning av ärende som rör vården eller behandlingen av djur äger länsveterinären så ock distrikts- eller stadsveterinären vara tillstüdes och deltaga i överläggningarna men ej i beslutet. Hans mening skall på begäran antecknas i protokollet.

Veterinär som äger närvara vid nämndens sammanträde skall kallas i god tid och därvid underrättas om ärendets beskaffenhet.

Sammanträde skall skyndsamt äga rum, när länsstyrelsen begär det.

Sammanträde med hälsovårdsnämnden för behandling av ärende som rör vården eller behandlingen av djur skall skyndsamt äga rum, när länsstyrelsen begär det.

¹ Senaste lydelse 1973:269

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattning med burskapsärenden m. m.**

Härigenom föreskrives att lagen (1964:653) om överflyttande av magistratens befattning med burskapsärenden m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

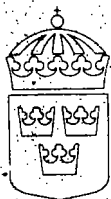
Stadens styrelse skall övertaga den befattning med ansökan om burskap och med uppsägning av burskap, som enligt 3 kap. 1 och 5 §§ handelsbalken ankommer på borgmästare och råd.

Stadens styrelse äger antaga reglemente angående burskap i staden att gälla i stället för vad som stadgas i 3 kap. handelsbalken. Innan reglemente antages, skall *stadens borgerskap* beredas tillfälle yttra sig. *Reglemente fastställles av länsstyrelsen.*

Föreslagen lydelse

Kommunstyrelsen skall övertaga den befattning med ansökan om burskap och med uppsägning av burskap, som enligt 3 kap. 1 och 5 §§ handelsbalken ankommer på borgmästare och råd.

Kommunstyrelsen äger antaga reglemente angående burskap att gälla i stället för vad som stadgas i 3 kap. handelsbalken. Innan reglemente antages, skall *borgerskapet* beredas tillfälle yttra sig.

Minskad statlig detaljreglering av kommunerna

PM III

**Övriga specialreglerade
kommunala nämnder m. m.**

Sammanfattning

Behovet av statlig tillsyn och kontroll över kommunerna har minskat till följd av bl. a. kommunindelningsreformen. Inom kommundepartementet pågår en översyn av den statliga detaljregleringen i syfte att mönstra ut sådana föreskrifter som inte längre kan anses nödvändiga.

Föreliggande promemoria, som är den tredje i detta översynsarbete, behandlar dels regler om organisation och arbetsformer för vissa specialreglerade nämnder, dels bestämmelser om kommunalförbund i olika specialförfattningar.

I en tidigare promemoria (PM II) har bestämmelserna om de viktigaste specialreglerade nämnderna behandlats. Förslagen i PM II innebär slopande av statlig detaljkontroll på en rad punkter och i övrigt en anpassning av specialförfattningarnas nämndregler till kommunallagens regler om kommunstyrelsen. I denna promemoria behandlas reglerna om övriga specialreglerade nämnder, nämligen valnämnd, överförmyndarnämnd, civilförsvarsnämnd, beredskapsnämnd, kristidsnämnd, uttagningsnämnd, familjebidragsnämnd, krigshjälpsnämnd, hemvärnsnämnd, arbetslöshetsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd samt slakthusstyrelse.

Enhetliga regler föreslås för samtliga dessa nämnder utom valnämnd och överförmyndarnämnd. Förslaget innebär bl. a. att kommunerna själva beslutar om de skall inrätta särskilda nämnder eller anförtro den specialreglerade uppgiften åt annan nämnd i kommunen. Dessa ändringar gäller närmast uttagningsnämnd, arbetslöshetsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd samt slakthusstyrelse.

Vidare föreslås en anpassning av samtliga specialförfattningars nämndregler till reglerna om kommunstyrelsen. Detta innebär på flera punkter att detaljföreskrifter mönstras ut och statlig detaljkontroll i form av exempelvis närvarorätt för statliga tjänstemän slopas.

Slutligen behandlas de regler om kommunalförbund som finns i olika specialförfattningar. Det gäller kommunalförbund för skola och för bostadsförmedling samt regionplaneförbund. De statliga myndigheternas möjlighet att mot kommunernas vilja inrätta kommunalförbund för skola föreslås upphöra. Liknande resonemang förs beträffande de två övriga slagen av kommunalförbund. Beträffande kommunalförbund för bostadsförmedling föreslås att vissa bestämmelser om statlig detaljkontroll slopas. Beträffande regionplaneförbund anføres i promemorian att denna fråga bör lösas inom ramen för en ny byggnadslagstiftning.

1 Inledning

En översyn av statens tillsyn och kontroll över kommunerna pågår inom kommundepartementet. Syftet är att mönstra ut sådana detaljföreskrifter som mot bakgrund av bl. a. den genomförda kommunindelningsreformen inte längre är nödvändiga.

Som resultat av översynsarbetet har två promemorior publicerats. Departementspromemorian (Ds Kn 1975:1) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM I, Avgifter hos byggnadsnämnd har lagts till grund för en proposition (1975:107) angående föreskrifter om avgifter hos byggnadsnämnd. I propositionen som har antagits av riksdagen (CU 1975:29, rskr 1975:220) föreslås att regeringen får bemyndigande att meddela föreskrifter om avgifter hos byggnadsnämnd och att överlåta åt kommun att meddela sådana föreskrifter. Genom ändring (1975:462) i byggnadsstadgan (1959:612) har regeringen slopat tidigare underställningsförfarande hos länsstyrelsen och överlåtit åt kommun att själv fastställa grunder för avgifter enligt byggnadsstadgan. Motsvarande ändring (1975:821) har gjorts i förordningen (1961:568) om brandfarliga varor.

Departementspromemorian (Ds Kn 1975:3) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM II, Nämndorganisationen, underställning m. m. (förkortas i fortsättningen PM II) innehåller dels förslag om slopad underställning av kommunala beslut hos statlig myndighet i några fall, dels en genomgång av reglerna om de viktigaste specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer. En rad förslag till förenklingar och slopande av detaljföreskrifter läggs fram. De redovisas i huvuddrag nedan i kapitel 3. Promemorian remissbehandlas f. n.

Översynen av reglerna om nämnderna har påkallats också av kommunallagsuöredningens betänkande (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag, som remissbehandlas samtidigt som PM II. En ny kommunallag för med sig följdändringar i flertalet författningar om den specialreglerade kommunala verksamheten.

I PM II behandlas de viktigaste specialreglerade nämnderna i kommun, nämligen brandstyrelse, byggnadsnämnd, skolstyrelse, social centralnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och hälsovårdsnämnd. Härutöver finns ett inte obetydligt antal specialreglerade nämnder som i allmänhet är fakultativa. I många kommuner fullgörs de funktioner som ankommer på dessa fakultativa nämnder av kommunstyrelsen eller annan nämnd. Vissa kommuner, företrädesvis de större, har emellertid särskilda nämnder för flera av dessa verksamheter. Regler för sådana särskilda nämnder ges med något undantag i specialförfattningar. Införandet av en enhetlig kommunallag fordrar en översyn av dessa författningar. I föreliggande promemoria behandlas reglerna om de huvudsakligen fakultativa specialreglerade nämnderna på i princip samma sätt som de obligatoriska nämnderna i PM II. De nämnder som behandlas är valnämnd, överförmyndarnämnd, särskild civilförsvarsnämnd, särskild beredskapsnämnd, särskild kristids-

nämnd. uttagningsnämnd, särskild familjebidrag snämnd, särskild krigshjälpsnämnd, särskild hemvärnsnämnd, särskild arbetslöshetsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd samt slakthusstyrelse. Av dessa är f. n. valnämnd, uttagningsnämnd och i vissa fall handels- och sjöfartsnämnd obligatoriska.

Kommunallagsutredningens förslag innebär bl. a. att bestämmelserna om kommunalförbund skall fogas in i den nya kommunallagen. En sådan lösning påkallar en genomgång av de bestämmelser om kommunalförbund som finns i olika specialförfattningar. I föreliggande promemoria behandlas därför också reglerna om kommunalförbund för skola, kommunalförbund för bostadsförmedling samt regionplaneförbund.

Bland nämnder och styrelser hos landstingskommun har en nämnd behandlats i PM II, nämligen utbildningsnämnd. Övriga specialreglerade landstingskommunala nämnder kommer att behandlas i en särskild PM IV. Det gäller sjukvårdsstyrelse, direktions för sjukhus, styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, särskild regionplanenämnd och semesterhems-nämnd.

2 Nämndreglernas principiella uppbyggnad

I 3 kap. kommunallagen (1953:753, omtryckt 1969:765) (KL) finns regler om kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder. Reglerna om kommunstyrelsen hänvisar beträffande valbarhet, obehörighet och avsägelse, jäv, beslutsförfarande, protokoll och protokollsjusteringar samt arvoden till motsvarande regler för kommunfullmäktige. Övriga frågor rörande kommunstyrelsens organisation och arbetsformer regleras i 3 kap.

I 45 § ges regler om nämnder för oreglerad förvaltning. Genom hänvisning gäller för dessa nämnder samtliga regler om kommunstyrelsen utom reglerna om antal ledamöter, mandattid, presidium och reglemente. Dessa frågor avgörs av varje kommun. Härutöver innehåller 45 § regler om delegation, vilka i huvudsak stämmer överens med motsvarande regler för kommunstyrelsen, och om arkivvård.

Särskilda regler om de specialreglerade nämnderna ges inte i KL. Föreskrifter om sådana nämnders organisation och arbetsformer finns i stället i resp. specialförfattning. I allmänhet gäller att reglerna om kommunstyrelsen genom hänvisning i specialförfattningar till sin huvuddel görs tillämpliga på den specialreglerade nämnden. I växlande omfattning innehåller specialförfattningarna dock en självständig reglering av nämndernas organisation och arbetsformer. Dessa regler kan avse frågor som beträffande kommunstyrelsen regleras i KL. Ofta gäller då för den specialreglerade nämnden någon avvikelse från kommunstyrelseföreskriften. Exempel härpå utgör jävsreglerna, där förvaltningslagens regler i allmänhet gäller i specialreglerade nämnder, föreskrifter om antal ledamöter och om delegation. Det förekommer också att i specialförfattningarna regleras frågor, vilka saknar motsvarighet i KL.

3 Förslagen i PM II

I PM II diskuteras utförligt skillnaderna i reglerna om nämndernas organisation och arbetsformer mellan KL och specialförfattningarna. De förslag som ges i promemorian kan kortfattat beskrivas som en anpassning av den specialreglerade nämndorganisationen till reglerna i KL. I det följande redovisas i korthet de bedömningar i olika sakfrågor som görs i PM II och den modell för hänvisning till KL som där föreslås beträffande brandstyrelse, byggnadsnämnd, skolstyrelse, de sociala nämnderna och hälsovårdsnämnd.

3.1 Valbarhetsbestämmelser

Regler om valbarhet till kommunstyrelsen finns i 32 § KL. Kommunallagsutredningen föreslår att nu gällande valbarhetshinder för vissa tjänstemän slopas, men att en särskild jävsregel införs som hindrar förvaltningschef att som nämndledamot delta i avgörande som rör det egna verket.

I PM II föreslås att valbarhetshindren för vissa tjänstemän i olika specialförfattningar slopas efter mönster av kommunallagsutredningens förslag beträffande kommunstyrelsen och av de regler som redan gäller beträffande val till några nämnder, nämligen byggnadsnämnd, barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd. Däremot föreslås inte regeln om jäv för förvaltningschef bli tillämplig på de specialreglerade nämnderna.

3.2 Särskilda regler om nämndernas sammansättning

Hälsovårdsstadgan och flera av lagarna om de sociala nämnderna innehåller regler eller rekommendationer om hur nämnderna skall vara sammansatta. Framför allt gäller det representation eller närvaro av läkare, veterinärer och jurister.

I PM II föreslås att alla föreskrifter om särskild yrkesrepresentation monteras ut ur specialförfattningarna.

3.3 Proportionella val av nämnder

För flertalet specialreglerade nämnder föreskrivs – antingen genom hänvisning till motsvarande regler i KL för kommunstyrelsen eller genom en positiv bestämmelse i specialförfattningen – att val till nämnden skall ske proportionellt om en på ett bestämt sätt beräknad minoritet påkallar det. Bland de nämnder som behandlas i PM II är det endast två som saknar denna regel, nämligen nykterhetsnämnd och hälsovårdsnämnd.

I PM II föreslås att regeln om rätt att påkalla proportionella val skall gälla val till alla nämnder. Detta medför att nykterhetsnämnd och hälsovårdsnämnd skall kunna väljas proportionellt. Med den utformning regeln har givits i PM II blir den tillämplig också på några nämnder som behandlas i föreliggande promemoria, nämligen uttagningsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd och slakthusstyrelse.

3.4 Utomstående närvarorätt

I de olika specialförfattningarna finns varierande bestämmelser om närvarorätt och i vissa fall s. k. falsk reservationsrätt för olika utomstående. Det kan gälla vissa experter, vissa statliga tjänstemän, förvaltningschef eller annan föredragande.

I PM II föreslås att samtliga dessa bestämmelser mönstras ut ur specialförfattningarna. Den regel om rätt för nämnd att kalla sakkunnig eller tjänsteman till sammanträde som kommunallagsutredningen föreslår bör kunna ersätta dessa bestämmelser.

3.5 Gemensam personaladministration

Genom ett tillägg till kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag (EKL) föreslås i PM II kommunfullmäktige få avgöra vilken nämnd som skall handlägga frågor rörande personaladministration och egendomsförvaltning. Regeln avses omfatta samtliga nämnder men torde sakna större intresse beträffande de nämnder som behandlas i föreliggande promemoria.

3.6 Bestämmelser om delegation

Skiftande bestämmelser om delegation finns i flertalet specialförfattningar. Jämfört med motsvarande regler i KL gäller för flertalet specialreglerade nämnder mer restriktiva regler. Restriktionerna kan avse vilka ärendegrupper som får delegeras eller delegatkretsen. I ett par fall fordras länsstyrelsens medgivande för att delegation skall få ske.

I PM II föreslås att KL:s regler om delegation blir tillämpliga i samtliga där behandlade nämnder. Vissa undantag för särskilt kvalificerade ärendegrupper behålls dock, däremot inte kraven på länsstyrelsens medgivande i vissa fall.

3.7 Föreskrifter om protokoll

Jämfört med reglerna i KL är skyldigheten för de specialreglerade nämnderna att föra protokoll begränsad. För flertalet specialreglerade nämnder gäller att protokoll endast behöver innehålla förteckning över de närvarande, beslutet i varje ärende och skälen för beslutet.

I PM II konstateras att förvaltningslagen (1971:290) (FL) innehåller krav på motivering av beslut som torde vara fullt tillräckliga för de specialreglerade nämndernas verksamhet. Med hänsyn härtill föreslås att skyldigheten att redovisa skälen för ett beslut i protokollet ersätts med en hänvisning till 17 § FL.

3.8 Antal ledamöter m. m.

Ytterligare några särregler för de specialreglerade nämnderna redovisas i PM II.

Ett par författningar innehåller regler om minsta antal ledamöter. I PM II föreslås att dessa regler ersätts av motsvarande regel för kommunstyrelsen (minst fem ledamöter).

Enligt 31 § första stycket KL väljs suppleanter till kommunstyrelsen till det antal fullmäktige bestämmer. Samtliga specialförfattningar som behandlas i PM II utom en innehåller motsvarande regel. För nykterhetsnämnd gäller att antalet suppleanter skall vara hälften av antalet ledamöter. Denna särregel föreslås utgå.

Slutligen behandlas specialförfattningarnas regler om arkivvård. Kommunallagsutredningen föreslår att fullmäktige beslutar om vården av styrelsens arkiv. I PM II föreslås att denna regel skall gälla också de specialreglerade nämnderna.

3.9 En allmän modell för regler om nämndernas organisation och arbetsformer

Efter genomgången av de olika delfrågorna konstateras i PM II att goda förutsättningar finns för att med ett minimum av särregler anpassa de olika specialförfattningarnas nämndregler till motsvarande bestämmelser i KL. Genomgående föreslås en hänvisning i resp. specialförfattning till EKL av i princip följande lydelse:

Beträffande x-nämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslutska ll innehållade skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos x-nämnd.

Med vissa smärre avvikelser föreslås i PM II att denna enhetliga modell tas in i brandlagen (1974:80), byggnadsstadgan, skollagen (1962:319, omtryckt 1970:1026), lagen om social centralnämnd (1970:296), socialvårdslagen (1956:2), barnavårdslagen (1960:97, omtryckt 1971:308), nykterhetsvårdslagen (1954:579, omtryckt 1971:307) och hälsovårdsstadgan (1958:663).

När PM II lades fram, förelåg ännu inte huvudbetänkandet (SOU 1975:41) Kommunal demokrati från utredningen om den kommunala demokratin. Hänvisningarna till EKL avsåg därför kommunallagsutredningens förslag i betänkandet (1974:99) Enhetlig kommunallag. I PM II framhålls att för-

slagen till anpassning av specialförfattningarnas nämndregler till EKL inte avser att föregripa demokratifrågornas lösning. Sådana förändringar i kommunstyrelsereglerna som kunde komma att föreslås av demokratiutredningen i syfte att stärka medborgarinflytandet förutsattes i PM II bli tillämpliga också på de specialreglerade nämnderna.

När demokratiutredningens betänkande nu föreligger, kan det konstateras att betänkandet innehåller vissa förslag till ändringar i bl. a. kommunstyrelsereglerna i kommunallagsutredningens ursprungliga förslag. Det gäller 34 § (rätt till ledighet för fullgörande av förtroendeuppdrag), 36 § (val av ordförande och vice ordförande, mandattid ett år och regler om ersättare för ordföranden), 37 § andra och tredje styckena (rätt att tillkalla förtroendeman för att meddela upplysningar) samt 38 § första stycket (inkallande av suppleant och suppleants tjänstgöringsrätt). Dessa nya regler kommer således att bli tillämpliga även på de specialreglerade nämnderna, om hänvisningsbestämmelserna i PM II lämnas i oförändrat skick, vilket förefaller lämpligt och välmotiverat.

I föreliggande promemoria provas möjligheten att i övriga specialförfattningar tillämpa samma modell för hänvisning till EKL. Vidare kartläggs de författningsändringar som i övrigt kan påkallas av införandet av en kommunallagsreform.

4 Jävsregler

Några frågor av mer generell räckvidd skall belysas innan reglerna om de olika nämnderna behandlas var för sig. Det gäller dels jävsbestämmelserna, dels frågan om i vilken utsträckning det skall vara obligatoriskt för kommun att inrätta särskild nämnd för det område resp. specialförfattning reglerar. Dessa spörsmål har inte närmare behandlats i PM II. De där behandlade nämnderna är samtliga utom särskild brandstyrelse och utbildningsnämnd hos landstingskommun obligatoriska. Frågan om jävsbestämmelser beträffande de nämnder som behandlas i PM II diskuterades ingående vid tillkomsten av FL (prop. 1971:30). Någon anledning att inom ramen för detta översynsarbete ompröva reglerna om jäv i dessa nämnder har inte funnits.

I de kommunala nämndernas arbete kan gälla jävsbestämmelserna i antingen KL eller FL. Förvaltningslagsjäven är mer detaljerad och kan betraktas som strängare än kommunallagsjäven. Kommunallagsjäven gäller i kommunfullmäktige, i kommunstyrelsen och i nämnderna för oreglerad förvaltning. Förvaltningslagsjäven gäller vanligen i nämnderna för specialreglerad förvaltning. Lagtekniskt förhåller sig regelsystemen så till varandra att FL är en baslag, vars regler gäller endast när annat ej har föreskrivits. Således tar KL:s jävsregler över motsvarande bestämmelser i FL. I exempelvis en kommunstyrelse, som samtidigt utgör brandstyrelse, skall frågan om ledamots jäv bedömas enligt KL:s regler även i ärenden som avser

brandförsvaret, trots att besluten kan angripas genom förvaltningsbesvär.

FL:s regler gäller enligt 2 § 2 inte ärenden hos kommunal myndighet, om beslut i ärendet kan angripas med kommunalbesvär eller besvär hos kommunal besvärsnämnd. Denna huvudregel skulle innebära att en specialreglerad nämnd fick tillämpa olika jävsregler i olika ärenden om annat inte föreskrevs. I exempelvis en skolstyrelse skulle kommunallagsjäven gälla vid tillsättning av en tjänst som skolvaktmästare men FL:s jävsregler vid tillsättning av en tjänst som lärare. För att undvika ett sådant förhållande och skapa största möjliga klarhet och överskådlighet i regelsystemet infördes i flertalet specialförfattningar i samband med tillkomsten av FL en särskild regel av innebörden att FL:s jävsregler utan hinder av 2 § 2 skall gälla i samtliga ärenden hos den specialreglerade nämnden.

Sådana bestämmelser gäller för samtliga nämnder som behandlas i PM II liksom för flertalet av de nämnder som behandlas i denna promemoria. Denna lösning förefaller att vara lämplig och riktig och hittills ha fungerat väl. Jävsfrågan kommer därför inte att diskuteras ytterligare beträffande dessa nämnder.

Beträffande de nämnder för vilka FL:s regler inte gäller är frågan om jäv inte enhetligt reglerad. I två nämnder, särskild arbetslöshetsnämnd och slakthusstyrelse, gäller genom hänvisning KL:s jävsregler. Något utrymme för tillämpning av motsvarande bestämmelser i FL finns i sådant fall inte.

För tre nämnder saknas jävsbestämmelser helt i resp. specialförfattning. Det gäller uttagningsnämnd, särskild hemvärnsnämnd samt handels- och sjöfartsnämnd.

Vad först angår särskild hemvärnsnämnd saknas numera över huvud taget bestämmelser om sådan nämnd. I den utsträckning kommuner har inrättat hemvärnsnämnder torde KL:s regler om bl. a. jäv gälla.

För uttagningsnämnd gäller, utöver vad som är föreskrivet i uttagningskungörelsen (1963:110), byggnadsstadgans bestämmelser i tillämpliga delar beträffande valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för fattande av beslut samt förande av protokoll. Någon hänvisning till de jävsbestämmelser som gäller i byggnadsnämnd (4 och 5 §§ FL) görs däremot inte. Om kommunfullmäktige inte meddelar kompletterande föreskrifter, vilket får anses kunna ske i viss utsträckning i fall som detta, uppstår frågan vilka jävsregler som skall gälla. I den utsträckning nämnden fattar beslut som kan angripas med förvaltningsbesvär, vilket är tveksamt om den gör, gäller givetvis FL:s jävsregler. Det står vidare klart att något slags jävsprincip kan hävdas även om uttryckliga regler saknas. Det framgår klart av ett antal rättsfall från tiden före tillkomsten av nu gällande jävsbestämmelser i KL och FL. Närmast till hands ligger att anta att KL:s jävsbestämmelser i brist på annan reglering får anses äga motsvarande tillämpning.

Vad slutligen angår handels- och sjöfartsnämnd saknas likaledes uttryckliga jävsbestämmelser. En sådan nämnd fattar vissa beslut som kan angripas

med förvaltningsbesvär. I dessa ärenden gäller FL:s jävsbestämmelser. I övriga fall torde KL:s jävsregler vara tillämpliga.

I samband med tillkomsten av FL infördes, som förut har framhållits, enhetliga jävsbestämmelser för flertalet specialreglerade nämnder. De innebär att FL:s jävsbestämmelser skall gälla i samtliga ärenden hos nämnden. De fem nämnder som har diskuterats i det föregående aktualiserades inte i detta sammanhang. Anledning finns därför att nu närmare pröva vilka jävsbestämmelser som bör gälla i dessa nämnder.

I slakthusstyrelse, vars uppgift är att förvalta offentligt slakthus, bör KL:s jävsbestämmelser också i fortsättningen kunna tillämpas.

Annorlunda kan förhållandet vara beträffande särskild arbetslöshetsnämnd. Det är ovisst varför denna nämnd inte aktualiserades i samband med förvaltningslagsreformen. I synnerhet medan arbetslöshetsnämnd ännu hade kontantunderstödsverksamhet om hand kunde det ifrågasättas om det inte hade varit ändamålsenligt och lämpligt att verksamheten omfattades av det långtgående skydd för den enskilde som FL:s regler ger. Även nu, sedan kontantunderstödsverksamheten har ersatts av andra former av arbetsmarknadsstöd, förefaller det mest ändamålsenliga vara att i särskild arbetslöshetsnämnd tillämpa samma modell som i flertalet specialreglerade nämnder, dvs. att FL:s jävsregler skall gälla i samtliga ärenden hos särskild arbetslöshetsnämnd.

Uttagningsnämnds och särskild hemvärnsnämnds verksamhet riktar sig huvudsakligen mot enskilda – hästägare resp. hemvärnsmän eller hemvärnsmän in spe. Övervägandena bakom FL och utformningen av dess jävsregler talar för att dessa är bättre lämpade att tillämpas i dessa typer av verksamhet än KL:s motsvarande regler. Några nackdelar synes ej vara förknippade med en lösning som innebär att FL:s jävsbestämmelser tillämpas i samtliga ärenden hos dessa nämnder även om deras beslut inte synes kunna angripas med förvaltningsbesvär.

Vad slutligen beträffar handels- och sjöfartsnämnd gäller, som förut har framhållits, FL:s jävsregler redan i vissa ärenden hos denna nämnd. Att den år 1971 införda regeln om förvaltningslagsjäv i samtliga ärenden hos specialreglerad nämnd ej kom att omfatta också handels- och sjöfartsnämnd torde vara ett förbiseende. Förhållandet bör rättas till i detta sammanhang.

5 Obligatoriska särskilda nämnder

Samtliga nämnder som behandlas i PM II utom särskild brandstyrelse och utbildningsnämnd hos landstingskommun är obligatoriska. Det fanns i det sammanhanget inte anledning att ifrågasätta detta förhållande och inte heller att närmare överväga vilken utformning en bestämmelse om att en nämnd är fakultativ borde ges.

De nämnder som behandlas i denna promemoria är samtliga utom valnämnd, uttagningsnämnd och i vissa fall handels- och sjöfartsnämnd fa-

kultativa. Kommunen kan inrätta särskild nämnd för det område specialförfattningen reglerar. I annat fall utgör i regel kommunstyrelsen (i ett fall socialnämnden) sådan nämnd. I allmänhet gäller vidare att kommunen kan uppdra åt annan kommunal nämnd att ha uppgifterna om hand.

Ett genomgående tema i PM II är att kommunerna bör lämnas största möjliga frihet att utforma sin nämndorganisation efter lokala värderingar och förutsättningar. Med hänvisning till detta finns anledning att behandla specialförfattningarnas bestämmelser om inrättande av nämnder.

En första fråga är givetvis huruvida tillräckliga skäl talar för att det fortfarande skall var obligatoriskt att inrätta vissa särskilda nämnder. Det gäller valnämnd, uttagningsnämnd och i vissa fall handels- och sjöfartsnämnd.

Vad först beträffar valnämnd torde någon annan lösning inte kunna komma i fråga. Att låta kommunstyrelsen eller annan kommunal nämnd sköta valnämndens mycket speciella uppgifter reser en rad invändningar samtidigt som inga skäl tycks tala för en sådan lösning.

Också uttagningsnämnds och handels- och sjöfartsnämnds uppgifter kan beskrivas som speciella. Här talar emellertid inga principiella skäl mot att kommunen ges frihet att bestämma i vilken form dessa uppgifter skall lösas. Det bör betonas att en motsvarande frihet finns beträffande alla nämnder med försvars- eller beredskapsanknytning utom uttagningsnämnd.

Återstår frågan vilken utformning bestämmelserna om inrättande av nämnder bör ges. Innebörden bör vara att kommun får tillsätta särskild nämnd för de uppgifter specialregleringen avser, att kommun får uppdra åt annan nämnd att fullgöra dessa uppgifter och slutligen att viss styrelse eller nämnd skall ansvara för uppgifterna, om fullmäktige inte har beslutat annorlunda. En sådan utformning överensstämmer i sak med vad som gäller beträffande flertalet fakultativa specialreglerade nämnder. Den har den fördelen att den samtidigt som den ger kommunen full frihet att utforma nämndorganisationen på det sätt den finner lämpligast garanterar att det alltid finns en nämnd som har det direkta ansvaret för de specialreglerade uppgifter det är fråga om.

Beträffande några nämnder gäller andra regler. Överförmyndarnämnd kan inrättas av kommun i stället för överförmyndare. Dessa regler är helt nya. Några erfarenheter har ännu inte vunnits. Med hänsyn härtill och till att det knappast kan finnas något behov av en möjlighet för kommun att uppdra åt annan kommunal nämnd att vara överförmyndarnämnd, föreslås ingen ändring i dessa regler.

Den f. n. obligatoriska uttagningsnämnden bör som fakultativ nämnd där- emot kunna antingen inrättas som särskild nämnd eller utgöras av kommunstyrelsen eller annan nämnd som kommunfullmäktige bestämmer. Här kan man tänka sig exempelvis brandstyrelse eller civilförsvarsnämnd. Samma regel bör kunna gälla beträffande handels- och sjöfartsnämnd. Om nämnden inte behålls som särskild nämnd, kan man tänka sig att uppgifterna handhas av exempelvis hamnstyrelse, näringslivsnämnd eller drätselråd.

Beslutar inte kommunfullmäktige annat, bör uppgiften ankomma på kommunstyrelsen.

Arbetslöshetsnämnd skall utgöras av endera kommunstyrelsen eller särskild arbetslöshetsnämnd. Detta förhållande har vållat problem för de kommuner som har önskat utforma sin nämndorganisation på annat sätt och samordna arbetslöshetsnämndsuppgifterna med andra kommunala uppgifter. Exempel på tänkbara kombinationer kan vara arbetslöshets- och näringslivsnämnd, arbetslöshets- och sysselsättningsnämnd, arbetslöshets- och arbetsvårdsnämnd, arbetslöshetsnämnd och styrelse för skyddad verksamhet eller, vilket förekommer i en kommun, arbetslöshets- och familjebidragsnämnd. Sådana kombinationer har endast kunnat inrättas efter regeringens medgivande.

Några bärande skäl att föreskriva att arbetslöshetsnämndsuppgifterna skall fullgöras av endera kommunstyrelsen eller särskild arbetslöshetsnämnd synes inte föreligga utan kommun bör ges samma möjligheter på detta område som den har beträffande andra fakultativa specialreglerade nämnder.

Även om de specialreglerade nämnder det här är fråga om är eller görs fakultativa är det viktigt att understryka att de uppgifter som regleras i specialförfattningarna i allmänhet är obligatoriska. En föreskrift om inrättande av särskild nämnd kan därför lämpligen inledas med en bestämmelse av innebörd att det i varje kommun skall finnas en x-nämnd, varefter det anges att kommunen får inrätta särskild x-nämnd, vilken nämnd eller styrelse som i annat fall skall vara x-nämnd samt att kommunen får uppdra åt annan nämnd att vara x-nämnd. I flertalet fall bör det ankomma på kommunstyrelsen att vara x-nämnd, om annat inte har beslutats. Beträffande familjebidragsnämnd och krigshjälpsnämnd bör ansvaret dock vila på socialnämnden, vilket i kommuner som tillämpar familjevårdsprincipen är liktydigt med sociala centralnämnden och – i förekommande fall – distriktsnämnderna. Uttrycket "annat kommunalt organ", som finns i ett flertal specialförfattningar, bör mönstras ut eftersom det är oklart och saknar motsvarighet i kommunallagarna.

Flera skäl talar för en enhetlig utformning av föreskrifterna om inrättande av specialreglerade nämnder. Genom att kommunerna lämnas en frihet att själva utforma nämndorganisationen skapas möjligheter att i varje kommun lösa givna uppgifter efter lokala förutsättningar. En särskilt intressant möjlighet kan vara att befria kommunstyrelsen från vissa specialreglerade uppgifter, som kan anförtros en särskild nämnd. Denna kan genom att flera i och för sig begränsade ansvarsområden förs samman beredas meningsfulla arbetsuppgifter.

En modell för reglering av nämndfrågan skulle med hänvisning till det föregående kunna ges följande utformning.

I varje kommun skall finnas en x-nämnd. Kommun får tillsätta särskild x-nämnd. Om särskild x-nämnd ej finns skall kommunstyrelsen vara x-nämnd. Kommun kan också uppdra åt annan nämnd att vara x-nämnd.

Med vissa avvikelser föreslås denna modell ersätta motsvarande bestäm-

melser i samtliga regler om fakultativa nämnder som behandlas i denna promemoria.

6 Nämnderna

I detta kapitel behandlas reglerna om nämndernas organisation och arbetsformer. Specialförfattningarnas bestämmelser går igenom nämnd för nämnd. En jämförelse görs med den i kapitel 3 redovisade modellen för hänvisning till EKL. Varje avsnitt avslutas med överväganden och förslag till författningsändringar, vilka i utarbetat skick redovisas i bilagor.

6.1 Valnämnd

Bestämmelser om valnämnd finns i 3 kap. vallagen (1972:620). I varje kommun skall finnas en valnämnd (1 § första stycket). Någon möjlighet att uppdra åt annan nämnd att vara valnämnd finns inte. Valnämnden är alltså en obligatorisk specialreglerad nämnd.

Valnämnden utgör i och med 1972 års vallag ett rent kommunalt organ. Samtliga ledamöter utses av fullmäktige. Tidigare gällde bl. a. att ordföranden utsågs av länsstyrelsen.

I prop. 1972:105 med förslag till vallag uttalar föredraganden bl. a. att frågan om hur ledamöter och suppleanter skall utses och hur verksamheten inom valnämnderna skall bedrivas bör kunna regleras på samma sätt som har skett när det gäller andra kommunala nämnder (s. 100).

Bestämmelserna om valnämnd hänvisar till huvuddelen av KL:s bestämmelser om kommunstyrelsen. Avvikelserna avser främst reglerna om jäv och protokoll. Bestämmelserna i 4 och 5 §§ FL skall tillämpas i samtliga ärenden hos valnämnd. Protokoll behöver endast upptaga närvarande ledamöter samt för varje ärende beslutet och skälen för detta. Vidare saknas regler om delegation.

Vallagens moderna utformning innebär att överensstämmelsen är stor också med den i kapitel 3 presenterade modellen för hänvisning till EKL. Avvikelserna är endast två, nämligen i fråga om protokollens utformning och i fråga om delegation. Skyldigheten att i protokoll redovisa skälen för beslut bör kunna ersättas med en hänvisning till 17 § FL (jfr avsnitt 3.7).

Valnämnd bör liksom andra nämnder med fullmäktiges medgivande kunna delegera beslutanderätten till ledamot eller tjänsteman. Behovet därav kan komma att öka, om valnämnden, som utredningen om den kommunala demokratin föreslår, kommer att kunna åläggas ytterligare uppgifter. Det kan i detta sammanhang noteras att riksskatteverket i en promemoria den 17 januari 1975 med förslag till ändringar i valförfarandet har föreslagit att en regel om delegation förs in i vallagen. Verket redovisar önskemål härom från flera valnämnder och framhåller att bristande möjlighet att delegera vållar komplikationer, i synnerhet för stora kommuner. Riksskatte-

verket föreslår för sin del en regel efter förebild av 7 § byggnadsstadgan. Den bestämmelsen, som bl. a. innefattar en föreskrift om underställning hos länsstyrelsen av delegationsbemyndigande, föreslås i PM II bli ersatt av en hänvisning till EKL:s delegationsbestämmelse. Samma lösning bör vara lämplig också beträffande valnämnd.

Slutsatsen blir alltså att den enhetliga modellen för hänvisning till EKL med fördel kan infogas i vallagen. Lämpligen bör ändringar genomföras så att 1 § andra stycket upphävs. Av 1 § återstår då endast bestämmelser om att valnämnd skall finnas i varje kommun och om att valnämnden skall ha tillgång till personal i erforderlig omfattning. Hela nuvarande 2 § ersätts av den redovisade modellen för hänvisning till EKL. Några särskilda bestämmelser för Stockholms kommun synes ej erforderliga.

Förslaget redovisas i bilaga 1.

6.2 Överförmyndarnämnd

Genom ändring (1974:1038) i 19 kap. föräldrabalken kommer kommunerna fr. o. m. år 1976 att i stället för överförmyndare kunna utse en överförmyndarnämnd. Sådan nämnd har tidigare funnits endast i Stockholms kommun.

Bestämmelserna om överförmyndarnämnd anknyter i väsentliga delar till KL:s regler om kommunstyrelsen. Avvikelserna är dock flera och gäller bl. a. antalet ledmöter (minst tre), valbarhetshinder (konkurstillstånd), jäv (4 och 5 §§ FL) och omröstningsregler (16 kap. rättegångsbalken). Vidare har förmynderskapsdomstolen tillsyn över överförmyndarnämnden. Rätten har en allmän tillsynsskyldighet och kan också entlediga en olämplig ledamot av överförmyndarnämnd eller överförmyndare. Anknytningen till KL:s nämndregler har tekniskt lösts så att reglerna om nämnder för oreglerad förvaltning med angivna avvikelser skall gälla för överförmyndarnämnd.

Reglerna om överförmyndarnämnd är helt nya och träder inte i kraft förrän den 1 januari 1976. Några erfarenheter har man alltså inte hunnit vinna ännu och det kan inte anses motiverat att i detta sammanhang överväga några mer genomgripande förändringar.

EKL påkallar dock följdändringar i de paragrafer som innehåller hänvisningar till KL. Det gäller 15 §, som hänvisar till KL:s arvodesbestämmelser, och 16 §, som hänvisar till KL:s regler om nämnder för oreglerad förvaltning. Förslag till ändringar i dessa paragrafer har utarbetats. De avses ej innebära andra förändringar i sak än de som följer av kommunallagsutredningens förslag.

Förslaget redovisas i bilaga 2.

6.3 Särskild civilförsvarsnämnd

I varje kommun skall finnas en civilförsvarsnämnd. Kommunen kan aningen inrätta en särskild nämnd för ändamålet eller uppdra åt kommun-

styrelsen eller annat kommunalt organ att vara civilförsvarsnämnd.

Bestämmelser om civilförsvaret finns i civilförsvarslagen (1960:74, omtryckt 1975:712). Reglerna om särskild civilförsvarsnämnd (41 § 2 mom.) överensstämmer väl med dem som gäller för flertalet specialreglerade nämnder, exempelvis särskild brandstyrelse. Antalet ledamöter skall vara minst fem, proportionellt val kan påkallas och för nämndens arbete äger kommunstyrelsereglerna i 31 § andra stycket, 32–36 §§, 37 § första stycket samt 38–42 §§ KL motsvarande tillämpning. Beträffande delegation gäller KL:s regler för oreglerad nämnd. Protokollsskyldigheten är begränsad och FL:s jävsregler gäller i samtliga ärenden hos nämnden. Särskilda regler ges för Stockholms kommun.

Särskild civilförsvarsnämnd torde finnas i endast ett begränsat antal kommuner, företrädesvis de allra största.

Den moderna utformningen av reglerna om särskild civilförsvarsnämnd innebär att överensstämmelsen med den i kapital 3 presenterade modellen för hänvisning till EKL är stor. En tillämpning av denna skulle inte innebära några andra förändringar i sak än de som följer av kommunallagsutredningens förslag. Skäl kan ändå anföras för att så långt möjligt ge specialförfattningarnas nämndregler en enhetlig utformning i samband med de nödvändiga följdändringarna till EKL. Förslag till ändring i 41 § civilförsvarslagen har därför utarbetats med huvudsaklig förebild i den i PM II föreslagna ändringen i brandlagen.

Förslaget redovisas i bilaga 3.

6.4 Särskild beredskapsnämnd

Uppgift som kommun skall fullgöra under civilförsvarsberedskap och som saknar motsvarighet i fredstid skall, om annat ej har föreskrivits, handhas av en beredskapsnämnd. I allmänhet torde gälla att kommunstyrelsen fungerar som beredskapsnämnd men uppgiften kan uppdras åt annat kommunalt organ. Kommun kan också inrätta särskild beredskapsnämnd. Detta torde inte ha skett i många om ens i något fall.

Bestämmelser om den kommunala beredskapsorganisationen finns i lagen (1964:63) om kommunal beredskap. Lagen ändrades senast år 1971 (1971:1168), vilket beträffande reglerna om beredskapsnämnd främst innebar anpassningar till FL och ändringar i KL, som hade gjorts efter beredskapslagens tillkomst.

Reglerna om särskild beredskapsnämnd överensstämmer helt med dem som gäller för särskild civilförsvarsnämnd. Vad som har anförts därom i föregående avsnitt äger alltså giltighet också här. Förslag till ändring i 10 § lagen om kommunal beredskap har utarbetats helt i överensstämmelse med förslaget till ändring i 41 § 2 mom. civilförsvarslagen. Analogt med förslaget till ändring i 41 § 1 mom. civilförsvarslagen har i 9 § infogats en hänvisning till 43 § fjärde stycket EKL dvs. den regel som har föreslagits i PM II om rätt för fullmäktige att uppdraga nämnds ärenden rörande personaladmini-

stration och egendomsförvaltning åt annan nämnd. Denna regel synes ligga väl i linje med bestämmelsen i 8 § att uppgift som enligt lagen ankommer på kommun under civilförsvarsberedskap och som motsvarar fredstida kommunal uppgift skall fullgöras av det kommunala organ, på vilket uppgiften ankommer i fredstid.

Förslaget redovisas i bilaga 4.

6.5 Särskild kristidsnämnd

Kommun är skyldig att vid krig, krigsfara eller vissa andra utomordentliga händelser i den omfattning regeringen bestämmer svara för vissa insatser av betydelse för folkförsörjningen. Sådana uppgifter ankommer på kommunens kristidsnämnd. Vanligen torde kommunstyrelsen utgöra kristidsnämnd, men kommunen kan också inrätta en särskild nämnd för ändamålet eller uppdra åt annat kommunalt organ att vara kristidsnämnd. Särskild kristidsnämnd har enligt tillgängliga uppgifter inrättats av någon enstaka kommun.

Bestämmelser om kristidsnämnd finns i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning. Lagen ersatte lagen (1939:254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter. I propositionen (1973:132) framhålls att den nya lagen främst innebär en modernisering av reglerna, huvudsakligen av formell natur. Samtidigt (1973:864) upphävdes kungörelsen (1939:659) om kommunala kristidsförbund. Enligt denna kunde länsstyrelsen besluta om inrättande av detta slags kommunalförbund liksom om förbundets benämning, fördelning av ledamöter och suppleanter mellan kommunerna m. m. Fr. o. m. år 1974 gäller för denna liksom för andra verksamheter i kommunalförbunds regi lagen (1957:281) om kommunalförbund.

Nämndreglerna i lagen om lokal kristidsförvaltning (4 och 5 §§) är alltså moderna. För särskild kristidsnämnd gäller i huvudsak samma regler som för särskild brandstyrelse. Beträffande protokollsskyldigheten är denna begränsad så, att protokoll endast behöver innehålla förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Den föreskrift som finns i brandlagen och åtskilliga andra specialförfattningar om att skälen skall anges för varje beslut saknas således i denna lag.

En tillämpning av den i föregående kapitel redovisade modellen för hänvisning till EKL innebär inga andra sakliga ändringar än de som följer av kommunallagsutredningens förslag. Av enhetlighetsskäl bör en författningsändring ändå övervägas och förslag därtill har utarbetats.

Förslaget redovisas i bilaga 5.

6.6 Uttagningsnämnd

I varje kommun skall finnas en uttagningsnämnd. Nämnden har till uppgift att ta tillvara näringslivets intressen i fråga om uttagning av hästar för krigsmakten.

Regler om uttagning finns i kungörelsen (1963:110) om uttagning i fred av vissa förnödenheter för totalförsvaret (uttagningskungörelsen), som ersatte bl. a. militära uttagningsförordningen (1953:673). I 4 kap. behandlas uttagning av hästar och i samband därmed uttagningsnämnden. Nämndreglerna är jämförelsevis detaljerade och avviker på flera punkter från vad som är vanligt i specialförfattningarna. Nämnden skall sålunda bestå av tre eller fem ledamöter. För varje ledamot skall finnas en suppleant. Valbar är den som bor inom kommunen eller brukar jordbruksfastighet där. Ledamöter eller suppleanter bör äga ingående kännedom om kommunens hästbestånd och de bör i första hand utses bland dem som har utsetts att inom kommunen inträda som överblockledare eller dennes ersättare. I övrigt gäller beträffande valbarhet, rätt att avsäga sig uppdrag, tjänstgöringstid, fyllnadsval, presidium, beslutsordning och protokoll i tillämpliga delar vad som föreskrivs i byggnadsstadgan om byggnadsnämnd. Den som har utsetts till ordförande skall underrätta uttagningsmyndigheten (försvarets materielverk), som också är den myndighet som i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen utfärdar närmare föreskrifter för nämndernas verksamhet. Ersättning till ledamot eller suppleant utgår av allmänna medel.

I PM II föreslås ändringar i reglerna om byggnadsnämnd i överensstämmelse med den redovisade modellen för hänvisning till EKL. Genomförs dessa ändringar i byggnadsstadgan, blir de tillämpliga också på uttagningsnämnd. Med den utformning som har föreslagits beträffande reglerna om byggnadsnämnd synes det inte finnas något skäl att i uttagningskungörelsen hänvisa till byggnadsstadgan i stället för att hänvisa direkt till EKL.

Uttagningsnämnd är, som har framgått, en obligatorisk specialreglerad nämnd. Skäl har anförts för att detta organ med dess mycket specialiserade och begränsade uppgifter görs fakultativt (kapitel 5).

Nämndreglerna i uttagningskungörelsen kommer därmed att avse särskild uttagningsnämnd. Den bör lämpligen få samma reglering som övriga fakultativa specialreglerade nämnder. Antalet ledamöter bör sättas till minst fem i stället för nuvarande tre eller fem. Genom att regeln att för varje ledamot skall finnas en suppleant utesluts kan den kommun som så önskar hålla antalet förtroendemän oförändrat.

Enligt uttagningskungörelsens valbarhetsregler är den valbar som brukar jordbruksfastighet i kommunen utan att bo där. Bestämmelsen, som bör ses mot bakgrund av uttagningsnämndens speciella arbetsuppgifter, torde knappast ha någon praktisk betydelse och föreslås utgå. Detsamma gäller rekommendationerna om vilka krav som i övrigt skall ställas på ledamöterna.

Föreskriften om att den som har utsetts till ordförande skall underrätta uttagningsmyndigheten därom har sin motsvarighet i KL och därmed i flera andra specialförfattningar. Enligt dessa bestämmelser skall länsstyrelsen eller i något fall annan länsmyndighet underrättas härom. Motsvarande regler har slopats i EKL och i de författningsförslag som läggs fram i PM II. De torde kunna undvaras också beträffande uttagningsnämnd.

I enlighet med det anförda har författningsförslag upprättats. I förslaget har intagits en ändring föranledd av lagen (1969:780) med anledning av införande av enhetlig kommunbeteckning m. m.

I förslaget har vidare intagits en hänvisning till FL:s jävsregler för samtliga ärenden hos särskild uttagningsnämnd. Någon särskild reglering för Stockholms kommun synes ej erforderlig.

Det bör slutligen anmärkas att 1967 års rekvisitions- och förfogandeutredning i betänkandet (SOU 1975:65) Förtögelandslagstiftningen helt nyligen har föreslagit att uttagningskungörelsen skall ersättas av en förordning om förberedelser för krigsanskaffning. Förordningen innehåller inte några regler om uttagning av hästar och därmed heller inte om uttagningsnämnd men utredningen föreslår att uttagningskungörelsens bestämmelser om hästuttagning övergångsvis skall gälla intill dess regeringen beslutar annat. Förslagen i denna promemora avses få aktualitet endast för det fall att dessa bestämmelser fortfarande gäller när en ny kommunallag träder i kraft.

Förslaget redovisas i bilaga 6.

6.7 Särskild familjebidragsnämnd

För handläggning av ärenden rörande familjebidrag till värnpliktiga skall kommun ha en familjebidragsnämnd. Kommunen kan antingen inrätta en särskild sådan nämnd eller uppdra åt annat kommunalt organ att vara familjebidragsnämnd. Något tiotal kommuner har i dag särskild familjebidragsnämnd. Det vanligaste torde vara att uppgiften anförtros åt sociala centralnämnden eller socialnämnden. Hithörande frågor regleras i familjebidragsförordningen (1946:99). Nämndreglerna ändrades senast i samband med förvaltningsrättsreformen varigenom bestämmelserna anpassades till FL och till gjorda ändringar i KL (se SFS 1971:651).

Kommunens befattning med familjebidragsfrågorna har diskuterats under senare år. Bl. a. har det anförts att familjebidragsprövningen är så noggrant detaljreglerad att inget utrymme finns för en lokal förtroendemännadverkan. Utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga föreslog i sitt betänkande (SOU 1972:68) Värnpliktsförmåner att den lokala administrationen av familjebidragen skulle flyttas från kommunerna till försäkringskassorna. Utredningens förslag har ytterligare övervägts av en arbetsgrupp inom försvarsdepartementet som i departementspromemorian (Ds Fö 1974:2) Principiella förslag angående ersättningar åt värnpliktiga m. fl. delar utredningens synpunkter i denna fråga.

Promemorian har legat till grund för en proposition (1975:37) och riksdagen (FöU 1975:18, rskr 1975:195) har godtagit riktlinjerna för ett nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl., vilket i huvudsak skall administreras av försäkringskassorna. Av propositionen framgår att frågan om en överflyttning av administrationen av vissa stödformer, som inte har anknutits till sjukpenningförsäkringen kan avgöras först efter ytterligare överväganden. Det

finns därför anledning att räkna med att det åtminstone under en övergångstid fortfarande kommer att behövas regler om familjebidragsnämnd.

Reglerna om särskild familjebidragsnämnd kan jämföras med dem som gäller beträffande särskild civilförsvarsnämnd, särskild beredskapsnämnd eller särskild kristidsnämnd. Något egentligt behov av ändringar i sak föreligger knappast utan bestämmelserna fyller de anspråk man kan ställa på regleringen av en fakultativ specialreglerad nämnd. Det värde som ligger i en enhetlig författningsreglering av den kommunala nämndorganisationen har emellertid motiverat de förslag till ändringar i 23–26 §§ familjebidragsförordningen som har utarbetats. I enlighet med vad som har anförts i kapitel 5 har en bestämmelse infogats om att socialnämnden skall vara familjebidragsnämnd, om fullmäktige inte har beslutat annat. Förslaget innebär i övrigt inga andra sakliga ändringar än de som följer av kommunallagsreformen.

Förslaget redovisas i bilaga 7.

6.8 Särskild krigshjälpsnämnd

Alla som på grund av krigsskada, utrymning eller andra med krig eller krigsfara sammanhängande förhållanden saknar medel till sitt uppehälle eller till erforderlig vård skall ha rätt till ett visst ekonomiskt grundskydd – krigshjälp. Kommunerna skall administrera krigshjälpen och för detta ändamål skall finnas en krigshjälpsnämnd. Socialnämnden skall vara krigshjälpsnämnd om kommunen inte anförtrot uppgiften åt annat kommunalt organ eller inrättar särskild krigshjälpsnämnd. Detta trode knappast ha förekommit, varför krigshjälpsnämnden i flertalet av landets kommuner utgörs av sociala centralnämnden eller – i ett 20-tal fall – socialnämnden.

Bestämmelser om krigshjälp finns i lagen (1964:47) om krigshjälp. Reglerna om krigshjälpsnämnd överensstämmer med bestämmelserna för flera i tidigare avsnitt behandlade nämnder, exempelvis särskild beredskapsnämnd. Något större behov av sakliga ändringar finns alltså inte och förslaget till ändring i 6 § motiveras helt av intresset av en enhetlig författningsreglering av den kommunala nämndorganisationen.

En bestämmelse om delegation finns i 7 §. Den föreskriver att ledamot och den som har utsetts att ta emot ansökan om krigshjälp (ofta chefs-tjänsteman vid socialbyrå) får bevilja krigshjälp för tid intill nämndens nästa sammanträde, om detta ej kan avvaktas. Nämndens bemyndigande fordras alltså inte, vilket överensstämmer med reglerna i exempelvis socialhjälpslagen. Enligt denna lag ankommer detta slag av beslut på nämndens ordförande. Krigshjälp kan däremot beviljas av vilken ledamot som helst eller den som har att ta emot ansökan därom. Av förarbetena (prop. 1964:5) framgår att de extraordinära förhållanden varunder krigshjälp skall utgå innebär att enbart ordförandedelegation inte är tillfyllest. Lagtextens formulering ”ledamot av krigshjälpsnämnd och den som av nämnden utsetts att

mottaga ansökan om krigshjälp ...” kan misstolkas och föreslås ändrad så att det klart framgår att det inte är ledamot och tjänsteman i förening som avses. Någon s. k. blandad delegation torde inte ha avsetts i denna nämnd lika litet som i övriga nämnder.

Förslaget redovisas i bilaga 8.

6.9 Särskild hemvärnsnämnd

Hemvärdnet, som tillhör armén, består av frivilliga förband med uppgift att skydda hembygd och arbetsplats. Hemvärdnets organisation och arbetsuppgifter regleras i hemvärnskungörelsen (1970:304), som också ger kommun vissa uppgifter. Sålunda skall hemortskommun ges tillfälle att yttra sig i ärende om förordnande av hemvärnschef och om antagande av hemvärnsman. Kommunens yttrande får ej frångås utan särskilda skäl. Kommun skall också yttra sig i ärende om hävande av hemvärnskontrakt och utser vidare representant i hemvärnsområdets förtroendenämnd. Totalt sett är hemvärnsärendena i landets kommuner av inte obetydlig volym, eftersom hemvärdnets personalomsättning är av storleksordningen 10 000 man per år och kommunerna medverkar vid såväl slutande av kontrakt som hävande.

Nu gällande hemvärnskungörelse föreskriver ingen form för kommunens handläggning av uppgifterna inom hemvärdnet. Den tidigare hemvärnskungörelsen (1947:673) föreskrev däremot att hemortskommuns yttrande fick avgas av drätselkammaren, kommunalnämnden, särskild för ändamålet tillsatt nämnd eller annan kommunal myndighet, åt vilken handläggningen av dessa frågor hade uppdragits (20 § 4 mom.). Särskild hemvärnsnämnd finns i Stockholms kommun och möjligen ytterligare några kommuner. Beträffande sådan nämnd torde KL:s bestämmelser om nämnd för oregerad förvaltning vara analogt tillämpliga i den mån kommunfullmäktige inte har meddelat särskilda föreskrifter. I flertalet fall torde hemvärnsärendena avgöras av förtroendeman eller tjänsteman med stöd av delegation från sociala centralnämnden, kommunstyrelsen eller möjligen annan nämnd. Det förefaller lämpligt att i hemvärnskungörelsen ange att kommuns uppgifter enligt kungörelsen ankommer på viss nämnd – i detta fall lämpligen kommunstyrelsen – med möjlighet för kommunen att anförtro uppgiften åt annan nämnd eller att inrätta en särskild nämnd för ändamålet. Beträffande sådan särskild hemvärnsnämnd bör den tidigare redovisade modellen för hänvisning till EKL gälla. Förslag till författningsändringar i enlighet härmed har utarbetats.

Förslaget redovisas i bilaga 9.

6.10 Särskild arbetslöshetsnämnd

För att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av arbetslöshet kan kommun inrätta arbetslöshetsnämnd. Bestämmelser härom finns i lagen

(1944:475) om arbetslöshetsnämnd och i kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m. Särskild arbetslöshetsnämnd finns i ett 40-tal kommuner.

Behovet av att behålla arbetslöshetsnämnderna har ibland ifrågasatts, i synnerhet sedan den kommunala kontantunderstödsverksamheten fr. o. m. år 1974 har ersatts av en statlig stödform vid arbetslöshet. Denna fråga torde komma att prövas av sysselsättningsutredningen (A 1974:02). Arbetslöshetsnämnden bör dock inte i avvaktan på förslag från utredningen lämnas utanför en genomgång av den specialreglerade kommunala nämndorganisationen. I det följande förutsätts alltså att arbetslöshetsnämnden finns kvar som kommunal nämnd. Sysselsättningsutredningen torde inte heller komma att lägga fram något förslag i denna del före kommunallagsreformen.

Regeringen kan föreskriva att i kommun skall finnas arbetslöshetsnämnd. I kommun som inte har inrättat särskild arbetslöshetsnämnd skall kommunstyrelsen vara arbetslöshetsnämnd. I 113 § arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) föreskrivs att arbetslöshetsnämnd, om regeringen inte föreskriver annat, skall finnas i kommun som anordnar beredskapsarbete med statsbidrag. Varken i lagen eller i kungörelserna ges någon möjlighet för kommunen att uppdra åt annan nämnd än kommunstyrelsen att vara arbetslöshetsnämnd.

Detta förhållande har diskuterats i kapitel 5, där det konstateras att några bärande skäl att föreskriva att arbetslöshetsnämndsuppgifterna skall fullgöras av endera kommunstyrelsen eller särskild arbetslöshetsnämnd inte föreligger. Kommun bör ges samma möjligheter på detta område som den har beträffande andra fakultativa specialreglerade nämnder.

Beträffande arbetslöshetsnämnd gäller vidare att den kan vara gemensam för flera kommuner. Behov av en sådan regel, som endast torde kunna avse särskild nämnd, föreligger knappast längre, sedan kommunindelningsreformen har genomförts. Eftersom en ordning med en för flera kommuner gemensam nämnd skapar en mängd oklarheter beträffande nämndens ställning och vilka regler som skall gälla, förefaller det lämpligast att slopa möjligheten att inrätta interkommunala arbetslöshetsnämnder. I den utsträckning det finns behov av ett så nära samarbete, bör andra former för interkommunal samverkan kunna användas.

Närmare bestämmelser om särskild arbetslöshetsnämnd finns i kungörelsen. Sådan nämnd skall bestå av ordförande samt minst fyra och högst tio andra ledamöter. Suppleanter skall finnas för ordföranden och minst halva antalet ledamöter. Kommunfullmäktige utser nämnden för viss tid. Beträffande valet gäller de vanliga reglerna om rätt att påkalla proportionellt val och om ordningen för suppleanternas inträde. En ändring av innebörd att EKL:s motsvarande regler beträffande kommunstyrelsen blir tillämpliga innebär att förutom ordförande även vice ordförande skall utses, att maximeringen av antalet ledamöter faller bort, liksom den särskilda regeln om antalet suppleanter, vilket allt förefaller att vara lämpligt. Vidare blir man-

dattiden tre år, vilket torde stämma överens med vad som redan tillämpas.

Särskilda valbarhetsregler gäller för arbetslöshetsnämnd. I *särskild* arbetslöshetsnämnd får ledamot, suppleant eller tjänsteman hos arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden inte vara ledamot. I arbetslöshetsnämnd får inte heller tjänsteman hos kommunen vara ledamot, om han på grund av sin tjänst är redovisningsskyldig inför nämnden. Lagligheten i denna senare regel, som alltså gäller inte enbart beträffande särskild nämnd, kan ifrågasättas, om den vid val till ledamot av kommunstyrelsen som är arbetslöshetsnämnd utesluter tjänsteman hos kommunen som enligt KL är valbar till kommunstyrelse. Med hänsyn till den begränsning av valbarhetshindren som föreslås av kommunallagsutredningen och, beträffande de specialreglerade nämnderna, i PM II bör valbarhetshindret för vissa tjänstemän hos kommunen slopas.

Vad beträffar valbarhetshindret för ledamot, suppleant eller tjänsteman hos arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden kan en annan bedömning vara motiverad. Liknande valbarhetshinder för befattningshavare hos statlig tillsynsmyndighet finns bl. a. i KL (7 §), där landshövding, länsöverdirektör och avdelningschef vid länsstyrelse undantas från valbarhet till kommunfullmäktige och på grund av 32 § också till kommunstyrelsen och flertalet nämnder. Kommunallagsutredningen föreslår ingen ändring i detta avseende.

De skäl som åberopas för valbarhetshindret för denna personkrets är myndighetens uppgifter som besvärinstans och tillsynsmyndighet. FL:s jävsregler kan enligt kommunallagsutredningens bedömning inte ersätta valbarhetshindret.

Beträffande andra specialreglerade nämnder än arbetslöshetsnämnd saknas andra valbarhetshinder för tjänstemän m. fl. hos statliga myndigheter än de som följer av KL (i lagen, 1962:381), om allmän försäkring finns däremot motsvarande regler beträffande val till styrelse hos försäkringskassa, försäkringsnämnd m. m., varvid befattningshavare hos riks-försäkringsverket undantas från valbarhet). Det förefaller riktigast att söka paralleller bland de specialreglerade nämnder som i likhet med arbetslöshetsnämnden har en tillsynsmyndighet på såväl riks- som länsnivå. En jämförelse med skolstyrelse ligger då nära till hands. För dess verksamhet är länskolnämnden regional tillsynsmyndighet och över dess beslut enligt skollagen och skolförordningen (1971:235) kan besvär anföras hos länskolnämnden och skolöverstyrelsen. Dessa förhållanden har inte ansetts motivera valbarhetshinder för ledamöter eller tjänstemän hos vare sig skolöverstyrelsen eller länskolnämnden. Mot bakgrund härav och med hänvisning till intresset av att inte utan tungt vägande skäl begränsa möjligheterna att ta del i det politiska livet föreslås att valbarhetshindret för befattningshavare hos arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnd utgår.

I 8 § kungörelsen ges arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden en rätt att granska nämndens räkenskaper, protokoll och andra handlingar

liksom en rätt att påkalla sammanträde med nämnden. Företrädare för dessa myndigheter får också närvara vid sammanträde med nämnden och delta i överläggningarna.

Frågan om utomståendes närvarorätt vid sammanträde med kommunal nämnd och rätt att delta i överläggningarna har utförligt behandlats i PM II. Genomgående föreslås regler om utomståendes närvaro- och yttranderätt utgå. Den regel som kommunallagsutredningen föreslår om rätt för styrelsen att med enkel majoritet besluta att kalla sakkunniga föreslås i stället gälla också de specialreglerade nämnderna. Några skäl att bedöma frågan på annat sätt vad gäller arbetslöshetsnämnderna förefaller inte att finnas.

Regeln om arbetsmarknadsstyrelsens eller länsarbetsnämndens rätt att påkalla sammanträde med arbetslöshetsnämnd saknar motsvarighet beträffande alla andra nämnder. En liknande bestämmelse finns däremot i 13 § KL, där länsstyrelsen ges rätt att förordna om sammanträde med kommunfullmäktige, och i 19 § landstingslagen (1954:319), omtryckt 1972:101), där regeringen ges samma möjlighet beträffande landsting. Kommunallagsutredningen bedömer behovet av dessa regler som ringa och menar att man i de situationer där de verkligen skulle fylla ett praktiskt behov har anledning att räkna med att fullmäktiges ordförande ser till att sammanträde hålls. Samma bedömning bör kunna anläggas beträffande arbetslöshetsnämnd.

Skyldigheten att bereda arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden tillfälle att granska arbetslöshetsnämndens räkenskaper, protokoll och andra handlingar torde numera sakna motsvarighet beträffande alla andra nämnder. Generellt gäller att statsmakterna litar på den kontroll kommunerna utövar av sina nämnders verksamhet, bl. a. genom den kommunala revisionen. Något behov av en statlig kontroll därutöver finns inte. Regeln bör därför utgå.

Vad slutligen gäller föreskriften i 9 § att arbetslöshetsnämnd till arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden skall lämna de handlingar och uppgifter om verksamheten som dessa myndigheter begär så torde sådant uppgiftslämnande i rimlig utsträckning ligga i verksamhetens natur. Någon särskild bestämmelse härom torde inte behövas beträffande arbetslöshetsnämnd lika litet som beträffande exempelvis skolstyrelse. Föreskriften i 2 § kungörelsen om att arbetslöshetsnämnd bl. a. skall samarbeta med myndigheter och enskilda, vars verksamhet rör sysselsättningsfrågor torde vara tillfyllest.

De gjorda bedömningarna ger vid handen att behovet av författningsreglering inskränker sig till en föreskrift om inrättande av särskild arbetslöshetsnämnd, närmast motsvarande 1 § lagen om arbetslöshetsnämnd, föreskrifter om nämnds uppgifter, motsvarande 1–3 §§ kungörelsen, samt bestämmelser om organisation och arbetsformer. De sistnämnda bör utformas efter mönster av den genomgående tillämpade hänvisningen till EKL och ersätter därvid 4–9 §§ kungörelsen.

Genom att bestämmelsen i lagen om att regeringen kan föreskriva att

arbetslöshetsnämnd skall finnas ersätts av en bestämmelse om att arbetslöshetsnämnd skall finnas i varje kommun, blir bestämmelsen i 113 § arbetsmarknadskungörelsen onödig.

Grunderna för bl. a. kommunernas organisation och verksamhetsformer skall enligt 8 kap. 5 § regeringsformen bestämmas i lag. Till dessa grunder anses höra bl. a. bestämmelser om nämnderna. Med hänsyn härtill bör de bestämmelser i kungörelsen som inte kan tas bort inordnas i lagen och kungörelsen upphävas. I samband härmed bör man kunna slopa kungörelsens föreskrifter om att nämnden skall tillse att hjälpverksamheten begränsas till vad som påkallas av verkligt behov och särskilt iakttaga att verksamheten inte kommer arbetsovilliga eller andra obehöriga till godo. Författningsförslag i enlighet därmed har upprättats.

Förslag till lag om ändring i lagen om arbetslöshetsnämnd redovisas i bilaga 10.

Förslag till förordning om upphävande av kungörelsen med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet redovisas i bilaga 11.

Förslag till förordning om upphävande av 113 § arbetsmarknadskungörelsen redovisas i bilaga 12.

6.11 Handels- och sjöfartsnämnd

I 1 § mäklareordningen (1893:51 s. 1) anges att mäklare får antagas i städerna för att biträda allmänheten vid köp och försäljning av varor, fartyg eller andelar däri, växlar och andra värdepapper samt vid uppgörande av avtal om försträckning, hyra, arrende och försäkring och av andra likartade avtal.

Där förordnad stadsmäklare finns skall fullmäktige tillsätta en särskild nämnd, handels- och sjöfartsnämnd, för behandling av de frågor som anges i mäklareordningen, däribland antagande av stadsmäklare, som sedan förordnas av länsstyrelsen. Där mäklare saknas får handels- och sjöfartsnämnd utses om fråga uppstår om antagande av mäklare.

Flertalet av de uppgifter som enligt denna och andra författningar ankom på stadsmäklare eller på handels- och sjöfartsnämnd fullgörs numera av andra organ. Fortfarande gäller dock bl. a. att försäljning av värdepapper, som enligt föreskrift i författning skall försälgas på auktion, skall förrättas av stadsmäklare, där sådan finns. Handels- och sjöfartsnämnden i Stockholm och Göteborg har vidare att till resp. hovrätt avge yttrande om lämplighet och skicklighet hos sökande vid tillsättning av befattning som dispaschör eller dispaschörsassistent. Där fondbörs finns (endast i Stockholm) har handels- och sjöfartsnämnden vidare enligt mäklareordningen att antaga fondmäklare. Enligt 56 § lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet skall dock de åligganden beträffande försäljning på offentlig auktion av fondpapper som tillkommer sådan mäklare ombesörjas av person som förordnas av fondbörsens styrelse.

Behovet av stadsmäklare och därmed av handels- och sjöfartsnämnd har under senare år starkt ifrågasatts. Stockholms handels- och sjöfartsnämnd, som då inte har antagit någon stadsmäklare sedan år 1933, begärde år 1951 hos regeringen en utredning om stadsmäklareförfattningarna. Domstolskommittén uttalade i sitt betänkande (SOU 1963:56) Rådhusrätternas förstatligande att behov inte längre torde föreligga av särskilt utsedda stadsmäklare och att nya förordnanden sannolikt inte skulle komma att utfärdas.

Kommunalrättskommittén ansåg i sitt betänkande X (SOU 1967:58) Enhetlig kommuntyp, städernas auktionsmonopol m. m. att institutionerna stadsmäklare och handels- och sjöfartsnämnd hade överlevt sig själva. Mäklareordningen och övriga författningar med regler knutna till kommuntypen stad borde upphävas eller ändras. Att behålla bestämmelserna övergångsvis torde enligt kommittén inte vara något kommunalt önskemål. Stadsmäklaren och handels- och sjöfartsnämnden i Stockholm med sina traditionella uppgifter borde dock behållas tills vidare. Kommitténs förslag ledde i denna del inte till lagstiftning.

Handels- och sjöfartsnämnd fanns enligt kommunalrättskommittén i ett 30-tal städer. Enligt nu tillgängliga uppgifter lever institutionen kvar i ett tiotal kommuner, däribland Stockholm, Göteborg och Malmö. Antalet stadsmäklare redovisas till tre i propositionen (1969:63) med förslag om införande av enhetlig kommunbeteckning, m. m.

Det torde i detta sammanhang inte komma i fråga att avveckla kommunernas möjlighet att inrätta handels- och sjöfartsnämnd. Härför talar inte minst det förhållandet att kommunerna åt dessa nämnder har uppdragit uppgifter inom ramen för sin allmänna kompetens, såsom att följa de frågor som rör handel och sjöfart i kommunen. Däremot förefaller det vara lämpligt att ändra mäklareordningen så, att inrättande av särskild handels- och sjöfartsnämnd görs frivilligt, med möjlighet för kommunen att uppdra handhavandet av de uppgifter som ankommer på sådan nämnd åt annan kommunal nämnd. Som vanligt bör också anges vilken nämnd som har att handlägga dessa frågor, om fullmäktige inte har fattat särskilt beslut härom. Kommunstyrelsen förefaller mest lämpad härför. Utvecklingen får sedan visa om handels- och sjöfartsnämnden, som kommunalrättskommittén ansåg, har överlevt sig själv.

Bestämmelserna i mäklareordningen om handels- och sjöfartsnämnd bör ändras så att de avser särskild sådan nämnd. Härvid bör reglerna anpassas till EKL:s motsvarande regler om kommunstyrelsen i enlighet med den genomgående tillämpade modellen härför. Denna ändring innebär i huvudsak att antalet ledamöter skall vara minst fem i stället för mellan sju och tolv, att mandattiden skall vara tre år i stället för högst två år och att nämndens omröstningsregler anpassas till vad som gäller för andra nämnder. Vidare slopas skyldigheten att underställa länsstyrelsen instruktion för nämnden.

I enlighet med vad som har framförts i kapitel 4 bör jävsbestämmelserna

i 4 och 5 §§ göras tillämpliga i samtliga ärenden hos särskild handels- och sjöfartsnämnd.

I PM II behandlas frågor om underställning hos statlig myndighet av kommunala beslut. I linje med de där förda resonemangen kan vissa ytterligare ändringar i mäklarcordningen övervägas, exempelvis ändring av bestämmelsen att mäklare som har antagits av handels- och sjöfartsnämnd skall förordnas av länsstyrelsen. Med hänvisning till att dessa regler numera har ringa eller ingen tillämpning föreslås här inga sådana ändringar. Det kan f. ö. sättas i fråga om det i det anförda exemplet verkligen är fråga om underställning i vanlig mening, eftersom länsstyrelsen enligt 4 § sista stycket "har att för den antagne förordnande utfärda."

Författningsförslag enligt det anförda har utarbetats.

Förslaget redovisas i bilaga 13.

6.12 Slakthusstyrelse

Kommun kan inrätta offentligt slakthus, vilket i så fall skall förvaltas av en särskild styrelse. Offentligt slakthus och slakthusstyrelse finns endast i några enstaka kommuner i landet.

Bestämmelser om offentligt slakthus och om slakthusstyrelse finns i 11 § lagen (1959:99) om köttbesiktning.

Beträffande slakthusstyrelse gäller genom hänvisning till 45 § KL bestämmelserna om kommunal nämnd för oreglerad förvaltning med den begränsningen att i slakthusstyrelses protokoll endast behöver anges närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Härutöver gäller vad kommunfullmäktige föreskriver (11 § 2 mom.)

Till sammanträde med slakthusstyrelse skall vederbörande stads- eller länsveterinär och främste veterinären vid slakthuset kallas. De har rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten och att få sin mening antecknad till protokollet (11 § 3 mom.)

Regler om utomståendes närvarorätt och falska reservationsrätt har utförligt behandlats i PM II. Där föreslås sådana regler utgå ur bl. a. hälsovårdsstadgan, vars regler förefaller ha utgjort mönster för köttbesiktningens lagens motsvarande regler. Den regel som kommunallagsutredningen har föreslagit om rätt för styrelsen att med enkel majoritet besluta kalla sakkunnig till sammanträde bedöms i PM II vara lämplig också beträffande de specialreglerade nämnderna. Denna bedömning omfattar också slakthusstyrelse, varför 11 § 3 mom. föreslås utgå.

Bestämmelsen att de paragrafer som anges i 45 § KL skall tillämpas på slakthusstyrelse skulle motsvaras av en hänvisning till 43 § tredje stycket EKL. De kommunstyrelseregler som där görs tillämpliga på där avsedda nämnder överensstämmer med några undantag med den hänvisning till EKL som genomgående har tillämpats i denna promemoria. Undantagen avser 33 § första stycket (minst fem ledamöter), 35 § första stycket (treårig

mandattid), 36 § (val av presidium) och 39 § andra stycket (jäv). Bortsett från att EKL:s jävsbestämmelse under alla förhållanden bör behållas beträffande slakthusstyrelse förefaller dessa skillnader vara av uteslutande formell natur. En tillämpning av hänvisningen till EKL torde inte medföra några förändringar i sak utan endast en anpassning av lagstiftningen till faktiska förhållanden. Intresset av en enhetlig reglering av nämndorganisationen talar under sådana förhållanden för en sådan ändring i köttbesiktningsslagen.

Vad slutligen gäller skyldigheten att inrätta särskild styrelse där offentligt slakthus finns, bör i lagen införas en möjlighet för kommun att uppdraga förvaltningen åt annan kommunal nämnd. Författningsförslag enligt vad som har anförts har upprättats.

Förslaget redovisas i bilaga 14.

7 Bestämmelser i specialförfattningarna om kommunalförbund

Uttryckliga bestämmelser om kommunalförbund finns i tre specialförfattningar, nämligen skollagen (SL), lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m. (BFL) och byggnadslagen (BL). Dessutom finns en särskild lag (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län, vilken i det följande något behandlas i anslutning till motsvarande regler i BL.

EKL skall enligt kommunallagsutredningens förslag innehålla ett särskilt kapitel om kommunalförbund. Detta påkallar en översyn av specialförfattningarnas motsvarande regler.

7.1 Kommunalförbund för skola

Länsskolnämnden kan, om särskilda skäl föreligger, förordna att kommunalförbund skall bildas för förvaltningen av skola eller del därav (47 § SL). En förutsättning är därvid att elevområdet omfattar mera än en kommun. Om kommunerna inte kan enas om förbundsordningen, beslutar länsstyrelsen efter hörande av länsskolnämnden. SL reglerar i övrigt inte kommunalförbund för skola.

Bestämmelsen att länsstyrelsen fastställer förbundsordningen överensstämmer med motsvarande regel i lagen om kommunalförbund (LKF). Kommunallagsutredningen föreslår ingen ändring i detta avseende.

Möjligheten att tvångsvis bilda kommunalförbund återfanns redan i skolstyrelselagen (1956:614) och överfördes med vissa förändringar till SL. Vid SL:s tillkomst (prop. 1956:182) framhöll departementschefen bl. a. vikten av att frågan om kommunal samverkan på skolväsendets område såvitt möjligt löstes på överenskommelsens väg. Tvångsvis förordnande om skolförbund liksom beslut av länsskolnämnden om andra former av samverkan mot en eller flera berörda kommuners vilja borde användas endast som

en sista utväg. Trots detta kunde inte möjligheten att förordna om skolförbund undvaras. Främsta skälet härför angavs vara behovet av elevunderlag för enhetsskolans högstadium. 4 000 invånare ansågs som ett minimiantal och hälften av landets kommuner nådde vid denna tidpunkt inte upp till denna siffra.

SL innebar väsentliga inskränkningar i möjligheterna att föreskriva olika former av interkommunal samverkan på skolområdet. Vad som återstår är möjligheten för länsskolnämnd att förordna om skolförbund. Till denna möjlighet har knutits villkoret att elevområdet skall omfatta mer än en kommun. Vidare kan kommunalförbundet numera omfatta enbart en skola och inte som tidigare endast kommunernas hela skolväsende. Föredraganden framhöll (prop. 1962:133) att den planerade kommunindelningsreformen kunde förväntas minska behovet av interkommunal samverkan på skolområdet. Möjligheten att tvångsvis förordna om kommunalförbund kunde dock inte undvaras, även om den enligt föredraganden skulle tillämpas endast i nödfall.

Antalet kommunalförbund har successivt minskat till följd av främst den genomförda kommunindelningsreformen och – tidigare – förstatligandet av polisväsendet. Antalet kommunalförbund uppgick den 1 januari 1975 till 20, varav för skola endast ett.

Möjligheten att tvångsvis förordna om bildande av kommunalförbund för skola kan ifrågasättas utifrån de synpunkter som vägleder detta översynsarbete. Bestämmelsen torde ha förlorat det mesta av sin betydelse i och med att kommunindelningsreformen nu har genomförts, en reform som i betydande utsträckning tog hänsyn till skolans behov. Det är knappast realistiskt att tro att de statliga skolmyndigheterna eller ytterst regeringen skulle utnyttja SL:s möjlighet att mot en eller flera kommuners vilja bilda ett skolförbund. Bestämmelsen om tvångsvis förordnande om kommunalförbund för skola föreslås därför utgå. Det torde ligga i sakens natur att länsstyrelsen hör länsskolnämnden innan den fastställer förbundsordning. Någon särskild föreskrift därom behövs knappast.

Utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna (SSK) torde i och för sig komma att överväga näraliggande frågor, men det här framlagda förslaget torde inte föregripa utredningens arbete.

Författningsförslag i enlighet med vad som har anförts har utarbetats.

Förslaget redovisas i bilaga 15.

7.2 Kommunalförbund för bostadsförmedling

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, skall kommun enligt 4 § BFL anordna avgiftsfri bostadsförmedling. I område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skall gemensam bostadsförmedling anordnas. Regeringen kan ålägga kommuner att anordna sådan gemensam bostadsförmedling. Om så har skett skall den organiseras som kommunalförbund.

Om kommuner som ingår i kommunalförbund inte kan enas om förbundsordning, om ändring av denna, eller om val av ordförande, avgörs frågan av länsstyrelsen eller, om kommuner i flera län berörs, av regeringen. Möjligheten att tvinga kommunerna att anordna gemensam bostadsförmedling har aldrig behövt utnyttjas.

Samma resonemang som beträffande skolförbund kan föras beträffande kommunalförbund för bostadsförmedling och möjligheten att tvångsvis inrätta sådant förbund. F. n. finns endast ett bostadsförmedlingsförbund, nämligen Stor-Stockholms. Behovet av bostadsförmedling i hittillsvarande form torde ha avtagit. Detsamma torde i än högre grad gälla kommunalförbund för bostadsförmedling. Det kan därför sättas i fråga om de redovisade bestämmelserna är nödvändiga.

Denna fråga berörs något i proposition (1975:15) med förslag till ändring i BFL. Propositionen, som har resulterat i betydande ändringar (1975:131) i lagen, har beträffande de här aktuella bestämmelserna sin utgångspunkt i behovet av en anpassning av BFL till regeringsformens regler om normgivningsmakten. Föredraganden anförde i propositionen bl. a. att det mot bakgrund av att bestämmelserna har tillämpats endast i fråga om ett fåtal kommuner och då endast på framställning av kommun kunde sättas i fråga om man inte skulle kunna överlämna till kommunerna själva att bedöma i vilka fall det behövs bostadsförmedling. Med hänsyn till bostadsförmedlingarnas betydelse från bostadsförsörjningssynpunkt fann föredraganden dock att en möjlighet till statligt ingripande borde finnas kvar. Denna möjlighet innebär enligt lagens nuvarande lydelse en rätt för regeringen att ålägga kommun att fullgöra skyldighet att anordna avgiftsfri bostadsförmedling eller, i område som kan anses utgöra en enhet från bostadsförsörjningssynpunkt, att ålägga flera kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling, vilken i så fall skall organiseras som kommunalförbund.

Boende- och bostadsfinansieringsutredningarna har i betänkandet (SOU 1975:51) Bostadsförsörjning och bostadsbidrag föreslagit en ny lag om bostadsförsörjningen, vilken föreslås ersätta nuvarande BFL. Bestämmelserna i 4 §, som främst är av intresse i detta sammanhang, föreslås oförändrade ingå i den nya lagen. Utredningen tar inte uttryckligen ställning till behovet av en regel om tvångsvis förordnade kommunalförbund men pekar på möjligheten att lösa behovet av samverkan på bostadsförsörjningsområdet inom ramen för en reformerad byggnadslagstiftning.

Frågan om inrättande av gemensam bostadsförmedling torde vara aktuell endast i de tre storstadsområdena. I dessa har kommunindelningsreformen inte haft samma avgörande betydelse för kommunstrukturen som i landet i övrigt. De skäl som har anförts för att slopa möjligheten att inrätta obligatoriska skolförbund kan alltså inte anföras beträffande kommunalförbund för bostadsförmedling. Med hänvisning härtill och till att frågan prövats så sent som under vårens riksmöte föreslås här ingen ändring beträffande möjligheten för regeringen att föreskriva gemensam bostadsför-

medling och därmed kommunalförbund.

De bestämmelser som finns om länsstyrelsens resp. regeringens inflytande över förbundsordning och val av ordförande i förbundsfullmäktige eller förbundsstyrelse bör betecknas som ett utslag av sådan statlig detaljreglering som kan undvaras. Reglerna i LKF eller 8 kap. EKL bör i sin helhet kunna gälla också kommunalförbund för bostadsförmedling. Någon särskild hänvisning i BFL torde inte behövas. Författningsförslag i enlighet därmed har utarbetats.

Förslaget redovisas i bilaga 16.

7.3 Regionplaneförbund

Det vanligaste specialreglerade kommunalförbundet är regionplaneförbundet, som bildas med stöd av 128 § BL. Motsvarande bestämmelse finns i 1 § lagen angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län. Enligt tillgängliga uppgifter fanns vid årsskiftet 1974/75 i landet sju regionplaneförbund.

Vad först beträffar den särskilda lagen för Stockholms län har dess bestämmelser om kommunalförbund för regionplan förlorat aktualitet i och med Stockholms kommuns inträde i Stockholms läns landstingskommun. Vad som fortfarande är av intresse är lagens bestämmelser om särskild regionplanenämnd hos landstingskommun. Dessa kommer liksom reglerna om övriga landstingskommunala nämnder att behandlas i en särskild promemoria (PM IV).

Bestämmelser om regionplaneförbund finns i 126–135 §§ BL. Regeringen bestämmer om det för ett område skall finnas regionplan, dvs. för kommunerna gemensam planläggning beträffande grunddragen för markens användning i fråga om exempelvis viktigare trafikleder, flygplats, områden för tätbebyggelse och för fritidsverksamhet samt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Om regeringen har förordnat att regionplan skall finnas, skall berörda kommuner bilda regionplaneförbund (128 §). Beträffande sådant förbund gäller LKF med de avvikelser som anges i BL.

Bland avvikelserna kan nämnas bl. a. att förbundsfullmäktiges ordförande utses av regeringen och att länsstyrelsen beslutar om förbundsordning, om kommunerna inte är eniga om denna (129 § BL).

Bygglagutredningen har i sitt betänkande (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande funnit att övervägande skäl talar för att en framtida byggnadslagstiftning bör baseras på den förutsättningen att någon särskild regionplan inte upprättas. Enligt utredningens mening är det av värde om det interkommunala samarbete som behövs i vissa fall kan ske i olika former så att det kan anpassas till lokala förhållanden i skilda delar av landet. Några regler om arbetsformerna bör därför inte tas in i en blivande lagstiftning.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds f. n. ytterligare inom bo-

stadsdepartementet. En särskild remissammanställning (SOU 1975:17) har publicerats. Av denna framgår att majoriteten av remissinstanserna har en negativ inställning till utredningsförslaget, även om betydelsefulla instanser såsom statens planverk, Svenska kommunförbundet och åtta länsstyrelser ansluter sig till förslaget.

Frågan om ett regionplaneinstitut behövs kan inte behandlas isolerad från frågan om plansystemets utformning i övrigt. Från samma utgångspunkter som beträffande skolförbund och bostadsförmedlingsförbund kan vissa bestämmelser om regionplaneförbund sättas i fråga. Det gäller dels bestämmelsen att förbund skall bildas, om regeringen har förordnat att regionplan skall finnas, dels bestämmelserna att regeringen utser ordförande i förbundsfullmäktige och att länsstyrelsen får besluta om förbundsordning vid oenighet därom mellan kommunerna.

Som ett resultat av den vidare beredningen inom bostadsdepartementet av bygglagutredningens förslag kommer ett förslag till nytt plansystem att läggas fram under år 1976. Mot den bakgrunden synes inga betydande fördelar vara förknippade med att i detta sammanhang föreslå några ändringar i BL:s bestämmelser om regionplaneförbund. Därför föreslås nu endast en formell ändring i 128 § BL.

Förslaget redovisas i bilaga 17.

Bilageförteckning

Förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620)	Bilaga 1.
Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	Bilaga 2.
Förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)	Bilaga 3.
Förslag till lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap	Bilaga 4.
Förslag till lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning	Bilaga 5.
Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1963:110) om uttagning i fred av vissa förnödenheter för totalförsvaret (uttagningskungörelsen)	Bilaga 6.
Förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)	Bilaga 7.
Förslag till lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp	Bilaga 8.
Förslag till lag om ändring i hemvärnskungörelsen	Bilaga 9.
Förslag till lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd	Bilaga 10.
Förslag till förordning om upphävande av kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m.	Bilaga 11.
Förslag till förordning om ändring i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368)	Bilaga 12.
Förslag till lag om ändring i mäklareordningen (1893:51 s. 1)	Bilaga 13.
Förslag till lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning	Bilaga 14.
Förslag till lag om ändring i skollagen (1962:319)	Bilaga 15.
Förslag till lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.	Bilaga 16.
Förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385)	Bilaga 17.

Förslag till**Lag om ändring i vallagen (1972:620)**

Häriigenom föreskrives att 3 kap. 1 och 2 §§ vallagen (1972:620) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 §**

I varje kommun skall finnas en valnämnd.

Ledamöter och suppleanter i valnämnden väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmes. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall ske proportionellt i de fall då sådant är föreskrivet vid val till kommunstyrelsen. Sker ej valet av suppleanter proportionellt, skall bestämmas i vilken ordning de skall kallas in till tjänstgöring.

Valnämnd skall ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter.

2 §

I fråga om annan valnämnd än valnämnden i Stockholm äger bestämmelserna i 32–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelse motsvarande tillämpning. För valnämnden i Stockholm gäller 51 § 1 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm och vad kommunfullmäktige med iakttagande av sistnämnda lag föreskriver. I stället för 37 § andra stycket kommunallagen och 39 § andra stycket kommunallagen för Stockholm skall dock 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) tillämpas i samtliga ärenden hos valnämnd.

Utan hinder av föreskrifter som avses i första stycket gäller att nämndens protokoll icke behöver upptaga annat

Beträffande valnämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Nämndens protokoll behöver dock ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos valnämnd.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*än närvarande ledamöter samt för
varje ärende beslutet och skälen för
detta.*

Bilaga 2.

Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrives att 19 kap. 15 och 16 §§ föräldrabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

I fråga om ersättning till överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare äger vad som föreskrives i 28 § 1 och 2 mom. kommunallagen (1953:753) om ersättning till kommunfullmäktig motsvarande tillämpning. I Stockholms kommun tillämpas dock vad som föreskrives i 29 § 1 och 2 mom. kommunallagen (1957:50) för Stockholm.

I fråga om ersättning till överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare äger vad som föreskrives i 30 § kommunallagen (1976:000) om ersättning till kommunfullmäktig motsvarande tillämpning.

16 §²

Vad som föreskrives i kommunallagen (1953:753) om nämnd som avses i 44 § andra stycket kommunallagen gäller, med de avvikelser som följa av detta kapitel, i fråga om överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar beträffande överförmyndare. I Stockholms kommun tillämpas dock, med de avvikelser som nu angivits, vad som föreskrives i kommunallagen (1957:50) för Stockholm om nämnd som avses i 49 § andra stycket nämnda lag.

Vad som föreskrives i kommunallagen (1976:000) om nämnd som avses i 43 § andra stycket nämnda lag gäller, med de avvikelser som följa av detta kapitel, i fråga om överförmyndarnämnd och i tillämpliga delar beträffande överförmyndare.

¹ Senaste lydelse 1974:1038.

² Senaste lydelse 1974:1038.

Bilaga 3.

Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrives att 41 § civilförsvarslagen (1960:74)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §

1 m o m. I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en civilförsvarsnämnd, om ej annat följer av andra stycket.

Kommun äger uppdraga åt *annat kommunalt organ* än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslut härom av kommunfullmäktige.

Kommun äger tillsätta särskild civilförsvarsnämnd. Under civilförsvarsberedskap må regeringen förordna, att särskild civilförsvarsnämnd skall tillsättas.

Där särskild civilförsvarsnämnd ej finnes, skall kommunstyrelsen vara civilförsvarsnämnd; kommun *dock obetaget* att uppdraga åt *annat kommunalt organ* att vara civilförsvarsnämnd.

2 m o m. *Ledamöter och suppleanter i särskild civilförsvarsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock inte vara under fem. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väl-*

1 m o m. I varje kommun skola de kommunen med avseende å civilförsvaret åvilande uppgifterna handhavas av en civilförsvarsnämnd, om ej annat följer av andra stycket *eller av sådant beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunallagen (1976:000).*

Kommunfullmäktige äger uppdraga åt *annan nämnd* än civilförsvarsnämnden att upprätta skyddsrumspan. Har enligt 23 § överlämnats åt kommunen att antaga skyddsrumspan, fattas beslut härom av kommunfullmäktige.

Där särskild civilförsvarsnämnd ej finnes, skall kommunstyrelsen vara civilförsvarsnämnd; kommun *kan också* uppdraga åt *annan nämnd* att vara civilförsvarsnämnd.

2 m o m. *Beträffande särskild civilförsvarsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda*

¹ Lagen omtryckt 1975:712.

Nuvarande lydelse

jande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

I fråga om särskild civilförsvarsnämnd i annan kommun än Stockholm skall därjämte vad i 31 § andra stycket, 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kommunstyrelsen övensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande särskild civilförsvarsnämnd i Stockholm skola, utöver vad i detta moments första stycke sägs, bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll som föres vid civilförsvarsnämndens sammanträde behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild civilförsvarsnämnd.

Föreslagen lydelse

lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild civilförsvarsnämnd i Stockholms kommun.

Civilförsvarsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Bilaga 4.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap

Härigenom föreskrives att 9 och 10 §§ lagen (1964:63) om kommunal beredskap skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Uppgift som kommun skall fullgöra under civilförsvarsberedskap och som saknar motsvarighet i fredstid skall, i den mån föreskrifter för uppgiftens handhavande ej meddelats i särskild lag eller författning, handhas av en beredskapsnämnd.

Uppgift som kommun skall fullgöra under civilförsvarsberedskap och som saknar motsvarighet i fredstid, skall i den mån föreskrifter för uppgiftens handhavande ej meddelats i särskild lag eller författning *eller annat följer av sådant beslut som avses i 43 § fjärde stycket kommunal-lagen (1976:000)*, handhas av en beredskapsnämnd.

Kommun äger tillsätta särskild beredskapsnämnd. Beredskapsnämnd må tillsättas redan i fredstid.

Där särskild beredskapsnämnd ej inrättas, skall kommunstyrelsen vara beredskapsnämnd; kommun dock obetaget att uppdraga åt *annat kommunalt organ* att vara beredskapsnämnd.

Där särskild beredskapsnämnd ej inrättas, skall kommunstyrelsen vara beredskapsnämnd; kommun kan också uppdraga åt *annan nämnd* att vara beredskapsnämnd.

10 §²

Ledamöter och suppleanter i särskild beredskapsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

Beträffande särskild beredskapsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunal-lagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild beredskapsnämnd i Stockholms kommun. Beredskapsnämnds protokoll behö-

¹ Senaste lydelse 1971:1168.

² Senaste lydelse 1971:1168.

Nuvarande lydelse

Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild beredskapsnämnd i annan kommun än Stockholm skall därjämte vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kommunstyrelsen ävensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande särskild beredskapsnämnd i Stockholm skola, utöver vad i första stycket sägs, bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 §2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild beredskapsnämnd.

Föreslagen lydelse

ver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Bilaga 5.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning

Härigenom föreskrives att 4 och 5 §§ lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Uppgift enligt 2 § och planläggning, som föranledes därav, ankommer på kristidsnämnd.

Kommun kan tillsätta särskild kristidsnämnd. Om särskild kristidsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara kristidsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt *annat kommunalt organ* att vara kristidsnämnd.

Kommun kan tillsätta särskild kristidsnämnd. Om särskild kristidsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara kristidsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt *annan nämnd* att vara kristidsnämnd.

5 §

Ledamöter och suppleanter i särskild kristidsnämnd väljes av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får ej vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild kristidsnämnd i annan kommun än Stockholm äger bestämmelserna i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) om kommunstyrelsen samt 45 § andra och tredje styckena

Beträffande särskild kristidsnämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild kristidsnämnd i Stockholms kommun.

Kristidsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

samma lag i fråga om där avsedd nämnd motsvarande tillämpning. Protokoll behöver ej innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande kristidsnämnd i Stockholm gäller 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag. Dessutom gäller vad kommunfullmäktige föreskriver enligt samma lag. Protokoll behöver dock ej innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild kristidsnämnd.

Bilaga 6.

Förslag till

Förordning om ändring i kungörelsen (1963:110) om uttagning i fred av vissa förnödenheter för totalförsvaret (uttagningskungörelsen)

Härigenom föreskrives i fråga om kungörelsen (1963:110) om uttagning i fred av vissa förnödenheter för totalförsvaret (uttagningskungörelsen)

dels att i 30 § orden "kommunalnämnd och drätselkammare" skall bytas ut mot "kommunstyrelsen",

dels att 28 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

28 §

Inom varje kommun skall finnas en uttagningsnämnd, som har att tillvarataga näringslivets intressen i fråga om uttagning av hästar.

Uttagningsnämnd består av tre eller fem ledamöter. För varje ledamot skall finnas en suppleant. Ledamöter och suppleanter utses av kommunens fullmäktige och skola bo inom kommunen eller bruka jordbruksfastighet inom densamma. De böra äga ingående kännedom om kommunens hästbestånd samt böra i första hand utses bland dem som, enligt vad därom särskilt stadgas, äro utsedda att inom kommunen inträda som överblockledare eller dennes ersättare.

I övrigt skall för uttagningsnämnd beträffande valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för beslutsfattande samt förande av protokoll i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat om byggnadsnämnd.

Den som blivit utsedd till ordförande i uttagningsnämnd skall snarast underätta uttagningsmyndigheten därom samt lämna uppgift om sin postadress.

Kommun får tillsätta särskild uttagningsnämnd. Om särskild uttagningsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara uttagningsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annan nämnd att vara uttagningsnämnd.

Beträffande särskild uttagningsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Uttagningsnämndsprotokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild uttagningsnämnd.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ledamot av uttagningsnämnd åtnjuter ersättning av allmänna medel enligt vad därom särskilt stadgas.

Närmare föreskrifter för uttagningsnämndernas verksamhet utföras av uttagningsmyndigheten i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen samt efter hörande av lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd.

Bilaga 7.

Förslag till

Lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)

Härigenom föreskrives i fråga om familjebidragsförordningen (1946:99)¹
dels att 25 och 26 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 23 och 24 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Kommun skall antingen inrätta särskild familjebidragsnämnd eller ock uppdraga åt annat kommunalt organ att vara familjebidragsnämnd.

I varje kommun skall finnas en familjebidragsnämnd. Kommun får till-sätta särskild familjebidragsnämnd. Om särskild familjebidragsnämnd ej finns, skall socialnämnden vara familjebidragsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annan nämnd att vara familjebidragsnämnd.

24 §²

Ledamöter och suppleanter i särskild familjebidragsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Valet skall vara proportionellt, där-est det begäres av minst så många väl-jande, som motsvara det tal, vilket er-hålles, om samtliga väljandes antal de-las med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid så-dant proportionellt val är särskilt stad-gat. Sker ej val av suppleanter pro-portionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Beträffande särskild familjebidrags-nämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § för-sta stycket samt 40–42 §§ kommunal-lagen (1976:000) äga motsvarande till-lämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild famil-jebidragsnämnd i Stockholms kom-mun.

Familjebidragsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut fin-nas i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltnings-

¹ Förordningen omtryckt 1960:152.

² Senaste lydelse 1971:651.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

lagen (1971:290) äga 4 och 5 §§
nämnda lag tillämpning i samtliga
ärenden hos särskild familjebidrags-
nämnd.

25 §³

I fråga om särskild familjebidragsnämnd i annan kommun än Stockholm skall utöver bestämmelserna i 24 § vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen är stadgat rörande kommunstyrelsen även som i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokollet upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

26 §⁴

Beträffande särskild familjebidragsnämnd i Stockholm skola, utöver vad i 24 § är stadgat, bestämmelserna i 51 § kommunallagen för Stockholm, med undantag av hänvisningen till 39 § andra stycket nämnda lag, äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med tillämpning av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll som föres vid särskild familjebidragsnämnds sammanträde behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

³ Senaste lydelse 1971:651.

⁴ Senaste lydelse 1971:651.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild familjebidragsnämnd.

Bilaga 8.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp

Häriigenom föreskrives att 6 och 7 §§ lagen (1964:47) om krigshjälp skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

I varje kommun skall finnas en krigshjälpsnämnd för handhavande av de uppgifter, som åvila kommunen enligt denna lag. *Socialnämnden* skall vara krigshjälpsnämnd, där kommunen icke uppdrager åt annat kommunalt organ att vara krigshjälpsnämnd eller inrättar särskild krigshjälpsnämnd.

Ledamöter och suppleanter i särskild krigshjälpsnämnd väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I fråga om särskild krigshjälpsnämnd i annan kommun än Stockholm skall vad i 32–36 §§, 37 § första stycket och 38–42 §§ kommunallagen (1953:753) är stadgat rörande kom-

I varje kommun skall finnas en krigshjälpsnämnd för handhavande av de uppgifter, som åvila kommunen enligt denna lag. *Kommun får tillsätta särskild krigshjälpsnämnd. Om särskild krigshjälpsnämnd ej finns, skall socialnämnden vara krigshjälpsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annan nämnd att vara krigshjälpsnämnd.*

Beträffande särskild krigshjälpsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild krigshjälpsnämnd i Stockholms kommun.

Krigshjälpsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

¹Senaste lydelse 1971:1167.

Nuvarande lydelse

munstyrelsen ävensom i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd äga motsvarande tillämpning, dock att det ej är erforderligt att protokoll upptager annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Beträffande särskild krigshjälpsnämnd i Stockholm skola bestämmelserna i 51 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm med undantag för hänvisningen till 39 § andra stycket sagda lag äga tillämpning, varjämte skall gälla vad kommunfullmäktige med iakttagande av stadgandena i sagda lag föreskriva. Protokoll behöver dock ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild krigshjälpsnämnd.

Föreslagen lydelse

7 §

Ledamot av krigshjälpsnämnd och den som av nämnden utsetts att mottaga ansökan om krigshjälp må, för tid intill dess nämnden nästa gång sammanträder, å dess vägnar bevilja krigshjälp, om sökanden är i så trängande behov därav, att nämndens sammanträde ej kan avvaktas, eller om hjälpen skall utgå enligt 2 § andra stycket. Sådant beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Ledamot av krigshjälpsnämnd eller den som av nämnden utsetts att mottaga ansökan om krigshjälp må, för tid intill dess nämnden nästa gång sammanträder, å dess vägnar bevilja krigshjälp, om sökanden är i så trängande behov därav, att nämndens sammanträde ej kan avvaktas, eller om hjälpen skall utgå enligt 2 § andra stycket. Sådant beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Bilaga 9.

Förslag till**Lag om ändring i hemvärnskungörelsen (1970:304)**

Härigenom föreskrives att i hemvärnskungörelsen (1970:304) skall införas en ny paragraf, 48 a §, av nedan angiven lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

48 a §

Uppgift som enligt denna kungörelse eller med stöd därav meddelade föreskrifter ankommer på kommun skall handhavas av hemvärnsnämnd. Kommun får tillsätta särskild hemvärnsnämnd. Om särskild hemvärnsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara hemvärnsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annan nämnd att vara hemvärnsnämnd.

Beträffande särskild hemvärnsnämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild hemvärnsnämnd i Stockholms kommun.

Hemvärnsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild hemvärnsnämnd.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd
dels att 1 och 2 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 3–5 §§, av nedan angivna
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Konungen äger förordna, att inom kommun skall finnas arbetslöshetsnämnd för handhavande av lokala åtgärder i fråga om statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid oförvälad arbetslöshet, ävensom att för ändamålet skall tillsättas särskild sådan nämnd. Innefattar förordnande som nyss sagts ej föreskrift om tillsättande av särskild nämnd och beslutar kommunen ej härom, skall i stad drätselkammare och på landet kommunalnämnd vara arbetslöshetsnämnd.

Arbetslöshetsnämnd må vara gemensam för flera kommuner.

I varje kommun skall finnas en arbetslöshetsnämnd. Kommun får tillsätta särskild arbetslöshetsnämnd. Om särskild arbetslöshetsnämnd ej finns, skall kommunstyrelsen vara arbetslöshetsnämnd. Kommun kan också uppdraga åt annan nämnd att vara arbetslöshetsnämnd.

2 §

Närmare föreskrifter om utseende av särskild arbetslöshetsnämnd, om revision av arbetslöshetsnämnds verksamhet, så ock om tillämpning i övrigt av denna lag meddelas av Konungen.

Arbetslöshetsnämnd har till uppgift att vidtaga eller på annat sätt främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av arbetslöshet.

3 §

Det åligger nämnd särskilt att

handlägga frågor om kommuns
hjälpverksamhet vid arbetslöshet enligt
arbetsmarknadskungörelsen (1966:
368).

samarbeta med myndigheter och
enskilda vilkas verksamhet rör syssel-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**sättningsfrågor,*

omedelbart underrätta länsarbetsnämnden om arbetskonflikt som påverkar hjälpverksamhet inom kommunen.

4 §

Arbetslöshetsnämnd skall göra de framställningar till kommunfullmäktige och kommunstyrelsen som behövs för nämndens verksamhet. Nämnden får infordra yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen, annan nämnd, beredning eller tjänsteman hos kommunen.

5 §

Beträffande särskild arbetslöshetsnämnd skall bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunalagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild arbetslöshetsnämnd i Stockholms kommun.

Arbetslöshetsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen äger 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild arbetslöshetsnämnd.

Förslag till

Härigenom föreskrives att kungörelsen (1966:369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m. skall upphöra att gälla vid utgången av år 1976.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525

Förslag till**förordning om ändring i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368)**

Härigenom föreskrives att 113 § arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*113 §¹

Om kommuns handläggning av frågor om arbetslöshetshjälp enligt denna kungörelse gälla bestämmelserna i lagen den 30 juni 1944 (nr 475) om arbetslöshetsnämnd och KK 3 juni 1966 (nr 369) med närmare föreskrifter om arbetslöshetsnämnd och dess verksamhet m. m.

I kommun som anordnar beredskapsarbete med statsbidrag enligt denna kungörelse skall finnas arbetslöshetsnämnd, om regeringen icke föreskriver annat.

Om kommuns handläggning av frågor om arbetslöshetshjälp enligt denna kungörelse gälla bestämmelserna i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd.

¹ Senaste lydelse 1974:980.

Bilaga 13.

Förslag till

Lag om ändring i mäklareordningen (1893:51 s. 1)

Härigenom föreskrives beträffande mäklareordningen (1893:51 s. 1)

dels att i 5, 6, 7, 11, 12, 21 och 22 §§ orden "Konungens befallningshavande" eller böjningsform därav skall bytas ut mot "länsstyrelsen" eller motsvarande form därav,

dels att i 1, 3, 15 och 22 §§ ordet "stad" eller böjningsform därav skall bytas ut mot "kommun" eller motsvarande böjningsform därav,

dels att i 5, 21 och 22 §§ ordet "rådhuset" skall bytas ut mot "kommunens anslagstavla",

dels att 3 och 4 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

I likhet med hvad för Stockholm genom nådiga instruktionen för nämnda stads handels och sjöfartsnämnd den 24 september 1867 är vordet stadgadt, skola jemväl uti öfriga städer, hvarest vederbörligen förordnade mäklare redan finnas, stadsfullmäktige tillsätta en särskild nämnd, kallad handels- och sjöfartsnämnd, för behandling af de frågor, som, enligt hvad denna mäklareordning innehåller, böra af särskild nämnd prövas och afgöras.

Äfven i stad, där mäklare ej är förordnad, må stadsfullmäktige eller, der sådana ej finnas, allmänna rådstugan, i händelse fråga om mäklares antagande uppstår, äga att, der så nödigt anses, handels- och sjöfartsnämnd för ofvannämnda ändamål utse.

Nämnden skall bestå af minst sju och högst tolf ledamöter, hvilka utses för viss tid, ej öfverstigande två år; dock må afgående ledamot återväljas. Stadsfullmäktige eller allmän rådstuga äga att, med iakttagande af hvad så-

I kommun, varäst vederbörligen förordnade mäklare redan finnas, må kommunfullmäktige tillsätta en särskild handels- och sjöfartsnämnd, för behandling av de frågor, som enligt vad denna mäklareordning innehåller, böra av handels- och sjöfartsnämnd prövas och avgöras.

Även i kommun, där mäkare ej är förordnad, må kommunfullmäktige, i händelse fråga om mäklares antagande uppstår, äga att, där så nödigt anses, särskild handels- och sjöfartsnämnd för ovannämnda ändamål utse.

I kommun som avses i första eller andra stycket och som ej har utsett särskild handels- och sjöfartsnämnd skall kommunstyrelsen vara handels- och sjöfartsnämnd. Sådan kommun kan också uppdraga åt annan nämnd

Nuvarande lydelse

lunda och i öfrigt i denna författning om nämnden föreskrifves, för densamma meddela instruktion, som Vår vederbörande Befallningshafvandes pröfvning underställes.

Föreslagen lydelse

att vara handels- och sjöfartsnämnd.

Beräffande särskild handels- och sjöfartsnämnd skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild handels- och sjöfartsnämnd i Stockholms kommun.

Handels- och sjöfartsnämnds protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild handels- och sjöfartsnämnd.

4 §¹

Den i § 3 omnämnda nämnd äger, såväl vid mäklares avgång som eljest, att pröva, om behov av ny mäklares antagande är för handen. Fråga härom må ej hos nämnden företagas, med mindre underrättelse där-om varit vid kallelsen till sammanträdet meddelad och minst hälften av det för nämnden bestämda antal ledamöter är tillstädes. Uppstår i frågan skiljaktiga meningar, gällde den, som av de flesta närvarande ledamöterna omfattas. Bliva rösterna lika, förfalle frå-

Den i § 3 omnämnda nämnd äger, såväl vid mäklares avgång som eljest, att pröva, om behov av ny mäklares antagande är för handen. Har nämnden beslutit, att mäklare antagas skall, utfärde nämnden kungörelse därom med underrättelse, inom vilken tid och varest ansökning att varda till mäklare antagen bör ingivas. Denna kungörelse skall anslås å börs eller, där sådan ej finnes, å kommunens anslagstavla samt införas i den eller de tidningar, vari kom-

¹Senaste lydelse 1964:694.

Nuvarande lydelse

gan. Har nämnden beslutit, att mäklare antagas skall, utfärde nämnden kungörelse därom med underrättelse, inom vilken tid och varest ansökning att varda till mäklare antagen bör ingivas. Denna kungörelse skall anslås å börs eller, där sådan ej finnes, å *rådhuset* samt införas i den eller de tidningar, vari kommunala meddelanden för *staden* införas.

Sedan den utsatta tiden tilländagått, sammantråde nämnden ånyo för att, efter pröfning af ansökningarne, mäklare antaga. *Ej må dervid någon såsom antagen anses, derest ej mer än hälften af det för nämnden bestämda antal ledamöter om honom sig förenat. Erhåller ingen af de sökande sådant röstetal, må omröstningen kunna genast eller vid annat sammantråde förnyas; men vinnes ej heller då sådant röstetal, anses frågan om mäklares antagande hafva för den gången förfallit.*

Då mäklare blivit av nämnden antagen, göres anmälan därom hos *Kommungens befallningshavande*, som har att för den antagne förordnande utfärda.

Förestägen lydelse

munala meddelanden för *kommunen* införas.

Sedan den utsatta tiden tilländagått, sammantråde nämnden ånyo för att, efter prövning av ansökningarna, mäklare antaga.

Då mäklare blivit av nämnden antagen, göres anmälan därom hos *länsstyrelsen*, som har att för den antagne förordnande utfärda.

...

...

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1959:99) om köttbesiktning

dels att 11 § 3 mom. skall upphöra att gälla,

dels att 11 § 2 mom. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

2 mom. Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av särskild styrelse.

Vad i 45 § kommunallagen är stadgat i fråga om där avsedd nämnd skall äga motsvarande tillämpning beträffande slakthusstyrelse i annan kommun än Stockholm. För slakthusstyrelse i Stockholm skola gälla bestämmelserna i 51 § kommunallagen för Stockholm. Utan hinder av vad nu sagts må protokoll, som föres vid slakthusstyrelsens sammanträde, begränsas till att upptaga förteckning å närvarande ledamöter samt beslutet i varje ärende.

Utöver vad i andra stycket stadgas skall beträffande slakthusstyrelse gälla vad *kommunens fullmäktige* föreskriva.

2 mom. Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av särskild styrelse *eller den nämnd kommunfullmäktige bestämmer.*

Beträffande särskild slakthusstyrelse skola bestämmelserna i 33 §, 34 § första stycket, 35–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning. Vad som föreskrives i 36 § första stycket nämnda lag skall dock ej tillämpas i fråga om särskild slakthusstyrelse i Stockholms kommun.

Slakthusstyrelsens protokoll behöver ej upptaga annat än uppgift om närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Utöver vad i andra stycket stadgas skall beträffande slakthusstyrelse gälla vad *kommunfullmäktige* föreskriva.

**Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1962:319)**

Härigenom föreskrives att 47 § skollagen (1962:319) skall upphöra att gälla.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

47 §

Äro särskilda skäl därtill, äger
länskolnämnden förordna, att för för-
valtningen av sådan skola eller del där-
av, vars elevområde omfattar mera än
en kommun, skall av kommunerna bil-
das kommunalförbund. Kunna kom-
munerna därvid icke enas om för-
bundsordningen, beslutar länsstyrelsen
efter hörande av länskolnämnden.

.....

.....

Bilaga 16.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.**

Härigenom föreskrives att 4 § lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande skall kommun anordna avgiftsfri bostadsförmedling. I område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende åligger sådan skyldighet kommunerna i området. Därvid skall gemensam bostadsförmedling anordnas och enhetliga grunder tillämpas vid anvisning av bostäder.

Regeringen kan ålägga kommun att fullgöra skyldighet enligt första stycket.

Har regeringen ålagt kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. *Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, regeringen. I övrigt gäller lagen (1957:281) om kommunalförbund.*

Har regeringen ålagt kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund.

¹ Lagen omtryckt 1975:131.

**Förslag till
Lag om ändring i byggnadslagen (1947:385)**

Härigenom föreskrives att 128 § byggnadslagen¹ (1947:385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

128 §

Har *Konungen* förordnat att regionplan skall finnas, skola för handläggning av frågor rörande planen de kommuner som beröras av denna bilda regionplaneförbund.

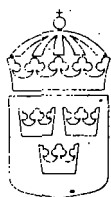
Beträffande sådant förbund skall, med de avvikelser som följa av vad i denna lag stadgas, *lagen om kommunalförbund* äga tillämpning.

För handläggningen av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län finnas särskilda bestämmelser.

Har *regeringen* förordnat att regionplan skall finnas, skola för handläggning av frågor rörande planen de kommuner som beröras av denna bilda regionplaneförbund.

Beträffande sådant förbund skall, med de avvikelser som följa av vad i denna lag stadgas, *8 kap. kommunallagen (1976:000)* äga tillämpning.

¹ Lagen omtryckt 1972:775.

Minskad statlig detaljreglering av kommunerna

PM IV

**Landstingskommunernas
specialreglerade nämnder**

Ds Kn 1975:7

Sammanfattning

I föreliggande promemoria föreslås ändringar i reglerna om de specialreglerade landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer. Förslagen innebär att bestämmelser som har karaktär av detaljreglering eller utgör en onödig statlig styrning av den landstingskommunala verksamheten tas bort. Vidare anpassas reglerna om landstingskommunernas specialreglerade nämnder till nämndreglerna i den nyligen föreslagna enhetliga kommunallagen. Promemorian är ett led i det översynsarbete som pågår inom kommundepartementet i syfte att minska den statliga detaljregleringen av kommunerna. Översynen har tidigare resulterat i två promemorior om bl. a. de specialreglerade kommunala nämndernas organisation och arbetsformer. Tillsammans med dessa promemorior innebär förslagen i föreliggande promemoria att ett betydande mått av enhetlighet uppnås i reglerna om de specialreglerade kommunala och landstingskommunala nämnderna med den enhetliga kommunallagens nämndregler som förebild.

I denna promemoria behandlas reglerna om sjukvårdsstyrelse, sjukhusdirektion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse, regionplanenämnd, semesterhemsnämnd samt styrelser för landstingskommunala och kommunala folkhögskolor och sjuksköterskeskolor. Översynen berör således i första hand sjukvårdslagen, folktandvårdslagen, lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, lagen angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län, kungörelsen om statsbidrag till driften av semesterhem, folkhögskoleförordningen och brevet med vissa bestämmelser angående sjuksköterskeskolor. Övervägandena och förslagen i promemorian gäller även de sjukvårdsstyrelser, direktioner, omsorgsstyrelser m. m. som kan finnas i de landstingsfria kommunerna, dvs. Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner.

I det följande anges i korthet de ändringar som föreslås i reglerna om nämndernas organisation och arbetsformer.

Bestämmelserna om inrättande av specialreglerad nämnd föreslås i samtliga fall utom i fråga om direktion för sjukhus få den innebörden att landstinget bestämmer om särskild nämnd skall inrättas eller om den specialreglerade uppgiften skall anförtros åt annan nämnd i landstingskommunen. Ändringen medför bl. a. att landstinget kan välja mellan att tillsätta särskilda styrelser för landstingskommunens folkhögskolor och att uppdraga åt utbildningsnämnden att vara folkhögskolestyrelse.

Minimiantalet ledamöter i sjukhusdirektionen höjs från tre till fem. Samma regler om antalet ledamöter och suppleanter kommer att gälla i förvaltningsutskottet och alla specialreglerade nämnder.

Bestämmelserna om valbarhet till sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd ändras efter mönster av val-

barhetsreglerna i kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag. Därigenom upphör nuvarande valbarhetshinder för landstingsdirektör, sjukvårdsdirektör och andra förvaltningschefer. Samma valbarhetsregler kommer att gälla för ledamöter i de specialreglerade nämnderna som för ledamöter i landstinget, förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna. En särskild jävsregel hindrar förvaltningschef att som nämndledamot delta i avgörande av ärende som rör det egna verket.

Bestämmelsen om att rektor är självskriven ledamot av folkhögskolestyrelse föreslås utgå ur folkhögskoleförordningen när det gäller folkhögskola med landstingskommun som huvudman. Sådant självskrivet ledamotskap i kommunala nämnder för vissa tjänstemän eller företrädare för vissa yrkesgrupper är knappast förenligt med moderna demokratiska tankegångar.

I de olika specialförfattningarna finns varierande, ibland långtgående bestämmelser om rätt för läkare, cheftjänstemän och andra utomstående att närvara vid nämndernas sammanträden, yttra sig och få sin mening antecknad till protokollet. Alla dessa bestämmelser föreslås utgå. Nämnderna har visserligen ett stort behov av sakkunskap men de bör själva få avgöra i vilka former sådan skall anlitas. Den särskilda bestämmelsen om rätt för lärarrepresentant att delta i folkhögskolestyrelses sammanträden tas också bort. I stället för de särskilda närvarorätsreglerna införs i specialförfattningarna en hänvisning till den bestämmelse som kommunallagsutredningen föreslår om rätt för nämnd att tillkalla bl. a. tjänstemän för att meddela de upplysningar som behövs.

Den allmänna beslutsförhållsregeln i den enhetliga kommunallagen bör gälla utan begränsningar i alla specialreglerade nämnder. De avvikande bestämmelser om beslutsförhet som gäller för sjukhusdirektion, semesterhems-nämnd och folkhögskolestyrelse föreslås utgå.

Jävsreglerna behålls i stort sett oförändrade. Kommunallagens allmänna jävsregel görs tillämplig även på de specialreglerade nämnderna genom hänvisning i resp. specialförfattning. De strängare förvaltningslagsjäven föreslås dock gälla i samtliga ärenden hos styrelser för landstingskommunala och kommunala folkhögskolor och sjuksköterskeskolor.

I fråga om protokollföringen föreslås att de begränsningar i protokollsskyldigheten som f. n. gäller för sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårds-nämnd och omsorgsstyrelse tas bort. Reglerna i den enhetliga kommunallagen om protokollföring i förvaltningsutskottet görs i sin helhet tillämpliga på alla specialreglerade nämnder. Den nya bestämmelsen om rättelse av skrivfel, räknefel och andra s. k. förbiseendefel i protokoll föreslås således gälla även i de specialreglerade nämnderna.

I samtliga specialförfattningar som behandlas i promemorian införs en hänvisning till den allmänna delegationsregeln i den enhetliga kommunallagen. Denna regel föreslås således bli tillämplig även på semesterhems-nämnd och styrelser för landstingskommunala och kommunala folkhögskolor och sjuksköterskeskolor. I övrigt innebär förslaget beträffande dele-

gation inga större förändringar i sak.

Den regel som kommunallagsutredningen föreslår om att landstinget bestämmer om formerna för förvaltningsutskottets arkivvård föreslås bli tillämplig även på de specialreglerade nämnderna.

I promemorian (Ds Kn 1975:3) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM II föreslås landstinget få avgöra vilken nämnd som skall handlägga frågor om personaladministration och egendomsförvaltning. Denna regel omfattar även de specialreglerade landstingskommunala nämnderna. I föreliggande promemoria görs vissa följdändringar i bestämmelser om dessa nämnders förvaltningsansvar.

Övervägandena i promemorian ger till resultat att goda förutsättningar finns för att anpassa de olika specialförfattningarnas bestämmelser om nämndernas organisation och arbetsformer till den enhetliga kommunallagens motsvarande regler. Detta sker genom hänvisning i specialförfattningarna till bestämmelserna om förvaltningsutskottet och kommunstyrelsen i den nya kommunallagen. Den föreslagna hänvisningsregeln, som med ett par mindre undantag har samma lydelse i alla specialförfattningarna, innebär bl. a., utöver vad som har sagts ovan, att de av kommunaldemokratiutredningens förslag föranledda reglerna om rätt till ledighet vid fullgörande av förtroendeuppdrag, utseende av ordförande och vice ordförande, mandattid och suppleants tjänstgöringsrätt blir tillämpliga på landstingskommunernas specialreglerade nämnder. Vidare kommer för folkhögskolestyrelserna att gälla samma regler som för övriga nämnder i stället för de i flera avseenden avvikande bestämmelser som f. n. finns i folkhögskoleförordningen. Även tandvårdsnämnden kommer att få samma ställning som de andra nämnderna och regleras på i princip samma sätt som dessa genom bestämmelser i folktandvårdslagen.

1 Inledning

Förändringarna i den kommunala verksamhetens omfattning och inriktning har skapat förutsättningar för att vidga den kommunala självstyrelsen. Kommuner och landstingskommuner svarar numera för nästan två tredjedelar av den offentliga sektorn. Kommunindelningsreformerna har väsentligt förändrat ramen för den kommunala verksamheten. Kommunernas och landstingskommunernas förvaltningsorganisation har byggts ut i takt med den kommunala sektorns expansion och givit ökad tillgång till sakkunskap på olika områden. Den service som kommunförbunden lämnar sina medlemmar har också medverkat till effektivitet och enhetlighet i den kommunala förvaltningen. Behovet av statlig tillsyn och kontroll över kommunernas och landstingskommunernas sätt att fullgöra sina uppgifter har därför minskat.

Formerna för statens relationer till kommunerna har utvecklats under en tid då den kommunala strukturen och förvaltningen såg annorlunda

ut än i dag. Statsmakterna har på senare tid vid olika tillfällen uttalat att den statliga detaljkontrollen av kommunal verksamhet bör begränsas och vidtagit åtgärder i denna riktning. Kommunernas skyldighet att underställa statlig myndighet beslut om reglementen, avgiftstaxor m. m. har på flera områden avskaffats. Vidare har i direktiven till olika statliga utredningar framhållits att ett ökat kommunalt ansvarstagande med minskad statlig detaljkontroll skall eftersträvas.

Omfattningen av statskontrollen över kommunerna bör provas kontinuerligt. Både i 1974 års statsverksproposition (prop. 1974:1, bil. 16) och i 1975 års budgetproposition (prop. 1975:1, bil. 16) uttalades att en fortsatt översyn skulle göras av statens tillsyns- och kontrollfunktioner gentemot kommunerna. Mot denna bakgrund pågår inom kommundepartementet en successiv översyn av den statliga tillsynen och kontrollen över kommuner och landstingskommuner. Syftet med översynen är att mönstra ut sådana detaljföreskrifter som med hänsyn till kommunernas ställning och resurser inte längre än nödvändiga.

Statens tillsyn och kontroll utövas i olika former och med växlande intensitet på skilda verksamhetsområden. Översynsarbetet har därför uppdelats i olika etapper, nämligen

- lagar och andra författningar rörande kommunal verksamhet
- lagar och andra författningar rörande landstingskommunal verksamhet
- statliga myndigheters råd- och anvisningsverksamhet
- kommunala frågor som behandlas av statliga kommittéer.

Någon klar gräns går knappast att dra mellan frågan om fördelning av uppgifter på olika samhällsorgan och frågan om statens tillsyn och kontroll av den kommunala verksamheten. Det torde därför inte vara möjligt att ställa upp någon allmängiltig princip, som kan tillämpas på alla områden, när man tar ställning till hur statens tillsyns- och kontrollfunktioner skall utformas. Mot önskemålet att öka kommunernas handlingsfrihet står bl. a. behovet av samordning och likformighet i samhällsarbetet samt de krav i fråga om verksamhetens inriktning och kvalitet som statsmakterna måste ställa på kommunerna när reformer skall genomföras på olika områden. En avvägning mellan delvis motstridiga intressen måste därför komma till stånd vid varje tillfälle.

Översynsarbetet har hittills resulterat i tre betänkanden. I promemorian (Ds Kn 1975:1) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM I, Avgifter hos byggnadsnämnd föreslås att kommuns skyldighet att underställa länsstyrelsen beslut om avgifter hos byggnadsnämnd slopas. Förslaget har lett till lagstiftning (förordningen, 1975:462, om ändring i byggnadsstadgan, 1959:612, samt förordningen, 1975:821, om ändring i förordningen, 1961:568, om brandfarliga varor).

Promemorian (Ds Kn 1975:3) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM II, Nämndorganisation, underställning m. m. (förkortas i fortsättningen PM II) innehåller förslag dels om ändringar i reglerna om de

viktigaste specialreglerade primärkommunala nämndernas organisation och arbetsformer, dels om slopande av kommuns skyldighet att underställa statlig myndighet vissa beslut. I anslutning till den primärkommunala skolstyrelsen behandlas också den landstingskommunala utbildningsnämnden. Förslagen rörande nämnderna innebär att bestämmelser som har karaktär av detaljföreskrifter utgör onödigt statlig styrning av den kommunala verksamheten eller innehåller omotiverade avvikelser från reglerna i den nyligen föreslagna enhetliga kommunallagen, tas bort. I PM II lämnas också en utförlig redogörelse för bakgrunden till översynsarbetet. PM II remissbehandlas f. n.

Nyligen har ytterligare en promemoria (Ds Kn 1975:6) Minskad statlig detaljreglering av kommunerna, PM III. Övriga specialreglerade kommunala nämnder m. m. (förkortas i fortsättningen PM III) presenterats. Där behandlas de specialreglerade nämnder hos primärkommunerna som inte togs upp i PM II. Förslagen om ändringar har i stort sett samma innebörd som förslagen i PM II. I PM III avhandlas också de bestämmelser om kommunalförbund som finns i olika specialförfattningar.

I föreliggande promemoria, som i likhet med de föregående har utarbetats inom kommundepartementet i samråd med berörda departement, behandlas reglerna om de specialreglerade landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer. Promemorian är en motsvarighet på den landstingskommunala sidan till PM II och PM III. Kontakter har under arbetets gång tagits med Landstingsförbundet och några landstingskommuner.

Landstingskommunernas centrala verksamhetsområden är f. n. eller väntas snart bli föremål för offentliga utredningar. Utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna har till uppgift att överväga den framtida ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och landstingskommunerna på skolans område. Frågan om en utredning om hälso- och sjukvården i dess helhet övervägs f. n. inom socialdepartementet. I betänkande (SoU 1975/76:5) med anledning av motioner om vissa frågor rörande psykiskt utvecklingsstörda framhåller socialutskottet att frågan om en översyn av omsorgslagen på grundval av de erfarenheter som har vunnits under lagens tillämpningstid torde bli aktuell inom en inte alltför avlägsen framtid. I dessa sammanhang kan utredningarna antas överväga frågan om den statliga detaljregleringen av den landstingskommunala verksamhetens innehåll och omfattning på de olika sakområdena kan minskas. Av bl. a. detta skäl har denna promemoria begränsats till att avse nämndorganisationen. En prioritering av frågor som har anknytning till kommunallagarna har också ansetts lämplig eftersom förslag bör läggas fram i samband med propositionen om enhetlig kommunallag.

.....

2 Reglerna om de landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer

2.1 Nuvarande regler

Förvaltning och verkställighet hos landstingskommun skall enligt 5 § landstingslagen (1954:319, omtryckt 1972:101) (LL) handhas av förvaltningsutskottet och övriga nämnder. Vid sidan av förvaltningsutskottet finns två olika typer av facknämnder, nämligen dels nämnder som regleras endast i landstingslagen (s. k. oreglerade nämnder), dels nämnder som regleras i specialförfattningar (s. k. specialreglerade nämnder). Denna uppdelning har kommit till uttryck i 54 § LL.

De oreglerade nämnderna, som inrättas med stöd av LL, är fakultativa. Landstinget får tillsätta dem om man anser att det behövs. Om landstinget inte inrättar fakultativ nämnd för en viss uppgift som landstingskommunen ägnar sig åt och inte heller överlämnar den till en redan befintlig fakultativ nämnd, ligger uppgiften kvar hos förvaltningsutskottet.

Landstingskommuns specialreglerade nämnder är, med undantag av styrelse för folkhögskola, till skillnad från de viktigaste specialreglerade nämnderna hos kommunen inte obligatoriska i den meningen att de måste finnas som särskilda nämnder. Däremot är deras funktioner i princip obligatoriska. Men dessa kan således läggas på förvaltningsutskottet eller annan nämnd.

På landstingssidan har nämndspecialiseringen inte gått lika långt som i kommunerna. De specialreglerade nämnder som kan finnas i landstingskommunerna är sjukvårdsstyrelse, särskild nämnd för ledningen av folktandvården (tandvårdsnämnd), styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda (omsorgsstyrelse), utbildningsnämnd, semesterhemsnämnd, regionplanenämnd, direktion för sjukhus, styrelse för folkhögskola och styrelse för sjuksköterskeskola. De tre sistnämnda kan vara lokala nämnder. Varje sjukhus, folkhögskola och sjuksköterskeskola i landstingskommunen kan således ha sin egen direktion resp. styrelse. Sjukhusdirektionen intar dessutom en särställning på det sättet att den enligt 11 § 1 mom. sjukvårdslagen (1962:242) är underordnad sjukvårdsstyrelsen.

I 4 kap. LL regleras förvaltningsutskottets och de oreglerade nämndernas organisation och arbetsformer. Beträffande förvaltningsutskottet finns där bestämmelser om val, valbarhet, sammansättning, suppleanter, beslutförhet, jäv, protokollföring, reglementen, delegation m. m. På flera punkter hänvisas till de regler som enligt 2 och 3 kap. LL gäller för landstinget. I 54 § LL finns regler om de oreglerade nämnderna. Genom hänvisning gäller för dessa nämnder reglerna om förvaltningsutskottet utom föreskrifterna om antal ledamöter, mandatid, ordförande och vice ordförande, reglemente och delegation. I 54 § finns också en regel om delegation som i huvudsak stämmer överens med motsvarande regel för förvaltningsutskottet.

LL innehåller inga särskilda regler om de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer. Sådana bestämmelser finns vanligen i resp.

specialförfattning. Före år 1965 innehöll 53 § LL föreskrifter om sjukvårdsstyrelsen. Att LL gav direkta regler om ett förvaltningsorgan för en specialreglerad verksamhet innebar en avvikelse från kommunallagarnas vanliga systematik. År 1962 hade bestämmelser om sjukvårdsstyrelsens åligganden tagits in i sjukvårdslagen. I samband med 1965 års ändringar i LL samlades alla bestämmelser om sjukvårdsstyrelsen i sjukvårdslagen och reglerna i 53 § LL flyttades över till 9 § sjukvårdslagen. Detta är betydande för den teknik som används för regleringen av de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer. Nu innehåller 53 § LL endast en hänvisning till vad sjukvårdslagen föreskriver om ledningen av landstingskommunens sjukvårdande verksamhet. Kommunallagsutredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag ingen motsvarighet till 53 § LL i den nya kommunallagen.

Specialförfattningarnas nämndregler innebär i allmänhet att bestämmelserna i LL om förvaltningsutskottet genom hänvisning till stor del blir tillämpliga på de specialreglerade nämnderna. Avvikelser förekommer i växlande omfattning i de olika specialförfattningarna. Vissa avvikande regler, t. ex. om närvarorätt för statliga tjänstemän, är att betrakta som medel för utövande av statens tillsyn och kontroll över landstingskommunerna. Avvikelserna är flest när det gäller sjukhusdirektion och folkhögskolestyrelse. Reglerna om de specialreglerade landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer är i allmänhet intagna i lag. Folkhögskolestyrelse, semesterhemsnämnd och styrelse för sjuksköterskeskola är emellertid reglerade i författningar av lägre dignitet (författning, statsbidragskungörelse resp. kungligt brev). Regleringens fullständighet varierar från nämnd till nämnd. Mest omfattande är bestämmelserna för de nämnder som regleras i lag. För de andra nämnderna är regleringen mer summarisk. Den finns i sin helhet i resp. författning och således utan hänvisning till LL. I fråga om folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola kan kompletterande nämndregler tas in i reglemente som fastställs av skolöverstyrelsen.

Det regelsystem som gäller för de landstingskommunala nämndernas organisation och arbetsformer är såväl till sin uppbyggnad som till sitt innehåll mycket likt reglerna om kommunernas nämnder. Även om det finns vissa skillnader är det efter tillkomsten av LL och 1965 års ändringar däri betydligt mera som förenar än som skiljer.

2.2 Kommunallagsreformen

Kommunallagsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag lagt fram förslag till en ny kommunallag (förkortas i fortsättningen EKL) som skall ersätta kommunallagen (1953:753, o. ntryckt 1969:765) (förkortas i fortsättningen KL), kommunallagen för Stockholm (1957:50, omtryckt 1969:766), LL, lagen (1969:215) med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun och lagen (1957:281) om

kommunalförbund. Förslaget är resultatet av en lagteknisk översyn av kommunallagstiftningen i syfte att göra denna enklare och mera enhetlig samt anpassa bestämmelserna till utvecklingen i kommunal praxis. Genom EKL framhävs de gällande kommunallagarnas karaktär av ramlagar. Detaljföreskrifter av olika slag har rensats ut. Kommuner och landstingskommuner får därigenom större rörelsefrihet och möjligheter att anpassa sina verksamhetsformer efter lokala förhållanden och till den framtida utvecklingen.

Kommunaldemokratiutredningens överväganden, som redovisas i betänkandet (SOU 1975:41) Kommunal demokrati, utmynnar delvis i förslag till lagändringar. Kommunallagsutredningen har utarbetat författningsförslagen. Dessa presenteras i betänkandet Kommunal demokrati som ändringar i EKL. Hänvisningarna nedan avser den reviderade versionen av EKL.

Reglerna i LL har till stora delar utformats efter förebild i KL och skillnaderna mellan bestämmelserna om kommunernas nämnder och bestämmelserna om landstingskommunernas nämnder är, som förut har nämnts, få. Kommunallagsutredningen har inte ansett olikheterna hindra att KL och LL förs samman till en gemensam lag. Nämndkapitlet i EKL (3 kap.) är utan undantag tillämpligt på såväl kommunernas som landstingskommunernas nämnder. Det innehåller inga särbestämmelser för de landstingskommunala nämnderna.

2.3 Allmänna synpunkter

Beträffande flertalet av de specialreglerade landstingskommunala nämnderna har bestämmelserna i LL om förvaltningsutskottet och de oregrerade nämnderna gjorts tillämpliga genom hänvisningar i resp. specialförfattning. Det finns emellertid avvikande regler, ibland med karaktär av detaljföreskrifter. Dessa kan stundom syfta till statlig tillsyn och kontroll av den landstingskommunala verksamheten och innebära en onödig statlig styrning. I arbetet med att minska den statliga detaljregleringen av kommunernas och landstingskommunernas verksamhet bör ingå att mönstra ut regler av sådant slag.

Det är önskvärt att så långt det är möjligt åstadkomma enhetlighet i reglerna om de specialreglerade nämndernas och förvaltningsutskottets organisation och arbetsformer. Detta bör ske genom att reglerna i EKL om förvaltningsutskottet och de oregrerade nämnderna i största möjliga utsträckning görs tillämpliga på de specialreglerade nämnderna och genom att särregler som inte är sakligt motiverade tas bort.

I PM II och III redovisas en översyn av reglerna om kommunernas specialreglerade nämnder utifrån de utgångspunkter som nyss har angivits. Det är angeläget att ta upp även de landstingskommunala nämnderna till samma granskning. I föreliggande promemoria görs en sådan översyn. Den omfattar sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse, regionplane-nämnd, semesterhems-nämnd, sjukhusdirektion, styrelse för landstingskom-

munal folkhögskola och styrelse för kommunal eller landstingskommunal sjuksköterskeskola. De författningar som i första hand behandlas är sålunda sjukvårdslagen, folktandvårdslagen (1973:457), lagen (1969:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (kallas i fortsättningen omsorgslagen), lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län (kallas i fortsättningen regionplanelagen), kungörelsen (1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem m. m. (kallas i fortsättningen semesterhemskungörelsen), folkhögskoleförordningen (1958:478) och brevet den 30 april 1971 med vissa bestämmelser angående sjuksköterskeskolor m. m.

Den landstingskommunala utbildningsnämnden har behandlats tillsammans med den kommunala skolstyrelsen i PM II. Där redovisas förslag till ändringar i skollagens (1962:319) bestämmelser om utbildningsnämnden. Denna behandlas därför inte annat än i några speciella sammanhang i föreliggande promemoria. I PM II föreslås också att regeln i 24 § EKL om proportionellt val ändras och att en ny bestämmelse om egendomsförvaltning och personaladministration införs i 43 § EKL. Dessa förslag berör även landstingskommunernas nämnder.

Nämndreglerna i de specialförfattningar som behandlas i denna promemoria är i allmänhet tillämpliga även på kommun som inte tillhör landstingskommun, dvs. för närvarande endast Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner. Övervägandena och förslagen i promemorian gäller även de sjukvårdsstyrelser, sjukhusdirektioner, omsorgsstyrelser m. m. som kan finnas i dessa kommuner.

Den statliga kontrollen av hur landstingskommunerna fullgör de förvaltningsuppgifter som har ålagts dem genom specialförfattningar uppfattas ofta som besvärande men torde på det hela taget vara mindre kännbar än motsvarande kontroll av kommunernas verksamhet. Exempelvis saknar sjukvårdslagen och folktandvårdslagen bestämmelser om hur landstingskommuns skyldighet att svara för sjukvården och tandvården skall genomdrivas. Nämndreglerna i LL och specialförfattningarna har också gett landstingskommunerna jämförelsevis stor frihet att utforma sin nämndorganisation efter vad som har ansetts lämpligt med hänsyn till lokala förhållanden och behov. Bestämmelserna om sjukvårdsstyrelse och sjukhusdirektion i 9 och 11 §§ sjukvårdslagen har sålunda inte utgjort något hinder för de ändringar i sjukvårdsförvaltningens organisation med införande av distriktsindelning, blockorganisation m. m. som många landstingskommuner har genomfört på senare år. De ändringar i specialförfattningarnas nämndregler som föreslås i denna promemoria innebär att dessa regler anpassas till bestämmelserna om kommunstyrelse, förvaltningsutskott och oreglerade nämnder i EKL. Avsikten därmed är naturligtvis inte att begränsa landstingens nuvarande möjligheter att ordna nämndernas organisation och arbetsformer på det sätt som de finner lämpligast utan tvärtom att i någon mån underlätta sådana strävanden. Det ligger i statens intresse att tillse

att sjukvården, omsorgsverksamheten, utbildningen m. m. till sitt innehåll är så bra som möjligt. Men hur dessa verksamheter skall organiseras bör i största möjliga utsträckning vara en sak för landstingskommunerna själva.

För de nämnder vars organisation och arbetsformer är ofullständigt reglerade i författning, dvs. semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola bör en anpassning ske till det allmänna kommunala nämndregelsystemet. Därigenom blir de reglementen som fastställs av skolöverstyrelsen helt eller delvis överflödiga för folkhögskolor och sjuksköterskeskolor med kommuner och landstingskommuner som huvudmän.

3 Fakultativa eller obligatoriska nämnder

De specialreglerade landstingskommunala nämnderna är till skillnad från de viktigaste kommunala nämnderna fakultativa. Det är således inte obligatoriskt för landstinget att inrätta särskilda nämnder för att handha de specialreglerade förvaltningsuppgifterna, utan landstinget kan lägga dessa på någon av de nämnder som redan finns. Däremot är de specialreglerade nämnderna obligatoriska som funktion. Om landstinget inte utser särskild nämnd för förvaltningsuppgiften, måste landstinget uppdra åt någon annan av nämnderna att vara sådan nämnd.

Bestämmelserna om inrättande av specialreglerade nämnder hos landstingskommunerna är något olika utformade i de skilda specialförfattningarna. Enligt 9 § 1 mom. sjukvårdslagen skall ledningen av landstingskommunens sjukvårdande verksamhet utövas av sjukvårdsstyrelsen. Landstinget kan också besluta att förvaltningsutskottet eller en avdelning av utskottet skall vara sjukvårdsstyrelse. Detta var tidigare vanligt. På senare år har emellertid särskilt de större landstingskommunerna övergått till en organisation med fristående sjukvårdsstyrelse. Numera fungerar förvaltningsutskottet som sjukvårdsstyrelse endast i fyra landstingskommuner.

Ledningen av folktandvården utövas enligt 5 § folktandvårdslagen i varje landstingskommun av sjukvårdsstyrelsen. Landstinget får dock utse särskild nämnd för ändamålet. I fråga om sådan nämnd äger enligt 5 § bestämmelserna om sjukvårdsstyrelse i 9 § 1 och 2 mom. sjukvårdslagen motsvarande tillämpning. Sådan nämnd för ledning av folktandvården har inte fått något särskilt namn i lagen. Nämnd av detta slag finns f. n. endast i Stockholms läns landstingskommun där den kallas tandvårdsnämnd.

När det gäller omsorgsstyrelse kan landstinget inrätta sådan som särskild nämnd eller besluta att nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter skall vara omsorgsstyrelse (6 § omsorgslagen). Motsvarande ordning gäller för semesterhemsnämnd (6 § semesterhemskungörelsen), regionplanenämnd (3 § regionplanelagen) och även för utbildningsnämnd (3 § skollagen, 1962:319, omtryckt 1970:1026). Särskild omsorgsstyrelse finns i fyra landstingskommuner. I nästan alla de andra landstingskommunerna är sociala nämnden även omsorgsstyrelse. Särskild se-

mesterhemsnämnd har inrättats av endast ett landsting. I övriga fall är vanligen sociala nämnden semesterhemsnämnd. Regionplanelagen innebär att specialreglerad regionplanenämnd kan finnas endast i Stockholms läns landstingskommun, som har inrättat särskild regionplanenämnd.

Enligt 11 § 1 mom. sjukvårdslagen utövas tillsynen vid och ansvaret för förvaltning av sjukhus av en direktion som är underordnad sjukvårdsstyrelsen. Landstinget kan besluta att sjukvårdsstyrelsen skall vara direktion. Det är vidare möjligt att låta direktion vara gemensam för två eller flera sjukhus. Dessa bestämmelser ger landstinget stor frihet att ordna sjukhusförvaltningen efter vad som bedöms lämpligt. En fjärdedel av landstingskommunerna har lokala direktioner för enskilda sjukhus. Övriga har i regel i stället indelat landstingsområdet i distrikt med en direktion för varje distrikt. I några fall är sjukvårdsstyrelsen direktion för landstingskommunens samtliga sjukvårdsinrättningar.

För folkhögskola skall enligt 3 § 1 mom. folkhögskoleförordningen finnas en styrelse. Detta gäller både folkhögskola med landstingskommun som huvudman och skola med privat huvudman som vanligen är en folkrörelse. Förordningens bestämmelser om styrelsens organisation och arbetsformer är tillämpliga på alla statsunderstödda folkhögskolor oberoende av huvudmannaskapet. Enligt folkhögskoleförordningen skall särskild styrelse finnas för varje landstingskommunal folkhögskola. Skolöverstyrelsen fastställer reglemente för varje folkhögskola. Sådant reglemente skall enligt 5 § folkhögskoleförordningen innehålla bl. a. vissa bestämmelser om styrelsens organisation. Landstingskommunernas styrelser för folkhögskolorna anges inte sällan sortera under utbildningsnämnden. Sju landsting har utsett ledamöterna i folkhögskolornas styrelser helt eller delvis bland utbildningsnämndens ledamöter.

Enligt 7 § brevet angående sjuksköterskeskolorna utövas ledningen av sjuksköterskeskola av en styrelse och rektor. Bestämmelserna i brevet är i princip tillämpliga på alla sjuksköterskeskolor vare sig de har enskild, kommun eller landstingskommun som huvudman. Landstinget kan besluta att utbildningsnämnden skall vara styrelse för landstingskommunens sjuksköterskeskolor. Landstinget har också möjlighet att låta styrelse för annan vårdyrkesutbildning som landstingskommunen anordnar vara styrelse även för sjuksköterskeskola (36 § nämnda brev). Landstinget får även besluta att särskild styrelse skall finnas för sjuksköterskeskola. För sådan särskild styrelse fastställer skolöverstyrelsen reglemente (37 §). Motsvarande regler gäller för styrelse för sjuksköterskeskola som har kommun som huvudman (36 och 37 §§). Särskild styrelse för sjuksköterskeskolor förekommer endast i ett fåtal fall. I allmänhet är utbildningsnämnden också styrelse för landstingskommunens sjuksköterskeskolor.

Alla de nämnder som behandlas här utom styrelse för folkhögskola är fakultativa i den bemärkelsen att de inte behöver finnas som särskilda nämnder. Frågan är om det finns några skäl att behålla folkhögskolestyrelsen

som obligatorisk nämnd. Styrelsen intar av tradition en särställning i det hänseendet att folkhögskolorna i utformningen av sin verksamhet har varit friare än andra skolformer. Detta har motiverat självständiga styrelser som kan hävda särskilda, ibland lokala intressen. Obligatoriska fristående folkhögskolestyrelser bidrar naturligtvis också till att motverka centralisering och minskning av antalet förtroendeuppdrag. Å andra sidan bör landstingen ha frihet att själva i största möjliga utsträckning bestämma hur nämndorganisationen skall utformas. Denna grundsats om organisatorisk handlingsfrihet har sedan länge haft inflytande på lagstiftningen om de landstingskommunala nämnderna och den betonas genomgående i PM II och III. I sista hand är frågan om folkhögskolestyrelsens ställning en fråga om avvägning mellan kraven på lokalt inflytande och intresset av att ha en samordnad förvaltning. Sådana överväganden görs rimligtvis bäst av landstinget, som är huvudman för folkhögskolan. Folkhögskoleförordningen bör därför ändras så att även folkhögskolestyrelserna blir fakultativa i den meningen att de inte behöver finnas som särskilda nämnder. Det skall tilläggas att landstingen redan nu kan ge folkhögskolestyrelse en viss karaktär av central nämnd eftersom valbarheten till styrelsen inte är begränsad genom krav på bosättning i viss del av landstingskommunen och ledamöterna kan utses helt eller delvis bland utbildningsnämndens ledamöter.

Nästa fråga är om landstinget över hela fältet bör ha frihet att avgöra vilken nämnd som skall ha hand om en viss förvaltningsuppgift. Sådan handlingsfrihet har landstinget i fråga om omsorgsstyrelse, utbildningsnämnd, semesterhemsnämnd och regionplanenämnd. I övriga fall gäller vissa begränsningar. Enda alternativet till särskild sjukvårdsstyrelse är att förvaltningsutskottet också är sjukvårdsstyrelse. I fråga om folktandvården har landstinget att välja mellan sjukvårdsstyrelsen och särskilt utsedd nämnd för ledning av tandvården. Beträffande sjukhusdirektion gäller att landstinget måste antingen tillsätta särskild direktion eller besluta att sjukvårdsstyrelsen skall utgöra direktion. När det gäller styrelse för sjuksköterskeskola har landstinget tre möjligheter, nämligen att tillsätta särskild styrelse, att besluta att utbildningsnämnden skall vara styrelse eller att lämna uppdraget åt styrelse för annan vårddyrkesutbildning som landstingskommunen anordnar.

Sjukvårdsstyrelsens uppgifter – att handha den sjukvårdande verksamheten – är visserligen på sitt sätt speciella men det kan knappast resas några principiella invändningar mot att här ge landstinget samma frihet att välja nämnd för förvaltningsuppgifterna som det har i fråga om övriga specialreglerade nämnder. Kravet på organisatorisk handlingsfrihet för landstinget och intresset av enhetliga bestämmelser om inrättande av specialreglerade nämnder bör i detta sammanhang få väga tyngst. De praktiska konsekvenserna av en ändring i sådan riktning blir emellertid sannolikt små, eftersom sjukvården är en sådan dominerande uppgift för landstingen att den på de flesta håll kräver att särskilda nämnder inrättas för att sköta den. Det finns inte heller några skäl att behålla särreglerna för tandvårdsnämnd eller

för sjuksköterskeskola. Tandvårdsnämnden utövar ledningen av en av landstingskommunens viktigaste verksamheter. Den bör ges samma ställning enligt författningsbestämmelserna som de andra specialreglerade nämnderna och få en självständig reglering i folktandvårdslagen av samma slag som gäller för dessa. Däremot bör nuvarande bestämmelser behållas i fråga om direktion, eftersom denna är underordnad sjukvårdsstyrelsen.

Därefter återstår frågan hur bestämmelserna om inrättande av de specialreglerade nämnderna, som är fakultativa men obligatoriska som funktion, bör utformas. Innebörden av dessa bestämmelser bör vara att det i varje landstingskommun skall finnas en nämnd för den specialreglerade uppgiften och att landstingskommunen får tillsätta särskild sådan nämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara nämnd för uppgiften i fråga. Sådana regler, med något varierande utformning, gäller nu för utbildningsnämnd, omsorgsstyrelse, regionplanenämnd, semesterhemsnämnd och styrelse för sjuksköterskeskola och bör, som förut har framhållits, även gälla för sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd och styrelse för folkhögskola.

Reglerna om inrättande av de specialreglerade nämnderna bör utformas på ett enhetligt sätt. En sådan enhetlig regel skulle med hänvisning till det föregående kunna ges följande lydelse.

I varje landstingskommun skall finnas en x-nämnd. Landstingskommunen får tillsätta särskild x-nämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara x-nämnd.

Med vissa avvikelser föreslås denna regel ersätta motsvarande bestämmelser i de specialförfattningar som behandlas i denna promemoria. Regeln ansluter nära till den bestämmelse som föreslås i PM III för de specialreglerade kommunala nämnder som behandlas där. I PM III föreslås också en hjälpregel med den innebörden att kommunstyrelsen eller viss annan nämnd skall vara nämnd för uppgiften i fråga, om fullmäktige inte har beslutat annorlunda. Därigenom garanteras att det alltid finns en nämnd som har det direkta ansvaret för den specialreglerade uppgift som det är fråga om. Vad gäller de specialreglerade landstingskommunala nämnder som handhar de viktigaste förvaltningsuppgifterna, dvs. sjukvårdsstyrelsen, omsorgsstyrelsen och utbildningsnämnden, får en hjälpregel av det slag som nyss har beskrivits anses överflödig. De övriga nämndernas uppgifter kan inte heller sägas vara av sådan art att en hjälpregel behövs.

4 Antalet ledamöter och suppleanter m. m.

Landstinget bestämmer enligt 42 § första stycket LL hur många ledamöter och suppleanter som skall finnas i förvaltningsutskottet. Antalet ledamöter får dock inte vara under fem. Beträffande suppleanter har något minimiantal inte satts ut. Motsvarande regler gäller enligt 31 § första stycket KL. Motiven till KL ger vid handen att minst en suppleant bör utses. Om antalet ledamöter och suppleanter i de oreglerade nämnderna bestämmer landsting och kom-

munfullmäktige fritt. Inget minimiantal är föreskrivet. För sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller samma regler om antalet ledamöter och suppleanter som för förvaltningsutskottet (9 § 1 mom. sjukvårdslagen, 5 § folktandvårdslagen, 14 § omsorgslagen och 3 § regionplanelagen). Semesterhemsnämnd består enligt 6 § semesterhems-kungörelsen av ordförande och fyra andra ledamöter. För varje ledamot skall finnas en suppleant. Bestämmelsen i 11 § 2 mom. sjukvårdslagen om antalet ledamöter och suppleanter i sjukhusdirektion avviker från huvudregeln på det sättet att antalet ledamöter inte får vara under tre. Styrelse för folkhögskola skall enligt 3 § 1 mom. folkhögskoleförordningen bestå av minst fem ledamöter och minst tre suppleanter. I brevet om sjuksköterskeskolor saknas bestämmelser om antalet ledamöter och suppleanter i styrelse för sjuksköterskeskola.

Enligt 33 § EKL bestämmer kommunfullmäktige och landsting antalet ledamöter och suppleanter i kommunstyrelse och förvaltningsutskott. Antalet ledamöter får inte vara under fem. I PM II och III föreslås att samma regel genom hänvisning i resp. specialförfattning skall gälla för samtliga kommunala specialreglerade nämnder samt för landstingskommuns utbildningsnämnd.

Det ligger ett värde i sig att till nämnderna knys så många förtroendemän som är möjligt med hänsyn till kravet på effektivitet och arbetsduglighet. Det bör kunna överlämnas åt landstingen att själva bestämma antalet ledamöter i nämnderna utöver ett visst minimiantal. Detta kan för alla nämnder lämpligen vara det som gäller för förvaltningsutskottet, dvs. fem. Minimiantalet för ledamöter i sjukhusdirektion bör därför höjas från tre till fem. Direktionens särställning som lokal styrelse behöver inte hindra en sådan höjning. F. ö. torde det vara sällsynt att direktioner har mindre än fem ledamöter. Hos de tretton landstingskommunerna som har infört distriktsindelning finns f. n. ingen direktion med mindre än sju ledamöter. Det bör tilläggas att fem är ett minimiantal och ingen rekommendation om vad som är ett lämpligt antal ledamöter i landstingskommunernas nämnder. Valet av minimiantalet fem har snarare sin grund i strävan att nå en enhetlig reglering med ett minimum av detaljföreskrifter.

Särbestämmelserna om antalet suppleanter i 6 § semesterhems-kungörelsen och i 3 § 1 mom. folkhögskoleförordningen vad gäller styrelse för landstingskommuns folkhögskola är inte sakligt motiverade och bör utgå. Huvudregel om frihet för landstinget att bestämma antalet suppleanter bör gälla även för semesterhemsnämnd och folkhögskolestyrelse.

Med hänvisning till vad som nyss har sagts bör specialförfattningarnas bestämmelser om antalet ledamöter och suppleanter i de specialreglerade nämnderna ersättas av hänvisningar till motsvarande regel för förvaltningsutskottet i 33 § EKL. Denna regel bör vara tillämplig även på styrelse för kommuns och landstingskommuns sjuksköterskeskola.

5 Valbarhet m. m.

Landstingsmän och suppleanter väljs enligt 8 § LL bland dem som uppfyller villkoren för rösträtt i landstingskommunen. Rösträtt vid landstingsval har den som är röstberättigad vid val av kommunfullmäktige i kommun inom landstingskommun (7 § LL). För valbarhet till landsting fordras således svenskt medborgarskap, kyrkobokföring i kommunen och uppnådda arton års ålder (6 § KL). Den som är omyndigförklarad har dock inte rösträtt och är därmed inte valbar. I 7 § LL uppställs vidare valbarhetshinder för landshövding, avdelningschef vid länsstyrelse samt landstingsdirektör eller motsvarande tjänsteman hos landstingskommunen.

För valbarhet till förvaltningsutskott och oreglerade nämnder gäller enligt 43 och 54 §§ LL vad som har föreskrivits om valbarhet till landstinget. Dessutom gäller ett speciellt valbarhetshinder för cheferna för verk inom resp. nämnds förvaltningsområde (verkschef). I sak samma valbarhetsregler gäller vid val av kommunstyrelse och oreglerade kommunala nämnder.

När det gäller de specialreglerade nämnderna varierar valbarhetsvillkoren. För sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller genom hänvisningsregler (9 § 2 mom. sjukvårdslagen, 5 § folk- och tandvårdslagen, 14 § omsorgslagen och 3 § regionplanelagen) samma bestämmelser som för förvaltningsutskottet. Uteslagna från valbarhet är således bl. a. landstingsdirektören och vederbörande verkschefer. Exempelvis kan sjukvårdsdirektör som är verkschef hos sjukvårdsstyrelsen inte väljas till ledamot i styrelsen. För sjukhusdirektion gäller enligt 11 § 3 mom. sjukvårdslagen att den som inte är valbar till ledamot eller suppleant i sjukvårdsstyrelse inte kan väljas till ledamot eller suppleant i direktion. Dessutom föreskrivs ett särskilt valbarhetshinder för tjänstemän i sjukhusledningen, nämligen sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare eller den som leder den ekonomiska förvaltningen vid direktionen underställt sjukhus med styresman eller sjukvårdsdirektör som är högsta förvaltningschef för sådant sjukhus. Av 9 § 2 mom. sjukvårdslagen följer att hinder inte föreligger att välja sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare eller sjukhusintendent (motsvarande) till ledamot eller suppleant i sjukvårdsstyrelse. Om sjukvårdsstyrelsen samtidigt är direktion för det sjukhus där tjänstemannen är anställd, får denne dock enligt 11 § 3 mom. sjukvårdslagen inte delta i handläggningen av sådant ärende rörande detta sjukhus som styrelsen handlägger i sin egenskap av direktion. Semesterhems-kungörelsen, folkhögskoleförordningen och brevet om sjuksköterskeskolorna innehåller inga bestämmelser om valbarhet till semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse resp. styrelse för sjuksköterskeskola.

I betänkandet (SOU 1952:14) Kommunallag m. m. motiverade kommunallagskommittén valbarhetshindren för den ledande tjänstemannen och förvaltningscheferna med att dessa borde tillföra nämnden sina särskilda kunskaper och erfarenheter enbart i sin egenskap som tjänstemän (s. 223).

Det ansågs angeläget att tjänstemännen står neutrala, åtminstone såtillvida att de inte företräder visst parti såsom ledamot av kommunal nämnd och att deras ansvarsställning i förhållande till nämnden är klar. I propositionen med förslag till kommunallag uttalade departementschefen bl. a. att valbarhetshindret för förvaltningschefer innebar en godtagbar kompromiss mellan ett totalförbud för de anställda att tillhöra den nämnd som de lyder under och ett slopande av alla valbarhetshinder (prop. 1953:210 s. 143).

Kommunallagsutredningen föreslår att de valbarhetsbestämmelser som gäller för förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna ändras så att valbarhetshindren för den ledande tjänstemannen (landstingsdirektören) och verkscheferna faller bort (9, 34 och 43 §§ EKL). I fråga om valbarhetshindret för den ledande tjänstemannen framhåller utredningen bl. a. att det ibland kan vara svårt att ange vilken tjänsteman det gäller, att kommunalråden och landstingsråden spelar den ledande rollen i de flesta kommuner och landstingskommuner och att hindret därför numera inte fyller den funktion, som ursprungligen hade avsetts (SOU 1974:99 s. 181). Den obehörighet för verkschef som kunde anses påkallad med hänsyn till dennes särskilda uppgifter avser numera i allmänhet endast en begränsad del av en nämnds arbetsuppgifter och motiverar enligt utredningen knappast ett totalt hinder mot medverkan i nämndarbetet (s. 259). Utredningen föreslår att valbarhetshindret för verkschefer ersätts av en särskild jävsregel av innebörd att verkschef inte får delta i nämnds avgörande av ärende som rör verket (39 § EKL).

Förslagen i PM II och III innebär vad gäller bestämmelserna om valbarhet till de specialreglerade kommunala nämnderna att regeln i 34 § EKL om valbarhet blir tillämplig på alla sådana nämnder. Därmed faller valbarhetshindret för den ledande tjänstemannen och förvaltningscheferna helt bort inom den kommunala sektorn.

Motiveringen för valbarhetshindren har i huvudsak varit densamma för alla kommunala och landstingskommunala nämnder. De skäl som kommunallagsutredningen har åberopat för att ta bort hindren och som har angivits ovan får anses väga lika tungt i fråga om landstingskommunernas specialreglerade nämnder som beträffande förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna. Härtill kommer att gränsen mellan valbara och icke valbara tjänstemän kan uppfattas som godtyckligt dragen när kretsen av icke valbara, såsom är fallet beträffande sjukhusdirektion, är relativt stor och landstingskommunerna har en tjänsteorganisation som något avviker från den som har varit förutsatt i bestämmelserna om valbarhetshindren. Det bör kunna överlämnas åt partierna att bedöma om det är lämpligt att nominera en chefstjänsteman i landstingskommunen till förtroendeuppdrag. Det fria politiska urvalssystemet är överlägset urvalssystem som skapas genom särskilda lagregler. Om valbarhetshindren för landstingskommunernas chefstjänstemän tas bort, når man också jämställdhet i valbarhetshänseende mellan alla kommunaltjänstemän. Lagregleringen av valbarheten blir enhetlig och enkel.

För byggnadsnämnd, barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd har sedan flera år inte funnits några valbarhetshinder för chefstjänstemän. Detta synes inte ha vållat några olägenheter.

Med hänvisning till vad som har sagts ovan föreslås att hindren för landstingsdirektör och övriga chefstjänstemän att väljas till ledamöter och suppleanter i landstingskommunernas specialreglerade nämnder slopas. I specialförfattningarna bör valbarheten regleras endast genom hänvisning till bestämmelsen i 34 § första stycket EKL om valbarhet till förvaltningsutskottet och kommunstyrelsen. Detta bör gälla även semesterhemskundörelsen, folkhögskoleförordningen och brevet om sjuksköterskeskolorna där valbarhetsbestämmelser inte tidigare har funnits. Den särskilda valbarhetsregeln för sjukhusdirektion i 11 § 3 mom. första stycket sjukvårdslagen utgår. Den speciella jävsregeln i 11 § 3 mom. andra stycket blir överflödig och kan mönstras ut, eftersom valbarhetshindren för där avsedda tjänstemän faller bort varigenom samma valbarhetsregel kommer att gälla i direktion och sjukvårdsstyrelse.

I 34 § första stycket EKL hänvisas inte endast beträffande valbarhet utan även i fråga om rätt att fullgöra uppdrag, verkan av att valbarheten upphör och rätt till avsägelse till bestämmelserna i 9 § EKL om ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige och landsting. Dessa bestämmelser bör gälla i alla de nämnder som behandlas här och det blir också fallet genom specialförfattningarnas hänvisningar till 34 § första stycket EKL.

Som ersättning för det slopade valbarhetshindret för verkscheferna föreslår kommunallagsutredningen en särskild jävsregel av innebörd att verkschef inte får delta i förvaltningsutskottets eller kommunstyrelsens avgörande av ärende som rör det verk som han är chef för (39 § tredje stycket EKL). För de specialreglerade kommunala nämnder där den ganska vidsträckta jävsregeln i 4 § förvaltningslagen fullt ut är tillämplig behövs ingen sådan särskild jävsregel som kommunallagsutredningen har föreslagit. För de landstingskommunala nämnderna gäller emellertid endast jävsreglerna i LL. Som framgår av det följande föreslås inte heller några ändringar i detta hänseende. Jävsreglerna i LL hindrar inte verkschefen från att delta i nämndernas behandling av ärende enbart av den anledningen att det avser verkets förvaltningsområde, utan ärendet skall röra honom eller någon honom närstående personligen. Därför bör den särskilda jävsregeln i 39 § tredje stycket EKL genom hänvisning i resp. specialförfattning göras tillämplig även i de specialreglerade landstingskommunala nämnderna. Frågan om en sådan jävsregel, förvaltningsorganisationens uppbyggnad eller annan omständighet gör det omöjligt för verkschef att på ett meningsfullt sätt delta i nämndarbetet bör överlämnas åt partierna att avgöra när de nominerar kandidater för nämndvalen.

.....

6 Nämndernas sammansättning

Särskilda regler om nämnds sammansättning, ofta utformade så att vissa yrkesgrupper (läkare, veterinärer eller jurister) bör vara företrädare i nämnden, förekommer i fem specialförfattningar på det kommunala området. Sådana regler har till syfte att ge nämnden tillgång till den sakkunskap som behövs. Av de författningar som behandlas i denna promemoria är det endast folkhögskoleförfordningen som innehåller en sådan bestämmelse. Enligt 3 § 1 mom. skall folkhögskolans tjänstgörande rektor vara ledamot av skolans styrelse och tillika dess sekreterare.

I PM II föreslås att bestämmelserna om särskild yrkesrepresentation mönstras ut ur de fem författningar rörande kommunala nämnder som ännu innehåller sådana regler.

Det är, som socialutredningen i promemorian (Stencil S 1969:11) Lagstiftning om sociala nämnder i kommunerna har påpekat, inte förenligt med moderna demokratiska tankegångar att föreskriva eller ens rekommendera yrke eller utbildning som kompetensgrund när det gäller val till offentligt uppdrag. Det måste sägas vara i hög grad otidsenligt att på sådant sätt destinera mandat till vissa yrkesgrupper. Partierna bör inte vara bundna av sådana föreskrifter eller rekommendationer när de nominerar förtroendemän. Nämndernas behov av sakkunskap kan tillgodoses på andra sätt än genom särskild yrkesrepresentation eller självskrivet ledamotskap för vissa tjänstemän. Om nämnden vill ha tillgång till sakkunskap, kan den tillkalla tjänsteman hos nämnden eller särskild expert som sitter inne med den kunskap som behövs.

Vad som nu har anförts leder till slutsatsen att bestämmelsen om att rektor är självskriven ledamot av folkhögskolestyrelse bör utgå ur folkhögskoleförfordningen, åtminstone när det gäller folkhögskola med landstingskommunal huvudman.

7 Proportionella val av nämnder m. m.

För sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplannenämnd föreskrivs att de skall väljas proportionellt, om det begärs av ett visst antal ledamöter i landstinget, nämligen minst så många väljande som motsvarar det tal som erhålls, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med ett (9 § 1 mom. sjukvårdslagen, 14 § omsorgslagen och 3 § regionplanelagen). För sjukhusdirektion, semesterhemsnämnd, styrelse för folkhögskola och styrelse för sjuksköterskeskola saknas däremot sådan föreskrift om minoritets rätt att påkalla proportionellt val. Dessa nämnder väljs alltså formellt alltid genom majoritetsval.

I 24 § EKL finns motsvarande bestämmelse om proportionellt val av förvaltningsutskott, kommunstyrelse och oreglerade nämnder. I PM II föreslås att denna regel ändras så att den blir tillämplig även på alla specialreglerade

kommunala och landstingskommunala nämnder. Detta innebär att även sjukhusdirektion, semesterhemsnämnd, styrelse för folkhögskola och styrelse för sjuksköterskeskola kommer att formellt kunna väljas proportionellt, om den föreskrivna minoriteten begär det. Ändringen medför också att de särskilda bestämmelserna i sjukvårdslagen, omsorgslagen och regionplanelagen om proportionellt val blir överflödiga och kan utgå.

I 9 § 1 mom. sjukvårdslagen, 14 § omsorgslagen och 3 § regionplanelagen finns också en bestämmelse av innebörd att landstinget skall bestämma den ordning i vilken suppleanterna skall kallas in till tjänstgöring, om valet av suppleanter inte sker proportionellt. Samma regel gäller enligt 42 och 54 §§ LL även för förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna. Den står med några mindre ändringar kvar i 33 § andra stycket EKL.

En regel om att landstinget reglerar turordningen vid inkallande av suppleanter som inte har valts proportionellt bör gälla för alla nämnder som behandlas i promemorian. Detta sker enklast genom att specialförfattningarna hänvisar till bestämmelsen i EKL. De uttryckliga reglerna om bestämmande av turordningen i sjukvårdslagen, omsorgslagen och regionplanelagen kan därmed utgå.

8 Utomståendes närvarorätt

I de olika specialförfattningarna finns varierande regler om rätt för utomstående, dvs. annan än ledamot eller suppleant, att vara närvarande vid nämndernas sammanträden. Till sammanträde med sjukvårdsstyrelse skall enligt 9 § 3 mom. sjukvårdslagen kallas sjukvårdsdirektör eller, om sådan inte finns, landstingsdirektör samt länsläkaren eller förste stadsläkaren. Om landstinget eller kommunfullmäktige i kommun utanför landstingskommun bestämmer det, skall även annan som har att föredra sjukvårdsärenden inför förvaltningsutskottet eller kommunstyrelsen kallas till sådant sammanträde. Den som inställer sig efter sådan kallelse har rätt att delta i sjukvårdsstyrelsens överläggningar men inte i besluten samt få sin mening antecknad till protokollet. Om sjukvårdsärende av större vikt skall behandlas vid sammanträde med sjukvårdsstyrelsen, skall beroende på ärendets art kallas antingen en överläkare eller en distriktsläkare. Han har rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten och att få sin mening antecknad till protokollet. Styrelsen utser för viss tid en överläkare och en distriktsläkare inom sjukvårdsområdet att stå till förfogande för detta ändamål. Till sammanträde med sjukvårdsstyrelsen skall också enligt 15 § omsorgslagen kallas sarskolechef, vårdchef och överläkare hos omsorgsstyrelsen, om ärende som rör inrättning inom tjänstemannens verksamhetsområde skall behandlas vid sammanträdet. De får delta i överläggningarna men inte i besluten och har rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Om sjukvårdsstyrelsen utövar ledningen av specialsjukhus, bör styrelsen vidare enligt 6 § stadgan (1963:146, omtryckt 1972:456) angående omsorger om vissa psykiskt ut-

vecklingsstörda bereda representant för föräldraförening tillfälle att närvara vid styrelsens sammanträden eller på annat lämpligt sätt informera föreningen om sin verksamhet.

Även i fråga om sjukhusdirektion är kretsen av utomstående personer med närvarorätt omfattande. Enligt 12 § sjukvårdslagen skall sjukvårdsdirektör eller, om sådan inte finns, landstingsdirektör samt sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare och den som vid sjukhus med styresman leder den ekonomiska förvaltningen kallas till direktionens sammanträden. De har rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet. Samma närvarorätt, yttranderätt och falska reservationsrätt tillkommer även överläkare, sjukstuguläkare och sjukhems-läkare samt distriktsläkare som lyder direkt under direktion, var och en såvitt angår hans verksamhetsområde. Detsamma gäller i frågor angående sjukvårdspersonalen den som närmast under sjukhusdirektör eller styresman handlägger frågor rörande denna personal.

Till sammanträde med omsorgsstyrelsen skall enligt 15 § omsorgslagen sarskolchefen, vårdchefen och styrelsens överläkare kallas. När de är närvarande har de rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten och få sin mening antecknad i protokollet. Omsorgsstyrelsen bör vidare enligt 6 § stadgan angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda bereda representant för föräldraförening tillfälle att närvara vid styrelsens sammanträden eller på annat lämpligt sätt informera föreningen om sin verksamhet.

Enligt 3 § 2 mom. folkhögskoleförordningen skall skolläkare kallas till sammanträde med styrelse för folkhögskola, vid vilket elevernas hälsotillstånd eller sundhetsförhållandena vid skolan behandlas. I 3 § 2 mom. finns också en särskild bestämmelse om lärarrepresentation i folkhögskolestyrelsen. En lärare, som för varje arbetsår utses av lärarrådet, har rätt att som lärarnas representant närvara vid styrelsens sammanträden. Han har rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten och att få sin mening antecknad till protokollet.

För de andra specialreglerade nämnderna liksom för förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna saknas författningsbestämmelser om närvarorätt. För att kommunal tjänsteman, utomstående expert och förtroendeman, som inte är ledamot i viss nämnd, utan uttryckligt lagstöd skall få närvara och yttra sig i nämnden fordras enligt rättspraxis enighet i nämnden.

Kommunallagsutredningen och kommunaldemokratiutredningen föreslår att förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna skall få tillkalla förtroendeman eller tjänsteman hos den egna kommunen eller landstingskommunen eller särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs (37 § andra stycket EKL). För att tillgodose syftet med närvarorätten – att nämnden får det beslutsunderlag som den behöver – räcker det enligt kommunallagsutredningen med att den utomstående får lämna upplysningar på frågor som nämndledamöterna ställer. Yttran-

derätten beror således på om någon ledamot påkallar att vederbörande hörs. Den utomstående skall inte heller ha rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Beslut enligt 37 § andra stycket EKL om att höra utomstående upplysningsvis fattas med enkel majoritet.

I fråga om de anställdas närvarorätt pågår försöksverksamhet med stöd av lagen (1972:271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd. Vidare har kommunaldemokratiutredningen genom tilläggsdirektiv (1973 års riksdagsberättelse C 10) fått i uppdrag att utreda de problem som med hänsyn till den politiska demokratin och den kommunala verksamhetens karaktär är förenade med frågan om personalrepresentation i kommunala och landstingskommunala nämnder. Dessa frågor berörs inte vidare i denna promemoria.

De olika bestämmelserna i specialförfattningarna om närvarorätt vid nämndsammanträde för andra än ledamöter i nämnden har motiverats främst av angelägenheten att tillförsäkra nämnderna erforderlig medicinsk och annan sakkunskap. Det råder inte några delade meningar om att nämnderna behöver anlita utomstående sakkunskap och att det är önskvärt att detta behov kan tillgodoses. Det kan däremot ifrågasättas om det är nödvändigt att reglera detta genom lagstiftning. Det kan svårligen hävdas att nämnderna inte själva skulle kunna avgöra när särskild sakkunskap behöver anlitas. Vad som sägs i det följande får inte uppfattas så att nämndernas behov av sakkunskap nu är mindre än tidigare.

Nämndernas behov av utomstående sakkunskap finns kvar och kan i viss mån sägas ha vuxit i takt med att nämnderna har anförtratts nya arbetsuppgifter. Behovet växlar emellertid starkt från uppgift till uppgift. Frågan hur det bäst tillgodoses besvaras också olika beroende på hur nämnden har ordnat sin tjänsteorganisation. Författningsbestämmelser som innebär att expertbehovet skall tillgodoses på ett bestämt sätt kan därför medföra stelhet vid tillämpningen. Om de som har närvarorätt i nämnd enligt lag är många, kanske betydligt flera än ledamöterna, och de regelmässigt infinner sig vid sammanträdena, kan nämndverksamheten befaras bli onödigt tungrodd. Intresset av statlig tillsyn och kontroll över nämndernas verksamhet är i allmänhet inte av sådan art och styrka att staten genom lagstiftning i detalj behöver föreskriva hur nämndernas behov av sakkunskap skall tillgodoses. Nämnderna ansvarar själva för att ledamöterna har ett sådant underlag för sina beslut att de kan fullgöra sina författningsenliga uppgifter. Nämndernas frihet att själva avgöra när biträde av utomstående sakkunskap behövs bör inte inskränkas utan tungt vägande skäl.

De bestämmelser om närvarorätt som behandlas här har det gemensamt att de ger de förvaltningschefer, läkare m. fl. som avses en ovillkorlig närvarorätt som nämnden inte kan frånta dem. Frågan om villkorlig närvarorätt, dvs. närvarorätt som är beroende av nämndens medgivande, regleras inte i någon av specialförfattningarna. Ett sådant medgivande måste således lämnas genom enhälligt beslut i nämnden. Kommunallagsutredningen föreslår,

som förut har nämnts, en bestämmelse om villkorlig närvarorätt i förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna, enligt vilken nämnd får tillkalla förtroendeman, tjänsteman hos landstingskommunen eller särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs. Även för de specialreglerade nämnderna bör det vara möjligt att med enkel majoritet tillkalla utomstående sakkunskap. Det förefaller också rimligt att begränsa yttranderätten för en utomstående, som nämnden tillkallar, på det sätt som kommunallagsutredningen föreslår. Bärande skäl synes inte heller finnas för att tillerkänna en tillkallad sakkunnig rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Med hänsyn till vad som nu har anförts föreslås att en hänvisning till bestämmelsen i EKL om tillkallande av sakkunnig tas in i de författningar som reglerar landstingskommunernas specialreglerade nämnder. Skäl att därvid undanta någon av nämnderna synes inte föreligga.

De bestämmelser om närvarorätt som behandlas här motiveras huvudsakligen av att nämnderna skall tillförsäkras den särskilda sakkunskap som administratörer och läkare besitter. Undantagen är länsläkarens närvarorätt i sjukvårdsstyrelsen, som åtminstone delvis torde vara betingad av det statliga tillsyns- och kontrollintresset, samt rätten för lärare att närvara vid sammanträde med folkhögskolestyrelse, vilken är att betrakta som en fackrepresentation.

Nämndernas intresse av att tillförsäkras den sakkunskap som de behöver för att kunna fullgöra sina uppgifter fordrar inte att nuvarande bestämmelser om närvarorätt för läkare och administratörer behålls. Landstinget och nämnderna bör i största möjliga utsträckning själva bestämma hur nämndarbetet skall ordnas. Nämnderna bör själva få avgöra vilka föredragande, egna tjänstemän, andra nämnders tjänstemän och experter utanför landstingskommunen som bör tillkallas för att föredra ärenden och meddela upplysningar och för att nämndens beslutsunderlag över huvud taget skall bli så fullständigt och felfritt som möjligt. Nämndernas tjänsteorganisation varierar från landstingskommun till landstingskommun och det kan finnas flera rimliga lösningar på problemen med att tillhandahålla nämnden erforderlig sakkunskap i lämpliga former.

Reglerna om läkarnas och cheftjänstemännens rätt att närvara vid nämndernas sammanträden är sannolikt av begränsat praktiskt intresse. Det framstår oftast som självklart att vissa tjänstemän och andra utomstående är närvarande vid sammanträdena oavsett om det finns författningsstöd härför eller inte. En ovillkorlig närvarorätt har i praktiken bara den konsekvensen att nämnden, om den i särskilda fall vill överlägga enskilt, måste välja utvägen att sammanträda formlöst. Frågan om tjänstemännens närvaro i nämnden är ytterst en fråga om nämndledamöternas och tjänstemännens förtroende för varandra som knappast lämpar sig för reglering i lag. Det skall tilläggas att tandvårdschefen saknar lagstadgad närvarorätt i sjukvårdsstyrelse och tandvårdsnämnd. Detta har veterligen inte vållat några problem.

Skäl talar således för att överlåta åt nämnderna att själva avgöra när utomstående skall närvara vid sammanträdena och delta i överläggningarna. Det finns därvid ingen anledning att göra någon skillnad mellan olika grupper av utomstående. Principen bör gälla såväl nämndens egna tjänstemän som andra tjänstemän hos kommunen och icke kommunala experter.

Länsläkarens närvarorätt i sjukvårdsstyrelsen är åtminstone delvis grundad på intresset av statlig tillsyn och kontroll av styrelsens verksamhet. Varken detta eller styrelsens intresse av att ha tillgång till sakkunskap behöver nödvändigtvis tillgodoses genom att en statlig tjänsteman alltid har rätt att närvara vid styrelsens sammanträden. Den statliga tillsynen torde kunna utövas i andra former, vilka inte såsom länsläkarens närvarorätt framstår som främmande för ett modernt kommunaldemokratiskt tänkesätt. Det är svårt att påvisa att just sjukvårdsstyrelsens verksamhet är av sådan art att en utomstående tjänsteman måste ha närvarorätt vid styrelsens sammanträden. Sjukvårdsstyrelsen bör själv få avgöra när länsläkarens sakkunskap behöver tas i anspråk vid sammanträdena.

I fråga om landstingskommunens och framför allt den aktuella nämndens egna tjänstemän kan övervägas om vissa av dem intar en sådan särställning att de bör ha en lagstadgad ovillkorlig närvarorätt i nämnden. Det kan gälla den ledande tjänstemannen, som under nämnden är chef för hela verksamheten, sådana tjänstemän som kan sägas ha ett särskilt ansvar för att kraven på rättssäkerhet är tillgodosedda hos nämnden eller tjänstemän som i lag har tillagts särskilda skyldigheter och befogenheter. Det är emellertid svårt att finna en grund för att i speciallagstiftningen särbehandla vissa grupper av tjänstemän med avseende på närvarorätten. Övervägande skäl talar för en enhetlig princip av innebörd att nämnderna själva bestämmer om utomståendes närvarorätt.

De särskilda närvaroreglerna i 9 § 3 mom. och 12 § sjukvårdslagen, 15 § omsorgslagen och 3 § 2 mom. folkhögskoleförordningen bör därför utgå. Nämndernas behov av sakkunskap har inte blivit mindre än tidigare. Tvärtom kan det antas ha ökat med den landstingskommunala verksamhetens expansion. När de särskilda närvaroreglerna nu föreslås utgå är avsikten därför inte att radikalt ändra den ordning som tillämpas i nämnderna i fråga om utomståendes närvaro vid sammanträdena utan att överlämna beslutanderätten till nämnderna, som har att se till att rätt tjänsteman eller sakkunnig är närvarande vid rätt tidpunkt.

Rätten för lärarrepresentant att delta i folkhögskolestyrelsens sammanträden enligt 3 § 2 mom. folkhögskoleförordningen innebär en fackrepresentation av samma slag som tidigare fanns i skolstyrelsen enligt skollagen och 1962 års skolstadga. Denna lärarrepresentation i skolstyrelsen avskaffades år 1970 efter motioner i riksdagen. Andra lagutskottet erinade om att starka betänkligheter hade framförts mot fackrepresentationen och framhöll att skolstyrelsens behov av sakkunnig hjälp kunde tillgodoses på samma sätt som på andra områden av den kommunala verksamheten (2LU 1969:88).

Även bestämmelsen om rätt för lärarrepresentant att delta i sammanträde med styrelse för folkhögskola med landstingskommun som huvudman bör tas bort. De särskilda jävsreglerna för lärarrepresentant i 3 § 4 mom. folkhögskoleförordningen blir därmed överflödiga och kan utgå.

Bestämmelsen i 6 § stadgan angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda om föräldrarepresentant i omsorgsstyrelsen och i vissa fall i sjukvårdsstyrelsen är speciell såtillvida som den inte föreskriver närvarorätt utan endast rekommenderar att styrelsen bereder representant för föräldraförening tillfälle att närvara vid sammanträdena. Från principiell synpunkt bör kommunala och landstingskommunala nämnder inte onödigtvis styras av rekommendationer när de bedömer om utomstående behöver närvara vid sammanträdena. Motivering för bestämmelsen om föräldrarepresentanter synes inte i första hand vara att ge styrelsen tillgång till sakkunskap utan att skapa goda förbindelser mellan styrelsen och föräldraföreningarna. Det är självfallet angeläget att styrelsen och dess tjänstemän har god kontakt med föräldraföreningarna. Men styrelsen bör fritt få bestämma formerna för samarbetet och avgöra om det i ett visst fall är lämpligast att kalla föräldrarepresentant till sammanträde eller om informationen bör lämnas på något annat sätt. Bestämmelsen i 6 § första stycket bör innehålla endast en rekommendation till omsorgsstyrelsen att på lämpligt sätt informera föräldraförening om sin verksamhet.

I stället för de särskilda närvarorättsregler som här föreslås utgå bör i specialförfattningarna tas in en hänvisning till bestämmelsen i 37 § andra stycket EKL om rätt för nämnd att tillkalla bl. a. tjänstemän för att meddela de upplysningar som behövs. Tillkallandet kan beslutas med enkel majoritet. Bestämmelsen ger inte den kallade någon rätt att yttra sig när som helst vid sammanträde med nämnden. Yttranderätten beror på om någon ledamot påkallar att vederbörande lämnar upplysningar. När det gäller nämndens egna chefstjänstemän och föredragande kan man emellertid utgå från att de genom enhälligt nämndbeslut, uttryckligt eller tyst, får samma rätt att yttra sig i nämnd som de hittills har haft. Någon särskild bestämmelse om yttranderätt för deras del behövs därför inte.

9 Beslutförhet

För sjukvårdsstyrelse, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller genom hänvisning i specialförfattningarna samma regel om beslutförhet som för förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna. Enligt denna regel (48 § LL) får nämnderna inte handlägga ärende, om inte flera än hälften av ledamöterna är närvarande. Denna beslutförhetsregel gäller i allmänhet också på den kommunala sidan.

Avvikande bestämmelser om beslutförhet finns i resp. specialförfattning såvitt gäller sjukhusdirektion, semesterhemsnämnd och folkhögskolestyrel-

se. Enligt 11 § 5 mom. sjukvårdslagen är sådan direktion som består av tre ledamöter beslutför när två ledamöter är närvarande och är ense om beslutet. När antalet ledamöter är större gäller genom hänvisning huvudregeln i 48 § LL. Särskild semesterhems nämnd är enligt 6 § semesterhems kungörelsen beslutför när ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. För beslutförhet i folkhögskolestyrelse krävs enligt 3 § 5 mom. folkhögskoleförordningen att mer än halva antalet ledamöter är närvarande. Men minst två tredjedelar av antalet ledamöter skall närvara vid beslut om tillsättande av rektor eller ordinarie lärare eller om disciplinär åtgärd mot rektor eller lärare.

Kommunallagsutredningen föreslår en beslutförhetsregel av innebörd att förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna får besluta i ärende när fler än hälften av ledamöterna är närvarande (39 § första stycket EKL). I PM II och III föreslås att denna bestämmelse skall gälla även i fråga om de specialreglerade kommunala nämnderna.

Det finns inte längre några bärande skäl att behålla de särbestämmelser om beslutförhet som nyss har angivits. I avsnitt 4 ovan föreslås att antalet ledamöter skall vara minst fem även i direktion. Ordföranden i semesterhems nämnd bör inte behandlas annorlunda än ordförandena i de andra nämnderna. Folkhögskolestyrelsen intar knappast en sådan särställning i förhållande till utbildningsnämnd, skolstyrelse och andra nämnder att den kan motivera den särskilda bestämmelsen om kvalificerat närvarokrav vid vissa beslut. Särbestämmelserna i sjukvårdslagen och semesterhems kungörelsen samt i folkhögskoleförordningen beträffande landstingskommunal folkhögskolestyrelse bör därför tas bort. Den allmänna beslutförhetsregeln i 39 § EKL bör gälla utan begränsningar i alla specialreglerade landstingskommunala nämnder, således även i direktion, semesterhems nämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola.

10 Jävsregler

I sjukvårdsstyrelsen, sjukhusdirektionen, tandvårdsnämnden, omsorgs styrelsen och regionplanenämnden gäller LL:s jävsbestämmelser för ledamöter och för tjänstemän som handlägger ärenden hos styrelsen eller nämnden. I resp. specialförfattning hänvisas till 48 § LL som innehåller regler om bl. a. jäv i förvaltningsutskottet. Dessa innebär att ledamöter och tjänstemän inte får handlägga ärende som personligen rör honom eller någon honom närstående som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv mot domare. I 3 § 4 mom. folkhögskoleförordningen finns en regel av samma innebörd om jäv för ledamöter i folkhögskolestyrelse. Varken semesterhems kungörelsen eller brevet angående sjuksköterskeskolorna innehåller några jävsregler.

Kommunallagsutredningen föreslår den ändringen i KL:s och LL:s allmänna jävsregel att den krets av närstående personer vars intresse i saken gör ledamot jävig anges uttryckligen i stället för genom hänvisning till rätte-

gångsbalken (17 och 39 §§ EKL). Genom ändringen kommer släktskapsjäven att avgränsas på samma sätt som i förvaltningslagen. I övrigt lämnar kommunallagsutredningen jävsregeln oförändrad.

I 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) finns generella regler om jäv hos offentliga förvaltningsmyndigheter. Jäven enligt förvaltningslagen är strängare än kommunallagsjäven. De omfattar s. k. sakägar-, intresse- och släktskapsjäv samt ställföreträdarjäv, tvåinstansjäv och ombudsjäv. Detta kompletteras av en generalklausul om att den, som har att handlägga ärende är jävig om i övrigt särskild omständighet föreligger som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet.

På grund av regeln i 2 § 2 förvaltningslagen om lagens tillämpning inom den kommunala förvaltningen gäller jävsbestämmelserna endast i sådana ärenden hos kommunal nämnd som avgörs med beslut som överklagas genom förvaltningsbesvär. I övriga ärenden, där talan mot besluten förs genom kommunalbesvär, gäller kommunallagsjäven.

För att undvika att olika jävsregler skulle bli tillämpliga i en och samma nämnd ändrades i samband med förvaltningsrättsreformen år 1971 flera specialförfattningar så att förvaltningslagens jävsregler gäller i alla ärenden hos de nämnder som behandlas i författningarna (prop. 1971:30 s. 354). De hänvisningar till KL:s jävsbestämmelser som tidigare fanns i dessa författningar ersattes av bestämmelser av innebörd att förvaltningslagens jävsregler utan hinder av 2 § 2 skall gälla i samtliga ärenden hos den specialreglerade nämnden. Sådana ändringar gjordes beträffande flertalet specialreglerade kommunala nämnder.

På den landstingskommunala sidan var det endast skollagens jävsregler för utbildningsnämnden som ändrades på det sätt som nyss har angivits. I de specialförfattningar som behandlas i denna promemoria behölls utan närmare motivering hänvisningarna till LL:s jävsregler. Eftersom förvaltningslagens regler träder tillbaka för avvikande bestämmelser i annan författning (1 § andra stycket förvaltningslagen) gäller landstingslagsjäven även i de ganska få ärenden hos nämnderna som avgörs genom beslut som angrips med förvaltningsbesvär. Däremot gäller förvaltningslagsjäven i ärenden som avgörs av tjänsteman hos nämnd, t. ex. särskolechef hos omsorgsstyrelsen, när beslutanderätten genom bestämmelse i lag eller författning har lagts på tjänstemannen.

När man överväger vilka jävsregler, LL:s eller förvaltningslagens, som bör tillämpas i landstingskommunernas specialreglerade nämnder är först att märka att beslut av de nämnder som behandlas här sällan kan överklagas med förvaltningsbesvär. Talan mot sjukvårdsstyrelses och direktions beslut förs alltid genom kommunalbesvär (34 § 1 mom. sjukvårdslagen). Tandvårdsnämnds beslut kan inte heller överklagas genom annat än kommunalbesvär (12 och 13 §§ folktandvårdskungörelsen). Detsamma gäller beslut av regionplanenämnd samt med några undantag beslut av styrelse för folkhögskola och styrelse för sjuksköterskeskola. När det gäller omsorgsstyrelsen

kan i princip endast beslut om tillsättning av tjänster överklagas genom förvaltningsbesvär. Beslut enligt omsorgslagen i ärenden som rör enskilda personer fattas i regel inte av omsorgsstyrelsen utan av sarskolechef, vårdchef och överläkare eller beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda som genom bestämmelser i lagen tillagts beslutanderätten. Rättsmedlet är i dessa fall för förvaltningsbesvär och jävsreglerna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen är tillämpliga. Semesterhemsnämnds beslut i ärende om resa till och från semesterhem eller i samband med annan semestervistelse överklagas genom förvaltningsbesvär (8 § semesterhemskungörelsen). Beslut av folkhögskolestyrelse överklagas i några fall genom förvaltningsbesvär hos skolöverstyrelsen (43 § folkhögskoleförordningen). Såsom förvaltningslagens tillämpningsområde anges i 2 § 2 förvaltningslagen skulle förvaltningslagsjäven således sällan gälla i dessa nämnder med undantag av semesterhemsnämnden. Principen att samma jävsregel bör gälla i alla ärenden hos en och samma nämnd kan inte ensam motivera att förvaltningslagsjäven genom särskild bestämmelse görs tillämpliga överlag i varje specialreglerad landstingskommunal nämnd.

Det är vidare tveksamt om de ärenden som nämnderna handlägger i någon större utsträckning är av den arten att det är väsentligt att de som kommer i kontakt med nämnderna får det starkare rättsskydd som ligger i förvaltningslagsjäven jämförda med landstingslagsjäven. Den stora fördelen med att behålla landstingslagsjäven är att samma jävsregel då gäller inom praktiskt taget hela den landstingskommunala förvaltningen. En bestämmelse om att förvaltningslagsjäven skall gälla i de specialreglerade särskilda nämnderna får begränsad räckvidd eftersom landstingen inte sällan har uppdragit åt annan, oreglerad nämnd att utföra den specialreglerade nämndens uppgifter. I sådana fall blir LL:s jävsregler tillämpliga om annat inte föreskrivs särskilt. Om särskild omsorgsstyrelse finns skulle således förvaltningslagsjäven gälla i omsorgsärendena, men om sociala nämnden är omsorgsstyrelse skulle landstingslagsjäven gälla i dessa ärenden. Att olika jävsregler skulle gälla i omsorgsärenden beroende på om de handläggs av särskild omsorgsstyrelse eller annan oreglerad nämnd är naturligtvis inte tillfredsställande. Om däremot förvaltningslagsjäven görs tillämpliga inte endast i särskild omsorgsstyrelse utan även beträffande omsorgsärenden i annan nämnd som tillika är omsorgsstyrelse, kommer sådan nämnd i sin verksamhet att få tillämpa särskilda jävsregler när den är omsorgsstyrelse. Detta strider mot den principiella lösning av jävsregelsproblemet som valdes vid förvaltningslagens tillkomst.

När det finns två olika typer av jäv och en del av de specialreglerade nämnderna är fakultativa är det kanppast möjligt att finna en lösning som innebär att samma jävsregel alltid gäller i samma typ av ärenden och i alla ärenden hos en och samma nämnd. De gällande reglerna om jäv i de specialreglerade landstingskommunala nämnderna får anses fylla de krav på enhetlighet och överskådlighet som man under sådana omständigheter

rimligen kan ställa. Visserligen sker detta till priset av att de mindre långtgående landstingslagsjäven gäller i stället för förvaltningslagsjäven. Men de här aktuella nämnderna torde såsom har framhållits tidigare mestadels handlägga ärenden som inte rör enskild person på ett sådant sätt att behovet av garantier för opartisk bedömning gör sig gällande särskilt starkt. Nuvarande jävsregler bör därför i princip behållas. Hänvisningarna i sjukvårdslagen, omsorgslagen och regionplanelagen bör i fortsättningen gälla den allmänna jävsregeln i EKL.

För semesterhemsnämnd finns f. n. inga jävsbestämmelser eller hänvisningar till LL:s jävsregler i semesterhemskungörelsen. Det finns vissa skäl till att förvaltningslagsjäven bör gälla i alla ärenden hos semesterhemsnämnden. Särskild semesterhemsnämnd finns emellertid endast i en landstingskommun. I övriga fall är i allmänhet sociala nämnden semesterhemsnämnd och för sociala nämnden i denna dess egenskap gäller landstingslagsjäven när talan förs genom kommunalbesvär. Att införa förvaltningslagsjäven för samtliga ärenden i särskild semesterhemsnämnd får därför ringa praktisk betydelse. Att låta förvaltningslagsjäven gälla i samtliga ärenden även när t. ex. sociala nämnden är semesterhemsnämnd är inte heller lämpligt. I stället föreslås för enhetlighets och klarhets skull att en hänvisning till EKL:s jävsregel tas in i semesterhemskungörelsen.

För folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola är läget anorlunda. De handlägger ärenden av samma art som utbildningsnämnden och den kommunala skolstyrelsen. Besluten kan ibland överklagas med förvaltningsbesvär. Utbildningsnämnden, där förvaltningslagsjäven redan gäller i samtliga ärenden, är vanligen styrelse för sjuksköterskeskola och skall enligt förslaget i avsnitt 3 ovan kunna vara styrelse även för folkhögskola. På grund härav föreslås att jävsbestämmelserna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen skall tillämpas i samtliga ärenden hos landstingskommunal folkhögskolestyrelse och kommunal eller landstingskommunal styrelse för sjuksköterskeskola. En regel av denna innebörd bör tas in i folkhögskoleförordningen och bland bestämmelserna om sjuksköterskeskolorna.

11 Protokoll

I 34 § LL finns detaljerade föreskrifter om landstings protokoll. Detta skall innehålla en förteckning över närvarande ledamöter, en kortfattad redogörelse för varje ärendes beskaffenhet, förslag och yrkanden som har framställts och som inte har återkallats samt beslutet i varje ärende. Om omröstning har ägt rum, skall dessutom i protokollet tas in en redogörelse för propositionsordningen och uppgift om hur många som har röstat för eller emot. Vid öppen omröstning skall vidare anges hur var och en har röstat. Däremot behöver skälen för beslut inte redovisas i protokollet. I 34 § finns också regler om justering av landstings protokoll.

Vad som har sagts om landstingets protokoll gäller, med vissa avvikelser

i fråga om justering, också förvaltningsutskottets och de oreglerade nämndernas protokoll (50 och 54 §§ LL).

Kommunallagsutredningen föreslår vissa ändringar i protokollsreglerna (26 och 40 §§ EKL). Grunderna lämnas dock orubbad. Av intresse i detta sammanhang är förslaget att i EKL tas in en bestämmelse om att rättelse före besvärstidens utgång får vidtas i protokoll, om detta på grund av skrivfel, räknefel eller annat förbiseende uppenbart har avfattats felaktigt (26 § tredje stycket). Bestämmelsen föreslås gälla för såväl landsting och fullmäktige som förvaltningsutskott, kommunstyrelse och oreglerade nämnder. Vidare skall nämnas att utredningen föreslår en sådan ändring att redovisningen i protokollet av närvarande ledamöter skall kunna ske inte endast genom en förteckning över de närvarande utan också genom att de som är frånvarande anges.

I fråga om sjukvårdsstyrelses, direktionens, tandvårdsnämnds, omsorgsstyrelses och regionplanenämnds protokoll hänvisas i specialförfattningarna till LL:s bestämmelser om förvaltningsutskottets protokoll. För regionplanenämndens del stannar det härvid. För de andra nämnderna finns i resp. specialförfattning en särregel om att protokollet inte behöver innehålla annat än förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. I motsats till vad som är fallet beträffande flera specialreglerade kommunala nämnder uppställs inget krav på att protokoll skall innehålla skälen för beslut. De specialreglerade landstingskommunala nämndernas beslut behöver således inte motiveras annat än i de fall då skyldighet härtill föreligger på grund av att 17 § förvaltningslagen är tillämplig. Om protokollföring i semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola finns över huvud taget inga bestämmelser i specialförfattningarna.

Den särskilda bestämmelsen om begränsning av nämndernas protokolls-skyldighet synes ha hämtats från lagen (1954:579) om nykterhetsvård och lagen (1956:2) om socialhjälp (prop. 1959:19 med förslag till sjukhuslag s. 223). I förarbetena till lagen om socialhjälp framhöll andra lagutskottet att vissa fördelar stod att vinna, om reglerna för protokollföring i olika kommunala nämnder och organ gjordes likalydande (2LU 1955:39). Enligt utskottets mening förelåg emellertid i fråga om socialnämnds protokoll inte samma skäl till utförlighet som i fråga om kommunfullmäktiges och kommunstyrelsens protokoll. En protokollsskyldighet av sådant slag skulle bli onödigt betungande för nämnderna. Argumentet att det kunde var till uppenbar skada, om ledamöternas personliga ställningstaganden i ärenden om åtgärder och ingripanden mot enskilda framgick av protokollet, kunde inte heller fränkännas betydelse.

I den mån de specialreglerade nämndernas beslut överklags genom förvaltningsbesvär och innebär myndighetsutövning mot enskild är bestämmelserna i 17 och 19 §§ förvaltningslagen om motivering av beslut resp. rättelse av beslut tillämpliga. Eftersom nämndernas beslut i allmänhet avfattas i protokollform, får dessa regler viss betydelse för nämndernas pro-

tokollföring. Föreskriften om beslutsmotivering innebär att beslut varigenom ärende avgörs, dvs. prövas slutligt, skall innehålla de skäl som har bestämt utgången. Skälen får utelämnas bara under vissa bestämda förutsättningar som anges i lagen. Regeln om rättelse av beslut innebär att beslut, som till följd av skrivfel, räknefel eller annat sådant förbiseende innehåller uppenbar oriktighet, får rättas först sedan part har fått tillfälle att yttra sig, om inte detta är obehövligt. Denna regel brukar uppfattas som ett indirekt uttryck för en allmän princip om myndighets befogenhet att rätta förbiseendefel.

Det är självfallet önskvärt att enhetliga regler så långt möjligt gäller för protokollföringen i de landstingskommunal nämnderna. F. n. gäller, såsom förut har nämnts, särregler om begränsning av protokollsskyldigheten i sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd och omsorgsstyrelse. Dessa nämnders protokoll behöver endast innehålla förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende. Det kan ifrågasättas om inte denna begränsning i enhetlighetens intresse bör tas bort. Att i stället göra motsvarande inskränkning i förvaltningsutskottets och de oreglerade nämndernas protokollsskyldighet kan knappast komma i fråga.

De skäl på vilka begränsningen har grundats har knappast samma giltighet i fråga om de nämnder som nyss har nämnts som beträffande de kommunala nämnder för vilka begränsningarna ursprungligen aktualiserades. De förre torde sällan vidta den typ av åtgärder och ingripanden mot enskild person som motiverade den begränsade protokollsskyldigheten i nykterhetsnämnd, socialnämnd och barnavårdsnämnd. Det är också tveksamt om den protokollsskyldighet som anses acceptabel för förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna kan betraktas som alltför betungande för de specialreglerade nämnderna. Dessa fattar åtskilliga beslut i frågor om vilka det från demokratisk synpunkt är lika angeläget med en utförligare protokollföring som när det gäller förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna. I landstingskommunal praxis är skillnaderna i protokollföringen sannolikt mindre än vad man hade kunnat vänta sig med hänsyn till olikheterna i reglerna om protokoll i LL och specialförfattningarna.

Det förekommer att landstinget har uppdragit åt förvaltningsutskottet att vara sjukvårdsstyrelse. Då gäller den begränsade protokollsskyldigheten när förvaltningsutskottet fungerar som sjukvårdsstyrelse. I särskild omsorgsstyrelse gäller den begränsade protokollsskyldigheten medan däremot LL:s protokollsbestämmelser är tillämpliga om annan oreglerad nämnd, t. ex. sociala nämnden, är omsorgsstyrelse. För att undvika olägenheter av detta slag och uppnå enhetlighet i bestämmelserna om protokollföring i landstingskommunernas nämnder bör gällande begränsningar i de specialreglerade nämndernas protokollsskyldigheter tas bort. Att LL:s protokollsregler kommer att gälla oavkortat även i dessa nämnder kan knappast medföra någon kännbar utvidgning av protokollsskyldigheten. För övrigt kan tilläggas att LL:s protokollsregler gäller utåt inskränkningar i utbildningsnämnden och regionplanenämnden.

I fråga om landstingskommunal folkhögskolestyrelse, kommunal eller landstingskommunal styrelse för sjuksköterskeskola och semesterhems-nämnd för vilka regler om protokollföring f. n. saknas, bör göras klart att de allmänna landstingskommunala protokollsreglerna är tillämpliga.

Mot bakgrund av vad som har sagts ovan föreslås att en förbehållslös hänvisning till bestämmelserna i 40 § EKL om protokollföring i förvaltningsutskottet införs i alla de specialförfattningar som behandlas här. Hänvisningen omfattar således också de nya reglerna om närvaroredovisning och om rättelse av förbiseendefel. Den förra innebär att redovisningen kan ske inte bara genom förteckning över de närvarande ledamöterna utan också genom att de som är frånvarande anges. Denna ordning synes kunna tillämpas utan komplikationer även på de specialreglerade nämndernas protokoll.

Landstingskommunernas specialreglerade nämnder är, som har nämnts tidigare, inte skyldiga att motivera beslut i andra fall än när 17 § förvaltningslagen är tillämplig. Detta är fallet endast i sådana ärenden om myndighetsutövning mot enskild som kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Ärenden av detta slag är relativt sällsynta i de landstingskommunala nämnderna. I fråga om de nämnder där sådana ärenden kan förekomma bör en hänvisning till 17 § förvaltningslagen tas in i resp. specialförfattning.

Som förut har framhållits föreslår kommunallagsutredningen att en bestämmelse om rättelse av förbiseendefel i kommunala och landstingskommunala protokoll tas in i EKL. I PM II och III föreslås att denna rättelseregel skall vara tillämplig också på de specialreglerade kommunala nämndernas protokoll. Detsamma bör gälla de landstingskommunala nämnderna. I den mån det är fråga om kvalificerat partsärende, som avgörs genom beslut som kan överklagas genom förvaltningsbesvär, gäller redan förvaltningslagens regel om kommunikation med part innan förbiseendefel rättas (19 §). Hinder synes inte föreligga mot att låta båda reglerna gälla samtidigt i de kvalificerade partsärendena. Tvärtom talar rättssäkerhetsskäl för en sådan lösning. Den rättelseregel som kommunallagsutredningen föreslår kommer härvid att gälla samtliga ärenden hos den specialreglerade nämnden. När beslut innebär myndighetsutövning mot enskild och kan angripas med förvaltningsbesvär gäller härutöver fortfarande 19 § förvaltningslagen med det förstärkta rättsskydd denna regel ger. En erinran härom för de nämnder där sådana beslut kan förekomma bör tas in i resp. specialförfattning.

12 Arkivvård

För sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller genom hänvisning i specialförfattningarna bestämmelsen i 50 § fjärde stycket LL om förvaltningsutskottets arkiv. Enligt denna bestämmelse skall utskottets protokoll och övriga handlingar som hör till

dess arkiv vårdas och förtecknas på det sätt som utskottet har bestämt. Detta äger motsvarande tillämpning på de oreglerade nämnderna. För semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskola saknas bestämmelser om arkiv.

Enligt 41 § e) LL tillkommer det förvaltningsutskottet att vårda landstingets och nämndernas arkiv i den mån de har överlämnats till utskottet. Särskilda bestämmelser om rätt för nämnderna att överlämna sina arkiv till förvaltningsutskottet finns inte.

Kommunallagsutredningen föreslår ingen direkt motsvarighet till de arkivregler i LL som har nämnts ovan, utan en bestämmelse om att landstinget får föreskriva vad som skall gälla i fråga om förvaltningsutskottets och de oreglerade nämndernas arkiv (40 och 43 §§ EKL).

Landstingens arkivutredning har lagt fram förslag till detaljerade anvisningar rörande vård av och gallring i arkiven hos landstingen och dessas olika organ. Utredningen, vars förslag redovisas i betänkandet (SOU 1975:71) Landstingens arkiv, har utarbetat bl. a. exempel på stadga för landstings arkiv. Avsikten är att varje landsting skall anta en sådan stadga som anpassas till de lokala förhållandena. Enligt 1 § stadgan skall landstingets, förvaltningsutskottets och övriga landstingsmyndigheters arkiv vårdas och förtecknas enligt LL. I 2 § ges landstingets förvaltningar rätt att överlämna sina arkiv till landstingets centralarkiv.

Landstingen bör få bestämma grunderna för hur de landstingskommunala organens arkivvård skall organiseras. Den regel som kommunallagsutredningen föreslår om att landstinget föreskriver vad som skall gälla i fråga om vården av förvaltningsutskottets och de oreglerade nämndernas arkiv bör bli tillämplig också på de specialreglerade nämnderna. Detta sker genom hänvisning i specialförfattningarna till 40 § EKL.

13 Delegation

För förvaltningsutskottet och de oreglerade nämnderna finns bestämmelser om delegation i LL. Enligt 54 § fjärde stycket LL får oreglerad nämnd, om landstinget beslutar det, överlåta nämndens beslutanderätt i vissa grupper av ärenden åt en eller flera ledamöter eller suppleanter i nämnden eller åt tjänsteman hos landstingskommunen. Landstinget skall i beslut ange beskaffenheten av de ärenden i vilka beslutanderätten får delegeras. Beslut som har fattats med stöd av delegationen skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde. Liknande delegationsmöjligheter finns för förvaltningsutskottet enligt 52 § tredje stycket LL och för kommunstyrelsen och de oreglerade primärkommunala nämnderna enligt 43 och 45 §§ KL.

För sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och regionplanenämnd gäller reglerna i 54 § LL för oreglerad nämnd genom

hänvisning i specialförfattningarna. För semesterhemsnämnd, folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola finns inga bestämmelser om delegation.

I sjukvårdslagstiftningen finns ytterligare några bestämmelser med anknytning till delegation. Enligt 14 § andra stycket sjukvårdslagen och 7 § sjukvårdskungörelsen har sjukvårdsstyrelsen vissa möjligheter att på sjukvårdsdirektör föra över uppgifter som eljest ankommer på direktion eller delegera beslutanderätt till honom. Till skillnad från vad som gäller vid vanlig delegation krävs i detta fall inte landstingets bemyndigande. Enligt 24 § sjukvårdslagen beslutar vederbörande överläkare, sjukstuguläkare eller sjukhemsläkare "inom ramen för vad sjukvårdsstyrelsen bestämt" om intagning på sjukhus. Denna läkare får vid behov överlåta sin beslutanderätt på annan läkare som är anställd vid sjukhuset. Dessa typer av uppgiftsöverföring och delegation av beslutanderätt är av speciell karaktär och begränsar inte sjukvårdsstyrelses och direktions möjligheter att delegera beslutanderätt enligt den allmänna delegationsregeln. Dessa särskilda regler behandlas därför inte vidare i detta sammanhang. Däremot skall diskuteras bestämmelsen i 6 § sjukvårdskungörelsen om yttranderätt för vissa läkare m. fl. i ärende som avgörs av direktionsledamot eller tjänsteman efter delegation från direktionen.

Kommunallagsutredningen föreslår för förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen och de oreglerade nämnderna en delegationsregel som i allt väsentligt lämnar gällande principer för delegation orubbade (42 § EKL). En nyhet för de landstingskommunala nämnderna är att framställning eller yttrande till landstinget eller yttrande över besvär enligt lagen måste beslutas av nämnden samfällt. Någon särskild delegationsregel för de oreglerade nämnderna ges inte. I stället görs förvaltningsutskottsregeln tillämplig genom hänvisning (43 § EKL).

I samtliga specialförfattningar som behandlas här bör en hänvisning till den allmänna delegationsregeln i 42 § EKL införas. Detta innebär ingen större förändring i sak för sjukvårdsstyrelse, direktion, omsorgsstyrelse, tandvårdsnämnd och regionplanenämnd.

Bestämmelsen i 42 § EKL bör vara tillämplig även på semesterhemsnämnd, styrelse för landstingskommunal folkhögskola och styrelse för kommunal eller landstingskommunal sjuksköterskeskola. För de båda senare nämnderna gäller ibland enligt reglementen som utfärdas av skolöverstyrelsen delegationsregler som avviker från den allmänna kommunala delegationsbestämmelsen. Om denna bestämmelse görs tillämplig på de landstingskommunala skolorna, blir det i stället för skolöverstyrelsen landstingen som enligt de principer som gäller för övriga landstingskommunala nämnder bestämmer om och i vilka grupper av ärenden folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola skall kunna delegera sin beslutanderätt. Goda skäl talar för en sådan ordning.

I den särskilda regeln i 6 § sjukvårdskungörelsen om yttranderätt i sam-

band med beslut, som fattas efter delegation från direktion, anges kretsen av personer med yttranderätt genom hänvisning till bestämmelsen i 12 § andra stycket sjukvårdslagen om vilka som har närvarorätt i direktionen. Denna bestämmelse har ovan i avsnitt 8 föreslagits utgå. Bestämmelsen i 6 § sjukvårdskungörelsen är veterligen den enda föreskriften om sådan speciell rätt att yttra sig till delegat som finns i lagstiftningen. Bestämmelsen bör utgå. Om landstinget anser yttranderätt i dessa fall nödvändig kan sådan föreskrivas i reglemente eller instruktion.

14 Gemensam personaladministration och egendomsförvaltning

I PM II föreslås att i 43 § EKL införs en ny bestämmelse om befogenhet för landsting och kommunfullmäktige att besluta om handläggningen av personalfrågor och frågor om egendomsförvaltning. Enligt denna bestämmelse får landsting och fullmäktige i den mån inte annat är föreskrivet i lag eller annan författning, besluta att förvaltningsutskottet resp. kommunstyrelsen eller annan nämnd skall handha förvaltning och verkställighet i fråga om egendom som eljest förvaltas av andra nämnder. Samma överföring får göras i fråga om handläggningen av frågor om anställning, ledighet, vikariat eller skiljande från tjänst beträffande personal som är underställd andra nämnder.

Syftet med bestämmelsen är att förbättra möjligheterna för kommuner och landstingskommuner att ordna sin egendomsförvaltning och personaladministration på det sätt som de själva anser mest ändamålsenligt. Staten har ingen anledning att på detta område söka påtvinga kommuner och landstingskommuner någon bestämd lösning. För en närmare redogörelse för förslaget, dess bakgrund och innebörd hänvisas till PM II s. 68–82.

Den föreslagna bestämmelsen är tillämplig på bl. a. landstingskommunernas specialreglerade nämnder. Behovet av en bestämmelse om befogenhet att införa gemensam personaladministration och egendomsförvaltning har emellertid varit störst på den kommunala sidan. Bestämmelsen kommer antagligen inte att medföra några drastiska förändringar i landstingskommunernas personaladministration och egendomsförvaltning. Landstingens möjligheter att besluta om uppgiftsfördelningen på dessa områden är inte lika kringskurna av regler i specialförfattningarna som kommunfullmäktiges.

Beträffande statligt reglerade tjänster och andra tjänster som enligt uttrycklig bestämmelse i specialförfattning skall tillsättas av ett visst organ samt egendom som enligt specialregler skall förvaltas av en viss nämnd medför den föreslagna regeln inga ändringar, om inte följdändringar görs i de olika specialförfattningarna. För ledande förvaltningstjänstemän och för läkare, tandläkare och lärare finns i sjukvårds-, tandvårds- och omsorgslagstiftningen samt i folkhögskoleförordningen bestämmelser som lägger tillsättningsrätten hos sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och folkhögskolestyrelse. Däri föreslås här inga ändringar.

För övrig personal finns i regel inga föreskrifter om tillsättningsrätt i specialförfattningarna. Övrig personal som behövs inom vårddelen av omsorgs-verksamheten utgör ett undantag. Sådan personal tillsätts enligt 105 § omsorgsstadgan av omsorgsstyrelsen. På motsvarande sätt anställs annan personal än rektorer och lärare vid sjuksköterskeskola enligt 40 § brevet angående sjuksköterskeskolor av skolans styrelse. Landstinget kan således inte flytta befogenheten att tillsätta dessa tjänster till annan nämnd. Det synes inte finnas några vägande skäl för denna särbehandling. Bestämmelsen i 105 § omsorgsstadgan och 40 § brevet angående sjuksköterskeskolor om tillsättning av övrig personal bör ändras så att det framgår att landstinget kan fatta sådant beslut som avses i den nya bestämmelsen i 43 § EKL.

I de fall då nämnd i specialförfattning har ålagts ett allmänt ansvar för förvaltningen inom sitt verksamhetsområde råder viss oklarhet om i vad mån detta hindrar landstinget från att flytta personaladministration och egendomsförvaltning till annan nämnd. Av de nämnder som behandlas i denna promemoria har sjukvårdsstyrelse, direktion, tandvårdsnämnd, omsorgsstyrelse och styrelse för kommunal eller landstingskommunal sjuksköterskeskola ett sådant allmänt förvaltningsansvar. Bestämmelserna härom, 9 § 1 mom. första stycket och 11 § 1 mom. första stycket sjukvårdslagen, 5 § folktandvårdslagen, 6 § första stycket omsorgslagen resp. 34 § brevet angående sjuksköterskeskolor, bör ändras så att det framgår att de inte utesluter landstingsbeslut av det slag som avses i den nya bestämmelsen i 43 § EKL.

15 Närmare om förslagen till författningsändringar

15.1 En modell för regler om nämndernas organisation och arbetsformer

Övervägandena i de föregående avsnitten ger till resultat att goda förutsättningar finns för att med ett minimum av särregler anpassa de olika specialförfattningarnas bestämmelser om nämndernas organisation och arbetsformer till motsvarande regler i EKL.

Genomgående föreslås en hänvisning till EKL i resp. specialförfattning med i princip följande lydelse.

Beträffande särskild x-nämnd skall bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Hänvisningarna till kommunallagen avser EKL i den slutliga utformning som lagtexten har fått genom kommunaldemokratiutredningens och kommunallagsutredningens förslag i betänkandet (SOU 1975:41) Kommunal demokrati. Denna lagtext (1–3 kap. EKL) redovisas i bilaga 9 till denna promemoria.

Mindre avvikelser från normalhänvisningen blir i vissa fall nödvändiga. Men i stort kan denna användas och därigenom kan ett stort antal motsvarande eller likartade regler i specialförfattningarna mönstras ut. För de nämnder vars organisation och arbetsformer f. n. är ofullständigt reglerade

i lag eller annan författning innebär hänvisningen en anpassning till det allmänna kommunala nämndregelsystemet och undanröjande av oklarhet i fråga om vilka regler som gäller. För folkhögskolestyrelse och styrelse för sjuksköterskeskola gäller detta, som har framhållits tidigare, endast skolor med landstingskommun eller kommun som huvudman.

På några punkter hänvisar normalregeln till bestämmelser i EKL som inte har behandlats tidigare i promemorian och som genom hänvisningen blir tillämpliga på de specialreglerade nämnderna. Det gäller reglerna om rätt till ledighet vid fullgörande av förtroendeuppdrag (34 §), mandatperiod, suppleants inkallande vid ledamots avgång och fyllnadsval (35 §), utseende av ordförande och vice ordförande (36 § 1 mom.), ersättare för ordförande (36 § 2 mom.), tid och plats för sammanträden och tillkallande av förtroendeman (37 §), inkallande av suppleant samt suppleants tjänstgöringsrätt och närvarorätt (38 §), handlings ingivande och delgivning (41 §) samt reglemente (42 § första stycket). Det ligger i sakens natur att dessa bestämmelser bör gälla även beträffande de specialreglerade landstingskommunala nämnderna.

EKL är tillämplig på både kommuner och landstingskommuner. De särskilda hänvisningarna till nämndreglerna i KL som för de landstingsfria kommunernas del f. n. finns i 9 § 2 mom. och 11 § 4 mom. sjukvårdslagen samt 14 § omsorgslagen blir därför överflödiga och behöver ingen motsvarighet i den nya hänvisningsregeln.

Den normalhänvisning som används här är med några smärre avvikelser densamma som tillämpas i PM II och III i fråga om de specialreglerade kommunala nämnderna. Den bör kunna komma till användning även när nya nämnder skapas genom speciallagstiftning. Den kan också relativt enkelt kompletteras med särskilda bestämmelser i den mån det behövs med hänsyn till nämndens speciella arbetsuppgifter.

I det följande redovisas förslagen till ändringar i de olika specialförfattningarna. De överväganden som påkallas av reglerna i den nya regeringsformen om fördelningen av normgivningsmakten görs inte i detta sammanhang. Frågan om nämndreglerna bör meddelas genom lag eller genom förordning övervägdes således inte när författningsförslagen utarbetades.

15.2 Sjukvårdslagen m. m.

Den enhetliga regel om inrättande av specialreglerade nämnder som behandlas i avsnitt 3 föreslås ersätta nu gällande regler i 9 § 1 mom. sjukvårdslagen om vilken nämnd som skall leda den sjukvårdande verksamheten. Bestämmelsen om sjukvårdsstyrelsens ledning av sjukvården kompletteras med en hänvisning till den nya bestämmelsen i 43 § EKL om möjligheter för landstinget att besluta om gemensam personaladministration och egendomsförvaltning.

Den allmänna regel med hänvisningar till EKL:s nämndregler, som fö-

reslås i föregående avsnitt, ersätter de flesta bestämmelserna i 9 § sjukvårdslagen. Sakligt innebär denna ändring bl. a. att nuvarande begränsningar i protokollsskyldigheten tas bort och att valbarhetshindren för landstingsdirektör och verkschefer upphävs. Vidare avskaffas den särskilda rätten för vissa läkare och chefstjänstemän att närvara vid sjukvårdsstyrelsens sammanträden, yttra sig och få sin mening antecknad till protokollet. Bestämmelsen i 37 § EKL om rätt för nämnd att tillkalla förtroendemän, tjänstemän och särskilda sakkunniga för att meddela upplysningar blir däremot tillämplig även på sjukvårdsstyrelsen. Någon motsvarighet till hänvisningen till nämndreglerna i KL behövs inte längre för de landstingsfria kommunernas del, eftersom EKL är tillämplig på både kommuner och landstingskommuner.

Bestämmelsen i 11 § 1 mom. sjukvårdslagen om direktions allmänna ansvar för förvaltningen av sjukhus föreslås ändrad så att det framgår att den inte utesluter sådant beslut av landstinget som avses i det nya fjärde stycket i 43 § EKL. Bestämmelsen om att landsting får besluta att sjukvårdsstyrelsen, men ingen annan nämnd, skall utgöra direktion ändras inte.

Den allmänna hänvisningen till EKL föreslås ersätta reglerna i 11 § 2-5 mom. om direktion med i huvudsak samma konsekvenser som för sjukvårdsstyrelsen. De relativt långt gående valbarhetshindren och den omfattande närvarorätten för läkare och andra tjänstemän enligt 12 § slopas. Minimiantalet ledamöter höjs från tre till fem vilket gäller för övriga kommunala och landstingskommunala nämnder. Den särskilda beslutförhetsregeln i 11 § 5 mom. kan därigenom utgå. Vidare kan nämnas att den allmänna regeln om att landstinget utser ordförande och vice ordförande blir tillämplig även beträffande direktion.

Besvärssystemet i 34 § 1 mom. sjukvårdslagen anpassas till den nya besvärsgenrens i 67 § EKL.

Bestämmelsen i 6 § sjukvårdskungörelsen om särskild yttranderätt i samband med beslut som fattas efter delegation utgår.

Författningsförslag redovisas i bilaga 1 och bilaga 2.

15.3 Folk tandvårdslagen

Den enhetliga regeln om inrättande av specialreglerade nämnder ersätter nu gällande regler i 5 § folk tandvårdslagen om ledningen av folk tandvården. Landstinget får därigenom självt avgöra om särskild tandvårdsnämnd skall inrättas eller om det skall uppdras åt annan nämnd att vara tandvårdsnämnd. Det blir naturligtvis framför allt sjukvårdsstyrelsen som kommer i fråga, men i motsats till vad som gäller f. n. får landstinget möjlighet att låta annan nämnd än styrelsen eller särskild tandvårdsnämnd leda folk tandvården.

Den särskilda tandvårdsnämndens organisation och verksamhetsformer regleras f. n. genom hänvisning till bestämmelserna i 9 § 1 och 2 mom. sjukvårdslagen om sjukvårdsstyrelsen, vilka i sin tur på många punkter

hänvisar till LL:s regler om förvaltningsutskottet. Hänvisningen till sjukvårdslagen ersätts av normalregeln som hänvisar direkt till EKL:s nämndregler. Bortsett från att begränsningen av protokollsskyldigheten upphävs medför detta inga andra sakliga ändringar än de som föranleds av kommunallagsreformen.

Genom de föreslagna lagändringarna får reglerna om tandvårdsnämndens organisation och arbetsformer samma uppbyggnad som bestämmelserna om övriga specialreglerade nämnder.

Författningsförslag redovisas i bilaga 3.

15.4 Omsorgslagen m. m.

Bestämmelsen i 6 § första stycket omsorgslagen om att omsorgsstyrelsen utövar ledningen av landstingskommuncens omsorgsverksamhet, vilket får anses innefatta ett allmänt förvaltningsansvar, kompletteras med en hänvisning till 43 § 1 mom. fjärde stycket EKL.

Normalhänvisningen till bestämmelserna i 33–42 §§ EKL om förvaltningsutskottet och kommunstyrelsen ersätter 14 § omsorgslagen. Begränsningarna i fråga om protokollföringen slopas. Någon motsvarighet till hänvisningen till nämndreglerna i KL behövs inte längre för de landstingsfria kommunernas del, eftersom EKL är tillämplig på både landstingskommuner och kommuner. Bestämmelsen i 15 § om särskolchefs, vårdchefs och överläkares närvarorätt, yttranderätt och rätt att få mening antecknad i protokollet utgår. De sakliga förändringarna i övrigt är de som följer av att EKL:s nämndregler i stället för LL:s blir tillämpliga. Detta innebär bl. a. att landstingsdirektör, särskolchef och vårdchef blir valbara till omsorgsstyrelsen.

Rekommendationen i 6 § stadgan angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda till styrelsen att bereda föräldrarepresentant tillfälle att närvara vid sammanträdena tas bort. Styrelsen bör naturligtvis fortfarande informera föräldraföreningen om sin verksamhet. Men styrelsen avgör fritt hur detta skall ske. Bestämmelsen i 105 § om tillsättning av övrig personal kompletteras med en hänvisning till 43 § 1 mom. fjärde stycket 2 EKL.

Författningsförslag redovisas i bilaga 4 och bilaga 5.

15.5 Lagen angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län

Regionpanelagen tillkom vid en tidpunkt när Stockholm stod utanför landstingskommunen men principbeslut hade fattats om ett samgående. Lagen är därför skriven så, att den kunde tillämpas såväl tidigare, när regionplanefrågorna handlades i kommunalförbunds regi, som senare, när landstinget har övertagit ansvaret för den översiktliga planeringen. Behov finns numera inte av några regler om kommunalförbund för denna uppgift och i samband med de författningsändringar som i övrigt har aktualiserats

föreslås också att kommunalförbundsreglerna utgår.

De ändringar som föreslås i fråga om reglerna om regionplanenämnd innebär i sak inga andra ändringar än de som följer av EKL.

Den möjlighet som i 4 § föreskrivs för regeringen att vid fastställelse av regionplan avvika från landstingets förslag föreslås något begränsad. Sådan avvikelse skall förutsätta att avvikande mening om förslaget har uttalats inom regionplanenämnden eller landstinget eller att erinran har framställts av kommun inom regionplaneområdet. Nuvarande möjlighet att i förvaltningsutskott som inte är regionplanenämnd uttala avvikande mening som av regeringen kan tas till intäkt för avvikelse från landstingets förslag bör slopas. Härför talar framför allt förslaget i EKL att slopa förvaltningsutskottets ställföreträdarskap men också en allmän lämplighetsbedömning. Om såväl facknämnden som landstinget står enigt bakom planförslaget och ingen kommun har framställt någon erinran, bör regeringen inte kunna frånga det med hänvisning till att kanske en enda ledamot i förvaltningsutskottet har haft en annan mening, som inte har vunnit någon som helst anslutning i den beslutande församlingen.

Författningsförslaget redovisas i bilaga 6.

15.6 Kungörelsen om statsbidrag till driften av semesterhem

Reglerna om semesterhemsnämnd i 6 § semesterhemskungörelsen ersätts av normalregeln om inrättande av nämnd och den genomgående hänvisningen till EKL. Nämndens organisation och arbetsformer är f. n. ofullständigt reglerade i semesterhemskungörelsen. Genom ändringen slopas de särskilda reglerna om nämndens sammansättning, beslutförhet och beslutsfattande. Övriga ändringar är sådana som följer av att nämndreglerna i EKL blir tillämpliga.

Författningsförslaget redovisas i bilaga 7.

15.7 Folkhögskoleförordningen

Samma regler om organisation och arbetsformer gäller f. n. för folkhögskolor med enskild huvudman och folkhögskolor med landstingskommun eller kommun som huvudman (3 § folkhögskoleförordningen). Genom den nya paragrafen, 3 a §, kommer de båda lagen av styrelser att regleras var för sig. Bestämmelserna i 3 § kommer att gälla endast styrelse för skola med enskild huvudman. De lämnas orubbade. Bestämmelserna i 3 a § gäller styrelse för skola med landstingskommunal eller kommunal huvudman. De innebär i princip att samma bestämmelser gäller för sådan styrelse som för förvaltningsutskottet, kommunstyrelsen samt övriga landstingskommunala och kommunala nämnder. Folkhögskolestyrelsen blir således fakultativ i den bemärkelsen att landstinget får tillsätta särskild styrelse eller låta annan nämnd, t. ex. utbildningsnämnden, vara folkhögskolestyrelse.

Den föreslagna ändringen innebär vidare i huvudsak följande. Kravet på minst tre suppleanter faller bort. Föreskriften att skolans rektor skall vara ledamot av styrelsen och tillika dess sekreterare utgår. Närvarorätten för lärarrepresentant och skolläkare upphör. Kravet på gemensamt sammanträde med lärarrådet en gång om året slopas. De särskilda reglerna om beslutförhet och omröstning utgår. I den mån bestämmelser i dessa ämnen finns i EKL gäller de i stället. Den särskilda jävsregeln i 3 § 4 mom. ersätts dock av en bestämmelse om att förvaltningslagens jävbestämmelser gäller i samtliga ärenden hos landstingskommunala och kommunala folkhögskolestyrelser. Övriga ändringar i fråga om styrelsens organisation och arbetsformer är sådana som följer av EKL.

Tillämpligheten av bestämmelsen i 5 § om reglemente begränsas till folkhögskolor med enskilda huvudmän. Reglemente som fastställs av skolöverstyrelsen behövs inte längre för de landstingskommunala och kommunala skolorna. Bestämmelserna i sådant reglemente ersätts delvis av reglerna i 3 a § och EKL. Om regler behövs utöver dessa och bestämmelserna i folkhögskoleförordningen samt sådana föreskrifter som utfärdas av skolöverstyrelsen med stöd av 2 § folkhögskoleförordningen, bör landstingen få utfärda sådana i form av reglemente eller på annat sätt.

De föreslagna ändringarna är inte avsedda att påverka innehållet i folkhögskoleförordningen samt sådana föreskrifter som utfärdas av skolöverstyrelsen med stöd av 2 § folkhögskoleförordningen, bör landstingen få utfärda sådana i form av reglemente eller på annat sätt.

Alla ledamöter i landstingskommunal eller kommunal folkhögskolestyrelse är enligt förslaget förtroendevalda. Strävandena att ge anställda och studerande medinflytande torde få tillgodoses i former som anknyter till vad som kommer att gälla för landstingskommunala och kommunala nämnder i allmänhet.

Författningsförslag redovisas i bilaga 8.

15.8 Styrelse för sjuksköterskeskola

Förslagen i de föregående avsnitten innebär att styrelserna för landstingskommunala och kommunala sjuksköterskeskolor, vars organisation och arbetsformer f. n. är ofullständigt normerade i brevet angående sjuksköterskeskolor, bör regleras på samma sätt som övriga specialreglerade nämnder. Den enhetliga regeln om inrättande av sådana nämnder och hänvisningen till nämndreglerna i EKL bör således gälla. Därigenom bortfaller behovet av sådant reglemente för styrelsen som skolöverstyrelsen skall fastställa. Vidare bör reglerna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen gälla i samtliga ärenden i styrelse för landstingskommunal och kommunal sjuksköterskeskola. Förslagen gäller inte styrelser för privata sjuksköterskeskolor.

Sjuksköterskeutbildningen kommer att ingå i vårdyrkesutbildningen i den nya högskolan. 1968 års utbildningsutredning har i betänkandet (SOU 1973:58) Högskoleutbildning – hälso- och sjukvårdslinje m. m. föreslagit

vissa förändringar i fråga om bl. a. sjuksköterskeutbildningen. Beredningen av dessa frågor pågår. Med hänsyn härtill och till att särskilda styrelser för landstingskommunala och kommunala sjuksköterseskolor förekommer i endast ett fåtal fall lämnas inga författningsförslag i detta sammanhang.

Bilageförteckning

Förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242)	Bilaga 1.
Förslag till förordning om ändring i sjukvårdskungörelsen (1972:676)	Bilaga 2.
Förslag till lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457)	Bilaga 3.
Förslag till lag om ändring i lagen (1969:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	Bilaga 4.
Förslag till förordning om ändring i stadgan (1968:146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	Bilaga 5.
Förslag till lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län	Bilaga 6.
Förslag till förordning om ändring i kungörelsen (1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem, m. m.	Bilaga 7.
Förslag till förordning om ändring i folkhögskoleförordningen (1958:478)	Bilaga 8.
Kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag (EKL) med de ändringar som har föranletts av kommunaldemokratiutredningens förslag, 1-3 kap. (SOU 1974:99 och 1975:41).	Bilaga 9. (Ej i trycket)

Förslag till

Lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242)

Härigenom föreskrives i fråga om sjukvårdslagen (1962:242)

dels att 9 § 3 mom., 11 § 2, 3 och 5 mom. och 12 § skall upphöra att gälla,

dels att 9 § 1 och 2 mom., 11 § 1 och 4 mom. samt 34 § 1 mom. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

1 m o m .¹ I landstingskommun eller kommun som ej tillhör landstingskommun utövas ledningen av den sjukvårdande verksamheten enligt denna lag av en sjukvårdsstyrelse. *Ledamöter och suppleanter i sjukvårdsstyrelsen väljas av landstinget eller kommunfullmäktige till det antal landstinget eller fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvara det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gälla särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.*

Landsting må besluta, att landstingskommunens sjukvårdsstyrelse skall utgöras av förvaltningsutskottet eller viss avdelning av utskottet.

2 m o m .³ För sjukvårdsstyrelse äga i landstingskommun bestämmel-

1 m o m . I landstingskommun eller kommun som ej tillhör landstingskommun utövas ledningen av den sjukvårdande verksamheten enligt denna lag av en sjukvårdsstyrelse, i den mån ej annat följer av sådant beslut som avses 43 § 1 mom. *(fjärde stycket kommunallagen (1976:000))*².

Landstingskommunen eller kommunen får tillsätta särskild sjukvårdsstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara sjukvårdsstyrelse.

2 m o m . *Beträffande särskild sjukvårdsstyrelse skola bestämmel-*

¹Senaste lydelse 1965:104.

²Se nedan bil. 9.

³Senaste lydelse 1970:211.

Nuvarande lydelse

serna i 43–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen och i kommun som ej tillhör landstingskommun bestämmelserna i 32–42 §§ och 45 § andra och tredje styckena kommunallagen motsvarande tillämpning. I protokoll behöver dock upptagas endast förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

3 m o m .⁴ Till sammanträde med sjukvårdsstyrelse skola kallas sjukvårdsdirektör eller, om sådan icke finnes, landstingsdirektör samt länsläkaren eller förste stadsläkaren. Om landstinget eller kommunfullmäktige bestämma det, skall även annan som har att föredraga sjukvårdsärenden inför landstingskommunens eller kommunens styrelse kallas till sådant sammanträde.

Den som inställer sig vid sammanträde på kallelse enligt första stycket äger deltaga i sjukvårdsstyrelsens överläggningar men icke i besluten samt få sin mening antecknad till protokollet.

Till sammanträde med sjukvårdsstyrelse vid vilket sjukvårdsärenden av större vikt är avsett att förekomma skall beroende på ärendets art kallas antingen en överläkare eller en distriktsläkare med rätt för honom att deltaga i överläggningarna men ej i besluten och att få sin mening antecknad till protokollet. Styrelsen skall för viss tid utse en överläkare och en distriktsläkare inom sjukvårdsområdet att stå till förfogande för detta ändamål.

Föreslagen lydelse

serna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

⁴Senaste lydelse 1972:665.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

1 m o m . Närmast under sjukvårdsstyrelsen utövas tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus av en direktion. Direktionen må vara gemensam för två eller flera sjukhus och kan utöver sjukhusförvaltning anförtros andra motsvarande uppgifter inom sjukvården.

1 m o m . Närmast under sjukvårdsstyrelsen utövas tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus av en direktion, *i den mån ej annat följer av sådant beslut som avses i 43 § 1 mom. fjärde stycket kommunallagen (1976:000)*⁵. Direktionen må vara gemensam för två eller flera sjukhus och kan utöver sjukhusförvaltning anförtros andra motsvarande uppgifter inom sjukvården.

Landsting äger besluta, att sjukvårdsstyrelsen skall utgöra direktion. I kommun som icke tillhör landstingskommun äger kommunfullmäktige motsvarande befogenhet.

2 m o m . *Ledamöter och suppleanter i särskild direktion väljas av landstinget eller kommunfullmäktige till det antal landstinget eller kommunfullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter må dock icke vara under tre. Vid valet skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.*

3 m o m .⁶ *Den som ej är valbar till ledamot eller suppleant i sjukvårdsstyrelse kan icke väljas till ledamot eller suppleant i direktion. Ej heller må därtill utses sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare eller den som leder den ekonomiska förvaltningen vid direktionen underställt sjukhus med styresman eller sjukvårdsdirektör som är högsta förvaltningschef för sådant sjukhus.*

I nästföregående stycke nämnd befattningshavare må ej såsom ledamot eller suppleant i sjukvårdsstyrelse, som utgör direktion, deltaga i handläggning av ärende, vilket ankommer på direktion.

⁵Se nedan bilaga 9.

⁶Senaste lydelse 1970:211.

Nuvarande lydelse

4 m o m .⁷ Beträffande särskilt utsedd direktion skola, med de avvikelser som framgår av vad i 2, 3 och 5 mom. stadgas följande bestämmelser äga motsvarande tillämpning, nämligen för direktion i landstingskommun vad i 43, 44 och 46–51 §§ landstingslagen är föreskrivet med avseende å förvaltningsutskottet och i 54 § fjärde stycket samma lag i fråga om där avsedd nämnd samt för direktion i kommun, som ej tillhör landstingskommun, vad i 32, 33 och 35–42 §§ kommunallagen är föreskrivet med avseende å kommunstyrelsen samt i 45 § andra och tredje styckena samma lag i fråga om där avsedd nämnd.

5 m o m . Består direktionen av tre ledamöter, är den beslutförför, där två ledamöter närvara och äro om beslutet ense. Protokoll, som föres vid direktionssammanträde, behöver ej upptaga annat än förteckning å närvarande ledamöter samt beslutet i varje ärendede.

Föreslagen lydelse

4 m o m . Beträffande särskild direktion skola bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

12 §⁸

Till sammanträde med direktionen skola sjukvårdsdirektör eller, om sådan icke finnes, landstingsdirektör samt sjukhusdirektör, styresman, chefsläkare och den som vid sjukhus med styresman leder den ekonomiska förvaltningen kallas med rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

Enahanda befogenhet tillkommer ock överläkare, sjukstuguläkare och sjukhemsläkare ävensom distriktsläkare som lyder direkt under direktion,

⁷ Senaste lydelse 1970:211.

⁸ Senaste lydelse 1972:665.

Nuvarande lydelse

envar såvitt angår hans verksamhetsområde. Detsamma gäller såvitt angår sjukvårdspersonalen, den som närmast under sjukhusdirektör eller styresman handlägger frågor rörande denna personal.

Vad sålunda stadgats skall äga tillämpning jämväl då sjukvårdsstyrelse fullgör åliggande som direktion.

Föreslagen lydelse

34 §

1 m o m.⁹ Talan mot beslut av sakkunniga om tjänsteförslag enligt 20 § föres hos socialstyrelsen genom besvär. Mot socialstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får talan icke föras.

Om besvär över beslut av sjukvårdsstyrelse eller direktion gäller vad som stadgas i *landstingslagen* eller kommunallagen.

Om besvär över beslut av sjukvårdsstyrelse eller direktion gäller vad som stadgas i kommunallagen (1976:000).

⁹ Senaste lydelse 1972:665.

Bilaga 2.

Förslag till

Förordning om ändring i sjukvårdskungörelsen (1972:676)

Härigenom föreskrives att 6 § sjukvårdskungörelsen (1972:676) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1976.

Förslag till**Lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457)**

Härigenom föreskrives att 5 § folktandvårdslagen (1973:457) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Ledningen av folktandvården utövas inom varje landstingskommun av sjukvårdsstyrelse som avses i 9 § sjukvårdslagen (1962:242).

Landstingskommun får dock utse särskild nämnd att i stället för sjukvårdsstyrelse utöva ledningen av folktandvården. I fråga om sådan nämnd äger bestämmelserna om sjukvårdsstyrelse i 9 § 1 och 2 mom. sjukvårdslagen motsvarande tillämpning.

Ledningen av folktandvården utövas inom varje landstingskommun av en tandvårdsnämnd, i den mån ej annat följer av sådant beslut som avses i 43 § 1 mom. fjärde stycket kommunallagen (1976:000).¹. Landstingskommun får tillsätta särskild tandvårdsnämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara tandvårdsnämnd.

Beträffande särskild tandvårdsnämnd skall bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

¹ Se nedan bilaga 9.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1969:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

dels att 15 § skall upphöra att gälla,

dels att 6 och 14 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. *Till sådan styrelse får utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.*

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, *i den mån ej annat följer av sådant beslut som avses i 43 § 1 mom. fjärde stycket kommunallagen (1976:000).²*

Landstingskommun äger tillsätta särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller uppdra åt annan nämnd att vara sådan styrelse.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta att ledningen av specialistsjukhus skall utövas av landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda av landstingskommuner gemensamt, får särskild styrelse utses att för inrättningen fullgöra de uppgifter som annars ankommer på styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa uppgifter som anges särskilt i denna lag finnes i landstingskommun en beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda eller, om regeringen bestämmer det, flera sådana nämnder.

14 §³

Ledamöter och suppleanter i särskild styrelse för omsorger om psy-

Beträffande särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklings-

¹ Senaste lydelse 1974:582.

² Se nedan bilaga 9.

³ Senaste lydelse 1971:639.

Nuvarande lydelse

kiskt utvecklingsstörda väljes av landstinget eller kommunfullmäktige till det antal landstinget eller kommunfullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gäller särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

För särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda äger i landstingskommun bestämmelserna i 43–51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) samt i kommun som ej tillhör landstingskommun bestämmelserna i 32–42 §§ och 45 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) motsvarande tillämpning. I protokoll behöver dock upptagas endast förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

Föreslagen lydelse

störda äger bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) motsvarande tillämpning.

Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

15 §

Till sammanträde med styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall särskolchefen, vårdchefen och styrelsens överläkare kallas.

Till sammanträde med skolstyrelse, sjukvårdsstyrelse eller styrelse som avses i 6 § fjärde stycket skall särskolchef, vårdchef och överläkare hos styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda kallas, om vid sammanträ-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

det avses skola förekomma ärende som rör inrättning inom tjänstemannens verksamhetsområde.

När sarskolchef, vårdchef eller överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda är närvarande vid sammanträde, äger han deltaga i överläggningarna men ej i besluten och få sin mening antecknad i protokollet.

Bilaga 5.

Förslag till

Förordning om ändring i stadgan (1968:146)¹ angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Härigenom föreskrives att 6 och 105 §§ stadgan (1968:146)¹ angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Styrelsen bör *bereda representant för föräldraförening tillfälle att närvara vid styrelsens sammanträden eller på annat lämpligt sätt informera föräldraförening om sin verksamhet.*

Utövas ledning av specialsjukhus av sjukvårdsstyrelse, gäller *bestämmelserna* i första stycket i stället sjukvårdsstyrelsen.

Styrelsen bör på lämpligt sätt informera föräldraförening om sin verksamhet.

Utövas ledning av specialsjukhus av sjukvårdsstyrelse, gäller *bestämmelsen* i första stycket i stället sjukvårdsstyrelsen.

105 §

Övrig personal som behövs för landstingskommunens omsorger enligt denna avdelning tillsättes av styrelsen.

Övrig personal som behövs för landstingskommunens omsorger enligt denna avdelning tillsättes av styrelsen, *i den mån ej annat följer av sådant beslut som avses i 43 § 1 mom. fjärde stycket 2 kommunallagen (1976:000)*²

För innehav av tjänst, som avses i första stycket, kan socialstyrelsen fastställa behörighetsvillkor.

¹ Stadgan omtryckt 1972:456.

² Se nedan bilaga 9.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län**

Härigenom föreskrives att 1–5 §§ lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Har med stöd av 127 § andra stycket byggnadslagen *den 30 juni 1947 (nr 385)* bestämts att Stockholms län skall utgöra ett regionplaneområde, *kan Konungen förordna att frågor om regionplan för området skall handläggas av kommunalförbund mellan Stockholms stad och Stockholms läns landstingskommun eller, om staden inträder i landstingskommunen, av landstingskommunen.*

Har med stöd av 127 § andra stycket byggnadslagen *(1947:385)* bestämts att Stockholms län skall utgöra ett regionplaneområde, *skall* frågor om regionplan för området handläggas av Stockholms läns landstingskommun.

2 §

Förslag till regionplan upprättas av en regionplanenämnd och antages av *kommunalförbundets fullmäktige eller av landstinget.*

Förslag till regionplan upprättas av en regionplanenämnd och antages av landstinget.

3 §

Kommunalförbundet eller landstingskommunen kan tillsätta särskild regionplanenämnd. Tillsättes ej särskild regionplanenämnd, skall i kommunalförbundet förbundsstyrelsen eller annan nämnd som angives i förbundsordningen eller i landstingskommunen förvaltningsutskottet eller annan nämnd som landstinget bestämmer vara regionplanenämnd.

Landstingskommun *får* tillsätta särskild regionplanenämnd *eller uppdra åt annan nämnd att vara regionplanenämnd.*

Nuvarande lydelse

Ledamöter och suppleanter i särskild regionplanenämnd väljes av förbundsfullmäktige eller landstinget till det antal förbundsfullmäktige eller landstinget bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gäller särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

För särskild regionplanenämnd äger i kommunalförbundet 32 §, 33 § första stycket första punkten och andra stycket, 34–42 §§ samt 45 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och i landstingskommunen 43 §, 44 § första stycket första punkten och andra stycket, 45–51 §§ samt 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) motsvarande tillämpning.

Förelagen lydes

Beträffande särskild regionplanenämnd skall bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

4 §

Regionplan fastställs av *Konungen*. Har avvikande mening i fråga om förslaget till regionplan uttalats inom styrelsen i kommunalförbundet eller landstingskommunen, inom annan nämnd som är regionplanenämnd eller inom fullmäktige eller landstinget eller har erinran mot förslaget framställt av kommun inom regionplanområdet, kan *Konungen* göra den

Regionplan fastställs av *regeringen*. Har avvikande mening i fråga om förslaget till regionplan uttalats inom regionplanenämnd eller inom landstinget eller har erinran mot förslaget framställt av kommun inom regionplanområdet, kan *regeringen* göra den avvikelse från förslaget som är befogad med hänsyn till den uttalade meningen.

Nuvarande lydelse

avvikelse från förslaget som är be-
fogad med hänsyn till den uttalade
meningen.

Föreslagen lydelse

5 §

*I fråga om kommunalförbundets
kostnader för upprättande och ändring
av regionplan äger 132 § byggnadsla-
gen motsvarande tillämpning.*

Bestämmelserna i 133 § och 149 §
första stycket första punkten bygg-
nadslagen äger motsvarande till-
lämpning när *kommunalförbundet el-
ler landstinget* handlägger frågor om
regionplan. Vad som sägs om för-
bundsfullmäktige skall därvid avse
fullmäktige i kommunalförbundet eller
landstinget.

Bestämmelserna i 133 § och 149 §
första stycket första punkten bygg-
nadslagen äger motsvarande till-
lämpning när *landstingskommunen*
handlägger frågor om regionplan.
Vad som sägs om *regionplaneförbund*
och förbundsfullmäktige skall därvid
avse *landstingskommunen och lands-*
tinget.

Bilaga 7.

Förslag till

Förordning om ändring i kungörelsen (1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem, m. m.

Härigenom föreskrives att 6 § kungörelsen (1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem, m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Landstingskommun utser särskild semesterhemsnämnd eller uppdrager åt nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter att vara semesterhemsnämnd.

Särskild semesterhemsnämnd består av ordförande och fyra andra ledamöter. För varje ledamot finnes en suppleant. Ledamöter och suppleanter utses för en tid av tre år.

Särskild semesterhemsnämnd är beslutför, när ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. Som nämndens beslut gäller den mening som de flesta förenar sig om eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Landstingskommun får tillsätta särskild semesterhemsnämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara semesterhemsnämnd.

Beräffande särskild semesterhemsnämnd skall bestämmelserna i 33–42 §§ kommunallagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som har bestämt utgången finns i 17 § förvaltningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finns i 19 § samma lag.

¹Senaste lydelse 1969:782.

Bilaga 8.

Förslag till

Förordning om ändring i folkhögskoleförordningen (1958:478)

Härigenom föreskrives i fråga om folkhögskoleförordningen (1958:478) dels att 3 § 1 mom. och 5 § 1 mom. samt rubriken till 3 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 3 a §, samt rubrik till paragrafen av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Styrelsens sammansättning

1 m o m . För folkhögskola skall finnas en styrelse bestående av minst fem ledamöter jämte minst tre suppleanter.

Skolans tjänstgörande rektor skall vara ledamot av styrelsen och tillika dess sekreterare.

Styrelsen utser för varje arbetsår bland styrelsens valda ledamöter ordförande och vice ordförande samt inom eller utom styrelsen kassaförvaltare.

Styrelse för folkhögskola med enskild huvudman

1 m o m . För folkhögskola med enskild huvudman skall finnas en styrelse bestående av minst fem ledamöter jämte minst tre suppleanter.

3 a §

Styrelse för folkhögskola med landstingskommun eller kommun som huvudman

För folkhögskola med landstingskommun eller kommun som huvudman skall finnas en styrelse. Landstingskommunen och kommunen får tillsätta särskild styrelse eller uppdra åt annan nämnd att vara styrelse.

Beträffande särskild styrelse skola bestämmelserna i 33–38 §§, 39 § första stycket samt 40–42 §§ kommunalagen (1976:000) äga motsvarande tillämpning.

Föreskrifter om i vilken utsträckning beslut skall innehålla de skäl som ha bestämt utgången finnas i 17 § förvalti-

Nuvarande lydelse

1 m o m . Skolöverstyrelsen skall fastställa reglemente för varje folkhögskola. Förslag till reglemente skall avgivas av skolans styrelse. Vid förslaget skall fogas yttrande av skolans lärarråd.

Föreslagen lydelse

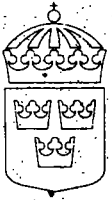
ningslagen (1971:290). Föreskrifter om rättelse av beslut finnas i 19 § samma lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) äga 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpning i samtliga ärenden hos särskild styrelse för folkhögskola.

5 §

Reglemente

1 m o m . Skolöverstyrelsen skall fastställa reglemente för varje folkhögskola *med enskild huvudman*. Förslag till reglemente skall avgivas av skolans styrelse. Vid förslaget skall fogas yttrande av skolans lärarråd.

Avveckling av institutet jordbruksstämma

1 Inledning

Jordbruksstämma utgör en särskild form av kommunalstämma – tidigare sockenstämma – för behandling av ärenden som endast angår den mantalssatta jorden. Detta sätt att handlägga sådana ärenden tillämpades redan vid tiden för tillkomsten av vår första kommunalförfattning, 1817 års sockenstämmoförordning. Gällande bestämmelser rörande jordbruksstämma återfinns i den numera i övrigt upphävda lagen (1930:251) om kommunalstyrelse på landet (LKL). 13 § lagen har följande lydelse.

Angår ärende endast i mantal satt jord, må ej andra deltaga däri än de som innehava sådan jord.

I ärende, varom nu är sagt, tillkommer rösträtt jordinnehavaren, ändå att han ej är mantalsskriven i kommunen eller är omyndig eller i konkurstillstånd eller ej uppnått sådan ålder, som sägs i 11 §; och må sådan rätt utövas jämväl för oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet. För omyndig röstar förmyndare, som har jorden under sin förvaltning, eller, där dessa äro flera, den, som de bland sig utse; för oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet må ej mera än en person föra talan.

Vid behandling av ärende, som sägs i första stycket, skall genom kommunalnämndens föranstaltande finnas tillgänglig längd över de i sådant ärende röstberättigade, vilka icke finnas upptagna såsom röstberättigade i den allmänna röstlängden.

I betänkandet (SOU 1952:14) med förslag till ny kommunallag m. m. föreslog kommunallagskommittén att kommunalstämman och allmänna rådstugan skulle avskaffas som organ för utövningen av kommuns allmänna beslutanderätt. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 oktober 1949 föreslog kommittén att man under en övergångstid skulle tillåta att jordbruksstämmotillgångarna förvaltades på hävdvunnet sätt men att de olika menigheterna skulle beredas möjlighet att skapa nya förvaltningsformer för tillgångarna.

Föredragande departementschefen anförde (prop. 1953:210 s. 62) att förvaltningen av jordbruksstämmotillgångarna föll utanför det i egentlig mening kommunala verksamhetsområdet. I likhet med kommittén ansåg han emellertid att ärendena borde få behandlas på kommunalstämma under en övergångstid, under vilken menigheterna skulle beredas tillfälle att ordna annan förvaltning. Konstitutionsutskottet delade denna uppfattning (KU 1953:22), vilken även godkändes av riksdagen (rskr 1953:419).

I 8 § lagen (1953:754) om införande av kommunallagen intogs en bestämmelse om att vad lagen om kommunalstyrelse på landet innehåller om ärende som endast angår i mantal satt jord får tillämpas t. o. m. den 31 december 1959 eller den senare dag som Kungl. Maj:t bestämmer. Förordnande om fortsatt giltighet av dessa bestämmelser i lagen om kommunalstyrelse på landet har senast meddelats genom förordningen

(1975:1018). Enligt denna förordning får bestämmelserna tillämpas under år 1976.

Den 13 december 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt en särskild utredningsman, kammarrådet Agnar Arfvidson, att göra den utredning som behövdes för avveckling av institutet jordbruksstämma och att inkomma med de förslag som utredningen kunde ge anledning till. Utredningsmannen avgav den 27 april 1962 en promemoria angående avveckling av institutet jordbruksstämma.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av justitiekanslersämbetet (JK), kammarkollegiet, dåvarande lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, samtliga länsstyrelser, 1954 års fastighetsbildningskommitté, dåvarande Svenska stadsförbundet, dåvarande Svenska landskommunernas förbund, dåvarande Svenska pastoratens riksförbund och Hemvärnsförbundet. Länsstyrelserna har överlämnat, länsstyrelsen i Kristianstads län yttrande från länets hushållningssällskap, länsstyrelsen i Skaraborgs län yttranden från länsavdelningen av Svenska landskommunernas förbund och överlantmätaren i länet, länsstyrelsen i Kopparbergs län yttranden från Mora jordägarstämma, Älvdalens jordägarnämnd, Hedemora allmänningssstämma och Rättviks sockens jordägarnämnd, länsstyrelsen i Jämtlands län yttranden från länsavdelningen av Svenska landskommunernas förbund, skogsvårdsstyrelsen i länet och överlantmätaren i länet samt länsstyrelsen i Västerbottens län yttrande från länets hushållningssällskap. Flera länsstyrelser har bifogat yttranden av kommuner.

2 Nuvarande förhållanden

2.1 Gällande regler i kommunallagarna

Enligt lagen om kommunalstyrelse på landet (LKL) var det beslutande organet i kommun med mera än 1 500 invånare kommunalfullmäktige. I kommun med lägre invånarantal utövades beslutanderätten på kommunalstämma. Sådan kommun ägde dock rätt att uppdraga beslutanderätten åt kommunalfullmäktige. Vissa slag av ärenden var emellertid förbehållna kommunalstämma även i de kommuner där kommunalfullmäktige hade inrättats. Detta gällde enligt 9 § LKL ärenden, för vilkas avgörande gällde särskilda rösträttsregler, bl. a. ärenden som angick endast i mantal satt jord och avsåg vården av vissa till sådan jord knutna förmögenhetstillgångar (s. k. jordbruksstäm mot tillgångar). I 13 § LKL föreskrivs att bara de som innehar i mantal satt jord får besluta i ärenden som angår endast sådan jord. Jordinnehavaren har rösträtt, även om han inte är mantalsskriven i kommunen och även om han är omyndig. För omyndig röstar förmyndare, som förvaltar jorden, eller, om det finns flera förmyndare, den som de utser bland sig. Rösträtt får även utövas för oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet. Särskild röstlängd skall upprättas över de röstberättigade

som inte finns upptagna i den allmänna röstlängden. Den på detta sätt sammansatta kommunalstämman brukar kallas jordbruksstämma.

Genom kommunallagen (1953:753) avskaffades i princip kommunalstämman som kommunens beslutande organ. Kommunens beslutanderätt utövas numera av kommunfullmäktige. Som inledningsvis nämnts har emellertid LKL:s regler om behandling av jordbruksstämмоärenden getts fortsatt tillämpning t. o. m. utgången av år 1976.

Sedan landskommuner inkorporerats eller ombildats till städer var det inte sällsynt att jordbruksstämмотillgångar fanns även i städer. Lagen (1930:252) om kommunalstyrelse i stad saknade emellertid särskilda bestämmelser för handläggning av jordbruksstämмоärenden. Sådana ärenden brukade behandlas på särskild allmän rådstuga, varvid bestämmelserna i LKL tillämpades analogt.

2.2 Jordbruksstämmans kompetens

Sedan länge har ärenden som endast rör den mantalssatta jorden handlagts på kommunalstämma. Så skedde långt före 1817 års sockenstämмоförordning. I denna liksom i 1843 års sockenstämмоförordning och i 1862 års förordning om kommunalstyrelse på landet fanns bestämmelser om att för beslut som angick sådana ärenden skulle stämman ha en särskild sammansättning, ungefärligen motsvarande den som föreskrivs i 13 § LKL.

Det subjekt som jordbruksstämman företräder utgörs av en säregen kommunbildning, en s. k. mantalskommun, som är skild från den vanliga kommunen. Den kan karakteriseras som ett tvunget territoriellt subjekt, som av staten har fått i uppdrag att vårda vissa förmögenhetstillgångar som är knutna till den mantalssatta jorden. Dessa bestod ursprungligen av egentliga sockenallmänningar, sockermagasin och kassor av olika slag, bl. a. magasinsskassor och rothållarkassor. För förvaltningen av tillgångarna har mantalskommunen utrustats med viss beslutanderätt gentemot sina medlemmar, jordägarna. Beträffande dessa ärenden är jordbruksstämman exklusivt kompetent. Den borgerliga kommunens vanliga organ har ej rätt att besluta därom. Förekomsten av jordbruksstämмотillgångar kan sägas vara en förutsättning för stämmans existens.

De intressen som jordbruksstämмотillgångarna ursprungligen tjänade höjde sig över den enskilde jordägarens. Socknens välfärd var beroende av vården av sockenallmänningarna och fiskevattnen, vilka tidigare föll under stämmans beslutanderätt. Det var ett statligt intresse att rothållarkassorna behölls för att det militära indelningsverket skulle kunna fungera tillfredsställande. Sockenmagasinen hade ursprungligen tillkommit för att förebygga hungersnöd. Det offentliga intresset manifesterades genom att för de olika tillgångarnas vård och förvaltning i stor utsträckning fastställdes reglementen (Kaijser, Förvaltningsrättslig Tidskrift 1946 s. 207).

Jordbruksstämmans kompetens är beroende av två faktorer. Dels skall

överläggningsämnet vara sådant att det uppfyller villkoret i 13 § LKL dvs. angår endast i mantal satt jord, dels skall beslutet inom ämnesområdet stämma överens med grunderna för 3 § LKL och med de särskilda föreskrifter som kan finnas för den aktuella jordbruksstäm mot tillgångens förvaltning. Enligt 3 § fick kommun själv vårda sina angelägenheter, såvitt inte handhavandet därav enligt gällande författningar ankom på annan.

Vad gäller villkoret att överläggningsämnet skall angå endast mantalssatt jord ger LKL inte någon antydning om den materiella beskaffenheten av de ärenden som avgörs av innehavarna av den mantalssatta jorden. Inte heller 1862 års kommunalförordningar innehöll några närmare uppgifter om ärendenas art. Av de knapphändiga uttalandena i förarbetena till dessa förordningar framgår att ärendena i huvudsak har ansetts vara historiskt givna. Det blev på så sätt överlämnat åt praxis att närmare bestämma vilka ärenden som ligger under jordbruksstämmans beslutanderätt (Kaijser a.a. s. 202).

Jordbruksstäm mot tillgångarna kunde från början delas in i tre grupper, nämligen *jord* (i första hand de äkta sockenallmänningarna), *inrättningar* (sockenmagasin) och *kassor* (allmänningsskassor, magasinsskassor, rotehållarskassor samt kassor för våghållning, brobyggnad, fullgörande av skjutsningsverksamhet och hållande av gästgivargård).

Beträffande den fasta egendom som tidigare förvaltades av jordbruksstämma gäller numera lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. Lagen trädde i kraft den 1 juli 1974. Enligt 1 § skall vid tillämpningen av lagen som samfällighet anses bl. a. samfällighet enligt fastighetsbildningslagen (1970:988) och annan mark som gemensamt tillhör ägarna av de mantalssatta fastigheterna i en socken.

Enligt den departementspromemoria (Ds Ju 1971:16) som låg till grund för lagen om förvaltning av samfälligheter borde lagen omfatta även sockenallmänningarna och de allmänningsskassor som är knutna till sockenallmänningarna. I promemorian föreslogs att lagen skulle omfatta också de fastigheter som hade förvärvats av mantalskommun och som förvaltades av jordbruksstämma. Utanför lagens tillämpningsområde skulle däremot falla sådan till socken hörande allmänning som tidigare hade utgjort del av häradsallmänning – s. k. oäkta sockenallmänning, vilken förvaltas enligt lagen (1952:166) om häradsallmänningar – liksom sockenmagasin och de andra kassor som f. n. förvaltas av jordbruksstämma. Föredragande departementschefen anslöt sig till förslaget (prop. 1973:160 s. 364) och inte heller riksdagen hade något att invända mot det (CU 1973:33, rskr 1973:389).

Till jordbruksstämmas handläggning hör ärenden om förvaltning av sockenmagasin. Dessa ärenden omnämndes särskilt i 1817 och 1843 års sockenstämmoförordningar som hörande till sockenstämmans förvaltning. Någon magasinrörelse synes inte längre bedrivas i landet utan det är bara själva magasinsbyggnaderna som i några få fall står kvar under jordbruksstämmans förvaltning.

De vanligaste jordbruksstäm mo ärendena är numera de som rör magasinsskassorna, vilka har uppkommit genom avveckling av sockenmagasinen.

Stundom ingår statliga nödhjälpsbidrag eller enskilda donationer i kassorna. En annan grupp av ärenden, som hör under jordbruksstämmas förvaltning, är de som rör de s. k. rothållarkassorna. Dessa kassor har samband med indelningsverket och förekom under olika benämningar i olika landsdelar, t. ex. uddemantalskassor och legokassor i Gävleborgs län, invalidbeväringsskassor i Västerbottens län och rotebesparingskassor i Norrbottens län. Slutligen kan nämnas kassor och andra tillgångar för väghållning, brobyggnad, fullgörande av skjutsningsskyldighet och hållande av gästgivargård. Dessa tillgångar var – liksom rothållarkassorna – ursprungligen avsedda för fullgörande av s. k. allmänna besvär. Sedan motsvarande besvär avskrivits eller inte längre utkrävs, tjänar kassorna inte sitt ursprungliga ändamål. Eftersom de har tillkommit under en tid när bördorna i fråga väsentligen vilade på mantalssatt jord, har de emellertid blivit föremål för överenskommelser ("föreningar") mellan jordägarna. Beslut rörande sådana kassor har fattats på jordbruksstämma.

Vad gäller kravet att ärendet skall framstå som en angelägenhet för innehavarna av den mantalssatta jorden kan framhållas att reglementsföreskrifterna för kassorna vanligen innehåller föreskrifter om att kassans räntemedel skall användas till jordinnehavarnas gemensamma nytta och behov eller något liknande. Magasinsreglementena har ofta mycket utförliga bestämmelser om räntemedelsanvändningen, medan reglementena för uddemantalskassorna däremot saknade särskilda regler i ämnet. Förvaltningsdomstolarna har på besvär brukat undanröja beslut varigenom enskilda personer har gynnats framför andra. Om däremot beslutet har avsett anslag till gemensamma behov inom kommun eller inneburit medelsanvisning för att möjliggöra en allmän nedsättning i kommunalutskylderna, har besvär över beslutet avslagits. Utgången har blivit densamma när beslutet gått ut på att åstadkomma en lindring av endast jordinnehavarnas utskylder. Stundom har förvaltningsdomstolarna haft att ta ställning till beslut av jordbruksstämma eller annat kommunalt organ av innebörd att tillgångarna skulle fördelas mellan jordägarna eller förbrukas för kommunens behov. Sådana beslut har regelmässigt undanröjts, antingen därför att beslutet ansågs kräva tillstånd av Kungl. Maj:t eller därför att jordinnehavarna inte hade visat sig äga befogenhet därtill. I oklara fall har alltså ett förbud mot kassans upplösande presumerats föreligga (Kaijser a.a. s. 214–217).

Jordbruksstämman torde inte ha någon självständig utdebiteringsrätt för ändamål som kommunen får tillgodose. Av rättspraxis synes framgå att jordbruksstämmans självständiga utdebiteringsrätt endast avser sådana ändamål som har att göra med skyddet, vården eller utnyttjandet av de tillgångar som är knutna till den mantalssatta jorden. Möjligen skulle den också kunna tas i anspråk när det framstår som ett gemensamt intresse för jordinnehavarna att höja en kassas kapitalbelopp (Kaijser a.a. s. 219–220).

2.3 Sockenmagasin och magasinsskassor

Sockenmagasinen, som har tillkommit genom insatser av spannmål från

jordägarna, hade ursprungligen ett dubbelt syfte. Dels skulle de säkerställa böndernas utsädesbehov, dels fungerade de som kreditrörelse. Bestämmelser om delägarskap och rösträtt i magasinsärenden har regelmässigt meddelats i reglementen, som har fastställts av Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen. Normalreglementen torde ha funnits. I 1817 och 1843 års sockenstämmoförordningar omnämndes särskilt att ärenden som angår spannmålsmagasinen hör under sockenstämmans beslutanderätt. Magasinskassorna har bildats dels av avkastningen från spannmålsmagasinsrörelserna, dels av de medel som flöt in när magasinsrörelsen avvecklades. Det är oftast klart att endast mantalssatt jord har haft del i magasinerna. Stundom konstituerar själva innehavet av jordbruksfastighet som sådan delaktighet i tillgången. Ibland är de egentliga magasinsmedlen sammanförda med statliga nödhjälpsbidrag eller donationsmedel. Reglementen finns för en del magasinskassor. Reglementenas innehåll skiftar dels med hänsyn till det ändamål kassorna tjänar, dels på grund av att de har tillkommit vid skilda tidpunkter. Avkastningen kan få användas exempelvis till skoländamål och understödsändamål. Stundom är området för avkastningens användning mycket vidsträckt. I andra fall har synnerligen snäva gränser dragits upp för användningen.

År 1863 utfärdades en kungörelse som gav kommunalstämman – jordbruksstämman – rätt att besluta om ändringar i fråga om förvaltningen av sockenmagasinen och att i detta syfte ändra det fastställda reglementet. Kommunalstämmans frihet begränsades dock av en bestämmelse om att det kapital som återstod skulle behållas under behörig kontroll om magasinsrörelsen minskades eller upphörde. Denna bestämmelse medförde hinder för delägarna att upplösa kassan och skifta ut behållningen mellan sig. Vid ändring i förvaltningen skulle hänsyn tas till villkor som kunde vara fästade vid enskilda donationer som ingick i kassan. De nuvarande kassornas medel är oftast placerade i bank.

I och med 1862 års kommunallagstiftning blev inrättandet av nya sockenmagasin en angelägenhet för kommunen.

2.4 Förfarandet på jordbruksstämma

Som huvudregel gäller att allmänna kommunallagsbestämmelser är tillämpliga på hithörande ärenden, i den mån inte annat följer av 9 och 13 §§ LKL (Kajser a.a. s. 209 ff). För förvaltningen av vissa tillgångar kan finnas särskilda föreskrifter som strider mot bestämmelserna i LKL. Dessa föreskrifter har i praxis ansetts gälla i stället för kommunallagsreglerna. Enligt 13 § LKL har endast innehavare av mantalssatt jord rösträtt. Ibland är emellertid delaktigheten i viss tillgång knuten även till annan fastighet (t. ex. jordbruksfastighet över huvud taget). Det förekommer också att endast jordägare har rösträtt.

Beträffande formerna för kungörande och hållande av stämma, beredning av ärenden, fattande och verkställande av beslut, protokoll och reserva-

tionsrätt gäller i princip LKL:s regler. Kommunstyrelsen är alltså beredande och verkställande organ. Om bestämmelser om särskild styrelse eller vissa tider för stämma finns i reglemente, tillämpas dessa regler.

Varje kommunmedlem anses numera ha besvärsrätt över jordbruksstäm-mobeslut oberoende av om han innehar mantalssatt jord eller inte. Tidigare har praxis i detta hänseende varit skiftande.

2.5 1963 års kungörelse

Bestämmelsen i 8 § promulgationslagen till 1953 års kommunallag tillkom för att ge delägarna i jordbruksstäm-motillgångarna möjlighet att under en övergångstid avveckla tillgångarna eller skapa nya förvaltningsformer för dem. Syftet härmed var att den tvångslagstiftning som skulle komma att bli en nödvändig följd av att jordbruksstämman upphörde som kommunalt institut skulle beröra så få tillgångar som möjligt. För att ytterligare underlätta en frivillig avveckling utfärdades kungörelsen (1963:43) med forskrifter rörande vissa av kommunalstämma förvaltade kassor. Som tidigare nämnts har för delägarna gällt förbud att utan Kungl. Maj:ts medgivande förbruka kapitalet eller upplösa kassorna. Förbudet har beträffande magasinskassorna ansetts följa av 1863 års kungörelse och beträffande rotehållarkassorna av reglementen, stadgar och praxis. I praxis har förbudet upprätthållits även beträffande andra slag av kassor. Genom 1963 års kungörelse har Kungl. Maj:t delegerat beslutanderätten i dessa frågor till länsstyrelserna.

Kungörelsen avser tillgångar som hör till magasinskassa eller därmed jämför-lig kassa eller invalidbeväringsskassa, uddemantalskassa eller annan ro-tehållarkassa. Stämmorna bereds möjlighet att avveckla förvaltningen av kassorna, i den mån inte villkor som är knutet till enskild donation, vilken kan ingå i kassans kapital, medför hinder däremot. Avvecklingen kan ske antingen i den formen att tillgångarna helt förbrukas för visst ändamål eller genom att stämman beslutar att de skall bestå som särskilt kapital, vars avkastning skall användas för ett bestämt ändamål. Endast vissa ändamål är tillåtna. Särskilt understryks att kassorna inte får användas till ändamål som kommunerna eller församlingarna författningsenligt skall tillgodose. Magasinskassans kapital och avkastning får användas till stipendier åt ungdom från orten för jordbruksutbildning eller liknande utbildning, för något förbrukningsbehov som är gemensamt för delägarna, för anskaffande eller förbättring av någon stadigvarande tillgång som är till nytta för delägarna, kommunen eller församlingen eller för annat ändamål som är angeläget för dem. Rotehållarkassornas kapital och avkastning får användas för samma ändamål och dessutom för ändamål som har anknytning till lokal försvars-verksamhet. Om kassans tillgångar inte skall förbrukas av stämman, kan de överlämnas till bl. a. kommun, församling, by- eller vägsamfällighet, styrelse för läroanstalt, hembygdsförening, hushållningsgille, intresseorga-nisation för jordbrukare eller lokal sammanslutning på försvarets område.

Kungörelsen har upphört att gälla den 21 mars 1973 (SFS 1973:76).

2.6 Förekomsten av jordbruksstämnotillgångar

Inventeringar över de tillgångar som förvaltas av jordbruksstämma har gjorts vid flera tillfällen. Kommunallagskommittén gjorde en år 1948 och utredningsmannen en år 1960. År 1964 verkställdes inom dåvarande inrikesdepartementet en undersökning angående det resultat i fråga om den frivilliga avvecklingen av kassorna som 1963 års kungörelse hade medfört. En ny liknande undersökning har gjorts under år 1974 genom att uppgifter inhämtats från länsstyrelserna dels om de beslut om avveckling av jordbruksstämnotillgångar som efter den 1 december 1964 enligt 1963 års kungörelse hade underställts länsstyrelsernas prövning, dels om värdet av de tillgångar som fortfarande förvaltades av jordbruksstämma.

Vid en jämförelse mellan resultaten från 1960 års inventering och 1964 års undersökning framkommer att antalet sockenmagasin hade minskat från 54 till 37, antalet magasinsskassar från 324 till 164 och antalet rotehållarkassar från 69 till 41. Antalet kassar som på grund av sin benämning och andra tillgängliga uppgifter inte kunde hänföras till någon av nämnda kategorier uppgick år 1960 till 5 och år 1964 till 13. Kassornas sammanlagda behållning uppgick år 1960 till ca 5,9 milj. kr. Vid 1960 års undersökning hade fem län mer än 20 magasinsskassar, nämligen Södermanlands (41), Uppsala (38), Stockholms (32), Gävleborgs (30) och Gotlands län (26). De största sammanlagda behållningarna uppvisade kassorna i Kopparbergs och Gävleborgs län (över 500 000 resp. 600 000 kr.). Bland rotehållarkassorna dominerade uddemantalskassorna i Gävleborgs län. Dessa 36 kassar hade en sammanlagd behållning av nära 1 milj. kr. Andra rotehållarkassar av större betydelse var invalidbeväringsskassorna i Västerbottens län (6 till antalet och med en sammanlagd behållning av något över 400 000 kr.). År 1964 var värdet av kassorna något över 3 milj. kr.

Inventeringen år 1974 visar att möjligheten till frivillig avveckling har utnyttjats i mycket stor utsträckning. Sammanlagt redovisades ett 30-tal kassar och fonder, huvudsakligen magasinsskassar, till ett värde av ungefär 550 000 kr. Härtill kommer några få sockenmagasin värderade till sammanlagt 35–40 000 kr. De flesta tillgångarna finns i Stockholms län (6 magasinsskassar), Södermanlands län (6 magasinsskassar och 1 sockenmagasin), Älvsborgs län (2 magasinsskassar och 2 sockenhemmansfonder) och Skaraborgs län (6 magasinsskassar och 1 sockenmagasin). De flesta kassorna har en behållning på endast några tusen kr., medan endast 5 har redovisat tillgångar överstigande 25 000 kr. I ett flertal fall har angetts att medlen ingår i resp. kommuns förvaltning och att frågan om avveckling är under utredning.

I tolv län, nämligen Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Västerbottens län, saknas enligt undersökningen år 1974 jordbruksstämnotillgångar. Närmare uppgifter om kvarvarande jordbruksstämnotillgångar lämnas i *bilaga 2* till denna promemoria.

De län i vilka sedan december 1964 de flesta avvecklingsbesluten enligt 1963 års förutnämnda kungörelse har fastställts är Uppsala län (16 kassor), Östergötlands län (10 kassor), Jönköpings län (7 kassor), Örebro län (8 kassor), Västmanlands län (16 kassor), Gävleborgs län (ett 70-tal kassor), Väster-norrlands län (11 kassor) och Norrbottens län (11 kassor). Av de avvecklade kassorna har de flesta haft relativt liten behållning. I några fall har det däremot rört sig om ganska betydande belopp. Sålunda har 17 kassor, bland dem flera uddemantalskassor i Gävleborgs län, haft en behållning av mer än 50 000 kr. och 5 kassor, samtliga i Gävleborgs län, en behållning av mer än 100 000 kr. I övervägande antalet fall har kassorna ombildats till fonder, vilkas avkastning skall delas ut som stipendier till ungdomar, som önskar utbilda sig på jordbrukets eller skogsbrukets områden, eller användas för andra jordbruksfrämjande åtgärder. Rotchållarkassorna i Gävleborgs län har i stor utsträckning överlämnats till hushållsgillen och hembygdsföreningar eller ombildats till stiftelser, varvid bestämts att avkastningen skall användas som stöd till ideell och kulturell verksamhet eller till lokala försvarsorganisationer.

3 Utredningsmannen

Utredningsmannen erinrar till en början om att statsmakterna vid tillkomsten av 1953 års kommunallag inte gick närmare in på frågan hur förvaltningen av jordbruksstäm mot tillgångarna skulle ordnas, sedan bestämmelserna om dessa ärendens handläggning på jordbruksstämma hade upphört att gälla. I propositionen (1953:210 s. 62) uttalades endast att frågan på vilket sätt staten skulle medverka till omläggningen av jordbruksstäm mot tillgångarnas förvaltning var föremål för överväganden. Utredningsmannen diskuterar lämpligheten av en enhetlig förvaltningsform för alla sådana tillgångar. För delägarna skulle det givetvis innebära den minst genomgripande förändringen om de genom en speciallagstiftning fick tillfälle att allttjämt sammanträda på stämma för att besluta om tillgångarnas förvaltning. Utredningsmannen finner i och för sig inga hinder för en sådan lösning. Efter förebild av häradsallmänningslagen skulle en lag om förvaltning av jordbruksstäm mot tillgångar kunna innehålla att angelägenheter som tidigare hade handlagts på jordbruksstämma skall handläggas på stämma med delägarna, att för förvaltningen skall utses en styrelse, att förvaltningen skall granskas av revisorer etc. Lagen skulle emellertid endast reglera den yttre ramen för ärendenas handläggning.

Utredningsmannen erinrar om de skäl mot en sådan speciallagstiftning som kommunallagskommittén anförde i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 oktober 1949, nämligen att tillgångarna är olika till natur, härkomst och ändamål, att reglementen finns i vissa fall men inte i andra, att skiftande grunder gäller i fråga om delaktighet och rösträtt, att innehav av jordbruks-

fastighet ibland är tillräckligt för delaktighet samt att det förekommer att på jordbruksstämma handläggs ärenden som inte hör dit. Utredningsmannen finner att dessa omständigheter kan medföra vissa svårigheter vid utformandet av en speciallag men inte gör detta omöjligt. Redan nu finns emellertid särskilda lagar för förvaltning av tillgångar som är jämförliga med jordbruksstäm mot tillgångarna, t. ex. häradsallmänningar och allmänningsskogar i Norrland och Dalarna och bysamfälligheter. Enligt utredningsmannens mening bör man ur lagteknisk synpunkt vara återhållsam med speciallagstiftning. En särskild gemensam reglering av samtliga slag av jordbruksstäm mot tillgångar bör därför undvikas. Han anser det möjligt att erhålla godtagbara förvaltningsformer för tillgångarna genom att utnyttja redan befintlig lagstiftning och avvisar tanken på speciallagstiftning. Vid utarbetandet av förslag till nya förvaltningsformer gör han på grund av de olika tillgångarnas skiftande karaktär skillnad mellan jord å ena samt sockenmagasin och kassor å andra sidan.

Som tidigare har framhållits förvaltas s. k. öakta sockenallmänningar enligt häradsallmänningsslagen och övrig fast egendom, som nu är i fråga, enligt lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. Några sockenmagasin vid vilka rörelse alltså bedrivs finns inte. Av utredningsmannens förslag är sålunda endast de av intresse som behandlar sockenmagasin, vid vilka magasinrörelse inte bedrivs, samt kassor.

För den framtida förvaltningen av dessa sockenmagasin och kassor föreslår utredningsmannen olika former. Dessa är att tillgångarna förvaltas enligt den numera upphävda bysamfällighetslagen, att de omvandlas till självständiga eller osjälvständiga stiftelser, att de övertas av kommunen eller församlingen för vissa ändamål eller att de under viss förutsättning får förbrukas av delägarna.

Utredningsmannen framhåller att stiftelsebildning ligger närmast till hands vid val av ny förvaltningsform för kassorna. Under utredningens gång hade emellertid framkommit önskemål om en sådan ändring i bysamfällighetslagen att tillgångarna skulle kunna ställas under förvaltning för delägarnas gemensamma räkning enligt 5 § nämnda lag. Genom en sådan lagändring skulle man, enligt utredningsmannen, vinna den fördelen att delägarna fick möjlighet att i lagreglerade former sammanträda för vård av tillgångens angelägenheter och uppdra åt en styrelse att sköta den löpande förvaltningen. Skillnaden mellan nuvarande och blivande förvaltningsform skulle då bli betydligt mindre än om tillgångarna omvandlades till stiftelser. Lagen avser emellertid, anför utredningsmannen, att reglera förvaltningen av bysamfälligheter och därmed jämförliga ägor och rättigheter. Det kan anses vara oegentligt att göra en lag med detta syfte tillämplig på förvaltning av rena kapitaltillgångar. Utredningsmannen finner dock övervägande skäl tala för att en möjlighet till förvaltning enligt bysamfällighetslagen införs. Delägare i magasinsskassa förvaltar ibland också ett sockenmagasin, som inte längre används för sitt ursprungliga ändamål. Om delägarna önskar

övergå till en förvaltning av kassan enligt bysamfällighetslagen, bör enligt utredningsmannen hinder inte möte mot att även magasinsbyggnaden förvaltas på samma sätt.

En övergång till förvaltning enligt bysamfällighetslagen föreslås kunna ske endast frivilligt. De delägare som vill använda denna möjlighet skall enligt förslaget besluta därom och anta reglemente, vilket enligt 5 § skall underställas rättens prövning. I reglementet skall anges det ändamål som tillgångarna skall tjäna. Ändamålet skall enligt förslaget prövas av Kungl. Maj:t.

Särskilt när det gäller kassor med förhållandevis små tillgångar kan enligt utredningsmannen större nytta vinnas genom att delägarna tillåts anslå kassans hela kapital antingen till anskaffande av någon för kommunen eller församlingen nyttig stadigvarande tillgång eller för tillgodoseende av något för delägarna angeläget förbrukningsbehov. Utredningsmannen föreslår därför att delägarna medges sådan rätt.

Om delägarna beslutar om en disposition eller förvaltning av kassans tillgångar som inte är lagligen möjlig eller inte fattar något beslut om hur tillgångarna skall disponeras eller förvaltas, måste enligt utredningsmannen myndighet fatta beslut om den framtida förvaltningen. För sådan tvångsreglering bör endast stiftelsebildning komma i fråga. Vid stiftelsebildning förlorar delägarna möjligheter att delta i beslut om kassans förvaltning. Att märka är emellertid att flertalet kassor är förhållandevis små. Det torde vidare kunna antas att många kassor kommer att avvecklas på frivillig väg, innan de nuvarande bestämmelserna rörande deras förvaltning upphör att gälla. Härtill kommer att delägare som inte önskar avstå från rätten att vårda kassans angelägenheter föreslås få möjlighet att förvalta kassan enligt bysamfällighetslagen.

Utredningsmannen anser att stadgar för självständig stiftelse inte bör kunna antas av delägarna själva utan kontroll från länsstyrelsernas sida. Sådan kontroll behövs främst med hänsyn till frågan om stiftelsens ändamål, vilket bör godkännas av myndighet och anges i stadgarna. Utredningsmannen föreslår därför att stadgar för självständig stiftelse skall fastställas av länsstyrelsen oberoende av stiftelseförmögenhetens storlek.

Av kassorna och sockenmagasinen skall enligt utredningsmannens förslag också kunna bildas osjälvständiga stiftelser. Förvaltningen bör i sådant fall kunna anförtros åt t. ex. kommunal eller kyrkokommunal nämnd, förening eller samfund, vars stadgar har fastställts av statlig myndighet, styrelse för lantmanna- eller lantushållsskola eller annat organ, vars sammansättning regleras i lag eller författning, RLF-avdelning, hushållningsgille eller hembygdsförening. Självständig stiftelse, vars stadgar har fastställts av länsstyrelse, bör också kunna godtas. Stor hänsyn bör tas till delägarnas egna önskemål när det gäller valet av organ för förvaltning av osjälvständig stiftelse.

Oberoende av vilken av de föreslagna förvaltningsformerna man kommer att välja för viss kassa eller visst magasin måste det ändamål som tillgångarna

i framtiden skall tjäna bestämmas. Utredningsmannen erinrar om att kommunallagskommittén hade föreslagit stipendieändamål eller tillgodoseende av något för delägarna angeläget förbrukningsbehov eller anskaffande av någon för delägarna eller kommunen nyttig stadigvarande tillgång. Även utredningsmannen anser dessa ändamål lämpliga liksom också anskaffande av någon för församlingen nyttig stadigvarande tillgång. Han anser att man vid val av ändamål bör visa delägarna förhållandevis stort tillmötesgående.

En kassas tillgång bör enligt utredningsmannen få överlämnas till kommun eller församling bara om tillgången kommer att inflyta i allmän eller särskild investeringsfond. Endast om man förfar så säkras att medlen kommer att användas till någon nyttig varaktig tillgång och att de inte förbrukas för de löpande utgifterna. Andra ändamål som bör tillåtas är restaurering eller mera genomgripande reparation av byggnad som tillhör kommunen eller församlingen och överlämnande av tillgångarna till ortens jordbrukskassa. Ett sådant användningssätt kan anses ligga i linje med magasinsskassornas ursprungliga ändamål. Däremot bör delägarna inte tillåtas att dela en kassas tillgångar mellan sig. Tillgångarna bör få användas inte bara för rent ekonomiska ändamål utan också för kulturella och kulturhistoriska syften. Om en tillgång inte skall användas för kommunens eller församlingens räkning, bör den krets av personer som skall få förmån av tillgången begränsas till invånarna i socknen eller, i vissa fall, till delägarna själva.

Beslutanderätten i frågor rörande det ändamål som jordbruksstämmod tillgångarna skall tjäna och rörande valet av förvaltningsform skall enligt utredningsmannens förslag ankomma på länsstyrelsen.

4 Remissyttrandena

Arton längsstyrelser samt dåvarande Svenska stadsförbundet och dåvarande Svenska landskommunernas förbund har i fråga om sockenmagasin som inte längre används för sitt ursprungliga ändamål samt kassor tillstyrkt utredningsmannens förslag eller lämnat dem utan erinran.

Så gott som samtliga remissinstanser ansluter sig till utredningsmannens uppfattning att förvaltningen i framtiden bör kunna ordnas tillfredsställande genom användning av redan befintlig lagstiftning.

JK anför att jordbruksstämmod tillgångarna i civilrättsligt avseende växlar från rent mantalskommunala till sådana som, även om de förvaltas i kommunalrättslig ordning, får anses tillhöra ägarna av vissa fastigheter. De är en tämligen oenhetlig krets av förmögenhetsobjekt av olikartad rättslig natur. Förvaltningen har skett enligt praxis och sedvanerätt utan att några egentliga missförhållanden eller påtagliga olägenheter har kunnat påvisas. Vid en avveckling bör alla fall som inte avvecklas frivilligt samlas till ett enda enhetligt anordnat rättsinstitut. De invändningar som kommunallagskommittén och utredningsmannen har anfört har enligt *JK* inte sådan styrka att de bör hindra en sådan lösning. Framförallt det förhållandet att till-

gångarna utan kända olägenheter har kunnat förvaltas inom ramen för en enhetlig legal reglering talar för denna lösning. Sedan delägarna har getts tillfälle till frivillig avveckling, finns ännu mindre behov att hänföra tillgångarna till skilda rättsinstitut. Det enklaste och mest ändamålsenliga sättet att genomföra avvecklingen är enligt JK att i en särskild lag om jordbruksstämma föreskriva att vad av ålder har gällt om behandling av ärende som angår endast i mantal satt jord skall gälla, intill dess tillgång som är gemensam för sådan jord övergår på annan ägare eller överförs till annan förvaltning. Härigenom skulle jordbruksstämman försvinna som kommunalrättsligt organ.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län tillstyrker utredningsmannens förslag och anser det särskilt tillfredsställande att bysamfällighetslagen föreslås bli tillämplig, eftersom det innebär att de nuvarande intressenterna också i framtiden kommer att få bestämmanderätt över tillgångarnas förvaltning och användning. Även *länsstyrelsen i Västerbottens län* tillstyrker förslaget och anser att magasinskassorna bör övertas av RLF-föreningarna. Därigenom kommer i huvudsak samma personer som tidigare att omhänderta förvaltningen. Invalidbeväringss- och uddemantalskassorna bör övertas av hembygdsföreningarna och användas för att bevara minnena från indelningsverkets tid. Länsstyrelsen ifrågasätter om inte även nödhjälpskassorna, som numera inte fyller någon funktion, kan avvecklas och överlämnas till kommunerna.

Kammarkollegiet anser inte att kassorna bör förvaltas enligt bysamfällighetslagen. Tillgångarnas delägarkrets är vida större än ett skifteslags och också mindre väl sammanhållen. Med hänsyn till lagens syfte och konstruktion anser kollegiet att det är främmande att låta lagen gälla sådana fristående kapitaltillgångar som kassorna, vilkas medel ofta är insatta på vanlig bankräkning. Förslaget till lag om stiftelsebildning innebär en markerad tvångslagstiftning och kan ur den synpunkten inge betänkligheter. Kollegiet finner emellertid en sådan tvingande reglering ofrånkomlig och vill därför i princip inte motsätta sig den föreslagna lösningen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför att bysamfällighetslagen präglas av uppgiften att lösa intressekollisioner vid förvaltningen av vissa marktillgångar och rättigheter som är knutna till dem. Länsstyrelsen är därför tveksam inför förslaget att göra lagen tillämplig på kassorna. Mot förslaget till lag om stiftelsebildning har länsstyrelsen i princip ingen erinran. *Lantmäteristyrelsen* avstyrker förslaget att göra bysamfällighetslagen tillämplig och biträder i stället förslaget att lösa förvaltningsfrågan i fråga om sockemagasin och kassor genom att bilda ekonomisk förening eller stiftelse. Enligt *1954 års fastighetsbildningskommitté* är det angeläget att statsmakterna främjar en övergång till sådana former för förvaltningen att delaktigheten i tillgångarna frigörs från äganderätten till vissa fastigheter. Kommittén tillägger att förmänen för en fastighet att äga del i en kassa regelmässigt är utan betydelse för fastigheten som sådan och att det skulle innebära en fördel att i fas-

tighetsbildningssammanhang kunna bortse från delaktigheten. Kommittén anser sig därför inte kunna biträda förslaget att utvidga bysamfällighetslagens tillämpningsområde till att omfatta även sockenmagasin och vissa kassor. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att förvaltningen av sockenmagasin och kassor bör kunna ske antingen enligt bysamfällighetslagens bestämmelser eller som självständig eller osjälvständig stiftelse men ifrågasätter om inte delägarna i de mindre kassorna skulle kunna lämnas frihet att själva bestämma över dispositionen av kassorna. Det allmännas tillsyn bör i så fall inskränkas till en viss kontroll av att avvecklingen av tillgångarna sker på ett tillfredsställande sätt.

Nya förvaltningsformer kan, framhåller *JK*, komma att direkt eller indirekt påverka delägarnas enskilda rätt. En tvingande stiftelsebildning får en sådan verkan, eftersom sannolikt flertalet tillgångar kommer att stå utan tillsyn och de delägare som inte ingår i stiftelsens styrelse berövas allt egentligt inflytande på tillgångens förvaltning och nyttjande. Den omständigheten att vissa tillgångar i pengar räknat är relativt obetydliga synes i och för sig inte utgöra något skäl att undantaga dem från tillsyn, anför *JK*. Det kan för övrigt vara svårt att ange det verkliga värdet i de fall tillgången består av ett sockenmagasin, ofta en gammal och otidsenlig byggnad på ofri grund med kanske ett betydande kulturhistoriskt värde. *JK* vill inte tillstyrka förslaget om att vissa tillgångar tvångsvis skall kunna omvandlas till stiftelser. Inte heller bysamfällighetslagen är lämpad för förvaltning av jordbruksstämmotillgångar. Lagen är uppbyggd för att användas vid förvaltning endast av fast egendom. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* ifrågasätter om inte en bättre lösning än tvingande stiftelsebildning kan erhållas genom att en beslutanderätt motsvarande den som enligt 1963 års kungörelse tillkommer stämmorna anförtros kommunen, sedan jordbruksstämmorna har avvecklats. Inom ungefärligen den ram som anges i kungörelsen skulle kommunerna kunna åläggas att bestämma vem som skall överta tillgångarna och för vilket ändamål de skall användas. Beslutet bör underställas länsstyrelsens prövning. En sådan ordning borde kunna tillämpas även i fråga om sockenmagasin som inte används för sitt ursprungliga ändamål. Eftersom 1963 års kungörelse inte omfattar sockenmagasinen, bör formerna och villkoren för dessas avveckling regleras. Inte heller *länsstyrelsen i Skaraborgs län* vill tillstyrka förslaget att tillgångar som inte har tillkommit genom donationer skall kunna tvångsvis ombildas till stiftelser. *Länsstyrelsen* har däremot ingen invändning mot frivillig stiftelsebildning utan anser tvärtom att en sådan är lämplig. Någon särskild lagstiftning om stiftelsebildning behövs enligt länsstyrelsens mening inte. *Länsstyrelsen* anser vidare att delägarna bör ges viss befogenhet att fördela tillgångarna mellan sig efter andelstal i den mån de inte längre används för sitt ursprungliga ändamål.

Svenska pastoratens riksförbund anser att det visserligen inte strider mot kommunalrättsliga principer att församlingarna åtar sig att förvalta fonder för andra allmännyttiga ändamål än sådana för vilka församling kan ut-

debitera församlingsskatt men framhåller att en församling inte bör kunna tvingas att ta emot tillgångar som är avsedda för annat ändamål än församlingsändamål.

5 Överväganden

Kommuns beslutanderätt utövas enligt 4 § kommunallagen av kommunfullmäktige. Före kommunallagens ikraftträdande ankom beslutanderätten enligt lagen om kommunalstyrelse på landet (LKL) på kommunalfullmäktige, om kommunen hade mer än 1 500 invånare. I kommuner med lägre invånarantal utövades beslutanderätten på kommunalstämma. Vissa ärenden skulle emellertid avgöras på kommunalstämma även i kommuner som hade kommunalfullmäktige. Detta gällde enligt 9 § LKL bl. a. ärenden som angick endast i mantal satt jord och som avsåg vården av vissa förmögenhetstillgångar som var knutna till sådan jord. Bara de som innehade sådan jord fick enligt 13 § delta i avgörandet av ärenden av detta slag. Den på detta sätt sammansatta kommunalstämman brukar kallas jordbruksstämma. Jordbruksstämman är ett ålderdomligt institut som förekom redan före tillkomsten av vår första kommunalförfattning, 1817 års sockenstämmoförordning.

Vid kommunallagens tillkomst fattades principbeslut om att jordbruksstämman skulle avskaffas. Institutet skulle emellertid få finnas kvar under en övergångstid så att annan förvaltning av ifrågavarande tillgångar skulle kunna anordnas. I 8 § lagen om införande av kommunallagen föreskrevs därför att LKL:s bestämmelser om ärenden som angick endast i mantal satt jord skulle få tillämpas t. o. m. den 31 december 1959 eller den senare dag som Kungl. Maj:t bestämde. Förordnande om fortsatt giltighet av dessa bestämmelser har därefter meddelats vid flera tillfällen, senast genom en förordning (1975:1018), som medger att bestämmelserna tillämpas under år 1976. År 1962 avgav en särskild utredningsman en promemoria om avveckling av institutet jordbruksstämma. Promemorian har remissbehandlats men inte lett till lagstiftning. En redogörelse för utredningsmannens förslag och för remissyttrandena har lämnats i det föregående.

Jordbruksstämmotillgångarna bestod ursprungligen av egentliga sockenallmänningar, sockenmagasin och kassor av olika slag, bl. a. magasinskassor och rotehållarkassor. I fråga om den fasta egendom som tidigare förvaltades på jordbruksstämma gäller sedan den 1 juli 1974 lagen om förvaltning av samfälligheter. Detta innebär att bl. a. sockenallmänningarna och de allmänningsskassor som var knutna till dem inte längre hör till jordbruksstämmotillgångarna.

Sockenmagasinen har tillkommit genom jordägarnas insatser av spannmål. De hade till syfte dels att säkerställa utsädesbehovet, dels att fungera som kreditinstitut. Magasinskassorna har bildats av avkastningen från magasinrörelserna och av medel som flöt in när rörelserna avvecklades. Ibland

ingår statliga nödhjälpsbidrag eller enskilda donationer i kassorna. Rotehållarkassorna hade samband med det militära indelningsverket. De förekom under olika benämningar – uddemantalskassor, legokassor, invalidbeväringsskassor osv. – i skilda delar av landet.

Den år 1975 upphävda kungörelsen (1963:43) med föreskrifter rörande vissa av kommunalstämman förvaltade kassor tillkom för att underlätta avvecklingen av magasinskassorna och rotehållarkassorna. I kungörelsen fanns bestämmelser om hur avvecklingen skulle ske och om till vilket ändamål tillgångarna skulle få användas. Avveckling kunde ske bl. a. genom att tillgångarna överlämnades till kommun eller församling. Tillgång eller avkastning fick inte användas för ändamål som kommun eller församling författningsenligt hade att tillgodose. Beslut om avveckling skulle för att bli gällande underställas länsstyrelsens prövning.

Inventeringar av jordbruksstäm mot tillgångarna har gjorts vid flera tillfällen bl. a. åren 1960 och 1974. Enligt dessa undersökningar var antalet sockenmagasin 54 år 1960 och sex år 1974, antalet magasinskassor 324 år 1960 och 30 år 1974, antalet rotehållarkassor 69 år 1960 och noll år 1974 samt antalet kassor som inte med säkerhet kunde hänföras till någon av dessa kategorier fem år 1960 och sex år 1974. Det sammanlagda värdet uppskattades år 1960 till 5,9 milj. kr. och år 1974 till ca 590 000 kr.

Jordbruksstämman är ett ålderdomligt kommunalrättsligt institut. De ändamål som jordbruksstäm mot tillgångarna ursprungligen avsåg att tillgodose har numera förlorat sin betydelse eller kan inte längre tillgodoses genom dessa tillgångar. Förvaltningen av tillgångarna faller, som konstaterades redan vid kommunallagens tillkomst, utanför den egentliga kommunala verksamheten. Det synes därför uppenbart att institutet bör avvecklas i samband med lagstiftningsarbetet på grundval av betänkandet (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag.

Genom 1963 års kungörelse har delägarna haft möjlighet att på frivillig väg avveckla förvaltningen av sådana jordbruksstäm mot tillgångar som utgjorts av kassor. Denna möjlighet har också utnyttjats i mycket stor utsträckning. Det sammanlagda värdet av tillgångarna kan numera antas vara relativt litet. För en tvångsvis genomförd avveckling bör därför väljas ett så enkelt förfaringssätt som möjligt. Särskilt i de fall där kassornas behållna tillgångar är mycket ringa och medlen därför knappast kan tänkas bli använda för något allmännyttigt ändamål skulle man kunna överväga att låta delägarna fördela medlen mellan sig efter andelstal. Detta skulle emellertid förutsätta att man fastställde en beloppsgräns, intill vilken en sådan fördelning av tillgångarna skulle tillåtas. En sådan gränsdragning skulle bli ganska godtycklig. Härtill kommer att i magasinskassorna kan ingå statliga nödhjälpsmedel eller donationsmedel. Anknytningen mellan de nuvarande innehavarna av den mantalssatta jorden och ifrågavarande tillgångar framstår vidare som tämligen svag. Av dessa skäl bör delägarna inte få fördela kassornas behållna medel mellan sig. Inte heller synes det vara lämpligt att tvångsvis omvandla tillgångarna till stiftelser.

Den naturligaste och enklaste lösningen synes i stället vara att kvarvarande jordbruksstäm mot tillgångar övertas av kommunen. Vid en sådan lösning uppkommer frågan om föreskrifter bör meddelas om till vilka ändamål tillgångarna och avkastningen av tillgångar som behålls skall få användas. I det övervägande antalet fall är emellertid kassornas behållning ganska obetydlig. Föreskrifterna i 1963 års kungörelse gav också ganska vida ramar för användningen. Föreskrifter om att tillgångarna får användas bara till vissa angivna ändamål skulle, särskilt när fråga är om kassor med förhållandevis obetydlig behållning, medföra onödiga svårigheter i administrativt hänseende. Med hänsyn härtill bör några föreskrifter av det slag som nu har diskuterats inte meddelas. Det synes inte heller finnas skäl att efter förebild av 1963 års kungörelse föreskriva att eventuella donationsbestämmelser skall iakttas eller att tillgångarna inte får användas för ändamål som kommun enligt särskild författning skall tillgodose. Vad som nu har sagts hindrar självfallet inte att det ofta kan ligga nära till hands att medlen används för något av de ändamål som anvisades i 1963 års kungörelse.

Enligt inventeringen år 1974 var behållningen i en magasinskassa 160 000 kr. Också för några andra kassor redovisades betydande behållningar. Med hänsyn härtill bör delägarna ges möjlighet att under en kort övergångstid avveckla förvaltningen av tillgångarna i enlighet med bestämmelserna i 1963 års kungörelse. Kungörelsens föreskrift om underställningsskyldighet synes inte böra göras tillämplig på sådant avvecklingsbeslut. Den kontrollmöjlighet som föreligger på grund av rätten för varje kommunmedlem att anföras kommunalbesvär över beslut som fattas på jordbruksstämma får anses tillräcklig. Avveckling bör få ske under tiden fram till utgången av år 1976. Det bör vara tillräckligt att beslut om avveckling fattas inom denna tid. Att beslutet har vunnit laga kraft före utgången av år 1976 bör således inte krävas.

I enlighet med det anförda har upprättats förslag till lag om egendom som förvaltas av kommunalstämma (*bilaga 1*). I förslaget föreskrivs att, om sockenmagasin, tillgångar som hör till magasinskassa eller rotehållarkassa eller annan egendom vid utgången av år 1976 förvaltas av kommunalstämma som avses i 13 § LKL, skall egendomen vid nämnda tidpunkt tillfalla kommunen. Dessförinnan får sådan förvaltning enligt förslaget avvecklas i den ordning och under de förutsättningar som i fråga om vissa kassor föreskrevs i 1–3 §§ den numera upphävda (se SFS 1973:76) 1963 års kungörelse. Genom denna lydelse klargörs att reglerna i 1963 års kungörelse skall så långt de alls kan tillämpas – ges motsvarande tillämpning i fråga om annan egendom än tillgångar som hör till kassor, att sådant hinder mot avveckling som kan föreligga på grund av villkor vid enskild donation skall beaktas och att underställning enligt 4 § kungörelsen inte behövs.

Vid utgången av år 1976 bör 8 § lagen om införande av kommunallagen upphöra att gälla. Det har inte ansetts nödvändigt att i detta sammanhang upprätta förslag till lag härom.

Förslag till**Lag om egendom som förvaltas av kommunalstämma**

Härigenom föreskrives följande.

Om sockenmagasin, tillgångar som hör till magasinskassa eller rotehållarkassa eller annan egendom vid utgången av år 1976 förvaltas av kommunalstämma som avses i 13 § lagen (1930:251) om kommunalstyrelse på landet, skall egendomen vid nämnda tidpunkt tillfalla kommunen. Sådan förvaltning får dessförinnan avvecklas i den ordning och under de förutsättningar som i fråga om vissa kassor föreskrevs i 1–3 §§ i den numera upphävda kungörelsen (1963:43) med föreskrifter rörande vissa av kommunalstämma förvaltade kassor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

Bilaga 2

Sammanställning av uppgifter från länsstyrelserna om kassor m. m. som den 1 november 1974 alltiämt förvaltades av jordbruksstämma

Stockholms län

	Behållning ¹
Täby magasinfond (Täby kommun)	3 579:49
Ingarö magasinfond (Värmdö kommun)	5 230:05
Össebygarns sockens spannmålsfond (Vallentuna kommun)	26 656:27
Vårdinge magasinfond (Södertälje kommun)	9 645:76
Hölö magasinfond (Södertälje kommun)	3 845:18
Mörkö magasinfond (Södertälje kommun)	4 046:45
	53 003:20

*Uppsala län**Södermanlands län*

Lästringe sockens magasinsskassa (Nyköpings kommun)	697:51	
Ytterselö magasinsskassa (Strängnäs kommun)	6 518:78	
Överselö magasinsskassa (Strängnäs kommun)	5 533:13	
Helgesta magasinsskassa (Flens kommun; avveckling är under utredning)	4 173:80	
Västra Vingåkers magasinsskassa (Vingåkers kommun; avveckling är under utredning)	40 991:12	(varav byggnad 25 000:—)
Floda sockens magasinsskassa (Katrinesholms kommun)	38 112:—	
	96 026:34	

*Östergötlands län**Jönköpings län**Kronobergs län**Kalmar län*

Ljungby magasinsskassa och Ljungby sockenmagasin (Kalmar kommun)	924:08 (byggnad 5 000—10 000)
--	----------------------------------

Gotlands län

Eksta sockens magasinsskassa (Gotlands kommun)	5 308:75
---	----------

¹ Uppgifterna om behållning avser i flertalet fall årsskiftet 1973/74.

*Blekinge län**Behållning**Kristianstads län**Malmöhus län*

Ingelstorps bykassa (Ystads kommun)	257:73
Glemminge bykassa (Ystads kommun)	6 000:—
	6 257:73

*Hallands län**Göteborgs och Bohus län*

Ytterby magasinsskassa (Spannmålslånefonden) (Kungälv kommun)	18 119:37	
Skee sockenmagasin och magasinssfond (Strömstads kommun)	5 058:30	(varav byggnad 5 000:—)
	23 177:67	

Älvsborgs län

Alingsås lands- och Rödene sockenhemmansfond (Alingsås kommun)	12 708:65
Bälinge magasinsskassa (Alingsås kommun)	6 017:85
Fonden för sockenhemmanet Bränne Broar i Hemsjö socken (Alingsås kommun)	38 117:28
Hyssna magasinsskassa (Marks kommun)	4 370:20
	61 213:98

Skaraborgs län

Vilske-Kleva sockenmagasin och magasinsskassa (Falköpings kommun)	4 249:44	(Uppgift om värdet av byggnaden saknas)
Tängs magasinsskassa (Grästorps kommun)	3 458:22	
Hjo landskommuns magasinsskassa (Hjo kommun)	4 000:—	
Säware magasinssfond (Lidköpings kommun)	1 156:25	
Gösslunda magasinssfond (Lidköpings kommun)	4 683:43	
Sunnersbergs magasinssfond (Lidköpings kommun)	4 824:45	
Otterstads magasinssfond (Lidköpings kommun)	3 427:14	
	25 798:93	

*Värmlands län**Behållning**Örebro län**Västmanlands län**Kopparbergs län*

Ludvika jordägarfond
(Ludvika kommun)

39 973:—

Stora Skedvi sockenmagasin och magasinsskassa
(Säters kommun)

160 000:— (Uppgift om vär-
det av byggnad-
en saknas)

 199 973:—
*Gävleborgs län**Västernorrlands län*

Arnäs sockenmagasin och magasinsskassa
(Örnsköldsviks kommun; avveckling pågår)

66 846:35 (varav byggnad
100:—)

Nora magasinsskassa

11 362:05

(Kramfors kommun; avveckling pågår)

 78 208:40
Jämtlands län

Föllinge husbondeföreningskassa
(Krokoms kommun)

3 114:30

Hallens magasinsskassa

19 475:—

(Åre kommun; avveckling pågår)

Hede magasinssfond

uppgift saknas

(Härjedalens kommun)

 22 589:30
*Västerbottens län**Norrbottnens län*

Töre distriktsmagasinssfond
(Kalix kommun)

ca 8 000:—

Sammandrag

30 Magasinsskassar (Stockholms, Södermanlands, Kalmar, Gotlands, Göte-
borgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Kopparbergs, Västernorr-
lands, Jämtlands och Norrbottens län)

2 bykassar (Malmöhus län)

2 sockenhemmansfonder (Älvsborgs län)

1 jordägarfond (Kopparbergs län)

1 husbondeföreningskassa (Jämtlands län)

6 sockenmagasin (Södermanlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län)

Sammanlagd behållning ca 550 000 kr., vartill kommer värdet av sockenmagasinen.

Remissyttrandena

Sammanställning av remissyttrandena

1 Kommunernas specialreglerade nämnder

1.1 Allmänna synpunkter

Samtliga remissinstanser som har uttalat sig därom anser att den statliga tillsynen över och kontrollen av den kommunala verksamheten nu kan minskas som en följd av främst kommunindelningsreformen och den kommunala förvaltningsorganisationens utbyggnad. Förslagen i promemoriorna att slopa en rad detaljföreskrifter om nämndernas verksamhet och om underställning av vissa beslut tas allmänt emot positivt. Vissa remissinstanser är dock tveksamma på några punkter. Detta gäller främst förslag som hänger samman med tjänstemännens ställning i nämndorganisationen. Åtskilliga remissinstanser uttalar sig för en fortsatt översyn av den statliga kontrollen och tillsynen.

Socialstyrelsen delar den principiella syn på den kommunala demokratin som kommer till uttryck i promemoriorna. Styrelsen har inget att invända mot förslagen när det gäller bl. a. valbarhet till nämnderna och nämndernas sammansättning. Däremot menar styrelsen att vissa andra förslag kan anstå under ytterligare en begränsad tid med hänsyn till de uppdrag som socialutredningen och hälsovårdsstadgutredningen har. Det blir då möjligt att i ett sammanhang ta ställning till bl. a. samspelet och uppgiftsfördelningen mellan staten och kommunerna inklusive de krav på ärendebereidningen som statsmakterna bör ställa.

Riksskatteverket instämmer allmänt i den strävan efter enhetlighet och förenkling som enligt verkets mening präglar översynsarbetet. Liknande synpunkter för *länsstyrelsen i Hallands län* fram liksom *Hedemora kommun*, som är särskilt tilltalad av författningsförslagets starka anknytning till den nya kommunallagen.

Länsstyrelsen i Stockholms län konstaterar att kommunindelningsreformen har skapat större och bärkraftigare kommuner och att förvaltningsorganisationen har tillförts kvalificerad sakkunskap inom olika områden. Länsstyrelsen delar uppfattningen att den statliga tillsynen och kontrollen över kommunerna härigenom kan begränsas. Onödiga detaljföreskrifter som tynger den kommunala verksamheten kan mönstras ut. Genom att anpassa specialförfattningarnas nämndregler till den nya kommunallagens motsvarande bestämmelser når man enligt länsstyrelsens mening en önskvärd enhetlighet i de specialreglerade nämndernas organisationsformer. Det får anses riktigt att låta kommunerna själva ordna sin förvaltande verksamhet med hänsyn till skiftande lokala behov och förutsättningar. Länsstyrelsen anför avslutningsvis att det är väl motiverat att översynsarbetet fortsätter i syfte att ytterligare begränsa den statliga kontrollen och tillsynen. Också *länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller att kommunerna numera har väsentligt förbättrade förutsättningar att handha sina uppgifter och att de därför också bör

kunna lämnas en betydande frihet att anpassa nämndorganisation och arbetsformer efter olika förhållanden och behov. Förslagen i promemoriorna stämmer väl överens med vad länsstyrelsen anser vara lämpligt och önskvärt. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* för fram liknande synpunkter och framhåller att behovet av ingående statlig kontroll och tillsyn över kommunernas sätt att sköta sina åligganden har minskat kraftigt.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att den reducering av det underställningspliktiga området som hittills har skett inte har fört med sig några olägenheter. Den statliga kontroll som kan behövas sker bl. a. genom besvärsprovningen.

Bodens kommun framhåller att många av de frågor som tas upp i promemoriorna är av väsentlig betydelse för kommunerna. Den kommunala organisationen efter kommunindelningsreformen har enligt kommunens mening i de flesta fall gjort det möjligt för kommunerna att även i mycket kvalificerade ärenden själva utarbeta de beslutsunderlag som behövs. Föreskrifterna om underställning är därför i många fall otidsenliga och bör avskaffas.

Haninge kommun delar helt uppfattningen att behovet av statlig tillsyn och kontroll över kommunernas sätt att fullgöra sina uppgifter har minskat. Kommunen anser emellertid inte att förslagen i promemoriorna kan betecknas som tillräckligt genomgripande. Ytterligare lagändringar i syfte att ge kommunerna ökad handlingsfrihet är både möjliga och önskvärda. Den statliga effektivitetskontrollen över den specialreglerade kommunala förvaltningen ter sig ofta stötande ur den kommunala demokratis synvinkel. Den statliga styrningen av kommunen sker i dag väsentligen genom andra instrument än lagar och förordningar – främst genom den statliga bidragsgivningen till kommunerna. En viktig åtgärd för att minska den statliga detaljregleringen är därför enligt Haninge kommuns uppfattning att nuvarande specialdestinerade statsbidrag ersätts med generella bidrag.

Norrköpings kommun tillstyrker förslagen till ändringar beträffande de specialreglerade nämndernas organisation och arbetsformer. Den lagtekniska lösning som föreslås i promemoriorna ger enligt kommunens uppfattning regler som är lättare att överskåda och tillämpa än de nu gällande reglerna. Tjänstemännens rätt att delta i nämnds överläggningar och att anteckna sin mening till protokollet bör enligt kommunens mening behandlas i regler som kommunen själv beslutar om.

De framlagda förslagen innebär enligt *Skövde kommuns* mening en modernisering, anpassning och förenkling av bestämmelserna om de specialreglerade nämnderna vilket medverkar till att åstadkomma enhetlighet. Kommunen anser också att förslagen i viss utsträckning bidrar till att skapa större handlingsfrihet. Mer ändamålsenliga arbetsformer och organisatoriska lösningar blir möjliga.

Stockholms kommun konstaterar att förslagen innebär en förenkling av arbetsformerna hos vissa specialreglerade nämnder. Detaljregler slopas och den närmare utformningen av nämndernas organisation och arbetsformer

överlämnas åt kommunerna. Kommunen anser att de förslag som har lagts fram och som syftar till större frihet att organisera nämndarbetet är mycket angelägna för kommunerna, som därigenom får bättre förutsättningar att uppnå ökad effektivitet i det kommunala arbetet.

Svenska kommunförbundet anför att det är naturligt att staten genom sitt övergripande ansvar lägger fast de allmänna riktlinjerna och ramarna för samhällets samlade insatser på olika områden men att det från kommunal självstyrelsesynpunkt är angeläget att kommunerna lämnas stor frihet att själva bestämma om den lokala verksamhetens omfattning, inriktning och utformning. En omfattande detaljstyrning från statsmakterna kan enligt förbundets mening få till resultat att den demokratiska beslutsprocessen i kommunerna inte framstår som meningsfull. Förbundet erinrar om att i den kommunala verksamheten är förtroendemän engagerade i berednings-, förvaltnings- och verkställighetsuppgifter i långt större utsträckning än vad som är fallet i statlig verksamhet. En tillsyn och kontroll över kommunal verksamhet kan därför ofta innebära att statliga tjänstemän utifrån eget bedömande har att utöva kontroll över kommunalt handlande, som har sin direkta grund i politiska beslut.

Den genomförda kommunindelningsreformen och utvecklingen inom den kommunala sektorn har enligt kommunförbundets mening skapat nya förutsättningar för att vidga och fördjupa den kommunala självstyrelsen. Behovet av statlig tillsyn och kontroll måste därför bedömas från andra utgångspunkter än tidigare menar förbundet, som hälsar det pågående översynsarbetet med tillfredsställelse. Kommunförbundet konstaterar slutligen att de nu föreslagna åtgärderna inte är tillräckliga för att åstadkomma en riktig balans mellan stat och kommun. Därför är det angeläget att översynsarbetet fortsätter i syfte att ytterligare begränsa den statliga kontrollen och tillsynen.

Förslagen i PM II tillstyrks eller lämnas utan erinran av närmare hälften av remissinstanserna. Det gäller *länsstyrelserna i Södermanlands, Blekinge, Örebro, Västernorrlands och Västerbottens län, Kopparbergs och Västerbottens läns landstingskommuner, Avesta, Bengtsfors, Borlänge, Falu, Flens, Göteborgs, Götene, Hjo, Jönköpings, Katrineholms, Ludvika, Lycksele, Malmö, Norrköpings, Nyköpings, Skövde, Sundsvalls, Sölvesborgs, Trollhättans, Vallen-tuna, Varbergs, Öckerö, Örebro, Örnsköldsviks och Östersunds kommuner samt Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).*

Stockholms läns landstingskommun finner principerna godtagbara och tillstyrker i likhet med *Södermanlands, Malmöhus och Skaraborgs läns landstingskommuner* samt *Landstingsförbundet* förslagen så långt dessa berör landstingskommunerna.

Bodens, Falkenbergs, Haninge, Kungsbacka, Laholms, Landskrona, Mörby-långa, Ronneby, Strängnäs och Vingåkers kommuner tillstyrker också förslagen. Dessa kommuner anser dock att de förslag som har lagts fram om

att slopa underställningsskyldigheten borde ha omfattat fler ärendegrupper, främst beslut om att ta upp långfristiga lån. Liknande synpunkter i fråga om underställningsskyldigheten anförs av *Svenska kommunförbundet* och några länsstyrelser.

Övriga remissinstanser har i allmänhet invändningar på endast en eller ett par punkter.

Beträffande förslagen i PM III är remissutfallet nära nog odelat positivt. Praktiskt taget samtliga remissinstanser sluter upp bakom förslagen i promemorian.

Endast sju remissinstanser av sammanlagt 49 avstyrker något av förslagen. Dessa remissinstanser är *Livsmedelsverket*, *utredningen om skolan, staten och kommunerna*, *länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län*, *Stockholms och Sundsvalls kommuner* samt *Svenska kommunförbundet*. Invändningarna avser i huvudsak frågorna om vidgad valbarhet eller om utomstående närvarorätt. Av de 42 remissinstanser som tillstyrker förslagen för ett tiotal fram ytterligare förslag till författningsändringar. Hälften av dessa förslag rör inrättande av totalförsvarsnämnder i kommunerna. Ett par kommuner önskar en översyn av bestämmelserna om överförmyndarnämnd.

1.2 Fakultativa eller obligatoriska nämnder

I PM III föreslås att kommunernas möjligheter att själva utforma sin nämndorganisation skall förbättras. Förslaget innebär att ytterligare några nämnder görs helt fakultativa, nämligen arbetslöshetsnämnd, uttagningsnämnd och handels- och sjöfartsnämnd. Vidare anges i specialförfattningarna att kommunstyrelsen (i ett par fall socialnämnden) utgör den specialreglerade nämnden, om kommunfullmäktige inte har beslutat annat.

Sundsvalls kommun påpekar att kommunstyrelsen får hand om åtta av de i promemorian behandlade nämndernas verksamhet, om annat inte beslutas. En rationellt fungerande verksamhet förutsätter därvid delegation i betydande omfattning. Det bör därför övervägas om beslutsfunktionerna direkt kan läggas på annat organ än kommunal nämnd eller om man på annat sätt kan undvika omgången över ett delegationsförfarande. *Svenska kommunförbundet* framhåller samma problem och framhåller att det kan vara önskvärt att delegera hela den specialreglerade nämndens verksamhet till en avdelning inom kommunstyrelse som är exempelvis arbetslöshetsnämnd. Förbundet önskar att det i det pågående lagstiftningsarbetet görs klart att denna möjlighet står öppen.

I *Sundsvalls kommun* har man valt att tillsätta en särskild arbetslöshetskommitté under kommunstyrelsen. Kommittén tar bl. a. fram förslag på beredskapsarbeten, samråder med statliga myndigheter m. m. Handläggningen av arbetslöshetsnämndens uppgifter borde enligt kommunens mening ha övervägts ytterligare. *Stockholms kommun* anser att förslagen beträffande arbetslöshetsnämnd innebär en snävare reglering av kommunernas

handlingsfrihet än f. n. I Stockholm är ansvaret för arbetslöshetsfrågorna fördelat på flera organ. Denna lösning, som i Stockholm har visat sig mest ändamålsenlig, önskar kommunen behålla.

Överbefälhavaren (ÖB), som tillstyrker förslagen, redovisar sina erfarenheter beträffande kommunernas specialreglerade uppgifter inom totalförsvaret. I flertalet kommuner fullgörs dessa av kommunstyrelsen. Det är förståeligt, menar ÖB, om totalförvarsfrågorna i en arbetssituation som gör hårda prioriteringar nödvändiga inte alltid kan ges tillräckligt utrymme. Därför bör kommunerna ges lagfäst möjlighet att inrätta en särskild totalförvarnsnämnd, till vilken de totalförvarsuppgifter som inte fullgörs av andra nämnder kan hänföras. ÖB avser i första hand uppgifter som ankommer på civilförvarnsnämnd, beredskapsnämnd, kristidsnämnd och hemvärnsnämnd. För att kommunernas handlingsfrihet skall behållas och flexibiliteten säkerställas bör totalförvarnsnämnden inte vara obligatorisk. *Chefen för armén, civilförvarsstyrelsen och länsstyrelsen i Stockholms län* pekar likaledes på möjligheten att inrätta en totalförvarnsnämnd. *Militärbefälhavaren i Östra militärområdet*, som till skillnad från de nyss nämnda remissinstanserna anser att nämnden bör vara obligatorisk, ser fördelar främst i form av tidsvinst och sakligare handläggning.

Uttagningsnämnden är föremål för flera remissinstansers intresse. *Chefen för armén* framhåller att samtliga hästar har utgått ur krigsorganisationen och sätter i fråga om uttagningsnämnd längre är nödvändig. *Försvarets materielverk* för fram liknande synpunkter och förordar, om bestämmelserna om uttagning ändå behålls, att kommunstyrelsen skall vara uttagningsnämnd. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* menar att frågan om framtida uttagning av hästar är ovisst och ser inga olägenheter i förslaget att göra uttagningsnämnd fakultativ. *Sundsvalls kommun* sätter också uttagningsnämndens existensberättigande i fråga, liksom behovet av kristidsnämnd, familjebidragsnämnd, hemvärnsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd samt slakthusstyrelse. Andra lösningar borde enligt kommunens uppfattning ha prövats i fråga om verksamhet som utövas av dessa nämnder.

Stockholms kommun anser att valnämnden i likhet med övriga nämnder som behandlas i promemorian bör göras fakultativ, även om valadministrationen i Stockholms kommun torde kräva en särskild valnämnd.

1.3 Antal ledamöter och suppleanter

I promemoriorna föreslås att det minimiantal ledamöter som gäller för kommunstyrelsen (fem) skall gälla för alla kommunala nämnder. Vidare föreslås att de olika bestämmelser om utseende av suppleanter som finns i specialförfattningarna slopas. Samma regler som för kommunstyrelsen skall gälla.

Förslagen tillstyrks av samtliga remissinstanser utom *socialstyrelsen*, som beträffande antal ledamöter i social centralnämnd vill avvakta socialutredningens förslag. *Socialutredningen* tillstyrker för sin del förslagen i prome-

morian. *Kumla kommun* framhåller att minimiantalet fem ledamöter bör avse även taxeringsnämnd, överförmyndarnämnd, trafiknämnd och organ vid försäkringskassa som enligt lagen om allmän försäkring utses av kommunen.

1.4 Valbarhet

Mest kritik har de förslag rönt som behandlar tjänstemännens ställning i nämndorganisationen. Det gäller dels förslag om ändrade valbarhetsregler, dels förslag om utomstående rätt att närvara och yttra sig vid sammanträden samt att anmäla avvikande mening till protokollet.

I promemoriorna föreslås att enhetliga valbarhetsbestämmelser skall gälla för hela den kommunala nämndorganisationen. I fråga om samtliga specialförfattningar som behandlas i promemoriorna föreslås att frågan om valbarhet till resp. nämnd skall regleras genom en hänvisning till den nya kommunallagen. Kommunallagsutredningens förslag till enhetlig kommunallag (SOU 1974:99) innebar på denna punkt att det valbarhetshinder vid val till kommunstyrelse som gäller för kommunens ledande tjänsteman och för förvaltningscheferna vid de verk som hör till kommunstyrelsen skulle slopas. En hänvisning i resp. specialförfattning till den valbarhetsregel som utredningen föreslog skulle innebära att bland andra brandchef, skolchef och socialchef skulle kunna väljas till ledamot i sin egen nämnd. Beträffande byggnadsnämnd, barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd skulle förslaget inte innebära någon förändring.

Remissopinionen är delad i denna fråga. Förslaget i promemoriorna tillstyrks av flertalet remissinstanser, däribland *socialstyrelsen*, *socialutredningen*, *hälsovårdsstadgeutredningen*, *utredningen om skolan*, *staten och kommunerna*, *länsstyrelserna i Uppsala, Skaraborgs, Örebro och Norrbottens län* samt *Södermanlands och Örebro läns landstingskommuner*, *Eskilstuna* och *Köpings kommuner* samt *Centralorganisationen SACO/SR*. Som har nämnts i det föregående har majoriteten av remissinstanserna tillstyrkt samtliga förslag i promemoriorna eller lämnat dem utan erinran.

Haninge kommun, som ansluter sig till kommunallagskommitténs mening (SOU 1952:14) att den ledande tjänstemannen eller förvaltningschefen skall stå neutral i förhållande till olika partigrupper, anser att en ordning som innebär att en förvaltningschef kan vara ledamot i nämnden kan ge upphov till besvärliga konfliktsituationer. Denna principiella uppfattning föranleder emellertid inte kommunen att avstyrka förslaget att valbarhetshindren skall slopas. Som skäl härför anförts dels att ingen kategori medborgare på grund av yrke bör uteslutas från möjligheten att få kommunala uppdrag, dels att de politiska partierna bör kunna avgöra vilka nomineringar som är lämpliga.

Förslaget att valbarhetshindren för förvaltningschefer skall slopas avstyrks av *skolöverstyrelsen*, *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads och Gävleborgs län* samt av *Jönköpings läns landstingskommun*. Genomgående åberopas intresset av att förvaltningschefen intar en partipolitiskt oberoende, självständig ställning. Förslaget avstyrks vidare av *Gislaveds*,

Gotlands, Karlstads, Kumla, Kungsbacka, Lerums, Mora, Piteå, Stockholms, Svenljunga, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Vingåkers, Växjö och Åtvidabergs kommuner. Svenska kommunförbundet hänvisar till sitt yttrande över förslaget till enhetlig kommunallag. I detta yttrande avstyrker förbundet kommunallagsutredningens förslag att valbarhetshindren för chefstjänstemännen vid val till kommunstyrelsen skall tas bort. Kommunförbundet anser dock att det beträffande valnämnd är befogat att göra avsteg från denna princip. I många kommuner har man ansett det lämpligt att i valnämnden välja in den person som tidigare har varit förordnad av länsstyrelsen som ordförande i valnämnden och vars erfarenhet man har önskat utnyttja. Kommunförbundet ansluter sig också till förslaget att de särskilda valbarhetshinder som gäller för val till arbetslöshetsnämnd skall slopas. Detta förslag har överhuvudtaget inte mött några invändningar.

Åtskilliga av de remissinstanser som har yttrat sig särskilt i denna fråga framhåller intresset av enhetliga valbarhetsregler. Detta önskemål har i flera fall varit det främsta skälet för dessa remissinstanser att tillstyrka förslaget beträffande de specialreglerade nämnderna. De avstyrkande remissinstanserna förordar i flera fall att nuvarande valbarhetshinder i kommunallagarna behålls och görs tillämpliga på samtliga specialreglerade nämnder. Flera remissinstanser har också den uppfattningen att jävsbestämmelserna i förvaltningslagen (1971:290), vilka gäller i flertalet specialreglerade nämnder, gör ett ledamotskap för förvaltningschef omöjligt.

1.5 Nämndernas sammansättning

I promemoriorna föreslås att de särskilda bestämmelser som finns om hur nämnderna skall eller bör vara sammansatta slopas. Det gäller bl. a. rekommendationerna att det skall finnas juridisk sakkunskap företräd i barnavårdsnämnd, att läkare bör vara ledamot av nykterhetsnämnd och av hälsovårdsnämnd samt att en veterinär bör vara ledamot i hälsovårdsnämnd. Det gäller också föreskriften att nykterhetsnämnd skall vara sammansatt av såväl män som kvinnor.

Förslaget att alla rekommendationer om hur nämnderna skall vara sammansatta skall tas bort ur lagstiftningen har bedömts positivt av nära nog samtliga remissinstanser. Allmänt framhålls att rekommendationer om särskild yrkesrepresentation är främmande för moderna demokratiska principer. Flera remissinstanser framhåller också att frågan om nämndernas sammansättning med förtroende kan överlämnas till de politiska partierna.

Endast ett par länsstyrelser avstyrker förslaget. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller att ytterligare överväganden fordras för att rättssäkerhetsintresset inte skall äventyras. En tänkbar ersättning kan enligt länsstyrelsen vara att införa direkta föreskrifter om inhämtande av sakkunnigutlåtanden i vissa ärenden. *Livsmedelsverket* delar promemoriornas kritiska syn på systemet att specialdestinera mandat till vissa yrkesgrupper. En ändring förutsätter dock

enligt verket att behovet av sakkunskap inom hälsovårdsnämnden blir tillfredsställande säkerställt på annat sätt. *Länssstyrelsen i Värmlands län* anser att läkare och veterinär i hälsovårdsnämnd tillför nämnden en önskvärd och erforderlig sakkunskap. Motsvarande resonemang förs beträffande de sociala nämnderna. *Länssstyrelsen i Norrbottens län*, som också tillstyrker förslaget, anser att juridisk sakkunskap i någon form bör tillföras barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd.

1.6 Proportionella val av nämnder

I PM II föreslås att kommunallagens bestämmelse om proportionellt val skall gälla val till samtliga kommunala nämnder. Förslaget, som berör bl. a. nykterhetsnämnd, hälsovårdsnämnd, uttagningsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd och slakthusstyrelse föreslås bli genomfört genom att den nya kommunallagens bestämmelse görs generellt tillämplig och genom att specialförfattningarnas motsvarande bestämmelser i ämnet slopas.

Förslaget i promemorian biträds av samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan. Allmänt anses förslaget innebära en värdefull komplettering av kommunallagens regler till skydd för minoriteten, även om många remissinstanser framhåller att de aktuella nämnderna redan nu regelmässigt väljs proportionellt. *Kumla kommun* anser att även taxeringsnämnd bör kunna väljas proportionellt. *Stockholms kommun* framhåller att förslaget som det har utformats i promemorian innebär att byggnadsnämnd, social centralnämnd och social distriktsnämnd i Stockholms kommun till skillnad från nu inte skulle komma att omfattas av någon bestämmelse om proportionellt val. Detta torde inte ha varit avsikten med förslaget. Förslaget bör därför arbetas om så att det även i fortsättningen medger proportionella val av dessa nämnder. *Socialutredningen* motsätter sig inte den lagtekniska lösning som har föreslagits men uttalar att vissa skäl talar för att i stället ge bestämmelsen formen av en hänvisning till kommunallagen i resp. specialförfattning.

1.7 Utomstående närvarorätt

I promemoriorna föreslås att specialförfattningarnas bestämmelser om närvarorätt, yttranderätt och rätt att låta anteckna avvikande mening för andra än ledamöter slopas. I stället hänvisas till en bestämmelse som kommunallagsutredningen har föreslagit av innebörd att kommunstyrelsen och andra nämnder får tillkalla tjänsteman hos den egna kommunen eller landstingskommunen eller särskild sakkunnig för att meddela de upplysningar som behövs. Förslagen i promemoriorna innebär att nuvarande bestämmelser om närvarorätt, yttranderätt och falsk reservationsrätt för brandchef, föredragande i byggnadsnämnd, skolchef, stads- och länsläkare samt distrikts- och länsveterinär slopas. Det skall i stället ankomma på resp. nämnd att avgöra vilka utomstående som får närvara vid nämndens sammanträden.

Remissopinionen är splittrad i denna fråga. Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker förslaget. I vissa yttranden görs invändningar beträffande någon nämnd eller någon kategori närvaroberättigade. Utöver den majoritet av remissinstanserna som har tillstyrkt samtliga förslag eller lämnat dem utan erinran tillstyrks förslagen om slopad närvarorätt av bl. a. *skolöverstyrelsen*, *länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län*, *Örebro läns landstingskommun*, *Bodens, Haninge, Köpings och Stockholms kommuner*, *Svenska kommunförbundet* och *LO* samt, såvitt angår skolstyrelse och utbildningsnämnd, av *Södermanlands läns landstingskommun*. *Värnamo kommun* tillstyrker i princip men menar att en särreglering kan erfordras för att tillförsäkra hälsovårdsnämnd medicinsk sakkunskap. *Länsstyrelsen i Gotlands län* tillstyrker förslaget i huvudsak men menar att det inte är möjligt att genomföra i byggnadsnämnd på grund av bestämmelserna i 67 § byggnadsstadgan om delegation från länsstyrelse och föreslår beträffande skolstyrelse och brandstyrelse en lösning av innebörd att närvarorätten, yttranderätten och den falska reservationsrätten skall bestå, om styrelsen inte beslutar annorlunda. Några remissinstanser, däribland *socialutredningen*, *hälsovårdsstadgeutredningen*, *länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Gotlands och Gävleborgs län* samt *Gislaveds, Eskilstuna, Lerums, Uppsala och Vänersborgs kommuner*, anser att förslagen kan genomföras men att tjänsteman eller annan sakkunnig som har kallats till nämndens sammanträde bör ges yttranderätt. Några av dessa remissinstanser menar att den som har kallats också bör ha falsk reservationsrätt. Denna uppfattning delas av *socialstyrelsen*, som anser att tillkallad experts yttranderätt bör prövas ytterligare. Styrelsen vill också behålla den falska reservationsrätten och framhåller att den tillkallade annars inte kan göras ansvarig för de upplysningar som han har lämnat. Liknande synpunkter förs fram av *livsmedelsverket*, som anser att en vägran att låta den sakkunnige få sin mening antecknad i protokollet kan innebära otillbörligt undanhållande av sakunderlag för beslutet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* är av motsatt mening och anser att den falska reservationsrätten bör kunna slopas med hänsyn till att nämnderna har ett politiskt ansvar. Ytterligare några remissinstanser menar att kommunallagsutredningens förslag om att tillkallad skall lämna upplysningar är för snäv och endast ger möjlighet att besvara direkta frågor. *Eskilstuna kommun* framhåller att om tjänstemannen i stället för en skyldighet att lämna upplysningar hade skyldighet att också delta i överläggningarna och delge nämnden samtliga upplysningar som är av betydelse skulle detta kunna ge anledning till frågor som annars inte skulle ha ställts. Kommunen menar att en sådan lösning skulle ge en allsidigare belysning av ärendet och vara ägnad att förebygga brister eller felaktigheter i beslutsunderlaget. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att tillkallad tjänsteman bör ha skyldighet att inställa sig i nämnden.

Några remissinstanser avstyrker förslagen att förvaltningschef och annan föredragandes närvarorätt, yttranderätt och falska reservationsrätt skall tas bort. *Planverket* menar att föredragande tjänstemans

personliga närvaro utgör en värdefull tillgång för byggnadsnämnden. Motsvarande åsikt uttrycks av *Statens brandnämnd* beträffande brandchefens närvaro vid sammanträde med brandstyrelse. Brandnämnden framhåller att brandchefens ansvar för att brand förebyggs talar för att han skall ha en ovillkorlig rätt att direkt till brandstyrelsen redovisa vilka konsekvenser för brandförsvarets funktionsduglighet som kan bli följden av det ena eller andra beslutet. Nämnden framhåller också att det för brandchefen i högre grad än för någon annan kommunal förvaltningschef är värdefullt att ha rätt att få sin mening antecknad till protokollet och därigenom kunna begränsa sitt ansvar för de brister i brandförsvaret som ett beslut eventuellt kan föranleda. *Livsmedelsverket* är starkt kritiskt till förslaget och framhåller att hälsovårdsstadgans nuvarande regler i ämnet tillkom så sent som i samband med 1971 års livsmedelslagstiftning. Verket menar att det inte kan förutsättas att hälsovårdsnämnden i alla lägen inser att human- eller veterinärmedicinsk sakkunskap behövs. Att stryka bestämmelserna om närvaroskyldighet för tjänsteläkare och tjänsteveterinär är att riskera en resursförstärkning inom livsmedelstillsynen som är både påkallad och accepterad. *Hälsovårdsstadgutredningen* framför liknande synpunkter och menar att nuvarande bestämmelser i varje fall bör bestå i avvaktan på utredningens förslag.

Beträffande främste veterinär vid slakthus och dennes medverkan vid sammanträde med slakthusstyrelse framhåller *livsmedelsverket* att underlaget för slakthusdriften till stor del ligger inom veterinärens kompetens- och tillsynsområde. Den praktiska kontaktyta som närvarorätten innebär anser verket vara till stor ömsesidig fördel, varför det är värdefullt om den ansvarige besiktningsveterinären kallas till och har rätt att närvara vid slakthusstyrelsens sammanträde. Rätten att till protokollet anmäla avvikande mening anser verket vara av mindre betydelse.

Utredningen om skolan, staten och kommunerna anför att syftet med skolchefens närvarorätt m. m. i skolstyrelsen främst är att tillförsäkra skolstyrelsen erforderlig sakkunskap. Bestämmelsen om närvarorätt hänger emellertid nära samman med frågan om behov av och former för den statliga tillsynen över skolväsendet. Eftersom detta är en väsentlig del av utredningens eget uppdrag, avstyrker utredningen ändringar i detta sammanhang. *Länsstyrelsen i Uppsala län* menar att förslagen att bestämmelserna om närvarorätt, yttranderätt och falsk reservationsrätt för förvaltningschefer, andra föredragande och vissa experter skall slopas kräver ytterligare överväganden, speciellt med beaktande av det rättssäkerhetsintresse som bestämmelserna avser att tillgodose. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att de här berörda tjänstemännen bör ges närvaro- och yttranderätt, om fullmäktige inte beslutar annat. Förslaget avstyrks även av *Jönköpings läns landstingskommun*, *Lerums kommun* och *SACO/SR*.

Förslagen i PM II innebär vidare att den närvarorätt som tillkommer länsläkare och länsveterinär vid hälsovårdsnämnds samman-

träde slopas. Detta tillstyrks av flertalet remissinstanser, däribland *länsstyrelsen i Jönköpings län* som menar att en smidig ordning synes vara att ordföranden i reglemente ges rätt att kalla erforderliga experter. Tillstyrker gör också *länsstyrelserna i Kronobergs, Gotlands och Norrbottens län* liksom *länsstyrelsen i Skaraborgs län*. Förslaget avstyrks av *lantbruksstyrelsen*, som menar att hälsovårdsstadgeutredningens förslag bör avvaktas. Samma uppfattning har *livsmedelsverket* och *hälsovårdsstadgeutredningen*. *Livsmedelsverket* framhåller att den moderna livsmedelstillsynen förutsätter samordning och nära och ömsesidigt etablerade kontakter tillsynsmyndigheterna emellan. *Länsveterinärens* närvarorätt i hälsovårdsnämnd skall enligt verket ses mot denna bakgrund och inte som ett utslag av statligt förmynderskap. Starka skäl talar därför mot förslaget att närvarorätten skall slopas. Förslaget avstyrks vidare av *länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Värmlands och Jämtlands län*. Den sistnämnda länsstyrelsen sätter i fråga om det inte allmänt sett föreligger intresse av att denna begränsade form av tillsyn och kontroll behålls.

Förslagen i PM II innebär också att de rekommendationer som finns i flera specialförfattningar om anlitande av juridisk, medicinsk eller veterinärmedicinsk sakkunskap vid nämndernas sammanträden slopas. Flertalet remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs* och *Norrbottens län* tillstyrker detta förslag. Några av dessa remissinstanser gör dock vissa reservationer. *Länsstyrelsen i Kalmar län* är sålunda inte beredd att tillstyrka ändringen beträffande barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser också att förslaget inte bör genomföras i fråga om hälsovårdsnämnden.

Socialstyrelsen, som tillstyrker förslagen i princip, anser att föreskrifterna om juristmedverkan i barnavårdsnämnd och expertmedverkan i hälsovårdsnämnd bör behållas i avvaktan på resultatet av socialutredningens resp. hälsovårdsstadgeutredningens arbete. *Socialutredningen* påpekar att nämndernas behov av utomstående sakkunskap numera inte kan anses gälla enbart de yrkesgrupper som anges i specialförfattningarna. Utredningen har därför ingen invändning mot att rekommendationerna ersätts av en regel om möjlighet för nämnderna att kalla erforderlig sakkunskap utan begränsning till vissa yrkeskategorier. *Hälsovårdsstadgeutredningen* avstyrker att en ändring görs nu, eftersom frågan kan anses ingå i utredningens uppdrag.

Länsstyrelsen i Östergötlands län förordar en regel i specialförfattningarna motsvarande kommunallagens bestämmelse om rätt för kommunstyrelsen att kalla sakkunniga och infordra yttranden från bl. a. länsstyrelsen. *Länsstyrelsen i Hallands län* avstyrker förslaget att rekommendationerna skall tas bort och hänvisar därvid till kravet på rättssäkerhet och effektivitet. Liknande synpunkter återopas av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som särskilt pekar på behovet av juristmedverkan i barnavårdsnämnd. *Alvesta*

kommun avstyrker förslaget och framhåller att närvaroskyldigheten på kommunal nivå upplevs som en fördel.

I frågan om utomståendes närvarorätt vid nämndsammanträde anför *Norrköpings kommun* att konsekvensen bjuder att också civilförsvarschefs rätt att närvara vid civilförsvarsnämnds sammanträde slopas.

1.8 Beslutförhet

I promemoriorna föreslås att kommunallagarnas beslutförhetsregel att flera än hälften av ledamöterna skall vara närvarande görs tillämplig i samtliga kommunala nämnder. Det innebär bl. a. att ordföranden inte längre behöver vara närvarande för att särskild arbetslöshetsnämnd skall vara beslutför. De särskilda beslutförhets- och omröstningsregler som gäller i handels- och sjöfartsnämnd slopas också.

Förslaget har inte föranlett några invändningar från remissinstanserna.

1.9 Jäv

I PM III föreslås att förvaltningslagens bestämmelser om jäv görs tillämpliga i samtliga ärenden i särskild arbetslöshetsnämnd, särskild hemvärnsnämnd, uttagningsnämnd och handels- och sjöfartsnämnd. Förslaget har allmänt tagits emot väl av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att förvaltningslagens jävsbestämmelser bör gälla också i slakthusstyrelse.

1.10 Protokoll

I promemoriorna föreslås att de bestämmelser om begränsad protokollföring som finns i flertalet specialförfattningar förenhetligas. Föreskrifterna om skyldighet att motivera beslut föreslås ersatta med en hänvisning till 17 § förvaltningslagen.

Promemoriornas förslag tillstyrks av så gott som samtliga remissinstanser. *Socialstyrelsen* framhåller att de hänvisningar till 17 § förvaltningslagen som föreslås är onödiga, eftersom dessa bestämmelser ändå gäller för de specialreglerade nämndernas protokoll.

Planverket och *länsstyrelsen i Norrbottens län* avstyrker förslaget. *Planverket* framhåller att i byggnadslagstiftningen ofta krävs särskilda skäl för byggnadsnämnds beslut. Såväl för den enskilda parten som för länsstyrelsen, som utövar tillsyn över byggnadsnämndernas verksamhet, är det enligt verkets mening angeläget att motiven för sådana beslut redovisas. *Stockholms kommun* tillstyrker förslagen i den mån de kan innebära en förenkling av protokollskrivningen i nämnderna. Kommunen framhåller att det är angeläget att onödiga procedurregler inte ställs upp som försvårar förståelsen av de kommunala protokollen. Denna fråga bör enligt Stockholms kommun övervägas ytterligare.

1.11 Arkivvård

I promemorian föreslås att den regel som kommunallagsutredningen har föreslagit och som innebär att kommunfullmäktige beslutar om kommunens arkiv görs tillämplig på samtliga specialreglerade nämnder.

Endast ett fåtal remissinstanser har särskilt yttrat sig om arkivvården. Av dessa tillstyrker *utredningen om skolan, staten och kommunerna, länsstyrelserna i Jönköpings och Örebro län* samt *Bodens, Eskilstuna och Stockholms kommuner* förslaget. *Socialutredningen* anser att huvudregeln liksom hittills bör vara att den sociala nämnden på ordförandens ansvar svarar för arkivvården men att nämnden skall ha rätt att lämna över sina handlingar till kommunstyrelsen för vård.

Riksarkivet delar uppfattningen att olikheterna mellan specialförfattningarnas och kommunallagens bestämmelser om arkivvård saknar berättigande. Riksarkivet förutsätter att den nya kommunallagens bestämmelser om arkivvård får en utformning som leder till en betryggande arkivvård. Under sådana förhållanden har riksarkivet inget att invända mot förslaget till enhetliga bestämmelser i specialförfattningarna.

1.12 Delegation

I promemoriorna föreslås att specialförfattningarnas bestämmelser om delegation ersätts med en hänvisning till kommunallagens motsvarande bestämmelser. De undantag som finns för vissa kvalificerade ärendegrupper skall dock behållas. Förslaget innebär att skyldigheten för byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd att underställa länsstyrelsen beslut om delegation slopas. I stället får sådana beslut fattas med stöd av kommunfullmäktiges bemyndigande. Vidare föreslås att det krav som finns i vissa specialförfattningar att tjänstemannadelegat skall vara anställd hos nämnden ersätts av en motsvarighet till kommunallagens bestämmelse att vederbörande skall vara anställd hos kommunen. Möjlighet att med fullmäktiges medgivande delegera beslutanderätt öppnas för de nämnder som tidigare har saknat sådan möjlighet.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser tillstyrker förslagen. *Länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller att besvärmöjligheten ger tillräckliga garantier för att några väsentliga statsintressen inte blir åsidosatta och tillstyrker förslagen. Det gör också *länsstyrelsen i Malmöhus län* som dock anser att vidaredelegation av sådan beslutanderätt som byggnadsnämnd har fått från länsstyrelsen enligt 67 § byggnadsstadgan inte bör kunna ske utan länsstyrelsens medgivande. Länsstyrelsen anser också att anvisningar i fråga om delegation i hälsovårdsnämnd bör utarbetas innan underställningsskyldigheten avskaffas. Frågan om vidaredelegation av beslutanderätt som erhållits på delegation från länsstyrelsen tas upp också av *Nyköpings kommun*. En lämplig lösning skulle enligt kommunens mening kunna vara att kommunallagens delegationsbestämmelse kompletterades så att kommunal nämnd, som av

statlig myndighet har medgetts rätt att besluta i myndighetens ställe, får uppdra åt särskild avdelning av nämnden eller åt tjänsteman att besluta också i hithörande grupper av ärenden.

Några remissinstanser, bl. a. *hälsovårdsstadgeutredningen*, anser att kravet att tjänstemannadelegat skall vara anställd hos nämnden bör behållas. *Livsmedelsverket* avstyrker förslaget beträffande hälsovårdsnämnd med motive- ringen att hittillsvarande system har varit ändamålsenligt. Inte heller *socialstyrelsen* är beredd att tillstyrka förslaget beträffande hälsovårdsnämnds delegation utan förordar att hälsovårdsstadgeutredningens ställningstagande avvaktas. Däremot biträder socialstyrelsen förslaget vad avser sociallagstift- ningen och föreslår därutöver att delegation i nykterhetsnämnd skall kunna förekomma i ytterligare en ärendegrupp. Det gäller beslut om verk- ställighet av tvångsintagning av person som redan tidigare är frivilligt intagen på vårdanstalt enligt 58 § nykterhetsvårdslagen. Detta förslag förs fram också av *länsstyrelsen i Gävleborgs län*.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län noterar en skillnad i författningsförslagen vad avser byggnadsnämnds resp. hälsovårdsnämnds möjlighet att delegera beslut om yttrande till kommunfullmäktige, länsstyrelse och regering. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* framhåller att länsstyrelsen bör underrättas om vilka delegationsbemyndiganden kommunfullmäktige har gjort.

Flera remissinstanser framhåller särskilt att förslaget att valnämnd skall kunna delegera beslutanderätt är värdefullt, så t. ex. *riksskatteverket*, *länsstyrelsen i Kalmar län* samt *Malmö, Stockholms och Älvsbyns kommuner*.

1.13 Gemensam personaladministration och egendomsförvaltning

I PM II föreslås att kommunfullmäktige genom ett tillägg till kommu- nallagen får möjlighet att åt kommunstyrelsen eller annan nämnd uppdra handläggning av frågor om anställning m. m. beträffande personal som är underställd andra nämnder. Samma möjlighet föreslås beträffande förvalt- ning och verkställighet i fråga om egendom, som annars förvaltas av andra nämnder.

Förslaget tillstyrks av nära nog samtliga remissinstanser. Några vill dock på olika sätt värna om facknämndens inflytande i tjänstetillsättningsärenden. Bl. a. *socialutredningen* och *länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län* betonar vikten av samråd med facknämnden. *Socialstyrelsen* anser liksom *hälsovårdsstadgeutredningen* att facknämnden även i fortsätt- ningen skall tillförsäkras ett avgörande inflytande i tjänstetillsättningsären- den. Några remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Kristianstads och Gö- teborgs och Bohus län* samt *Lerums kommun*, framhåller att skyldigheten att samråda med facknämnden bör regleras i lagtexten. *Sociala centralnämnden i Östra Göinge kommun* anser att frågan om gemensam egendomsförvaltning och personaladministration skall avgöras av resp. facknämnd och inte av fullmäktige.

Flera remissinstanser betonar det angelägna i att förslaget om gemensam personaladministration genomförs och pekar på de ökade krav som den moderna arbetsrätten ställer på arbetsgivarna. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser exempelvis att de föreslagna ändringarna är nödvändiga för att syftet med bestämmelserna om anställningsskydd och återanställningsrätt skall kunna tillgodoses. *Länsstyrelsen* avstyrker dock förslaget beträffande brandstyrelse vars huvuduppgift är just personal- och utrustningsfrågor.

Kumla kommun framhåller med instämmande av *länsstyrelsen i Örebro län* att gemensam förvaltning och administration bör kunna omfatta också t. ex. inköp och försäkring.

Stockholms kommun anser att frågorna om gemensam personaladministration och egendomsförvaltning bör övervägas ytterligare så att bl. a. ansvars- och revisionsfrågorna kan klarläggas. Av personalorganisationerna tillstyrker *LO* och *TCO*, medan *SACO/SR* avstyrker förslaget och framhåller att de syften som ligger bakom förslaget bör kunna uppnås utan långtgående koncentration av berednings- och beslutsfunktioner.

1.14 Rätt att väcka ärende hos fullmäktige

I PM II föreslås att förbudet för social distriktsnämnd att göra framställning till kommunfullmäktige slopas. Enligt promemoriaförslaget bör det ankomma på fullmäktige att avgöra i vilken mån social distriktsnämnd skall ges sådan möjlighet.

Förslaget har i allmänhet inte föranlett några reaktioner hos remissinstanserna. Bland dem som uttryckligen tillstyrker förslaget finns *socialstyrelsen*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Uppsala kommun* avstyrker med motiveringen att distriktsnämndernas uppgifter inte är av sådan art att nämnderna behöver vända sig direkt till kommunfullmäktige. *Svenska kommunförbundet* avstyrker också förslaget. Förbundet anser att konsekvenserna av ett förfarande där flera distriktsnämnder oberoende av varandra och av sociala centralnämnden skulle kunna göra framställningar eller avge yttranden till kommunfullmäktige inte är tillräckligt belysta. Frågan bör därför enligt förbundets mening prövas i samband med utarbetandet av en ny ramlag för socialvården.

1.15 Enhetliga nämndbestämmelser

I PM II föreslås att specialförfattningarnas nämndbestämmelser till stor del ersätts med enhetligt utformade hänvisningar till den nya kommunallagen. Såväl den principiella uppläggningsen som den närmare utformningen av förslagen har bemötts positivt av remissinstanserna. *Hedemora kommun* betonar särskilt fördelarna med den starka anknytningen till kommunallagen. *Stockholms kommun* konstaterar att hänvisningsbestämmelserna i ett par fall har gett olyckliga resultat beträffande bestämmelserna om nämnderna

i Stockholm. Kommunen noterar att övervägandena beträffande de särskilda lösningar som kan erfordras för Stockholms del enligt promemorian ännu inte hade gjorts. Stockholms kommun förutsätter därför att vissa förslag omarbetas. Det gäller bestämmelserna om proportionella val och om tidpunkt för val av specialreglerade nämnder.

Några remissinstanser önskar ytterligare förslag i samma riktning som de som läggs fram i promemoriorna. *Eskilstuna kommun* anser med instämmande av *länsstyrelsen i Södermanlands län* att lagstiftningen om överförmyndare och överförmyndarnämnd redan är mogen för en översyn vad gäller verksamhetens kommunala förankring. Särskilt anser kommunen att domstolens möjlighet att av lämplighetsskäl entlediga överförmyndare eller ledamot av överförmyndarnämnd strider mot gängse uppfattning om kommunal demokrati. Domstolstillsynen skulle kunna fullgöras av länsstyrelsen anser kommunen, som föreslår att reglerna om överförmyndarnämnd i detta sammanhang ändras efter samma mönster som i promemoriorna föreslås beträffande övriga nämnder. *Hedemora kommun* är inne på liknande tankegångar men finner det rimligt att erfarenhet först fås av de helt nya reglerna om överförmyndarnämnd. Reglerna bör därefter ses över inför nästa mandatperiod. Kommunen uttalar att den teknik med hänvisning till kommunallagens regler som tillämpas i promemorian är eftersträfvansvärd.

1.16 Kommunalförbund för specialreglerad verksamhet

I PM III föreslås att möjligheten att tvångsvis inrätta kommunalförbund för skola slopas liksom vissa bestämmelser om statligt inflytande över förbundsordning och val av ordförande i kommunalförbund för bostadsförmedling.

Förslagen tillstyrks av samtliga remissinstanser. *Stockholms kommun* framhåller dock att det verkar oklart vilka konsekvenserna blir om de kommuner som ingår i ett obligatoriskt bostadsförmedlingsförbund inte kan enas om förbundsordning.

1.17 Underställning

I PM II föreslås att socialhjälpslagens regler om skyldighet för kommun att underställa länsstyrelsen plan för ålderdomshem och reglemente för ålderdomshem som drivs i samarbete med annan kommun slopas. Vidare föreslås att underställningsskyldigheten beträffande burskapsreglementen avvecklas. Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker förslagen beträffande plan och reglemente för ålderdomshem. *Socialstyrelsen* avstyrker och menar att frågan bör prövas i samband med utarbetandet av en ny social ramlag. *Socialutredningen* är också tveksam till om dess förslag bör föregripas men framhåller att den inte har någon erinran mot vare sig förslagen eller motiven i promemorian.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller att den nuvarande statliga ritningsgranskningen är mycket värdefull och inte bör slopas. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* vill behålla underställningsskyldigheten med hänvisning till länsstyrelsens roll som tillsynsmyndighet för bl. a. brand-, byggnads-, hälsovårds- och socialvårdslagstiftningen.

Flera av de länsstyrelser som tillstyrker förslagen anser att olika inslag i den nuvarande ordningen är värda att bevara. Sålunda önskar *länsstyrelsen i Blekinge län* ett fortsatt samråd med kommunerna även om underställningsskyldigheten avskaffas. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* önskar genom centrala rekommendationer eller anvisningar säkra länsexperternas medverkan i form av exempelvis yttranden över kommunernas ålderdomshemsplaner. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser också att bindande föreskrifter för ålderdomshemsbyggandet fortfarande måste finnas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* framhåller i likhet med flera kommuner det önskvärda i att behålla möjligheten att samråda med den statliga expertis som finns vid ålderdomshemsbyggandet.

Beträffande förslaget att skyldigheten att underställa länsstyrelsen beslut om burskapsreglementen skall slopas har ingen remissinstans haft något att erinra.

Åtskilliga remissinstanser anser att ytterligare förslag bör läggas fram om begränsningar i skyldigheten att underställa statlig myndighet kommunala beslut. Särskilt ofta förekommande är kraven på att underställningsskyldigheten beträffande beslut att ta upp lån och teckna borgen skall slopas.

Några remissinstanser anser också att underställningsskyldigheten beträffande beslut om antagande av brandordning kan slopas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller att statens brandnämnds exempel på brandordning endast innehåller en straffsanktionerad bestämmelse (8 §). Den torde vara så allmänt förekommande att den med fördel kan tas in i brandstadgan. Om underställningsskyldigheten slopas, bör dock enligt länsstyrelsens mening kommunerna ha skyldighet att skicka in sina brandordningar till länsstyrelsen. Statens brandnämnd bör utfärda en normalbrandordning. *Vingåkers kommun* och *Svenska kommunförbundet* företräder liknande tankegångar liksom *Eskilstuna kommun*, som också framhåller att kommun bör kunna utan underställning ta in icke straffsanktionerade bestämmelser också i andra lokala förordningar, exempelvis bestämmelser i lokal hälsovårdsordning om det frivilliga renhållningsmonopolet. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* kan inte biträda att underställningsförfarandet beträffande de kommunala förordningarna slopas. Detsamma gäller *statens brandnämnd* vad avser brandordningar.

I fråga om förslagen till ändringar i mäklarordningen anser *Svenska kommunförbundet* att motiv saknas att behålla en bestämmelse om att mäklare som handels- och sjöfartsnämnden har utsett skall förordnas av länsstyrelsen.

Falkenbergs kommun menar att den statliga fastställelsen av fysiska detaljplaner bör kunna slopas och framhåller att bygglagutredningens förslag

inte innebär någon nämnvärd förenkling i detta hänseende. Liknande synpunkter anförs av *Vingåkers kommun*, medan *Laholms kommun* särskilt framhåller behovet av en översyn av bestämmelserna om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik.

2 Landstingskommunernas specialreglerade nämnder

2.1 Allmänna synpunkter

Samtliga remissinstanser ansluter sig till de allmänna utgångspunkterna för utredningsarbetet, nämligen att behovet av statlig tillsyn och kontroll över landstingskommunerna har minskat samt att enhetlighet med den nya kommunallagens nämndregler bör eftersträvas.

Stockholms läns landstingskommun och *länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller vikten av att kommuner och landstingskommuner ges ökade möjligheter att själva besluta om nämndorganisation och arbetsformer. Liknande synpunkter framförs av *Uppsala*, *Södermanlands*, *Östergötlands* och *Västerbottens läns landstingskommuner*. *Jönköpings läns landstingskommun* framhåller att ökad frihet och större ansvar för de landstingskommunala organen är av stor betydelse för demokratin. *Hallands läns landstingskommun* anser att den statliga detaljregleringen bör prövas utifrån samma förutsättningar som ligger till grund för kommunaldemokratiutredningens arbete. Om kommuner och landstingskommuner betros med ansvar för samhällelig verksamhet, bör också beslutanderätten ligga hos dem i stället för att vara uppdelad mellan politiskt ansvariga på den kommunala sidan och ämbetsverk på den statliga sidan. *SACO/SR* ställer sig i princip positiv till att den statliga detaljregleringen över kommunernas och landstingskommunernas uppgifter minskas. Organisationen anser det angeläget från självstyrelsesynpunkt att de kommunala organen lämnas stor frihet att själva bestämma den lokala verksamhetens inriktning och omfattning.

Remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utan erinran flertalet av de förslag som läggs fram i PM IV. Samtliga förslag tillstyrks av *Landsförbundet*, *flertalet landstingskommuner*, *Gotlands* och *Malmö kommuner* samt *länsstyrelserna i Malmöhus*, *Göteborgs och Bohus*, *Västernorrlands* och *Västerbottens län*. *Landsförbundet* finner att förslagen till förändringar är i hög grad ändamålsenliga och tillstyrker att de genomförs samtidigt som den nya kommunallagen träder i kraft. *Södermanlands*, *Kalmar*, *Hallands*, *Älvsborgs*, *Kopparbergs* och *Jämtlands läns landstingskommuner* liksom *länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att det måste vara en allmän strävan att i största möjliga utsträckning få speciallagstiftningen anpassad och harmoniserad med den nya kommunallagen. *Stockholms läns landstingskommun* hävdar att de statliga regleringarna försvårar en anpassning av de kommunala arbetsförhållandena till olika lokala och regionala villkor. Man bedömer det

därför som viktigt att de förändringar som föreslås snarast kommer till stånd. *Värmlands läns landstingskommun* menar att förslagen leder till bättre möjligheter att överblicka lagstiftningen på det landstingskommunala området. Den nuvarande ordningen anses omöjliggöra försök till enhetligt utformade reglementen för nämnder och styrelser inom landstingskommunen.

2.2 Fakultativa eller obligatoriska nämnder

I PM IV föreslås att bestämmelserna om inrättande av specialreglerad nämnd i samtliga fall utom i fråga om direktion för sjukhus får den innebörden att landstinget bestämmer om särskild nämnd skall inrättas eller om den specialreglerade uppgiften skall anförtros annan nämnd i landstingskommunen.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Förslaget har föranlett invändningar endast i fråga om folkhögskolestyrelse. Bland dem som tillstyrker förslaget i denna del finns *Hallands läns landstingskommun*, som anser att nuvarande regler har tillkommit för att passa folkhögskolor med icke-kommunal huvudman. Detta har medfört olägenheter för landstingskommunerna i olika avseenden. Några remissinstanser förordar att frågan behandlas i samband med ställningstagande till folkhögskoleutredningens förslag. Denna uppfattning framför *skolöverstyrelsen*, *folkhögskoleutredningen*, *länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Skaraborgs läns landstingskommun* och *TCO*. *Älvsborgs läns landstingskommun* föreslår att huvudmännen får möjlighet att med bibehållande av lokal styrelse för folkhögskola låta utbildningsnämnden fungera som överordnat samordningsorgan för folkhögskolorna under förvaltningsutskottet.

Landstingsförbundet erinrar om att regeringen på framställning av sjukvårdsstyrelse kan medge undantag från bestämmelserna i sjukvårdslagen i syfte att pröva annan organisation för ledning av den sjukvårdande verksamheten. Enligt förbundets mening föreligger i några landstingskommuner en strävan efter andra lösningar för förtroendemannaorganisationen inom vissa sektorer än de konventionella. Ett exempel anges folktandvården vara. Även om lagstiftningen för hälso- och sjukvården utreds, förordar *Landstingsförbundet* att man redan i den nu förestående författningsöversynen överväger att skapa lagliga möjligheter till en sådan flexibilitet i förtroendemannaorganisationen som på några håll anses önskvärd. Förbundet är vidare tveksamt till att sådana avvikelser från sjukvårdslagen skall förutsätta dispensbeslut av regeringen. På denna punkt anser *Älvsborgs läns landstingskommun* att en ändring bör genomföras.

2.3 Nämndernas sammansättning och arbetsformer

I PM IV läggs fram flera förslag som berör nämndernas sammansättning och arbetsformer. Sålunda föreslås bl. a. att samma regler skall gälla för

de specialreglerade nämnderna som för förvaltningsutskottet i fråga om antal ledamöter och suppleanter, valbarhet, utomståendes närvarorätt, beslutförhet, protokollföring, arkivvård och delegation.

De föreslagna förändringarna har godtagits av de flesta remissinstanserna. På enskilda punkter framförs avvikande meningar. Detta gäller i huvudsak förslagen om valbarhet och utomståendes närvarorätt. Invändningar mot att slopa nuvarande valbarhetshinder för vissa tjänstemän görs av *Jönköpings läns landstingskommun*, *Göteborgs kommun* och *länsstyrelsen i Stockholms län*. *SACO/SR* tillstyrker i princip förslaget men anser att förvaltningschef eller annan chefstjänsteman inte bör vara valbar till den egna nämnden.

I fråga om utomståendes närvarorätt framhåller *länsstyrelsen i Stockholms län* att nämnderna själva bör avgöra i vilken utsträckning sakkunskap behöver anlitas. Länsstyrelsen anser dock liksom *Stockholms läns landstingskommun* att landstingen bör ha rätt att i reglemente föreskriva att exempelvis förvaltningschef alltid skall ha möjlighet att närvara och yttra sig vid nämndsammanträde samt få sin mening antecknad till protokollet. *Hallands läns landstingskommun* påpekar att det i en direction med ansvar för flera sjukhus och öppen vård kan förekomma att antalet närvaroberättigade tjänstemän blir flera gånger större än antalet valda ledamöter. Några remissinstanser motsätter sig förslagen i promemorian om utomståendes närvarorätt. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* föreslår att närvarande expert ges oinskränkt yttrande- och reservationsrätt. Länsstyrelsen ifrågasätter om det inte finns skäl att ange vissa yrkeskategorier eller befattningshavare i vissa specialförfattningar. *Jönköpings läns landstingskommun* motsätter sig förslaget att reglerna om förvaltningschefs närvaro- och yttranderätt samt rätt att anteckna avvikande mening till protokollet skall ändras. Samma uppfattning tillkännager *SACO/SR*, som anser att de kommunala förtroendemännen har svårt att avgöra när experter bör tillkallas. *SACO/SR* befarar att förslaget kan medföra att ärendena inte blir så sakligt och allsidigt belysta, som kan anses önskvärt. *TCO* hävdar att frågan om olika personalkategoriernas närvarorätt i promemorian har behandlats uteslutande från de förtroendevalda ledamöternas synvinkel. *TCO* kan inte finna någon anledning att slopa gällande bestämmelser, innan klarhet har nåtts om hur personalens krav på medinflytande och medbestämmanderätt skall tillgodoses. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn* avstyrker förslaget såvitt gäller chefstjänstemäns närvarorätt. Förbundet anser att dessa i de allra flesta fall företräder de utvecklingsstördas intressen. Förbundet hävdar också i likhet med *Handikappförbundens centralkommitté* att regleringen i omsorgsstadgan av kontakterna med de handikappades föräldraförening är otillfredsställande. Centralkommittén föreslår en generell bestämmelse av den innebörden att landstingskommunal nämnd skall överlägga med och informera representanter för organisation vars medlemmar är särskilt berörda av frågor rörande sjukvård, medicinsk rehabilitering och arbetsvård. *Socialstyrelsen* framhåller att gällande föreskrifter om närvarorätt m. m. för medicinsk expertis bör stå kvar

oförändrade i avvaktan på resultatet av utredningen om hälso- och sjukvårdslagstiftningen.

Riksarkivet biträder i princip förslaget i promemorian att specialförfattningarnas föreskrifter om arkivvård skall ges formen av en hänvisning till motsvarande stadganden i den nya kommunallagen. Detta förutsätter dock att dessa bestämmelser får en utformning som leder till en betryggande arkivvård. Riksarkivet hänvisar till sitt yttrande över kommunallagsutredningens förslag i vilket framhålls att reglerna om gallring bör ändras och utvidgas. Verksamheten i vissa av de specialreglerade nämnderna ger enligt riksarkivets mening upphov till några av de viktigaste arkiv som växer fram i dagens samhälle. Gallringsproblemen för sjukvårdsarkiven karaktäriseras som den svåraste och mest maktpåliggande fråga som det svenska arkivväsendet hittills har haft att handlägga.

2.4 Övriga frågor

Förslaget att landstingskommunerna skall få möjlighet att ordna gemensam personaladministration och egendomsförvaltning tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Hallands läns landstingskommun* framhåller att valfrihet i organisationsfrågan bör finnas och att ändringar inte bör vidtas i sjukvårds-, folktandvårds- och omsorgslagarna eller folkhögskoleförordningens regler om tillsättning av ledande förvaltningstjänstemän, läkare, tandläkare och lärare. Endast *SACO/SR* motsätter sig förslaget att landstingskommun skall kunna anordna gemensam personaladministration. Förslaget synes innebära att förvaltningarna fräntas ett av de viktigaste instrumenten för styrning och utveckling av verksamheten. En centralisering av anställningsfrågorna kan vidare enligt *SACO/SR*:s mening motverka de allmänna strävandena att stimulera till ansvarstagande och utveckling av arbetsenheters och befattningshavares resurser. Kraven på lika behandling av landstingskommunernas anställda och på bevakning av deras rättigheter och intressen kan tillgodoses utan långtgående koncentration av berednings- och beslutsfunktioner.

Planverket tillstyrker de föreslagna ändringarna i lagen angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län.

3 Avveckling av institutet jordbruksstämma

I promemorian Avveckling av institutet jordbruksstämma föreslås att egendom som förvaltas av jordbruksstämma vid utgången av år 1976 skall tillfalla kommunen. Dessförinnan skall sådan förvaltning få avvecklas enligt bestämmelserna i kungörelsen (1963:43) med föreskrifter rörande vissa av kommunalstämma förvaltade kassor antingen genom att tillgångarna förbrukas för visst ändamål eller genom att de överlämnas till exempelvis kommun eller församling. I sådant fall skall de bestå av ett särskilt

kapital, vars avkastning skall användas för visst ändamål. Bland ändamål som kan komma i fråga märks stipendier åt ungdomar för jordbruksutbildning samt lokal försvarsverksamhet. Beträffande tillgångar som tillfaller kommun föreslås inga närmare regler om användning eller förvaltning.

Förslaget att institutet jordbruksstämma skall avvecklas i anslutning till den kommunallagsreform som förestår godtas av samtliga remissinstanser. Också förslaget att egendom som inte har använts för annat ändamål efter en avvecklingsperiod skall tillfalla kommunen tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom *justitiekanslern (JK)*. Meningarna delar sig däremot i frågan hur lång avvecklingsperiod som är lämplig.

Förslagen i promemorian tillstyrks i sin helhet av *länsstyrelsen i Kopparbergs län* liksom av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som uttryckligen framhåller att den avvecklingsperiod som har föreslagits är tillräcklig. Samtliga hörda kommuner. *Alingsås*, *Katrineholms*, *Kungälv*, *Säters*, *Södertälje*, *Vingåkers*, *Åre* och *Örnsköldsviks*, tillstyrker förslaget i dess helhet. Det gör också *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund*, *Hushållningssällskapens förbund* och *Svenska kommunförbundet*, som framhåller att avvecklingen bör bli definitiv i den meningen att alla enskilda rättsanspråk efter avvecklingstidens utgång är eliminerade. Lagen bör enligt kommunförbundets mening få rättsverkan inte bara mellan staten och berörd kommun utan också gentemot delägare i jordbruksstämmans tillgångar.

Kammarkollegiet anser liksom *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att den avvecklingsperiod som har föreslagits är tillräcklig. *JK* anser däremot att den frist som föreslås är mycket kort. Liknande synpunkter anför *länsstyrelsen i Stockholms län*, som pekar på möjligheten att kommunalstämmas beslut att använda tillgångarna för visst ändamål angrips genom kommunalbesvär. Om sådant beslut undanröjs efter avvecklingsfristens utgång, kommer tillgångarna att tillfalla kommunen, konstaterar *länsstyrelsen*, vilket skulle upplevas som otillfredsställande av stämmodelägarna. Även om detta problem inte skall överskattas, anser *länsstyrelsen* att avvecklingstiden bör utsträckas ett eller annat år. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller att förebereðelsearbetet för en stämma är arbetskrävande och tidsödande. Avvecklingstiden bör därför vara ett år. Denna ståndpunkt intar också *Lantbrukarnas riksförbund*, som därutöver i likhet med *JK* framhåller att det är angeläget att berörda intressenter t. ex. genom *länsstyrelserna* informeras om den nya lagen och dess möjligheter till frivillig avveckling. Också *länsstyrelsen i Jämtlands län* finner avvecklingstiden för kort och föreslår i likhet med *Riksförbundet för hembygdsvård* att avvecklingen skall vara avslutad först med utgången av år 1977.

Förslaget att avvecklingsbeslut till skillnad mot tidigare inte skall behöva underställas *länsstyrelsen* har inte mött någon invändning och tillstyrks uttryckligen av *kammarkollegiet* och *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Den andra huvudfrågan som har tilldragit sig flera remissinstansers intresse är vilken frihet kommunerna skall ha att förfoga över de tillgångar

som tillfaller dem efter avvecklingsperiodens utgång. Förslaget i promemorian innebär att kommun fritt skall få förfoga över tillgångar som den med stöd av den föreslagna lagen har övertagit.

Bland de remissinstanser som har tillstyrkt förslagen i deras helhet framhåller *Katrineholms kommun* särskilt att kommunen själv bör få besluta till vilket ändamål tillgångarna skall användas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län*, som inte tycker att tillgångarna skall få användas till ändamål som tillgodoses på annat sätt, invänder att eventuella donationsbestämmelser bör iaktas. Detsamma anser *länsstyrelsen i Stockholms län*, som också pekar på möjligheten att utverka permutationsbeslut, om en donationsbestämmelse inte längre kan tillämpas. Om donationsbestämmelser inte lägger hinder i vägen, bör tillgångarna fritt få disponeras av kommunen, anser länsstyrelsen. *JK* anser att förslaget, i de fall enskild donation ingår i egendom som övertas av kommun, innebär en generell permutation. Detta finner han från principiella synpunkter föga tilltalande.

Kammarkollegiet har däremot ingen erinran mot att eventuella donationsbestämmelser sätts åsido. Kollegiet anser inte därför att kommunerna fritt skall förfoga över de tillgångar de kan komma att överta. I överensstämmelse med de principer som sedan länge har gällt och som numera har lagfästs i fråga om permutation av stiftelser föreslår kammarkollegiet en bestämmelse om att tillgångarna i första hand skall användas till att bilda en fond för stipendier till yrkesutbildning på jordbrukets område. Om sådan stipendiefond inte bildas, skall tillgångarna föras över till allmän eller särskild investeringsfond för kommun, anser kollegiet vidare och åberopar att en liknande fråga tidigare har fått en motsvarande lösning (kungörelsen, 1966:71, om vissa donationsjordsmedel).

JK anmäler stor tvekan inför en tvångsmässig överföring av tillgångarna till kommunerna i de fall det rör sig om mera betydande tillgångar. En sådan ordning strider enligt *JK* mot svenska rättstraditioner. I fråga om de fall där behållningen är obetydlig, har han däremot inga invändningar. I fråga om de mer betydande tillgångarna bör man i första hand uppmuntra en frivillig avveckling i enlighet med bestämmelserna i 1963 års kungörelse. Härutöver anser *JK*, i likhet med kammarkollegiet, att särskilda föreskrifter bör ges om hur kommunerna skall få använda tillgångar som de har övertagit med stöd av lagen, om dessa är mera betydande. Nyttan av tillgångarna bör enligt *JK* komma ett intresse till godo som ligger nära de nuvarande ägarna. Om så sker kan man bortse från de principiella invändningar som finns mot förslaget att tillgångarna skall föras över till kommunerna.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1. lag om ändring i brandlagen (1974:80),	2
2. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),	4
3. lag om ändring i skollagen (1962:319),	6
4. lag om ändring i lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m.,	10
5. lag om ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp,	12
6. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),	15
7. lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård,	17
8. lag om upphävande av lagen (1953:228) om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården,	19
9. lag om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663),	20
10. lag om ändring i lagen (1944:219) om djurskydd,	21
11. lag om ändring i vallagen (1972:620),	22
12. lag om ändring i föräldrabalken,	24
13. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),	25
14. lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap, ..	28
15. lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning, ..	30
16. lag om ändring i familjebidragslagen (1946:99),	32
17. lag om ändring i lagen (1964:47) om krigshjälp,	33
18. lag om ändring i lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd, ..	35
19. lag om ändring i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m., ..	37
20. lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242),	38
21. lag om ändring i folktandvårdslagen (1973:457),	41
22. lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,	42
23. lag om ändring i lagen (1968:598) angående handläggning av frågor om regionplan för kommunerna i Stockholms län,	44
24. lag om ändring i lagen (1964:653) om överflyttande av magi- stratens befattning med burskapsärenden m. m.,	47
25. lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.,	48
26. lag om egendom som förvaltas av kommunalstämma,	49
Utdrag av protokollet vid regeringssammanträde 1976-08-19	50
1 Inledning,	50
2 Departementspromemoriorna m. m.	52
3 Remissyttrandena	52
4 Föredraganden	52
4.1 Allmän bakgrund	52
4.2 Specialförfattningarnas särbestämmelser	56
4.2.1 Fakultativa eller obligatoriska nämnder	57

4.2.2	Antal ledamöter och suppleanter.....	60
4.2.3	Valbarhet.....	61
4.2.4	Nämndernas sammansättning.....	65
4.2.5	Proportionella val.....	67
4.2.6	Utomstændes närvarorätt.....	68
4.2.7	Beslutförhet.....	74
4.2.8	Jäv.....	75
4.2.9	Protokoll.....	76
4.2.10	Arkivvård.....	79
4.2.11	Delegation.....	80
4.2.12	Gemensam personaladministration och egendomsför- valtning.....	83
4.2.13	Rätt att väcka ärende hos fullmäktige.....	85
4.3	Enhetliga nämndbestämmelser.....	85
4.3.1	Brandstyrelse.....	88
4.3.2	Byggnadsnämnd.....	88
4.3.3	Skolstyrelse och utbildningsnämnd.....	89
4.3.4	Social centralnämnd och social distriktsnämnd....	89
4.3.5	Socialnämnd.....	90
4.3.6	Barnavårdsnämnd.....	90
4.3.7	Nykterhetsnämnd.....	91
4.3.8	Hälsovårdsnämnd.....	91
4.3.9	Valnämnd.....	92
4.3.10	Överförmyndarnämnd.....	92
4.3.11	Civilförsvarsnämnd.....	92
4.3.12	Beredskapsnämnd.....	93
4.3.13	Kristidsnämnd.....	93
4.3.14	Familjebidragsnämnd.....	93
4.3.15	Krigshjälpnämnd.....	93
4.3.16	Arbetslöshetsnämnd.....	94
4.3.17	Slakthusstyrelse.....	94
4.3.18	Sjukvårdsstyrelse och sjukhusdirektion.....	95
4.3.19	Tandvårdsnämnd.....	96
4.3.20	Omsorgsstyrelse.....	96
4.3.21	Regionplanenämnd.....	97
4.3.22	Övriga specialreglerade nämnder.....	97
4.3.23	Ikraftträdande.....	97
4.4	Kommunalförbund för specialreglerad verksamhet.....	97
4.5	Underställning.....	98
4.6	Institutet jordbruksstämma.....	104
5	Upprättade lagförslag.....	108
6	Hemställan.....	110
7	Beslut.....	110

Bilagor

Innehållsförteckning	111
<i>Bilaga 1</i> PM II Nämndorganisationen, underställning m. m.	119
<i>Bilaga 2</i> PM III Övriga specialreglerade kommunala nämnder m. m.	243
<i>Bilaga 3</i> PM IV Landstingskommunernas specialreglerade nämnder	303
<i>Bilaga 4</i> Promemorian Avveckling av institutet jordbruksstämma	363
<i>Bilaga 5</i> Remissyttrandena	385

